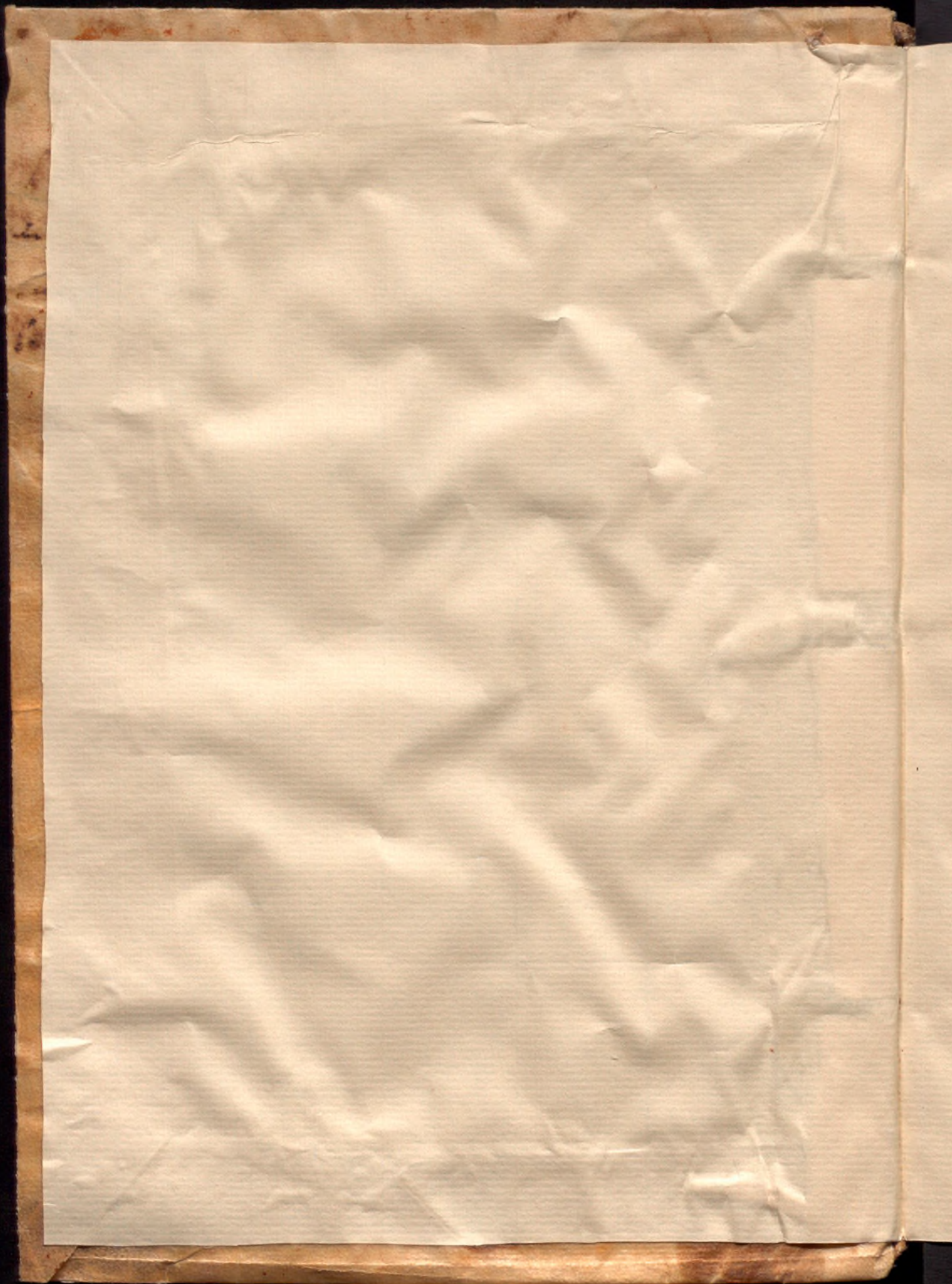
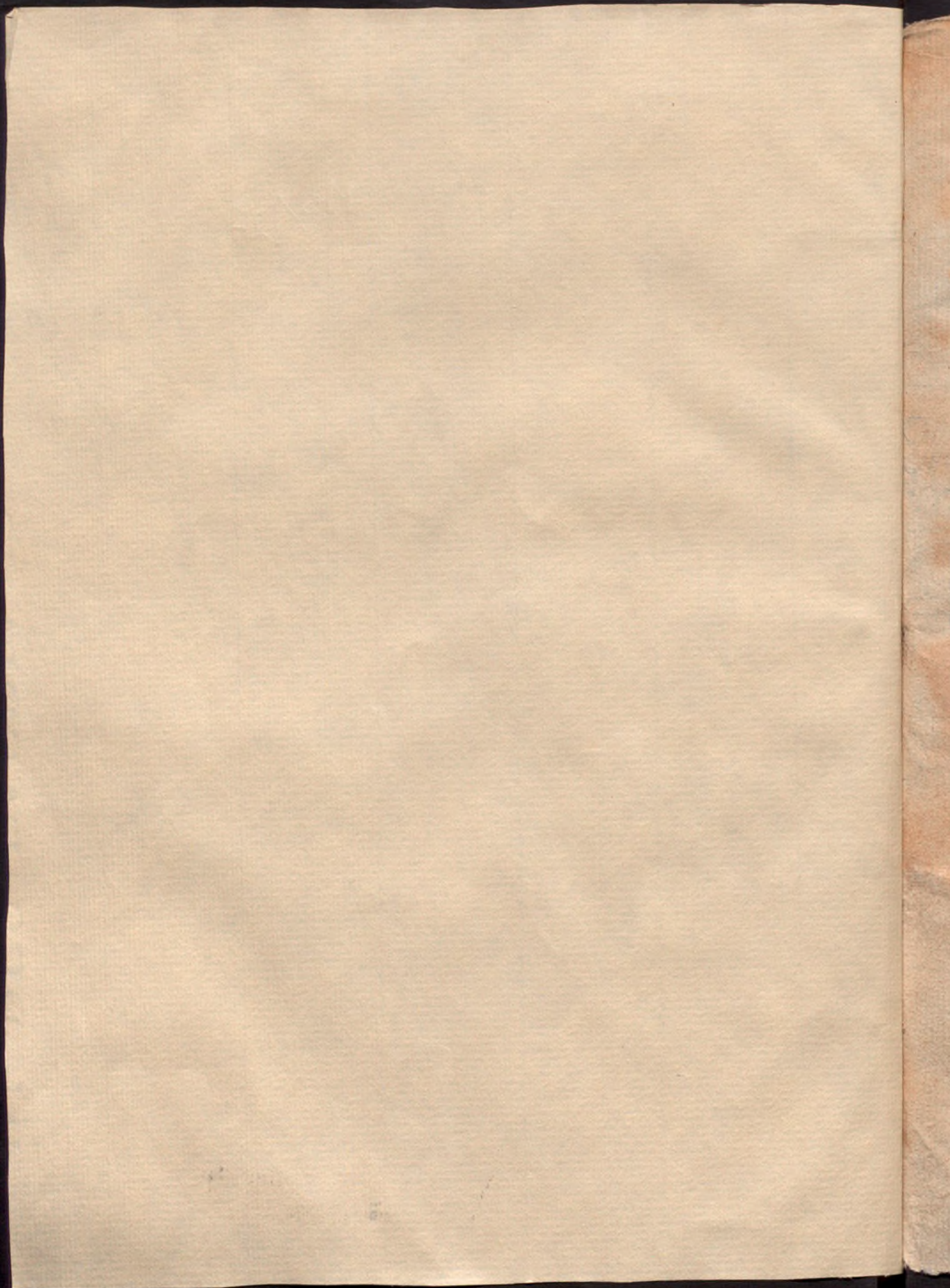

Libris
PLUPICORUM

Ms
127

Ms/127

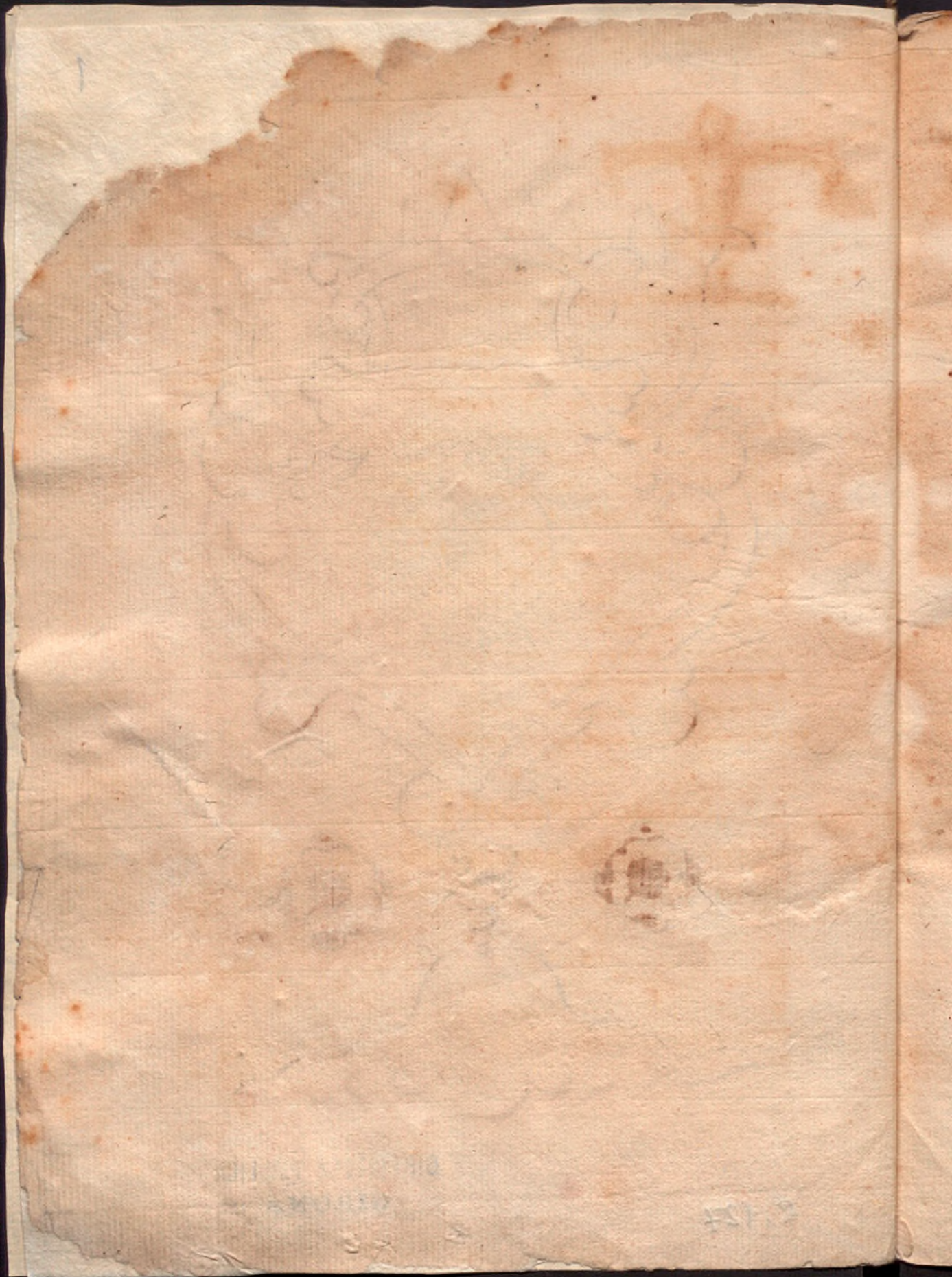
~~9-115~~

1
8

R.127

BIBLIOTECA PÚBLICA
GIRONA

2
Iam videri patet, tu meta valebro-
si cabilationis, quib' memo defatiga-
ti modum fuit, et vixes, si peneffe-
ca nihil communis inter philosophos, quod
ad praecepta haec non ad aperta, iucundis in multis
rebus naturalium campis. Tunc non propinque.
Id spectabilis mundi reatu, a iure, ipsiusq
majestas, et admirabilis varietas cernit. O ip-
sis oculis observat. Id mentis tua omne rerum
incitamentum, compositione, philosophia tua
pandit, quo, cum nihil iucundius, nihil suavius
sit, amemori oblitum fuit, simul et recreat.
Purissima alia iam hujus scientia magnalia.

I
Deum enim vo tal' antiquam pro-
mirationem, virtus infirmis animis; malum ad
inane gloria coercenda, a qua procul sit, cu-
piat, et, naturalis philosophia verba praefigere
maiora sanctitate, et dona Basilij epistolae 168,
in quibus clare intueri, in formice naturalis
mentis, ab infirmitate tua, ipse adit.

Qui de ex-
tentiu, aut, scientia, a reatu ee gloria, exponat
nobis, quomodo, qd' minimu e eoru, quae in huius
proderunt natura habeat, et quae formice, et
natura, dicat. An spiritus, an arthelitu, an
ipsius stineat: an corpus habeat coru distinctio-
ne determinatu, ac dividentu. Hecis re, ac nodulis
punctuatum roborata sit. An musculoru, et glandu-
laru complexu nervoru natura undequaq
pervet. An e accipite p dorsuales nodos ad cauda

uſq; munda proſeget. Utrum ex neceſſitate pel-
licula complexionis, motus membris ſit prope-
diendi facultas. Habeat ne hepar: an ſubſtan-
te ſit flauis uiliſ folliculus. An terra habeat,
et eam, et artemiaſ, et ueniaſ, et membra ſit
diſſragmata. Quidamne ſit o circuta. An unius
ſit generis, ſi multifarijſ ſit ſexu. Quando
vivat: et que ſit illi propaganda procreandiſ ratio.
quoruplo ſetu ſiſ generat ſecundet. Et quomo-
do nec pedereſq; omneſ ſit ſamica, nec alate
omneſ: ſi alie humi repant, alie uo p aera volu-
tent. Quid itaq; ſit ſit noliſ natura, qui
eouſ, que in natura ſit ſcientia cuſ factuſ ſe
predicat arequid. *Fluctuſq; Baſiliuſ.* Quid
pulchriuſ ad demonſtranda menteſ humanaſ
in ueritate cecidit in omnia, que in menteſ
in ueritate, quid aptiſ? Ergo in ueritate
nra ſit ſit ingemue, nec pudeat: circumſ-
piciendiſ em caruſ in in phyſicis auſ cultatio-
niſ n deſiciaſ, ſi anguſtiaſ, ſi ſit in mentis
in ueritate afflictationeſ, qd ut experiamini ſi ſit

Diſceptatio Prolegomenaliſ.

De Phyſicæ natura, objecto, et qua- litate.

Philosophia parv, qua tractanda au-
nimuſ a nominuſ etimologia ſciem-
tia dicitur a natura; phyſica namq; dicitur a vo-
ce greca phyſiſ, que latine e natura, unde
et ſi naturalij dicitur philoſophia, et phyſio logia,
id e, ſermo a natura. Porro, qd natura no-
men ob multipliceſ, quaſ habere potest acceptioneſ.

alibi videnda. qui voculē notandum impresen-
ti ē summi p[ro]p[ri]o xenu corpoream univ[er]sa-
te, seu p[ro]bat res corporeas significat, quatenus
habent internu principiu motus, et quietis,
hoc ē, quatenus in se ip[s]m habent, ut p[er] penetra-
tione, nutritione, acretionē, intensionē, aliosq[ue]
motus ad debitū p[er]viant incitementu: licet
om̄ physica & Deo Angelisq[ue] agat aliquando ra-
tione & tractat de illis, quatenus ab ip[s]is motus
pendent corporeis.

Ex his p[ro]p[ri]a physica obitu adeo ē,
nouu, ut opus n[on] sit laboriosa ulla inquisitione
ad illud invenienda. Est itaq[ue] ens, seu corpus
naturale, et mobile, ut tale; nā ratio forma-
lis sub qua physica corpus attingit ē naturalitas,
seu movibilitas: unde dicitur physica abstrahere ē
materia singulari & nā sensibili, qā nempe
suum obitu attingit sub ratione sensibilitate
mobili.

Ex qua satis intelligit munus physica ē
inquire in quo positū sit internu illud
motus, et quietis principiu, variāq[ue] et mixtibile,
quā inde optime proprietates p[er]pendere, illiusq[ue]
omniū, quæ in hoc spectabili mundo observantur,
causas investigare, et p[ro]p[ri]etates, et
vires deprehendere. Quod cum debeat de multisq[ue] offi-
ciat, in p[ar]te evidentiū principijs, ex quib[us] certe
deducunt philosophice abs dubio scientia ē, valdeq[ue]
utilis; nā plerūq[ue] alijs scientijs p[er]ficiendis invenit,
et qd maxime ē, ipsa mediante, ad Dei p[er]-
nitentia notitia, ad quāq[ue] amore accendimur,
nā quib[us] univ[er]sa r[ati]onalia videre n[on] possumus,
quoniam summu opificij miremur sapientiam.

nec ad innumera quominus, quae ex hoc or-
dine percipimus, attendere possumus, quin a-
more prosequamur eum, a quo haec omnia prop-
ter nos fuerunt parata.

Physica dividitur in his-
torica, et Ethnologica. In varias philosophum
refert opiniones, pluraque phenomena, & hanc
causas non investigat. Quia vero adeo phenomena
recenset, ut eorum causas detegere conetur. De utraque
plures Aristoteles scripsit libros, quorum plerumque
inuria temporum intercederunt; Alij vero in
curru philosophico non solent explicari. Princi-
pales sunt libri octo physicorum, quos & natura-
li audcultatione, seu & physico auditu, quae vi-
vant preceptoris voces, quales dicentes audcultant
exigunt scripsit Philosophus. Sed libri & mun-
do, et celo, & generatione, et corruptione, et ve-
deorū, et interitu, de meteoris quoque, ac de ani-
ma. De his omnibus agunt communiter auto-
res, agemusque et nos, ut salus adfuerit, et non de-
fuerit tempus. Ergo ad octo accidentia physi-
corum libros iuxta Aristotelicum ordinem.

Liber I. Physicorum.

Agit in hoc libro Aristoteles & rerum naturalium
principia, ut in communie dante a rebus
confusiones clarius agere possit de illis in parti-
culari. Circa hoc varias veterum opiniones prius
refert, et impugnat; deinde propria mente pro-

ponit, pōt, et affirmat, ut inde pateat struc-
tura corporis naturalis, seu compositi sub-
stantialis.

Disputatio I.

De principijs entis naturalis
in communi.

Quaestio unica.

Quid, quænamque rerum, seu
corporum naturalium sint prin-
cipia?

§. I.

*P*nollemda omne equivocatione sc-
emū ē. principia accipi posse pro
omniū, quæcumq; rerū, sic mentis,
preterea nempe sensuum principia dicit
anni, autemq; principia dicit. 2° sumit
pro causa: unde quicquid alterius ē causa prin-
cipia dicit illius, quare. Verū tenet omniū
dicit, et ē principia. sed notare qd quæcumq;
omniū causa principia sit nō tamē omne
principia ē causa: Pater em̄ et filij
principia ē, illiusq; nō ē causa. Accipit 3°
principia pro eo, a quo res provenit, et sic ac-
ceptū ē duplex extrinsecū nempe, qd nō ē pars
rei, ut causa efficiens, a quo in presenti nō a-
sumus, et intrinsecū, qd pars rei ē ipsiusq;
intrinsecū, et essentialē virtutis, sub qua

acceptatione materiae est huius libri.

Ergo principia
rerum intrinseca, ita ad Aristotelem libro 1° physi-
corum definiuntur: principia sunt quae nec ex alijs,
nec ex se se invicem, omnia sunt ex eis. Quae
definitio recta est cum per illam explicentur in quodam
rerum naturalium attributa, interna ac pri-
ma, quae proprie nequeunt ex alijs esse alia, quippe
nec prima essent, nec principia, sed 2° et principia-
ta. ~~Itaque nec ex se se deducunt, id est, sunt princi-~~
pium ex alijs, propter eandem rationem, ~~quod omnia~~
sunt ex alijs, ad significandum in praesenti alijs
pari communia omnium rerum naturalium prin-
cipia, et non precise aliquam antitatem. Ex quibus
patet principium in physica sic posse defini:
id ex quo res se fit, et componit.

1° Quae tria in
reliqua definitione obiciuntur solvuntur facile dis-
ponendo principium intrinsecum, et extrinsecum
ad ostendendum in praesenti solvitur per principium
intrinsecum, non extrinsecum; unde solus propositus
placet ista eam duo, quae hac distinctione non
conveniant. Forma est principium; at fit ex ma-
teria: ergo non principium fit ex alio. 2° mate-
ria est principium; at ex alijs partibus fit: ergo prin-
cipium fit ex alijs. Ad 3° sic forma fieri ex
materia, tanquam ex rubro, ex quo deducitur, non
tanquam ex parte ipsa intrinseca, et essentiali-
ter attributa, prout requiritur ad rationem prin-
cipij intrinseci, de qua Philosophus.

Ad 2^u res
pondero materialia ex suis partibus fieri integra-
liter non essentialiter physice quod est semper

arguto de regere.

Epichurus, Epicurus, Democritus,
et Lucretius principia corporum naturalium esse
dixerunt quædam insecrabilia corpuscula, quæ atomos
vocabant quia communiter esse avertedant has proprietates
nempe soliditatem, duritiam, remittentiam, et impenetrabilitatem.
Corpusculis hinc motum æternum esse dicebant ipsique
attribuebant omnem figuram: unde ex illorum ætate
incepta proportionem, motus beneficio, diversa
speciei corpora constitui, et ex eorumdem corpuscu-
lorum, seu atomorum separatione dissolvi, et consum-
pi ostendebant. Et cum ad hoc judicarent vacuum
saltem determinatum, sive partem esse necessarium,
illud admittent, avertedantque magnum non repug-
nantem. Hinc communiter dicitur hoc philoso-
phos pro principijs rerum statuisse plenum, et
vacuum.

Postquam Aristoteles aliorum sententias
circa prima principia revolvit, et impugna-
vit sua proponit, in qua ita corporis natu-
ralis structuram delineavit. Avertit quod corpus
hoc compositum esse substantiale ex duabus partibus
essentialem et virtutem, nempe ex materia
prima et forma substantiali. Materia pri-
ma, utpote pars illius substantia est partialis,
et incompleta, et a solo Deo creata, quæ de se
nullius compositi actualiter pars est determinata,
et respectu omnium formarum est indifferens,
et in potentia, ut cum qualibet forma hoc, id
illud constituat compositum substantiale; quare
pura potentia a Peripateticis dicitur, et substantia

commune omnium formarum. Cuius materia
prima primus sit subjectus, nullus supponit
ex quo fiat, et aliunde cui supponat a Deo cre-
ata, dicitur ad ipsam ingenerabilem, sicut, et in-
corruptibilem, quia corruptio compositi non perijt ip-
sa, semper enim alia forma subinduit, cuius ali-
ud virtutis compositum.

Alia pars essentialis cor-
poris naturalis dicitur a philosopho forma sub-
stantialis, quae substantia partialis est sicut ma-
teria, ac tamen differentia, quod forma non est po-
tentia, et indifferens, sicut illa, factus mater-
ia completur, actum, et determinatur ad
hoc, vel illud compositum. Itaque materia de se in-
differens ad hoc, ut virtuat hoc, vel illud corpus,
vel compositum, actuata per formam ligni, vel virtuat
determinare lignum, per formam hominis homi-
nem, et sic de alijs: unde substantialis forma
dicitur actus primus. Forma haec, vel spiritualis est,
ut forma hominis, vel materialis, ut forma ali-
cuius praeter hominem. Forma non pendet a mate-
ria, nec fit per generationem ab agentibus naturalibus;
solum enim a Deo per creationem producit. Materi-
alis vero ab agentibus naturalibus fit per reductionem ex
materia, a qua pendet, tanquam a subiecto praeu-
posito.

Ergo corpus naturale, sive compositum sub-
stantialis fit iuxta Aristotelem ex potentia, et
actu, tanquam ex suis principijs ex alijs non cor-
positis. Licet enim talis materia, quae forma ma-
terialis compositae sint inessentialiter absolute.

inimplicat, ut, utpote, quæ non contrariantur ex potentia, et
actu; nam partes innegantur per modum actus, et
potentie non se habent, nec ita se remutuo res-
picunt, sed quæ contrariantur innegantur, ut quæ ali-
bet deficiente aduocantur comparantur maneat, ut pa-
ter in aliis quolibet quoad omnia sua essentialia
prevertantur, quamvis deficiat ipsi per se, maneat
Q.

Priores formas substantiales admittunt Peripatetici, et
alias formas accidentales absolutas, et
constitutivas, quas vocant accidentia, ut calor, co-
lor, lux &c. quæ quidem forme, licet comparantur
substantiale non contrariantur, illud tamen ornant,
et perficiunt. Admittunt etiam formas modales, seu
modos, ut scire, unio &c. Inter accidentia ad em-
titativa, et modalia hanc ponunt differentiam, quod
illa, quamvis ita dependentiam a subiecto, cui inveniunt,
ut naturaliter sine illo non possint existere ve-
nerunt tamen divinitus, ut patet in accidentibus ele-
mentariis sine subiecto manentibus; modalia vero nec
divinitus manere valent sine subiecto. Alia in-
ter resumptiva Peripateticorum, quæ videbuntur per
physice præterita.

Principia Prima proponun- tur ex Sententia Recen- tiorum.

S. 3.

Iacebat in puteo oblivionis reposita. Remou-
ti, et epicuri circa principia naturalia
semita, donec superioris seculo philosophi,
quidam praestitum scholarum reuocatis, de spectat longe
Aristoteli pacifica possessione, illa a turpi-
tudinibus, fedissimisque, quae ei philosophi illi ad-
iungunt omnia providentia, anime immor-
talitate, ultimo fine & exitu pro viis ex-
purata nova luce donantur. Princeps no-
vatus huius Reatus fuit Des-Cartes, qui
ut jam alibi diximus, antiquorum illorum philoso-
phiae mortua excitabit et nova forma dije-
cit, atque duxit, omnes alios, tanquam infelices in
vera philosophia tractanda insultant, sup-
beque profertur se vera peruenitque philosophia re-
perire principia.

Ut vero id ostendat supponit
primum substantia corporea nihil aliud esse pre-
ter extensionem. Ex hac suppositione duo dedu-
cit: I^{um} nempe nec de Dei absoluta potentia pro-
se dari vacuum; quia cum quodlibet spatium sit exten-
sum, nullum poterit esse, quod non sit corpus, sive quod sit
vacuum. II^{um} quod deducit est mundum infinitum, seu
ut ipse loquitur, indefinitum; nam cum spatia om-
nia, quae extra mundum possunt, quaeque im-
proprie appellantur. sunt extensa, necesse est, ut
poteat, unde saepe statuit aliud mundum
repugnare. In huius mundi materia omnia,
in quibus posset alius formari repleat spatia.

III^{um} cum extensionis pro-
prietates sint divisi, motus, quies, figu-
ra, magnitudo, et parvitas, affirmat Cartesius

res omnes corporeas 1° fieri, et virtuti ex quibusda' particulis, sive ex materia in varias particulas a Deo datam, que cum his affectionibus, et alijs combinationibus, et modificationibus motus scilicet quiete, situ, figura, magnitudine, et parvitate diversas virtutum rerum species, juxta illud:

Aloni, mensura, quies, motus, positura, figura.

Sunt cum materia cunctarum exordia rerum.

Hij partij ita cunctarum mundi, et rerum omnium corporearum cogitavit formationem. Statuit 1° ab initio materia fuisse a Deo producta continua tota; deinde ab ipso fuisse in varias particulas, seu fragmentula equalia divina, que specifica non fuerent, et angulosa figura nempe, qua posset se ex omni parte tangere, ut daci non excluderet. Particule he duplex habent centrum, particulare unum commune aliud; unde Deus ipis dupliciter impertit motum, unum, quo quilibet particula circa particulare, et proprium gyraret centrum; alterum vero, quo plures gyrarent circa centrum commune plures. Sic ex materia corpusculis, et ex his duobus modis materie impertitis mundus fuisse fabricatus in sua hypothesis proponit hoc modo.

Corpusculorum, seu fragmentulorum 1° erga proprium centrum motum, necesse fuit, ut ipis invicem fricatis eorum angula, seu prominentie frangerent; quo fit, ut

ad figuram reducantur spherica, corpusculaq. que
ante motum erant cubica &c. fiunt, & fractis
angularibus, ex cubis globuli. Ex quo frequenter eve-
nit, ut partes in accutis, incurvisq. ad globu-
lorum formationem sublatis, divise fuerint in
particulas inaequales magnitudinis, quarum negn-
pe alie subtilissimae sint, alie vò crassiores, varieg-
figurate, uti accidit in fractione cuiuslibet cor-
poris duri vitri &c. qd. dum apto ad id instrumen-
to mundit' viderimus, particulas aliquas minu-
tissimas, et tenuissimas, alias ad maioris mo-
lis.

Ex his jam sicut coram vobis aperta tria famo-
sa Cartesiana scholae elementa. 1° est ma-
teria subtilis, quae est corpus illa tenuissima
exstanti in angulorum fractione resul-
tans. 2° est materia globulosa, seu globuli
illi, & sphaeulae, quae in hanc transierunt
figura, fractis prominentijs, quas ante
motum habebant. 3° deniq. elementum est
particule crassiores, quas Cartesius appellat
partes terriatas (hispanice acarnaladas)
particule hae crasse dicuntur respectu parti-
cularum 1^{ae} et 2^{ae} elementi solum nam revera
in se adeo subtiles sunt, ut inceptibiles sint
cuiuslibet sensui, et in perfectissimo quocumq. ins-
trumento adposito.

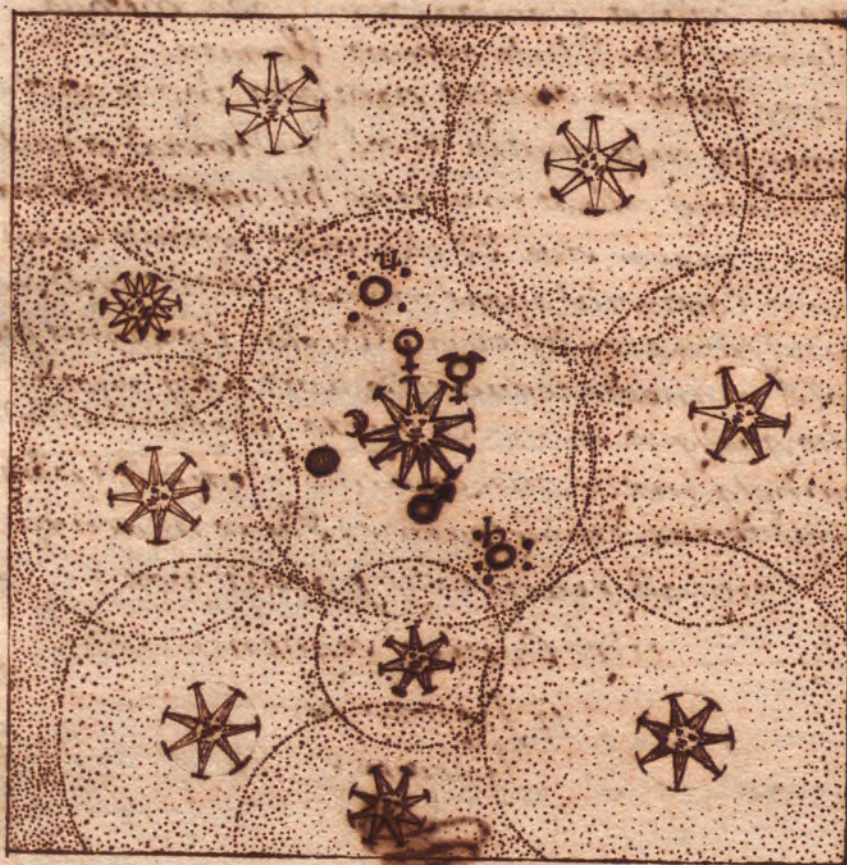
Hij po. ita scilicet 2° su-
pra dicto modo, aut Cartesius, materia fuit
se distributa in varios vortex (venacu-
le remolinos, & torbellinos) inquit subtilior

materia mediu occupat, sive centrum, quod ui-
de subtile materia corpora constituit Luna,
sole nempe, et stellas fixas. Globuli uo mate-
ria subtili circumfusa corpus illud diaphanum, qd
calu apellamus componunt. Ac rursus de ora-
sione. Si elementi partes constituant corpora
graua scilicet planeta, terra, aia, metalla,
plantas &c. Unde arvenit Rematus stellas
fixas, torde ee vortices similes ei, in quo inui-
mus, et cusu, centrum e. vol; na terra, ei epi
habitatores collocat in uno ex his vorticid. ex ma-
teria crara, sive Si elementi constituto. Sicq
oriat. Cartesiu, quoad mundi constitutione se-
cutu fuisse systema Nicolai Copernici qui
sole in medio terre collocavit alog motu
alio, quod quo se movet supra, profundat he
omnesq motus, quos communiter soli tribui-
mus terre transferens. Porro ut acuta-

tius id percipiatis, placuit vortices
Cartesii sequen-
ti figura de-
lineare.

FIGURA DE LOS TORBELLIS

Ad supradicta addit Cartesius eundem mo-
 tum, quod ab initio Deus materię impertit
 perpetuo in tota materia perseverare; na' queli-
 bet quantitas motus ab aliqua materie parte
 deordinari in aliam transferri legibus communi-
 cationis motus ab ipso statutus. Hoc est sys-
 thema Cartesiarum ex cuius positione plura
 et vane valde incredibilia docent Cartesia-
 ni philosophi; na' cum iuxta ipsos ex corpus-
 culis materie a Deo create et ex motu ab ip-
 so Deo materie imperto, alijsq' externis
 affectionibus omnia fiant corpora naturalia ve-
 quenterq' tement in rerum naturam preter
 animam rate, qua' creatione a Deo produci ex
 fide stat nulla dari forma substantiale, et
 qualitate aliqua realiter emittive a mate-
 ria distincta, omniaq' que in natura et ma-
 terie particulis motu, quiete, alijsq' modifica-
 tionibus componunt. Sicq' facili hoc philoso-
 phant modo: partes, inquirunt, que magis qui-
 escent corpora solida, ut metalla, lapides, et
 sunt: que vero ad motum magis inclinant res flu-
 idas, ut aqua, et aere componunt; et si par-
 ticule sint acie res acidas, res et dulces, et
 sint molles, et sic et alijs.

Sic systema hoc Carte-
 sianum, quoad omnes sui partes amplexi
 et pauci; unde quoad aliquas illud sequunt
 plures acuti viri, ingethionemq' viri pro-
 moventes simul systema alterius philosophie

Episcopus suscitatorum nempe Petri Gazendi
Canonici Divionensis celeberrimi ejusdem seculi ma-
thematici professoris. Inter hos famosiores
merito numerantur sapientissimi Patres
Emmanuel Aignan, ejusque dignissimus disci-
pulus Joannes Jaqueriz ex ordine minimor-
um, et Vincennius Tosca Valentinus egregius
tragicus oratorius. Vnde philosophi hii a Cartesio
non divarificantur. 1° quia Cartesiani mate-
rialia ponunt, usque in infinitum divisibilia; Ga-
zendus vero et Gazendiusque finite divisibilia sunt.
2°, quia Cartesius admittit in materia poten-
tia parva ad motum Gazendus ad ponit in
illa virtutem operantem ad illud. Vnde 3°, quia
Cartesiani defendunt omne vacuum esse impo-
ssibile; Gazendus vero avertit vacuum mini-
mum, seu disseminatum de facto, et necessa-
rio existere, magnamque non repugnare.

Quamvis
ad istius, alijque Cartesiani, et Gazendiusque
sapienter capitis overunt tamen omnes
in formas et substantiales, quod accidentia-
les a materia distinctas relegare, quatenus
asserunt corpora omnia ex minutis simis
supra remanent corpusculis. Nec initio mundi
creatis exurgente, que corpuscula diuisibilia
esse sine fine ostendunt Cartesiani. Gazendiusque
ad avertunt esse proprie atomos, hoc est entitates
physice indivisibiles, quamvis divisibiles mathe-

matice; hoc est figura, et extensione locali pre-
ditas, ex quo communiter Atomistę nunci-
pant licet corpusculares etiam sicut Cartesia-
ni possint nominare.

Cum omnino in vice philo-
sophię solenne est dogma. ab agentibus naturalibus,
sive a causis 2.^{is} et creatis nulla vera entita-
te aduc partiales posse de novo produci, cujus an-
tea nihil preceverit, ut in nihilum sui resolvi,
alias quippe virtus creando, et annihilando soli
Deo propria, ipsis competere. Et ex hoc deducunt
ex corpusculis, et atomis; sic, et sic dispositis, ne-
cessis, et coordinatis incerta doli, et multitudine
omnia composita substantiaria resultare;
ita ut nihil aliud sit forma, quam talis, et talis
atomorum combinatio, dispositio, seu modificatio;
sic forma nihil entitatis, addit materię, sed mo-
dificatione solus, quam quidem a materia entita-
tive indivisibiles ponant; non secus ac forma
domus, et exercitus; nullum quippe divortium
agnoscunt inter naturalia, et artificialia quan-
tum ad generale indolis forme.

Tunc juxta ipse
cor compositum substantiale nihil est aliud quam
qua quedam molles artificiose structa ex ato-
mis, et corpusculis varie complicatis, et disposi-
tis in ea quantitate, ut evadat sensibile. Ge-
neratio compositi est motus motus localis quo
particule seu atomi collidunt, excitant, ple-
tuunt, et coordinant in aliqua molle sensi-
bile, que nomen mereat hujus, et illius speciei

Lapidij vñ metalli &c. Si ad atomorum excitatio,
et novorum corpusculorum localis inductio talis
sit, ut molles illa sensibilibiter infuser, adeo ta-
men, ut suum nomen amittat, tunc e altera-
tio. Corruptio deniq̃ e separatio, et tanta cor-
pusculorum disptio, ut qd n̄ maneat molles
illa, & alia succedat diversę speciei, et quę
aliud nomen mereat; unde corrumpi li-
gnu vñ nihil e aliud, quā tot in illd scissure,
et influere corpuscula ignea, dū comburūt, ut
lignearu atomoru resoluta compage hinc
dissipatis, molles ignea succedat, atq̃ renuat.

inter
citatos Pres. Marinam. sequentē, et Fosca, vñ-
dosq̃ Cartesiano magna notatuq̃ digna circa
formas reru adert differentia; illi em̄ preter
tale, et tale atomoru dispositione, in qua vi-
tere dicunt generale forma ad alia speciale for-
ma in brutis animantib⁹ agnoscunt quę prin-
cipiu in se invicem motu immanentiu. For-
ma ad hęc, ajunt e portio quedā subtilissime
materię celerissimo motu agitata, quę p vena
nervos, arterias, ac fibras p totu corpus diva-
gata membroru motus causat nū ex partiu
interna commotione, nū ex impressione exteri.
Quid vñ Cartesiano preter corpusculoru avi-
natione, nulla in brutis animal, vñ forma ad-
mittunt; nūq̃ avertunt bruta mēta eē artifi-
ciata, vñe machinas a Divino artifice fa-
bricatas, quāvis tota forma consistit in debita
proportionē, et dispositionē materię ad motus,
quos in brutis videmus, et ad quos determinant

partem a spiritibus, partem ab externis obij.

12

Hoc sibi suadent ex eo, quod hu-
manum ingenium est inutile; cui possit Deus sua
numina sapientia machinas ostendere, quae
ut suae structurae eas omnes exerceant func-
tiones, quas abscondimus in bestijs, in quo nul-
la apparet repugnancia; si enim creatus arti-
fex efficere potest horologium, quod absque alia for-
ma praeter structuram partiumque dispositionem
suum elicit motus, notat horas, edigit sonos; quod
natura erit inveniendus, dicunt, in eo, quod artifex
divinus infinita virtute praeditus artificia
naturalia struat, quae structura longe ex-
cellentioris excellentiores eliciant etiam motus.
Quod pulcherrime explicant similitudine de-
sumpta ex organo musico Pneumatico, ut vi-
dere poteris apud Franciscum Varile tomo 2°
institutionum physicarum, in quo alias rationes
invenies in recentiorum favore.

Systhema hoc
novae, sive innovatae philosophiae in animo
fuit longa impugnatione refutatae, unde rea-
ternus inspecta ab animo proposito suppedi,
viliusque mutari; tu quae quoad omnes fere sui
partes id invictis rationibus efficit a viro Phi-
losophico Hippo tomo 2° sui tractatus discus-
su 13, et epistolarum tomo 3° epistola 2^a. Il-
lud etiam egregie impugnat jucundissimoque
eloquio a Prae Gabriele Daniel in opere cui
titulus: iter seu peregrinatio in mundum Car-
tesij. Sed etiam, quae plura in illo ostenta locis im-
pugnabuntur oportunit, pro nunc ad sufficiat vobis

scire synthema hoc, & ex eo solui dupliciter de-
bere, qd difficile cu theologia sacra in accordia
possit venire.

Referuntur Principia Chy- micorum.

§. III.

Quing elementa proponunt Chymici, ut toti-
des mixtoru principia. *1^a* Mercurius, qui et
spiritus dicitur eque dicitur valde subtilis, mobilis, et
inflammabilis. *2^a* est sulfur eque liquor pin-
guis, viscosus, et oleosus; unde et oleum appellat.
3^a est sal, seu portio materie fixior, que com-
mune sale imitat. *4^a* est phlegma, seu hu-
mor aqueus, et insipidus. *5^a* denique est terra,
eque portio materie crassa, et friabilis, instar tes-
te riccioris, que, qd ad nulla medicamenta est ap-
ta a Chymicis vocatur caput mortuum, et terra
damnata. Hec ad elementa ita inniata
collocant: sal est materia Mercurii forma,
sulfur ad ipote viscuru, partesq solutivans
unio, Phlegma, et terra vis officiu aliqd obeunt,
unde velut inextia elementa habent.

Hec ele-
menta reru omnium primordia esse principia
probat ex eo, qd in illa resolvunt res omnes ea-
rumq per alembicu actione ignis facta nascunt;
unumqdg ad componit ex his, inquit resolvit.
Principia hec admittunt Atomista vbi ut *2^a* n
1^a, et merito, na ea ipsa posse in alia corpora

12
13
resolvi stat experientia in ipsa ante Chy-
mica, nec resolutio deinde in Chymica ele-
mento adeo e vera, ut a fluxu vultu et auro
n̄ repet.

Vera, et prima entis natura-
lis statuuntur prin-
cipia

S. IIII.

Entis naturale in duplici valet statu
considerari scilicet in statu genera-
tionis, seu infieri, v̄ in statu institu-
tionis, sive in facto eē. 1° modo e ipso, qua-
tenus incipit eē, seu quatenus p̄ mutatione phy-
sica transijt de n̄ eē ad eē. 2° at modo, seu
entis in facto eē e, quatenus in seipso natura e
genitum completū cum suis partib, et virtutibus
permanentem existentem. Cuius de ente sub utraq
consideratione loquimur in presenti, et

Dico 1°: principia entis natu-
ralis infieri s̄ tria nempe materia, forma,
et privatio, nec s̄ plura. 2° principia entis
naturalis infieri s̄ illa, quę essentialiter
requirunt ad fieri, seu generatione nove sub-
stantię; et hec s̄ tria assignata: 1° 2° 3° minime gene-
ratio e mutatio substantię de n̄ eē ad eē substantia-
le; et tria assignata essentialiter requirunt ad
hanc mutatione: 1° 2° 3° minime ad mutatione
substantię de n̄ eē ad eē substantiale requirit n̄ esse

64
tanquam terminus a quo transit subiectum, et
tanquam terminus ad quem transit, et subiectum
transiens de non esse ad esse, at non esse dicitur privatio,
ipsius esse est forma, et tandem subiectum est materia,
que cum de se indifferens sit ad genera omnia
rerum, sicut dea ad omnes species, forma
determinat ad hanc vel illam speciem particularem.
ergo

Quod vero principia entis naturalis infieri
non sint plura dicta patet ex eo quod
sicut mutatio substantialis, sive fieri entis
sine illis necesse est, nec intelligi valet, ita
eiusdem positum, ineligitur stare generatione
sive fieri substantiali: non ergo sunt plura, quia
aperta, ut enim fert accipere frustra sunt
et plura, que possunt fieri per pauciora.

Dico 2.
principia entis naturalis infacto sunt duo
nimirum materia, et forma. Pro: illa sunt prin-
cipia entis naturalis infacto esse, que reman-
ent in illo transacta generatione, sive trans-
acto fieri eius, et in que ens constituitur, et peni-
tus revolvitur; et transacto fieri entis natura-
lis et remanent in illo materia, et forma, in
materiaque, et formaque revolvitur solum ens natu-
rale, plene constitutum: quod patet mix ex eo, quod
adveniente forma excludit privatio, que
propterea post instanti generationis perma-
nere nequit inposito.

Solvuntur aliqua argumenta
SIIIIII 8

Adque 1° tra 1° advenit: principium est id
ex quo aliquid fit; et ex privatione nequit fi-
eri ens naturalis: quod privatio nequit esse prin-
cipium entis naturalis ad actum infieri: Probat
mix: privatio est nihil; et ex nihilo nequit ens natu-
re fieri: nam supra accioma ex nihilo nihil fit: quod =

2°: privatio contradictionis opponitur forme: ne-
quit quod cum forma constituitur fieri ens natu-
ralis; nam ex contradictione solum constituitur chime-
ra. = 3° infieri entis naturalis non existit
privatio; et quod non existit nequit esse principium: quod.
Præmix: infieri entis naturalis existit forma:
quod non existit ejus privatio; cum hoc repugnet.

Ad 1°

occurrit mihi, de quo nunc: nequit fieri tam-
quam ex parte recedens; tamquam ex termino a quo.
et de relicto non nunc, et regit: tamquam dicimus
privationem esse principium entis naturalis infie-
ri quatenus est terminus a quo subit per mutatio-
nem substantialem transit ad esse, quo exat pri-
vatum; non ad quod sit pars ipsius entis naturalis
quod absque dubio repugnat: unde illud non ponimus
tamquam principium entis facti, et ipsius fieri;
cum nequeat sine illa intelligi; eodem sensu in-
telligendum venit accioma in probatione apo-
situm; nam quamvis ex nihilo nihil ^{fit} sit unde
quaque positivum potest tamen fieri docendum, quod par-
tem positivum vitæ partem negativum cuius modi
est ens naturale infieri, seu in transitu a non
esse ad esse, dum modo nihil ut pars preexistens
ponat, et ut terminus a quo subit generationis
recedit.

21
Solutio hec explicat a xro vir-
gines D^{re} Anselmo cap. 6 monalogij p^r hec
verba: ea, que facta s^ut, dici possum ex nihilo
eo modo, quo dici solet dives ex paupere, et
recepisse qui caritatem ex egritudine: idē, qui
prius paup^{er} erat nunc ē dives, q^d antea ne-
rat: et qui prius habebat egritudine, nunc ha-
bet caritatem, quā nō habebat.

Ad 2^{am} nō negat, q^d
q^d privatio forme opponat contradictionē solū
probat nō posse cu illa existere. virtutemq^{ue} em
naturale infieri occurrendo in idē instans
recus^{us} vō existendo succedere, q^d sufficit ad mu-
tationē, quē totū succedere ē. In eo ad, q^d prin-
cipia totius succedere invariabilia sint in co-
existendo nullū ē inveniēti, ut patet in pa-
tibus anni, et diei. Per quod stat ad probationē, na-
chimerē, propriū ē constitui ex contradic-
tionij simul verificatij, et nō succedere partij.
= Ad 3^{am} sic principium entij nō p^r modū
partij ipsūm virtutem, s^{ed} p^r modū termi-
ni a quo, et desinēti, qualiter, juxta nō ē pri-
vatio nō debere existere dum fit mutatio s^{ed}
partij excludi, et relinqui in ipso fieri.

Atque

D^o: agere occurrit etiam ad fieri entij naturalij.
vō etiam ē principium. = Si dicat agere ē prin-
cipium existens vō nō intrinsecum de quo
agitur tantū, inveniēti potest etiam privatio
ē principium existens vō cu principietur volūp^{te}
modū terminari excludi: si q^u hac nō obstat

ponit ut principium infieri, ponendum erit.
 Agendum ad argumentum aduina e. responsio da-
 ta. Ad replica dic. privatione extrinseca quic-
 de e. genito, intrinseca uo subto generatio-
 nis, qd prius debuit e. intrinsece, privatu for-
 ma, ut posset illa recipere: unde quamuis
 privatio principium n. sit geniti, seu entis in
 facto e. verne ad ipsum infieri.

Dicet unio ma-
 terie forme, subintrinsece necessariae con-
 xunt ad fieri entis: qd principia ut plura qua-
 tria. = Sic unione e. nexu principiorum
 subintrinseca uo eorum complementum, n. uo prin-
 cipia.

Argues 3°: forma e. terminus ad que
 generationis: qd n. e. principium entis infieri, tu
 qd terminus ad que generationis posterior ipso
 fieri principium prius e. debet: tu e. qd ideo
 compositum n. e. principium, qd e. terminus ad
 que mutationis substantialis. = Sic forma
 e. terminus ad que, ut quo, et n. ultimus, uve
 p. modum partis compositi producendi: n. uo ut
 qd, seu ut terminus producendus, qd uenit
 composito: unde sufficienter precedit forma,
 ut sit principium, qd n. uenit in composito.

Argues 4°: forma corrupta e. terminus a quo
 generationis: qd e. principium entis fieri. =
 Resp. autem, qd forma corrupta ad generatio-
 nem solum p. acciderit requirit, quatenus mate-
 ria nequit e. sine aliqua forma, ideoq. antequam
 nova recipiat, debet sub veteri corrupta pre-

existere: hoc autem non provenit, ex indigentia mutationis, sed ex indigentia materiae, sine illa existere impotens; unde si materia propter naturam litterae et sine forma adhuc fieret generatio.

Argues

5° potest fieri ens naturale, quin in materia precedat privatio formae; nam et facti sunt, et elementa fuerunt in principio facta, quin praesenserit in materia privatio formae, siquidem materia caeli, et elementorum non fuit creata, nec existens priusquam eorum forma: ergo privatio non est principium entis naturalis inflexi. Dicunt aliqui caelum, et elementa fuisse in principio a Deo facta non per generationem, sed per eductionem, et per creationem. Alij respondent in principio praesensse in materia formae privationem, non praecedentia temporis, sed durationis; et naturae. = Unum melius respondeo privationem solum esse principium entis regulari generatione producti, quae vera sit mutatio substantialis; productio autem formarum caeli et elementorum in 1^a sui generis non est regularis, nec a hac potuit Aristoteles loqui, qui mundum fuisse ad aeternum iudicabit.

Argues

denique ita avertit 2°: sicut nequit ens naturale fieri, se mutari quin privatio occurrat tanquam terminus, a quo recedit, ita nec ens naturale potest esse factum, sive mutatum, quin precedat privatio tanquam terminus, a quo

recedat pō erat principiu' eius natu-
 in facto ēē. = Diviso autē tale, quā precedat
 privatio materialiter, et presupponit scedat;
 formaliter nō autē, et negat. Privationis
 precedentia ad emē naturale in facto ēē de ma-
 teriali ē se habet; tu qā emē in facto ēē pōn-
 dit ab eo qd factū fuerit p creationē, o p ge-
 nerationē; tu etm, qā obtine intelli, ac defi-
 niri valet, nullatenus intellecta privatione
 straxū evenit in fieri emē naturalis p
 mutationē, que nec intelligi, nec defini-
 valet sine privatione, cu sit transitus a n-
 ēē ad ēē unde, quamvis privatio n sit pars
 virtutem ipius emē intelligit tamen, ut
 formaliter virtutem mutationis p modū
 terminat, a quo.

Disputatio II.

De Materia Prima.

Quæstio I.

An sit et quid sit Ma-
 teria Prima.

§ I.

Consequenter exprimeamus in precedentibus di-
putationibus exprimeamus entis naturalis in
communi operatur quod est et ipsi in parti-
culari, ac sic de materia. Ergo materie no-
mine communiter intelligitur subiectum ex
quo aliquid fit, et duplex, 1^a scilicet, et 2^a,
materia 1^a est illud ex quo fit aliquid, seu
ex quo omnia corpora se fiunt. 2^a est id ex
quo, quavis 2^a fit res, seu est subiectum recipiens
esse accidentale, quod quia supponit esse substantia-
le dicitur 2^a. Sic subiectum recipiens forma la-
pidis est materia 1^a, lapis vero est materia 2^a. De-
mus, quia supponit aliam ex qua lapis se constituit,
quod idem accidit in elementis, quae prius in re
ex materia mixta, constituntur mixta.

De
materia 2^a nunc agimus hic de 1^a, et quoad
bitat amittit. Et per hoc dicitur in native sua
aliquos antiquissimos philosophos. 1° materia 1^a est
subiectum commune ex quo omnia
corpora se fiunt; et necessarius est hoc
subiectum: 2° materia 2^a est ex quo
necesse est fieri ex alio, et non? si
subiectum in se ipsum reddit et illo a se
si 2^a ex quo illud est, et ex quo omnia fiunt,
sive commune subiectum. Quod explicat in
rebus deinde, et in corpore; nam quo-
ties atque movetur, et ex eius corpore vermes
fiunt, et corpus fuit omnino destructum
aliquid ipsius manet. Non potest dici se
quod si omnino perierit, est annihilatum, verum ergo

fierent ex nihilo. neque enim ex eo pro-
ductio, creatio eet, et n̄ generatio, qđ dicitur ne-
quit; alia, ū res naturalij nihil produce-
ret, ū ei virtus creandi ūveniret, qđ ē ab-
surdum. Si d̄ dicat D^{ns}: qđ sol remanet
aliquid aliū mortuo, et verum ē commune,
rive qđ ad una ad alia transivit for-
mal: hoc qđ ē materia 1^a ac p̄sequens
hec existit.

Propter hec communiter admi-
tunt philosophi materię 1ª existentia,
vñ circa ejus qualitatem n̄ ita conveniunt.
Carterij avertit materia ē substantia
extensa, cui opinioni adeo adherent Mal-
branchius, Hegius, et alij recentiores, ut as-
serant extensionem, et materia termin-
nos ē synonymus. Cavendus definit
materia substantia impenetrabiliter
extensa. Agnovit hic autor duplicem exten-
sionem, una penetrabilem, impenetrabilem ali-
am avertit. 1^a convenit spatio, et materię
1^a D^{ns}. Sed Carterij definitio impugnatur
ex eo, qđ extensio, qua pro gradu ponit diffe-
rentiam materię, alteri, qua ipse ūvenit,
corporum nempe motui. Pot' avumtu:
extensio ūvenit ei omni, qđ habet partes
extra partes; ita se habet motus corporum.
qđ. Pōt' min: motus corporum dividit, ut
patet in corpore translato, qđ occurrit
corpori, vñ dividit in fructula, quorum

171
quodlibet post divisionem inaret; at hoc fieri
non potest, quin motus habeat partes ex-
tra partes: qd.

Eadem ratione impugnatur de-
finitio *Varondi*, nam extensio imponen-
tibus spatio competit eodem modo, ac ma-
terie, scilicet, eatenus enim materia dicitur im-
penetrabilis, quatenus due ipsius portio-
nes intra se invicem coexistere nequeunt, at
due spatii partes intra se invicem nequeunt
coexistere cum sint immoviles, et extra se
essentialiter possint: qd spatium venit
impenetrabilis; nequit: qd hec est veritati-
bus materię = *Ita Malbranchius*, et *Re-*
gij militat hec efficax ratio: materia ipsius
annuens est substantia, extensio vero acci-
dens, aut modificatio: qd non est idem. Patet
regula, et ante stat ex eo qd extensio est es-
sentia quantitatis, aut quantitatis species
supra ipsos Cartesianos.

Aristoteles circa ma-
terię definitionem duplici modo se gerit: scilicet enim
explicavit illam per qd non est, ut melius percipere
quid est. Itaq. 7° meth. cap. 3° materialia re-
mini negativis sic definiunt: id qd neg est quid,
neg quantum, neg quale, neg aliquid aliud ex
his quod enim determinat. Definitiones hec ex-
te exacta non est cum materię clara non sit
ideam vult, ut innoxia habenda non est quate-
nus in ea immittitur materia, scilicet non est determinata

aliqua, et completa eorum substantialis specie, ex propriis conceptu nullum actum, et forma accidentale importare: propter quod eius potentialitas ad omnes formas recipiendas designat. Intellegit enim per illam materiam esse proprie nihil, ut loquitur Augustinus, seu esse calorem, et frigus, et humiditatem, ut antiqui dicebant philosophi per hoc innuere volentes distinctionem, pulchritudinem, et ordinem, a sola provenire forma.

Alia et positiva materie de definitio tradit ab Aristotele libro de propriis cap. 2. per hec verba: dico enim, materiam esse per cuiuslibet subiectum ex quo in existente non per accidens aliquid fit et si quid corrumpit, in illud ultimum abit. Nunc per subiectum, quia 1° recipit formas substantiales propter quod a materia cecernitur 2^a; unde et subiectum est genus, quia convenit per illud cum materia 2^a cum quantitate, quae figura, color, aliaque recipit accidentia, cum substantia completa, quae accidentia etiam recipit plura. Difert tamen ab omnibus propter 1° loco differentie positum, quia ipsa sola non supponit subiectum aliud, in quo recipiat, et ex quo fiat.

Per voces illas ex quo aliquid fit dispartit materia a causa extrinseca, efficiente mixta finali, et exemplari, etenim non dicitur ex illis effici, sed ex produci a causa efficiente propter finem, et exemplari similitudinem. Dispartit etiam per ea a forma quia non ex forma,

et per formam res dicitur fieri. Per verba illa
 inexistente non per accidens excludit privatio,
 que non permanet in re genita denotatque mate-
 ria in composito permanentia, insuper insi-
 nuat materiam ex sua natura ordinata esse,
 ut forma uniat, et cum illa per se virtuat cor-
 pus naturale.

Sequitur in definitione: et si quid
 corrumpitur. Et quia omni compositioni respon-
 dere debet resolutio, in qua ultimum debet, quod est
 in compositione. Sic mixtum dum corrumpitur
 resolvitur in elementa communia; hec
 autem si resolvantur in materiam, resolvuntur. Ex
 quo stat materia, secundum subiectum est omnium mu-
 tationum, et generationum, in hocque statu sua
 essentia. Ex dictis ite stat materia esse em-
 titate incompleta, et simplici per modum
 partium ad virtutem compositum substantiale
 ordinata, quod cum ex potentia, et actu virtuat,
 actusque sit forma, ut statim, stat insuper
 materia esse potentia; et potentia in qua om-
 nium receptiva omnium formarum natura-
 lium, quamvis enim ex nulla habeat formam
 omnium tamen est capax, sive apta ut per de-
 terminationem ad formam hominis virtuat
 hominem, et per determinationem ad formam leo-
 nis, leonem, et sic de ceteris.

Sed licet materia
 secundum potentiam sit non vero adeo pura passiva po-
 tentia est, ut excludat absolute omne actum

entitativum, ut autem dicitur plures habent
 em actualem eventum, et entitatem. Quod si hec
 entitas sit potentia ad omnes formas unice
 potest materia, precise sumpta, cadere actu phis-
 sico, quo naturale corpus constituitur, secus meteo-
 ricum quia nulla potentia potest esse, que non sit ali-
 quid; tu etiam, quia materia, supra posita explicata
 definitione sui generis habet, suaque differentia
 in quo ratione actus meteo collocant philosophi.

Recentiorum Argumen- ta diluuntur.

§. II.

 ponunt. 1° Philosophi novatores, ut Aristoteli-
 cos, materię definitiones eas esse spurvas, et
 nihil explicare; nam non est querendum an ma-
 teria sit substantia, sed quid hoc substantia sit. Quod
 Peripatetici non explicant. = 2°: materia supra
 Aristotelicos non est quid, neque quantum: quod nec est
 substantia, nec accidens quod quod est nihil: non igitur dat
 materię 1^a Peripatetica. = Argumentum hoc effi-
 cap est, si recentiores materię 1^a et clariore ani-
 totelica tradiderint definitione. Ut scilicet dona be-
 ne penetratas adhuc hec desiderat definitio, ut
 vincet hec responsio: Quid est materia 1^a Carte-
 siana extensio. Et extensio quid? Quod 1°
 in re materiali, scilicet, quo sublato, nullatenus
 intelligitur materia. Vnde quidem. Cuius vero ex-
 tensionis absque determinata figura, determinata

Innotitudine, latitudine, & profunditate n̄ capio.
 Quid igitur quod materia Aristotelica, absque forma ali-
 qua a qua determinetur n̄ bene intelligat? Ego
 certe clarius percipio materię essentialem p̄ se sub-
 tuam, quam p̄ id, quod loquor intelligi in materia.

Pre-
 terea extensio ē partium. Cuius rei? Materię; at
 materia, ait Maltranchius ē extensio: igitur ex-
 tensio ē extensio. En circulus vitiosus, et nul-
 la responsio. Insuper quid sit atomi, seu materia
 Gasendi, taceat. Substantia impenetrabiliter
 extensa. Et hec quid? corpuscula indivisibilia.
 Nullius in parte, & aliter. Si hoc dicitur ex quibus ori-
 tur? Si p̄ se: igitur nihil dicitur physicum, & si dicitur ali-
 quid hoc physice nec ē quod, nec quantum: omnes
 igitur fatemur tenemur p̄ se subtuam, seu materię, nec
 esse quid, nec quantum &c; quatenus quantum est
 sit vere nihil oppositum n̄ tamen completum, et
 indeterminata specie virtutum, & incompletum,
 et ad constituendum corpus determinate, speciei
 cui forma aliqua ordinatum.

Oppones 2° + simulq;
 replicabis: juxta definitiones datas, superiorisq;
 donā materia p̄ se substantia incompleta; at
 hec repugnat in rerum natura: igitur repugnat ma-
 teria p̄ se Panipaterica. Item mixt^o: ratio sub-
 stantię ē indivisibilis, sicut ratio hominis, leonis
 &c: igitur implicat dari incomplete. Implicat in re-
 rum natura substantia cui deficiat aliquid cui
 esse talis est substantia incompleta: igitur. Item sub-
 stantia n̄ recipit magis, et minus: igitur n̄ dat
 substantia incompleta. = Aliter nimirum, ad p̄teritum

divisio anr: e indivisibilij entitativè concedo:
exactive nō anr, et segrā. Ad 2^a diviso nym:
cui deficiat aliquid sui eē entitativi sumit concedo:
exactive accepti nō nym, et mīi distinctā se-
grā.

Materia 1^a completa, et aequata habet suū
eē materie, nihilq illius entitativè sumit, quo
completo ē indivisibile, qd deficit d qd se sola in-
sufficiens ē ad et operandū virtutem ad q aliqua
entia physicè completi possit, habet utiq in se in-
reca exigentia ad formā, propter quā inami-
sibile exigentia substantia dicitur incompleta,
sicut opus qd habet imperfectū incompletū dicitur,
usq du pfectione sibi debita acquirit. Quamvis
qd n possit dari substantia, aequata n particu-
lari ratione substantiæ, sive quæ divisibilij
sit in eē entitativo, potest tamen dari aliqua,
quæ divisibilij sit in eē exactive sumto, seu
quæ n habeat totū, qd eēgit habere propter qd
dicat, et sit incompleta. Sic anima ratijs repa-
rata ē substantia incompleta hominis, quam-
vis in ratione substantiæ completa sit, et aequata.

Ex his ad 3^u dic substantia
incompleta n eē minus substantia, quā com-
pleta in se, prout sicq n suscipere magis et
minus, eē tamen illa in pfectione cetera pfec-
tione universi, ordine, et proportionē, ejusq
exigentia, juxta quā nequit existere sine for-
ma, nec constitutere aliqua, specie sine illa:
unde substantia sicut incompleta tal materia,
quā forma. Et respondere, poteramus n suscipere

62
magis, et minus esse proprietatem substan-
tię complete, non vero incomplete; maxime
cū philosophus asserat formam esse magis sub-
stantia, quā materia.

Quæstio II.

An Materia Prima Possit &
Potentia Dei Absoluta Exis-
tere sine forma.

Notantur aliqua, et Sen-
tentia Referuntur.

§ I.

Eu in materia potest maneat, existentia ab
essentia non differit in dubio nobis debet esse
materia prima, sicut propria habet essentia, ita
et propria habere existentia, quare in presen-
ti quę obversaria celeberrime omittimus, in qua in-
quirit, utrum materia prima habeat existentia dis-
tincta ab existentia forme; id licet in illa a-
firmativa sententia nre sit donec formis,
ut tamen presens melius resolvat, grati pro
nunc admittimus, materia prima per forme sive

totius compositi existere existentia.

21

Hoc par-
vito ad dubij resolutione notandum 1.º mate-
ria 1.º n. posse naturaliter sine substan-
tiali forma existere; na' cu' forma sit na-
turale complementum materie, ipsi natura-
liter debet materiæ exigere; qd' a materia
exigit' requirit ip. i. deficiente naturaliter; ma-
xime cu' nullus agens naturale oporita habe-
at exigentia, imo omnia pugnant, ut mate-
ria compleantur.

Notandum 2.º duplicem in Deo dis-
tinctam esse potentiam, ordinariam nempe, et
communem, et absolutam, seu extraordinariam.
1.^a juxta exigentias rerum operatur: 2.^a ad supra
naturam, supraq' rerum exigentias, ut supre-
mus, absolutusq' illarum Dominus potest operari;
et hoc in dictura qualibet duplex etiam est poten-
tia, alia naturalis ad recipiendum et agendum, qd'
naturales ejus n. accedunt vires: obedientiales alia,
qua Deo, ut supremo subita e. Domino, ut in ea
operetur, quicquid ejus accedat naturales vires dam-
modo n. implicet contradictionem. Inquirimus qd',
an Deus possit efficere ut materia existat si-
ne forma, qd' idem ac querere, utrum materia
sine forma existere implicet contradictionem, et
an factibile? Et notate, qd' melius semper dicit'
re n. esse factibile, seu n. posse ex se fieri, quam
Deum n. posse illa facere.

Itaque asserunt nec ea potentia Dei absoluta, et extraordinaria posse materialem sine forma substantiali existere. Maxima sententia est communis inter Scholasticos, et Teruntios. Ego fateor difficultatem accipi posse Teruntiorum sententiam, factam superius admissione; unde in hac, et similibus questionibus pro omnipotentia semper laborandum, pluresque, quod ignorantia nostra est, accedendum, iuxta illud Claudiani dictum:

Numini at vero Divini quoniam causam.

Memento fuge nostra precibus; plura sit tibi credere semper.

Posse Deum quicquid fieri non posse putatur.

NOSTRA CONCLUSIO

SII.

Potest materia sine forma. Ita potentia absoluta existere sine forma. Ita: idcirco nulla apparet contradictio, si repugnancia possibile est absoluta Dei potentia, sive quodam omnipotentie; at in materia sine forma existentia nulla ostenditur, si apparet repugnancia: eo. Atque stat ex eo, quod nihil negandum est omnipotentie sine necessitate, et nulla necessitate adest negandi ipsi potentia ad id, in quo manifestum ostendit implicatio. Atque alia non eget potestate, quam solutione argumentorum;

22
solutis quippe arguitur in mariu nihil exiit qđ
nos copat ad negandū possibile ēē materia
sine forma Divinitus existere.

Sed nihilominus
nūq. positiva ratione suadet: nulla adest re-
pugnantiā in eo qđ materia habeat existen-
tiā, et n. forma, qđ. Pđo autē: juxta Hīas exis-
tentia realiter dirigit a forma, at hoc ipso
nulla adest repugnantiā in eo, qđ materia
habeat existentia, et n. forma, qā nec re-
pugnantiā statet in affirmatiōe, et negatiō-
ne quodē e eadē, 2da idē, quē n. daret; nā
affirmaret a materia habere existentia, et
negaret habere forma, quē idē n. ē cū exis-
tentia in principiis. Hīarū: qđ

Respondent Hīe
repugnantiā existentie materiē sine forma
stare in eo, qđ forma ē actus 1us materiē exis-
tentia vō actus 2us cū ē actus 2us essentia-
liter supponat 1^{am}, nequit materia habere exis-
tentia, quin prius receperit forma. = 2da so-
lutiō unica pđt materia n. posse existere sine
forma p. existentia, quē sit actus 2us forme,
ipsiq. naturaliter debitu, secus vō n. posse exis-
te p. existentia Divinitus communicata, quē
nec eet effectus forme, quē actus 2us illius:
maxime cū, juxta ipso Hīas materia 1^a
Christi Domini de facto n. existat p. existen-
tia forme, qđ p. existentia vixit suppletem

existentia creato... semper enim valuat posse
materia Divinitus existere sine forma.

De ita existentia supponit subex-
istentia, sicut forma juxta *Thomam*; at juxta
plures potest natura separari existentem sine subex-
istentia: qd et materia sine forma. De: sicut juxta
Thomam materia existit p existentia forme,
hancq existentia supponit, ita accidentia exi-
stunt p existentia subti, hancq illa supponunt;
at accidentia possunt & potentia Dei absoluta
existere sine subto, et & facto existunt in ve-
nerabili Eucharistie sacramento: qd = dicitur
sicut forma e actus *1us* materiae ita materia
e *1us* subti forme, & juxta adversarios pos-
set forma divinitus existere sine materia:
qd et materia sine forma.

Argumenta Solvuntur.

S. III.

Argues se ex *De Thoma 1^a* parte quest. 66 artic.
12 sic aperte: dicere ipse materia precedere
sine forma e dicere ens actu sine actu; qd
implicat contradictione; at qd implicat contradic-
tione, nec & potentia Dei absoluta potest fieri:
qd = Magister Soto Dominicanus et si senten-
tie nre patronus fateri opinionem nram expresse
eet sua *Quod Thoma*, a qua tamen discedit, qd re-
spondit n e tanti momenti. Hujus doctoris exem-
plo poteramus et nos a *De Thoma* in re presenti

modeste discedere: vñ cū semp in animo fue-
rit a tanti Dñi dñia nec apice uno separa-
ti, auctoritate posita interpretatione ab eju men-
te minime aliena conabimur explicare

Nici-
mur itaq rem cū Dñi The ee, qđ dicere mate-
ria precedere sine forma ta substantiali,
qua accidentalī, ta phisica, qua metca, et
entitativa implicat contradictionē; secus vñ ea
precedere sine forma substantiali phisica pre-
cisse. Pater hec expositio ex iprius s. Dñi ratio-
ne, ait em: ē dicere em actu, sine actu; quam-
vis a materia sine forma existeret substan-
tiali phisica n̄ eet actu sine actu; haberet
quippe actus metcos differentie essentialis et exis-
tentie actus accidentales ubicationis, et duratio-
nis. Vel respondeo implicare contradictionē ex
mente Dñi The materia precedere sine for-
ma in actu completo substantiali, qā cū hoc
habeat a forma eet actu sine actu; nulla
vñ ē contradictio in eo, qđ sine forma sit in ac-
tu incompleto, qualiter eet sine forma in
hoc em n̄ eet affirmatio, et negatio ejus de e
eodem, et vñ idē.

Atque de ratione: materia exis-
tere sine forma implicat contradictionē: ipō nec
de Dei absoluta potentia potest fieri. Ans. pōt:
implicat contradictionē materia existerē si-
ne eo, qđ essentialiter presupponit ad existen-
tia; id ad existētia presupponit essentialiter

forma: qd. Pr^{m} . m^{m} : forma ē actus I^{us}
 existentia vō actus I^{us} ; t actus I^{us} praeu-
 ponit essentialiter ad actus I^{us} : qd. = H^{m}
 mat: implicat materia recipere actus ulti-
 mus in genere entis, quin receperit I^{us} et
 taligenere; at existentia ē actus ultimus
 in genere entis, forma vō substantialis ac-
 tus I^{us} : qd implicat materia recipere exis-
 tentia sine forma: qd et sine ac existere.

Autu hoc supponit distinctione reale even-
 tie ab existentia, qua negata nullius exis-
 tiat; illa tamen admitta respondeo ne-
 gando anu ad p[ro]p[ri]etate n[on] n[on] m[od]o, cujus m[od]o
 p[ro]p[ri]etate d[ist]inguo: e[st] actus 1us entitativus n[on]
 formalis n[on] scedo m[od]o, et d[ist]inguo m[od]o m[od]o: ac-
 tus 1us entitativus v[er]o formalis scedo: forma-
 lis p[re]cise n[on] m[od]o, et nega. In casu quo
 materia existeret sine forma adu[er]s[us] ha-
 beret actus 1us, et 2us; na p[ro]p[ri]etate m[od]o e[st]
 e[st] in actu essendi, et p[er] existentia in actu
 existendi, ille actus e[st] 1us, existentia v[er]o
 actus 2us; Materia e[st] p[ot]est videri
 cu[m] duplici e[ss]e nempe cu[m] e[ss]e ipsa in e[ss]e ma-
 terie, ut distincte ab omni eo, q[uo]d materia
 n[on] e[st] constituen[te], ut cu[m] e[ss]e ponente illa in a-
 liqua completa specie hominis v[er]o o[mn]i leon[is].
 Hoc e[ss]e habet a forma, n[on] v[er]o illud, cu[m] a for-
 ma n[on] habeat, q[uo]d sit materia. Quamvis q[uo]d

existentia materie communicata, utpote
actuy 2us presupponat 1um, n̄ ideo precise
presupponere debet formā, quę ē actuy for-
malis, rat quipe ē ea supponere actuy enti-
tativu, sive ēē materie, quo semper ve-
rificat actuy primu supponere, & sequen-
terq̄ nulla contradictione aporere.

Ad 2^{am} opo-
matione dic, formā ēē actuy 1us formale
in genere entis, secus vō entitativu et abs-
olute; existentia q̄ ēē actuy ultimu in li-
nea, entis n̄ absolute sumtu, s̄ solū prout
ā nihilo distincti, ut explicabimus in mē-
ta, materia ad recipere actuy ultimu in
hoc sensu sine actu formali nulla in-
fert repugnantia, ut patet. = Si ad dicat
prius ē materia ēē, quā existerē; forma
tribuit ēē materia: p̄o prius debet habere
formā, quā existentia, respondeo formā
tribuere ēē completu materie, seu ēē in
specie determinata, secus vō ēē absolute
sive materie; alias ad ipsa n̄ digrēret.
Cō quo ē sequit materia n̄ posse derivari
in ēē completo sine forma, secus ā in ēē
incompleto, et entitativo ipsius, qualiter
ēēt si Rerū illa derivaret sine forma.

Arguet 3°: repugnat enī, qđ sub aliqua

et à qua magis perficitur. = Argumentum hoc instat
in forma, que nequit sine omni accidenti exis-
tere, veniens sine materia iuxta aduersarios;
cui in hac conaturaliter recipiat, magis ex
motu illius perficiat. Respondetur quod negando pre-
terea, quod conepio materiam cum illius accidentibus
provenit ex alio titulo, qui non militat in forma
substantiali, nempe ex eo, quod quilibet substantia
creata natura sua stirat intra immensita-
tem, et eternitatem Dei, quibus publicatione durationis
obligat: ad hoc autem minime requiritur substantialis
forma, unde potest materia divinitus existere
sine illa.

Quæstio III.

An, et quomodo materia
prima appetat omnes formas?

Notantur aliqua.

Appetitus est tendentia, ordo, et inclinatio rei ad bonum
quod videri solet est duplex, elicitus nimirum et ignatus.
Elicitus est inclinatio in bonum ab appetente percognitum,
tunc solet vivere in sensibilibus, inquit sensibilibus,
inquit sensibilibus et rationalibus, in quibus appetitus
dicitur rationalis. Appetitus ignatus est naturalis rei incli-
natio ipsi ab autore nature indita ad bonum vili
veniens, si ad appetitum in bonum pervenit sive pater-
sit inclinatio dicitur gaudium; desiderium vero si inclinatio
in bonum abvenit. Appetitus ignatus metaphorice
solus dicitur appetitus per proportionem nempe quando cum

65
elicio unde improprie solum venit ipsi ratio
causae et desiderij hujus positivam ^{inquirimus} materia. 1^a aper-
tat formas, et quomodo, et notandum quod cum mate-
ria possit comparari ad forma, quae habet ad
habitas, seu corruptas, et ad habendas de omnibus pro-
cedit otiose via.

Conclusio Prima.

§ II

Materia 1^a appetit appetitu ignato omnes formas.
1° quilibet res appetit appetitu ignato bonum ipsi
veniens, ipsi proportionatum, at omnes forme
sunt bonum veniens materiae ipsi proportionatum, cum
a qualibet forma accipiat materiam perfectionis in
aliqua specie: 2°

Secunda Conclusio.

§ III

Materia prima equaliter appetit formas per se
perfectiones: nam materia 1^a appetit formas, ut per
eas actus, ac informet, at hoc omnes forme et
qualiter praerant: 2°. 3° min: actuare, et in-
formare est ex ratione actus 1ⁱ: et omnes forme
equaliter sunt actus 1^u: 4°. 5° min: omnes for-
me substantiales veniunt univoce in ratione
actus 1ⁱ: = Insuper: si formas perfectiones plus ape-
teret materia semper esset violenta, nec pauperet
de forma pauperia nunquam esset ratio, quod qua-
libet pauperia aduc retineret perfectionem, quae Deus pos-
set producere, at hoc non est dicendum: 6° equaliter
appetit omnes cum sola differentia, quod forma quae

habet appetit appetitu gaudij ceterarū vō appetitu de-
siderij.

26

Argumenta Solvuntur.

§. III.

Argues 1°: appetitus n̄ fert in re impossibile; at
impossibile ē materia 1^a habere omnes formas
cū sint sine categoriematice infinite; q̄o illas n̄
appetit. = Affirmat si materia 1^a appeteret omnes
formas eēt in statu ppetue violentie, q̄a nunqua
pōtēt habere id qd̄ appetit: q̄o n̄ appetit illas. = Affir-
mat 2°: impossibile ē, qd̄ dū materia ē sub una
forma habeat alia: q̄o dū ē sub una n̄ appetit alia.
= Ad argutū dispuo n̄m: habere omnes for-
mas simul ocdo successive nō n̄m et oregā. Ad
affirmationē nō anr, esurg. simplicita p̄tione, dispuo:
nunqua pōtēt habere simul id qd̄ appetit ocdo:
successive nō p̄tione, et oregā. Ad 2^a affirmatio-
nē dispuo similiter anr: habeat alia simul ocdo:
successive nō anr, et oregā.

Materia 1^a potest utiq̄
habere omnes ^{formas} simultate potentie, quamvis n̄ po-
tentia simultates, hoc ē, simul ē potentia, et pro-
p̄rio ad illas licet n̄ habeat potentia ad habendas
illas simul, s̄ successive, sive una post alia. Quod
ad forme sint sine categoriematice infinite n̄ tollit
hanc potentia, ut patet in potentia intell^{tu} et volitiva
que potentia ē ad omnes actus successive, qui qui-
de s̄ illi sine categoriematice infiniti. Hinc ma-
teria n̄ ē violenta, q̄a cū omnes formas successi-
ve habendas appetat, quo sensu potest illas habere,

nihil appetit qd continere n̄ possit, et frequenter nihil
impossibile, na' quomodo dū ē rub ūna appetat aliā
n̄ appetit illā ut ea cū habita habeat; d. successive,
ut illa post habitam contineat in quo nulla ē repug-
nantia

Replicabilis materia 1^a nec successive potest
habere omnes formas; qd nulla ē solutio; 2^a an-
tis: nequit habere forma' ultimā; 2^a dū ma-
teria ē rub ūna forma non eget alijs: qd nec ape-
tit illas. Ad 1^{am} nō an-; Ad 2^{am} an-; dīquo, et ul-
tima ē impossibilis scedo: possibiles nō an-, et se-
ga. Cū forme sint sincatheorematicae infinite
nulla potest dari, u' assignari, que sit ultima;
unde nil mixtū, qd materia 1^a nec illa appetat
nec habere possit. Ad 2^{am} dīquo an- n̄ eget alijs
in sensu composito scedo in sensu diuiso nō an-,
et sega; na' amissa forma habita indiget alia,
ut seruet.

Argues 2^a: materia 1^a n̄ appetit der-
tructione' compositi; at appetet si appetet no-
vas formas; cū has n̄ possit habere, quin cor-
rumperet habita, frequenterq' quin destruat com-
positū: qd. Neg. m. m. Materia naq' 1^a appetit
novas formas, qd qua' habet, n̄ habet inammi-
bilitate' cū sit natura sua corruptibilis; unde
novarū formarū introductione' n̄ appetit
proprie' compositi corruptione', d. proprie' compo-
si destructione'.

Argues 3^a: materia 1^a nequit
habere formas corruptas he' namq' n̄ possunt
naturaliter materie reumi: qas. has solte

n̄ appetit. = Quisq[ue] aut[em] nequit habere for-
mas corruptas quoad modu[m], seu in eē corruptas
vel quoad substantia[m] seu in eē formales nō
aut[em], et nega. Materia sa[pe] habere potest for-
mas corruptas potestq[ue] hēc igit[ur] amari sensu quo
illa appetit, q̄a n̄ appetit ea in eē corrupte, et in
eē forme substantiales, in qua acceptione eac-
tus ipsi conveniunt, ac proportionantur.

Argues de-
stra 2^a conclusionē: materia sa[pe] appetit p[er]fec-
tiores, et nobiliores formas p[er] se, imperfectiores, et
in nobiliores: q̄o n̄ appetit omnes equaliter.
Ans. pot[est], tu q̄a appetitus materie ē ordinate
ipsi a Deo inditus, neque n[on] ergo in majus bo-
nu[m] quale ē forma nobilior debet propendere;
tu etm q̄a materia appetit formas, ut ejus p[er]-
fectiones; forma ad p[er]fectionē plus materie a-
fert p[er]fectionis, tu etm q̄a si materia appeti-
tu cauderet elicitu[m], et cognoscitivo p[er]fectionē
formas apeteret. = Nego aut[em]. Ad p[ro]bationē dico
appetitu[m] utiq[ue] ē a Deo ordinate inditus ma-
terie, ut ideo debeat majus bonu[m] p[re]ferre
eligere: ē falsu[m] ē q̄d forma nobilior afe-
rat majus bonu[m] materie qua[m] imperfectior;
omnes equaliter ipsa p[er]ficiunt cu[m] omnes equa-
liter adducant ad ejus p[er]fectio[n]ē p[er]petua[m] durationē,
in qua potissima rat materie p[er]fectio, et
quamvis materia intellectu polletet, n̄ plus
apeteret forma p[er]fectionē, quatenus nunquā

apereret qd ē pfectus in se, & qd ē pfectus
sibi, qd eque omnes ^{venit} competunt formis. Nec
aliter apertunt rationales.

Disputatio III.

De forma substantiali.

Quæstio I.

Quid sit forma substan-
tialis, et an ea tota sit
quiditas Corporis natu-
= turalis? =

§ I.

Examinata jam materie natura et existen-
tia examinanda sequitur natura forme,
que alterum ē entis naturalis principium. Porro
forma multipliciter potest accipi: 1° pro quali-
bet ente substantialiter completo, et p se subsi-
stente, quo sensu Angelus dicitur forma repa-
rata, et ipsemet Deus interdum appellatur for-
ma 1^a. 2° sumitur pro qualibet pfectione, aut

determinata ratione entis, sic Aristoteles
dece supra entium genera formas appellat.

3° pro eo, qd determinat indifferentia materię,
ipsa qd actualit, alit uno cu ipsa ornemur. Si for-
ma vo actualit, et pficiat subit extrinsece solū,
ut idea v exemplar ad cuius instar res accipit hac
ēē pre alio, dicit extrinseca, intrinseca q, si p idem-
tate, v p unionē intrinsece pficiat illud. In-
trinseca forma alia substantialis ē ut anima
hominis vq, accidentalis alia, ut albedo. Hec nō
principium entis naturalis, ē illa: unde de sub-
stantiali forma solū in presenti agendum.

Ergo substantialis forma ita potest
definiri: actus seu physica materię se infor-
matur unum p ea cu illa virtutis, tanquam
corpus naturalis potissima differentia physica
ea: p ēē actu venit cu actu motu, et formis
accidentalibus a quib differt p alias particulas.
Addit potissima differentia qā forma ē ratio
cuius unum ppter qd unumqdg compositū in
hac v illa specie sit virtutū, et cui hanc, v illa
habet quidditatem specificam: quare ad hanc defini-
pellat forma ratio quidditatis, dicitq character,
et species. Seu qā p forma unumqdg dīgitur
ad alijs: 2° ad qā a forma cuiuscūq corporis
provenit decet; na materiam ex se iudem, et
in formam pficiem, tota mundi corporeā va-
rietatem causat pulchritudine tota, adeo ut
a Philosopho vocet etm divinum, pfectū optimū,

Propter hec antiqui aliqui philoso-
phi forma plus iusto extollere volentes dixerunt
forma totam esse quidditatem compositi, materiaque
est forme veluti vericulus. Materia sententia
est communis, tenetque compositum substantiale ex
forma, et materia, tanquam ex duplici essentiali
parte surgere. Ad hec sententia: essentia ho-
minis non consistit in sola anima: quoniam nec aliorum
compositorum essentia in sola forma. Ante stat
ex eo, quod iuxta symbolum anima rationalis et ca-
ro unus est homo: unde Beatus Augustinus ait quod
homo nec est anima solum, nec corpus, sed utriusque
compositus, illudque patet Beatus Thomas secunda secundae Platonem
de parte querit Beatus Avicenna. Ad alijque in locis. Stat
insuper ex eo, quod si tota hominis essentia staret
in anima, homo esset immortalis, et incorporeus:
cum has proprietates habeat essentia anima. Axi-
oma: compositum substantiale est unum per
se: quoniam stare debet ex partibus, quantum una
re habeat per modum potentie, et alia per modum
actus materia nempe, et forma.

Solvuntur objectiones.

III.

Obijciunt se unius entis una esse essentia: at compo-
situm est unum ens: quoniam unam esse habet essentiam:
non quoniam constituitur ex materia, et forma, sed forma
est tota ejus essentia. = De: per id res constituitur per
quod ab alijs recessum est quodque est principium opera-
tionis, sed hoc soli convenit forme: quoniam. = Ad id dic

compositum n̄ ē unum unitate simplicitatis,
 tū, & unitate compositionis; unde necessu ē ipso
 virtuti ex duobus saltem partialib⁹ eventivis. Nam
 vō dicimus ēē materialem formam. Ad 2^{am} res-
 pondet solam formam ēē rationem dirigendi,
 ut quo compositum vō ut qd, similiterq; quam-
 vis sola forma sit principium operationis, ut
 quo n̄ at ut qd; hoc em̄ ē ovem̄ ipsi composito,
 q̄a actiones sūt suppositorum.

Obijciēs 2^a: si mate-
 ria s̄a ēēt pars essentialis compositi illa va-
 riata mutaret essentialiter compositum, ut
 patet; at variata materia n̄ mutat compo-
 situm: p̄. P̄t mix: lum homo vō fit senex
 mutat ejus materia; hec em̄ variat actione
 caloris naturalis vi cuius deperit, sicut & nova
 p̄ nutritione acquirit; & n̄ mutat essentialiter
 homo, alius homo senex n̄ ēēt idem secum ip-
 so juvene: p̄. = 2^a: materia unius hominis
 potest transire in materiam alterius, ut ac-
 cidere necesse ē apud gentes barbaras, quę hu-
 manis vescuntur carnis: si q̄ materia ē & es-
 sentia hominis idem n̄ resurget in die iudicii
 homo; etenim in caru quo fuerit materia duo-
 rum cuiusq; dñorum reddat in carnis re-
 surrectione alteri deficiet idemq; n̄ resurget.

At

putu hoc difficillimum ē in variisq; solutiones
 dividit auctores. Nōdij placet communior sententia
 ex magistro sententiarum Petro Lombardo

62

Parvirensi Episcopo libro de distinctione 3^a. Nec
solutio statuit duplicem materiam, aliam pri-
migeniam, quam autem etiam minimum na-
turale vocant, et secundigeniam aliam, ut pu-
te integram. 1^a e. quaedam materiei parti-
cula, ut portio solidi. Deo nota, que semper manet
in medio cordis, ut celebri, quamvis se informat
anima fetus; hancque ajunt esse et hominis
eventia. 2^a e. que postea per nutritionem ac-
quirat voluminem, pertinet ad hominis integritatem.
Quod positivum dicimus materiam primigeniam
nunquam variari nec in materiam alterius
transire, et voluminem materiei secundigeniam, que
non est eventia hominis.

Ex quo stat eundem
esse hominem vive puerum vive senem quoad
eventia cum semper materiam retineat
primigeniam licet non quoad integralia in sup-
p. quemlibet hominem posse resurgere cum pro-
prio eventiali corpore, quamvis formam varia-
to, ut mutato in aliquibus quoad integralia stat
item quid arguto in forma dicendum. Nec
eveniet unquam materiam primigeniam
esse durum hominum, nam cum alterius car-
ne versit jam prehabeat supponit suam es-
sentialem, vive primigeniam materiam. Et
notate quod argutum quoad 2um nil prodest
ad versarij etiam vive materia vit et ho-
minis eventia, vive non, omnes in propria
carne resurgemus, juxta illud Job 19. Quia
circundabor pelle mea, et in carne mea videbo

Deum **Question. II. 30**

Vtrum in rerum natura
detur forma substantialis
Peripatetica, seu realiter à
materia distincta?

Explicatur dubium

§ I

*Omnes supponunt corpora naturalia ex ma-
teria et forma esse constituta, unde nō ē
dubium an in rebus naturalib⁹ det⁹ forma sub-
stantialis, & an sit realiter à materia sã dis-
tincta? Ut em̃ supra vidimus Peripatetici
volum⁹ eē vera⁹ absoluta, atq; incompletam sub-
stantiam realiter entitative à materia dis-
tinctam, ipsiq; realiter quodq; corpus generat⁹
supraditam. Corpusculares at philosophi et Ato-
miste ex aduerso volum⁹ nihil reale à materia
entitative distinctum ipsi supaddi, dum no-
ua⁹ formam induit excepta sola anima rati,
solumq; agnoscunt novos modos, quibus mate-
rie atomi, ū corpuscula sic ū sic conuinata
diversa constituunt substantiā composita.*

Nostri Conclusio.

§ II.

¶ Dant in rerum natura, preter animam rationem, formas substantiales realiter entitati, et a materia distincte. Pro ratione: entia naturalia, preter hominem vere substantialiter generantur, et corrumpuntur; et nullum posset generari, nec corrumpi; si preter animam rationem non darentur forme substantiales a materia realiter distincte: pro. Propter: si similes non darentur forme, ens naturale nihilo sciret realiter a materia distinctum; et quod nihilo a materia distincto oritur, nec generari valet nec corrumpi: pro. Propter: quod nihilo realiter a materia distincto oritur, est realiter ipsa materia: pro. Patet ergo ex eo quod materia ingenerabilis est, et incorruptibilis, ut non negant orarij.

Explicat: si forme substantiales non essent a materia realiter distincte, nihil esset in ente naturali, quod produceret ex presupposito subiecto, nec quod destrueret remanente subiecto; siquidem nihil entitati videretur in illo, preter materiam, quae est ipsum subiectum, quod proinde fieri requirit ex alio presupposito nec destrui remanente illo: pro non posset generari, nec corrumpi, quia generatio est productio rei ex presupposito subiecto; corruptio autem destructio rei ejus remanente subiecto.

Dices
compositum substantiale generari, et corrumpi

quin aliquid entitatis producat derivatæ p. hoc
 præcise qd materię corpuscula, u atomi sic v. sic ori-
 nent compaginem distinguunt, u dissolvunt. = Ve-
 rum hæc recentiorum solutio facile sumit fal-
 sitatē; nā illa atomorum dispositio, et nova orina-
 tio ē accidentali aggregatio partium integrantes,
 quæ n̄ exit magis substantialis generatio, quam
 collectio militum dispersorum eorum dispositio in
 quadrum circulum & quāq; dispositio rotarum
 horologij, ut motum habeat ordinatum. Ideoq; dicen-
 dum de dissolutione atomorum, quæ ē ēēt accidenta-
 li divisio et segregatio, secus oō substantialis corrup-
 tio.

2°: illa nova orinatio nihil ē entitativæ: qd
 compositum generat, u corrumpit, nihil entis ac-
 quirit u amittit: qd tota entitas compositi presu-
 ponit ad generationē, post corruptionēq; tota manet:
 qd compositum n̄ fit ex aliquo, presupponit d ex toto,
 et toto manente perit, qd ēēt mirabile ēq; ita ge-
 nerationis, et corruptionis notiones ab omni d admir-
 ras. = 3°: si vera ē solutio recentia naturalia nis
 nil agerent; nā juxta Modernos, ceteris agunt,
 quatenus producant novam modificationem: qd hæc
 ē aliqua entitas o n̄? Si 1°: adveniens ea militant om-
 nia arguta, quæ proponunt ita nā forma, si 2°:
 qd si nihil præter illam producant nihil omnino a-
 dvenit, qd et juxta ipso ē absurdum, et quantum ad
 causas liberos a tridentino damnatum.

Pl^o conclusio
 2°: si n̄ darent forme realiter a materia dis-
 tincte, corpora naturalia n̄ differrent specificè;
 abunda ē sequela: qd. 1° n̄ m̄m: tunc ita differen-
 tia statet, penes atomorum figuram, situm, ple-
 xum, et modificationē; at hæc differentia n̄ ē specifica;

cu debeat ee hoc pluresque modali; aliis enim ho-
mo videtur specificiter differre a seipso nante: qd.
= Affirmat: leo, equus, et lupo aduobis specificiter
dividunt; at n p materia, que in illis quidem e
indivisi; n ite p diveras modificationes, qd e for-
ma accidentalissq; negat substantialis diffe-
rentia, qualis e specifica provenire; nec deniq
p talem, v talem atomorum doctrinam, na magis
et minus n radiant speciem: qd p forma sub-
stantiali realiter materię supadita.

Pro 3o =

clivis, et apriori: materia e quid incompletum in
genere substantię, et in eo genere in quo aliquid
e incompletum, complexi valet: qd materia e
complebilis in genere substantię; at n nisi p
forma, que sit substantia incompleta, et absoluta
ipsi realiter supadita: ite qd forma Peripateti-
ca. Nec miri patet ex eo, qd materia nequit com-
plexi p semetipsam, et nisi p aliquid substantia-
le ordinatum ad complementum illa cuius generis
e ee valet forma, ut a Peripateticis explicata:
Pro 4o m: materia facit cu anima rati unum
p se substantiale, at n faceret, nisi eet quid in-
completum in genere substantię, qd patet: qd. Itz
negari nequit a catholicis aliis enim sequeretur a-
nima e uniu materię v corpori veluti motor
movili sua dogmata ecclesie.

Pro conclusa de in-

qualibet composto substantiali assignari debet
aliqua ratio substantialis, peculiarium opera-
tionum ipsi, et n alteri convenientium; na ammentis

recessionis cuiuslibet inest propria natura, prout
hec definitur ab Aristotele principium et causa mo-
tus et quietis ejus, in qua est; at hec ratio necessa-
rio existit in forma substantiali realiter supadi-
ta: qd. 1° m^o m^o: ratio illa operationum requirit
esse materia, que eade specificie est in omnib; nec
distincta atomorum figuratio, alie ve modifica-
tiones; tum qd nihil entitatis important, atq adeo
nec substantialitatis; tum qd si modi pure acci-
dentales; tum deniq, qd pure modificationis ne-
quit attribui tanta vis et activitas quanta venit
nature specificie; aliaj motus ejus materia nos-
biliores, ac perfectiores: qd.

Asseverat, et urget ineluc-
tabili hominis paritate, qui ut fides sancta
docet stat anima rati realiter a materia dis-
tincta tanquam principio operationum ab
ipso provenientium: idem qd dicendum de leo-
ne, cane &c, quib; peculiariter etm competunt
operationes. Modus hic arguendi urgens
esse debet atomistis, quib; ratio vima est via phi-
losophandi per analogiam, explicando nempe
nature occultas per similitudinem ad res notas.
Et si ipsi habent analogiam ad res natura-
les explicandas per similitudinem ad artificiales,
nobis vividior suppetit atq naturalior a-
nalogia ex homine scilicet, cujus forme,
seu anime a materia distinctione non solum
fides docet, sed et ratio demonstrat, deumta.

23

1° 6° 6° negat: in homine adest materia organisata, majoriq; artificio, ac subtilitate disposita, quā in leone, alijsq; brutis; et hoc nō obstante necessaria ē forma entitativa ā materia distincta, quę sit principium quo, et radix suarum operationum: qd si &c. = 2°: quāvis materia hominis pfectius sit organisata, quā materia cuiuscunq; bruti inepta ē ad operationes sentiendi, aliasq; sine forma supradita, ut patet in homine mortuo, praesertim suffocato, in quo vix organizatio ledit, et tamen illa nequit elicere: siq; propter hoc necessaria ē forma distincta ā materia in homine, cui nō in leone, et cane? Maxime cum horum organica structio, modusq; sentiendi tanta cum homine afinitatem habeant.

Quies arguitur

falso procedere supposito, quatenus supponit in brutis dari operationes sensitivas, seu principium sentiendi, qd negat Cartesius; nam juxta ipsum bruta nihil aliud sūt quā machine mechanicę seu automata omni sensu, et cogitatione carentia. = Certe hoc dicit Cartesius pluresq; ejus discipuli defendunt; vñ quā falso, et temerarie hoc asserant ē ex eo solum colligit, qd sit ita omnium sanctorum doctorum, ac sapientum

opinionem, irris et stia omnium sensum mor-
taliu. De quo videri possunt auctores, et sig-
nantez. *M^m Salancio* tomo D^e dialogoru
stia *Arminius*, dialogu 6° et 7°.

Et sane quis
crederet tam horribile paradoxon, nempe
puras machinas tam ordinatas, complicatas,
et humanis tam similes elicere motus?
Quomodo preterunt Cartesiani suadere bruta
omni sensu careere videnti ovem, viso lupo,
determinari ad currendum n^o versus lupo,
ut exigere vident^r leges mechanicæ, de stia
a lupo fugiendo? Videnti canem blanditij,
ac fustib^{us} inclinari ad tam mirabiles, et stia-
uos sui motus ordinandos? Videnti (ut mi-
tam admirabiles, ovios, et vulgares) simie, Cati,
Elephantijq^{ue} motus) apum simplicem in
tanta varietate officiorum ordinatam?
Propter hec ait magnus *Paxen* *Augusti-*
tinus libro de quantitate anime cap. 28:
quid at hec putas ee nisi vim quandam sen-
sienti? Servu em nos vertie multe, supe-
rant.

Recentiores alij credunt brutis animam
sensitivam, seu formam specialem indistinctam
men a materia. Ad paritatem nre fixa-
tionis sicut hominem em ee merum auto-
maton ea parte, qua vegetat, ac sentit, nec a

22

autis deferre, nisi peme, magis, et minus exqui-
ritur machine fabrica: unde quamvis anima
rati, principium sit operationum spiritualium
in eo sensu vixit; hec namque unice proveniunt
a materia hominis subtiliore vi dispositionis
organice. Responso hec videri potest apud
Patrem Loreda in preliminaris disertatione
ad physica, ubi videri etiam possunt plura etiam
illam militancia efficaciter proporia, pluraq;
que ex illa pululant absurda.

Sequitur enim quod ani-
ma rati non est proprie forma corporis huma-
ni; non enim haberet operationes communes sibi,
et corpori tanquam principis activo, et passivo;
etiam actus materiales solius essent corporis,
spirituales vero solius anime, rati. Nec anima
verae actuaret, ac complexet corpus humanum,
quatenus hoc a se esset substantia completa ca-
pax ad suos motus absque anima rati: unde qui-
dam Cartesius ait: corpus quamvis anima
ab eo recedat manet corpus, plurimeque actiones
ad vitam corporis necessarias peragunt sine in-
tervenitu ipsius anime, ita ut corpus humanum
non vivat, quatenus anime rati sit junctum,
sed quatenus corpus illud vivat ex organis
tam effectivis, que functiones requiritas ad vitam
constituedam efficere valeant; at animam rati
non esse formam corporis damnatum est in silio
Latzerensi sub Leona 10. 10.

Videat *Almaam Palanico*
 supra citatum dialogi *AD*, *AD*, et sequentib;
 in quib; videbitis etiam, quam absurda sit, alia
 ex solutione sequela, nempe in homine dari
 duas formas, seu duplicem animam. Ex mo-
 dernorum in hac parte doctrina sequeretur quoq;
 posse efficaciter defendi anime nre mortalita-
 tem, et materialitatem, circa qd immorari n
 licet cum hoc argutum pro dignitate, ut arolet,
 trahet nre *Sejso* tomo 3° epistolarum epis-
 tola 2^a.

Argumenta Solvuntur

§ II

Quamvis recentiores *Pl* autoritate Aristotelis
 parvi pendere posteriores ad opinionem sua
 ipsius doctrinae, ejus interpretis *Dr* *Ther* testimo-
 nio munite intendunt. Oponunt qd se plu-
 res philosophi textus, in quib; docet expresse
 formam non fieri, nec generari, tamen qd
 sit, et generat ee compositum. Idem docet *Dr*
Ther, additq; formam t fieri p accidens, pro-
 prieq; n habere ee. Quod affirmari valet ex eo,
 qd Aristoteles pluries formam naturalem
 comparat artificiali, in quib; omnib; tradere
 videt modernorum formam, seu ut ab ipsis
 explicatam. *Dr* *Quoniam* *Ther*, et Aristoteles
 minime negare formam vere proprie, et
 absolute fieri, ac generari, proprieq; habere ee

et solum negant ab ipso fieri, et generari p
modum entis p se subsistentis, qā hoc propriū
ē compositi. Expositio fundat in eo qd. ut adve-
tit eximius. Quid, ista docet fieri, et generari
nō significabam apud veteres quamcumq. vere
entis productione, et sola productione entis
p se subsistentis: hoc ē compositi, et suppositi qd
idem accidit in phrasibus horarū Angelicis: Cuius
in hoc sensu solum res p se subsistentis, seu
existere potest, independentes ab alia sub-
stantiali parte dicitur proprie habere ēē, pro-
prie fieri, ac generari: unde forma nō dicitur
prie fieri, et generari, fieri q. p. accidens id ē, nō
tamquam p se subsistentem. Est etiam alia
ratio cur forma dicatur nō fieri, qā nempe for-
me producte nō dicitur generatio apud veteres,
et deductio, sicq. formam nō denominat apud
ipsos semitam, et deductam.

Nec affirmatio ali-
quid in orationem suadet, nō em Aristoteles
comparat formam naturalem artificiali, qā
iudicat illam in omnib. ēē huic similitudinē,
et qā p quendam, quam inter se habent, ana-
logiam, melius manifestat illa: qā namq.
(verba sūt Arist. The. in 2.ª et anima lectione,
2.ª) forme artificiales accidentia sūt, que
sūt magis nota, quoad nos, quam forme sub-
stantiales, utpote sensui propinquiora ideo
venienter rationem anime, que ē for-
ma substantialis p comparatione ad formas

accidentales (Aristoteles) manifestat.

36

Aguay 2o.

ratione: si daretur forma substantialis realiter
a materia distincta eēt producta; at repugnat
forma substantialis producta: qd. P^o m^oix: si
forma substantialis eēt producta eēt p creationem,
v p generationem; & forma predicta nec
p creationem, nec p generationem valet ee pro-
ducta: qd. Aliter quoad sam partem ē omnib^o ex-
ta: quoad 2° p^oix: si forma illa fieret p gene-
rationem fieret ex aliquo sibi inexistente. Des
aliquo sibi inexistente nequit fieri: qd. P^o m^oix:
illud ⁱⁿ existens eēt materia; at forma nequit
fieri ex materia, ut patet: qd.

Ad argūtum nega-

tis, proportionis, que p^olande sumuntur ultima
mūm disq^o: nequit forma fieri ex materia
p modum partis utriusque ipsam cedo p mo-
dum subti ipsam sursumstantis nō mūm, et de-
quā. Dupliciter aliquid p generationem potest
fieri ex aliquo sibi inexistente; v p modum par-
tis intrinsece, sicut fit compositum, quo semcu
generatio dicit^r proprie generatio, v p modum
alicujus subjectivi, sive tanquam ex subto p^oer-
posito, quo semcu dicit^reductio. Forma qd nō pro-
ducit^r ex aliquo inexistente. 2° modo, & 2° unde
educta dicit^r ex materia, a qua dependet, ut a
fundamento seu sustentaculo.

Replicabis: for-

mam educi ex materia nihil aliud ē, quam ma-
teriam ad ipsam presupponi, tanquam ip^oius ⁱⁿitu

Simpliciter forma ita fieri, ut ad illam materia
 presupponat solum, ut ipsius ^{ut} ~~ut~~ qd implicat
 fieri p educatione. ~~Pr~~ ^{Pr} ~~ma~~: si ita fieret forma
 ab agentibus naturalibus, ut materia ad ipsam
 presupponeret solum, ut ejus subitum fieret
 ex nihilo sui; at hoc repugnat qd. Atqz patet
 nam materia nihil e forme, nec em e for-
 ma, nec forme pars. At n minus vult, ut
 ex accioma illo ex nihilo nihil fit, qd verum
 tenet a causis creatis; tum etm, qd alias a-
 gentia creata virtutem haberent creativam
 solius Dei propriam; creatio em e productio
 rei ex nihilo. ~~Pr~~ ^{Pr} ~~ma~~: si ita forma ex ma-
 teria fit, ut hec n sit pars in materia forme
 in corruptione compositi nulla pars, u nihil
 forme remaneret, sicq in nihilum ambit,
 vereq annihilabit, qd repugnat; cum virtus a-
 nihilandi soli competat Deo juxta accioma
 aliud a creaturis verum: nihil in nihilum
 avit: qd.

Replicam hanc, que ad veritatem
 potissima e difficultasolvere temerit ipsi; na
 juxta ipso compositum vere generat: qd n fit
 ex toto sui, sed ex aliquo; quomodo em potest
 dici generari id, cujus tota realitas preexis-
 tit? In hoc qd aliquo militat argumentum a cre-
 atione, et annihilatione. Nec prodest recursus
 ad modificationem; nam hec nova realitas ee
 deset, ut qd compositum lapis qd vere e, et vi-
 titur lapis p eam, ad alijs q difert p ipsam;
 tum etm, qd alias nihil producerent agentia

creata: dum qđ generalit' aliqđ compositum, et
dum consumpit' aliqua realitas incipit eē, que
nihil erat, aliquaq, que aliquid erat in nihilu
avit: fateri qđ nobiscum Avicenna tenent
ā causis creativ aliquid ex nihilo produci ab
ipsisq in nihilum redegi, quin virtus creandi,
et annihilandi ipsis competat.

Amplectenda ē qđ
nra eductio, que pro solutionis intelligentia par
venit definienda. Est igit' eductio productio forme
dependenter ā presupposito subto, ū productio rei ex
aliquo subto presupposito, paliam nempe actionem
productā, ā quo essentialiter dependet actio produc
tiva, et terminatur productus. Actio ad hęc eductio
solum dicit' respectu forme, qā respectu com
positi dicit' generatio. Ex hac definitione colligit'
discrimen intercedens inter educationem, et
creationem; utraq ē productio ex nihilo, hac ta
men differentia, qđ creatio ē productio ex nihilo
tam entitativ, quam subti; n̄ em̄ dependet ā
subto presupposito: eductio vō quamvis sit ex ni
hilo entitativo, n̄ tamen subtivo; dependet quipe
ā subto presupposito, tamquam ā fundamento, ū
substantiaculo termini producti: unde n̄ dicit' ab
solute productio rei ex nihilo, sicut dicit' creatio.

Paret etm̄ alia differentia, scilicet,
qđ quamvis utraq possit producere formam,
quam materia, sive subtum precedat, for
mam vō p creationem factam n̄ precedit tan
quam subtum, ā quo dependeat actio, et ā quo

forma sustentet, sicut precedit formam pe-
ductione productam. Sic quamvis anima nra
producat in materia n educit, qm a materia
n pendet, in ee fieri, nec in sexuari; cum ex-
tra subitum naturaliter existat post mortem
hominis. Cujus ortum evenit in formis e-
ductiv.

Hinc stat quam prestantior productio
sit creatio educatione; creatio em tanta virtu-
tis e, ut suum terminum in ee teneat sine
subtentaculo ad qd ptingere nequit educio, seu
actio limitata, cause create, cujus effectus absq
subtentaculo aliunde producti n valet sustine-
ri, qd aptissimo potest exemplo explicari. Si
quis artifex turrim edificaret in aere sus-
tentem, sublimioris abs dubio artis eet, quam
qui edificaret illam solo innixam. Hanc qd su-
pra causas 2as p educationem producentes excel-
lentiam habet causa creatrix.

Hinc em stat
qualiter intelligenda sint accionata in replica
objecta, que relatu ad Deum st falsa, et rela-
tu ad causas 2as quoq si loquantur de nihilo
cujuslibet entitatis em partialiv. Sanctumq
st vera respectu cause create in compositis;
hec em fieri n possunt nisi ex aliquo sui
nempe ex materia presupposita a Deo creata,
nec derivare possunt nisi in aliquid sui;
materiam scilicet naturaliter incorrup-
tibilem. In formis at n st vera de nihilo

termini producti, & ex nihilo subti, a quo essentialiter pendet actio. Unde hec accioma-
ta comparative ad causas 2as sic in formis
sunt intelligenda: ex nihilo subti nihil fit, et:
nihilum subti in nihilum avit.

Ex his in forma non minus. Ad primum digne manifestet ex nihilo sui entitativo, et formali scedo: ex nihilo sui subti non minus, et mixti distincta regam. Ad primum stat ex dictis. Ad ^{die} Himatione in corruptione compositi nihil entitativum forme remanere, formamque ravis in nihilum entatis; remanere vero ejus subti, sic in nihilum subti non avire, quod sufficit, ut non annihiletur: annihilatio namque est reductio rei in nihilum tam subti, quam entitativum. Ita fere dicitur. 1^a parte quest. 100. 2^a artic. De p^{re} hec verba forme et accidentia non sunt entia completa, cum non subsistant, et quodlibet eorum est aliquid entis: et tamen eo modo, quo sunt non omnino in nihilum rediguntur; non quia aliqua pars eorum remanet; sed remanet in potentia materie sive subti.

Insuper: si anima rationalis periret 2° suum esse entitativum annihilaretur, quomodo maneret subti ejus: quod idem de formis alijs. = Neque paritatem propter dicta; nam anima rationalis non educitur ex potentia materie sive subti, sicut alie forme

unde materia n̄ ē substantivum
ipsius & pure informabile ab illa.

Insuper a-
ducti ineptissime dicit formam educi ex
materia cum recipit in illa; sicut ineptis-
sime diceret vinum educi elagema, cum
inducit in illam. = Respondeo hoc verum
ēē, si educi in sensu accipiat vulgari, secur-
us si accipiat in philosophico: quamvis etiam
educi populariter significet abstractionem rei
ē loco aliquo, usus v̄o philosophorum fecit,
ut significet productionem dependentem
ā materia, n̄ ut causa constitutiva forme,
sicut ā sustentaculo termini producti. Nec
hoc caret exemplo nam creare significat
ē nihil facere, et tamen dicitur creari
Episcopus Cardinalis &c. Preterea eandem
ineptitudinem adversarij;
nam forma Atomistica educi etiam dicitur, cum
in materia n̄ precedat nisi in potentia et
proprie huius possit ab agente in illam indu-
ci.

Atque 3°: forma substantialis. Peripa-
teticoz n̄ ē incorporea: q̄p ē corporea: q̄p ē
materia. Sed hec regula, tum q̄a sicut quid-
quid ē incorporeum spiritus ē, ita quidquid
corporeum ē materia ē; tum etiam q̄a inter
spiritum et materiam n̄ dat medium sicut

nec inter substantia, et accidentia; cum aut substantia corporea non sit spiritus debet esse materia, a qua sequentes exit substantialis forma realiter indistincta. Iuxta enim ma-
 teria quo sequens est materia adjectiva scedo:
 substantive, sive sunt, pro se, sicut non se-
 gam. Quamvis omnis substantialis forma
 corporea sit materialis, quod est materia ad-
 jective, non tamen est materia substantive, sive
 sum substantiarum rerum corporearum.

Nec quid-
 quid incorporeum est spiritus est substantive,
 plura quippe sunt spiritualia, et incorporea, que
 tamen non sunt spiritus, ut gloria, caritas, in-
 tellectus, volitio &c. Similiterque actiones omnes
 sunt materialiter, quin materia sint.
 Et omnium ratio est, quod nec intellectui, glorie
 &c. venit definitio spiritus ab ipsis Atomis-
 tis tradita, ut videre est apud Patrem Iosephum
 qui ipsum definit per substantiam inveni-
 unt, nec actionibus sunt definitio mate-
 rialis, verum esse substantiam omnium formarum.
 Quod est medium inter materia, et spiritum,
 quod est ens materiale, et spirituale, Quod in vi-
 tis ista novatores philosophos per rationem
 non Criticus citato libro 2° epistolarum E-
 pistola 2^a ubi videri possunt.

Præter: si forma

n̄ ē materia cux dicitur materialis; n̄ gā uni-
 t̄ naturaliter materię; aliar anima n̄a
 et̄m ēē materialis; Non item, gā nequeat
 existere sine materia, gā nec materia na-
 turaliter potest existere sine forma; et
 tamen n̄ dicitur formalis, sicut nec acciden-
 talis ex eo, qđ nequeat existere sine accidentib;
 = Sic formam dici materialem, gā de-
 pendet ā materia in ēē, fieri, et veniri;
 quam dependentiam cum n̄ dicat anima
 ralis, n̄ dicitur materialis. Quod v̄o materia
 n̄ dicat formalis, et accidentalis pendet ex
 proprietate harum vocum, nam formale
 solum significat qđ gerit vices forme, acci-
 dentale v̄o qđ ē accidens.

Argues De: forma
 substantialis Peripatetica, nequit existere in
 nisi in sub̄to: qđ n̄ ē ens p se: qđ nec sub-
 stantia; at p nos nec ē accidens: qđ n̄ dat;
 = 2^a: talis forma cum sit corporea exit
 quanta, et extrema: qđ n̄ potest intime uni-
 xi materię, seu ipsi penetrari; aliar duo
 corpora naturaliter ēē possent in eodem lo-
 co. = Ad sum̄m digus anr: nisi in sub̄to infor-
 mationis scedo: inferioris nō anr, et digus
 frequens: n̄ ē ens p se p̄eitate sup̄positi scedo;
 p̄eitate propria substantię transcendentia-
 lis nō negam. Solutio stat ex dictis in
 met̄ca. quest. 2^a de substantia paragrapho 8°

Ad 2^{am} dic. formam materialem 39
 quantam, et extensam esse quantitate com-
 muni vidi, et materię; unde potest igitur penetra-
 ri, quia quantitas solum reddit impetetrabile
 substantiam expositam respectu altitudinis di-
 stinctę quantitate, preterea.

Nec, propter hoc re-
 quit duo corpora esse in eodem loco, nam, ut ait
 D. Th. forme et speciei non dedit locus nisi
 ratione materię, quę est proprie substantię quan-
 titatis dimensionis, preterquam quod forma non po-
 test dici absolute corpus; corpus enim est sub-
 stantia completa, quantitatem exigens;
 forma vero substantia est incompleta.

Argues
 deniq: si se multiplicande entitates sine
 necessitate; et nulla adert necessitas multi-
 plicandi formam entitative distinctam a ma-
 teria: quod est mia: tum quia quicquid tribuit
 igitur facilius tribui potest atomis, ut videre
 est apud Atomistas, qui quidem pulchre, et ju-
 cundissime, abq: tali forma, phenomena
 explicant nature. Tum etiam, quia per simili-
 tudinem ad artificialia bene explicant om-
 nes effectus naturales: sicut quod necessarium fit
 est in artificialibus statuere formam a ma-
 teria distinctam, ita nec in naturalibus. Affir-
 mat ex eo, quod forme substantiales sunt proxi-
 mus inutiles; nam earum vires, et modus
 operandi sunt vacante: unde Peripatetici in nature

phenomenis explicandi spurgunt ad qualitates occultas instinctuum, aliasq. id generis voces, quib. velare conantur ignorantiam suam.

Ad argutum igitur non nimis, quod probationes; nam forma substantialis est omnino necessaria, prout invicta nostra arguta pro solutionis probatione proposita, quinimo sublatis formis a materia realiter distinctis non daretur philosophia defectu obit quod est corpus naturale, id est, et habens naturam, quae est principium motus, et quietis ejus in quo est: hoc aut principium nullum esset sublata forma Aristotelica. Et quamvis Atomistae pulchre explicent organizationem, nutritionem ad corporum texturam; nullam aut reddunt rationem idoneam, cur haec in illa corpora hanc villam tam variam habeant dispositionem; cur alii atomi formentur in lignum in lapidem alii. Unde per atomos varie combinatas nunquam naturales effectus poterunt philosophi se explicare: cum enim atomi nullam esse virtutem activam habeant ut fatentur statim semper erit necessarium recurrere ad aliquam radicem originemq. operationum, quae in compositis substantialibus, praesertim viventibus videntur.

Nec prodest recursus ad explicandum naturae abscondita per similitudinem ad

artificialia; hec enim nullum motum ha- 20
berent per precisam partium dispositionem
nisi simul virtute praedita essent naturali.
Ideamque enim horologium ut speciosa ro-
tatum gauderet dispositione, nullum mo-
tum ederet, nisi adveniret nativa dispropor-
tio virtutis elasticae lamine calypso.

Sicut quod in
horologie dispositio rotarum conditio neces-
saria est ad motum, ratio vero a priori huius
aliumde querenda est; ita pariter, quomodo
organizatio, et dispositio corporum sit neces-
saria ad motum, horum tamen ratio est aliquid
distinctum. Per quod patet ad confirmationem;
cum enim formae substantiales sint tam ne-
cessariae, non possunt tamen esse utiles nec stratum
suadet prolatio; nam etiam vix formarum
sint occultae, earumque modus operandi, quod cum
nulla forma cadat sub sensu, nulla est, nisi
intellectu perceptibilis; manifestantur ta-
men per sensibilem effectum; sicque omnis effectio
ipsa manifestatur per calorem, et similia alia;
modus autem operandi non est per manifestum,
sed per actionem propriam causae efficientis. Et
querere ab Atomistis, an vix animae nrae sint
occultae, et an ob hoc operandi ejus sit ip-
sis manifestum?

Et certe si sic philosophare

indignanter audiant, corpusculares philosophi, & Atomistae potius iure contra suam philosophiam, et nos indignabimur; etenim ex nobis non licet veluti rationem effectuum, ac operationum naturae assignare hanc, & illam formam, huius & illius praeditam qualitatem, cui licet ipsis arcana explicare naturae, & tale, & talem conuersionem, modificationem, organizationem &c. Si nobis non licet recurrere ad Innatum, ad qualitates occultas &c. cui licet ipsis recurrere ad materiam vitalem, eteream, ad formam specialem, ad elementa & nomina, et ad alia huiusmodi. Nonne haec qualitates occultae Peripateticorum sunt notiora? Minime. Si ergo inuisione sit digni Peripatetici eoque ad has voces stupuerint eadem inuisione sit magis digni, qui nos iustitiam, cum ad virtutes sine nomine ad nomina sine significatione magis diuinando quam philosophando stupuerint.

Quaestio Appendix
An dentur formae accidentales a materia realiter distinctae?

S. Unicus.

Recentiores philosophi eisdem rationibus, quibus probant nullatenus dari substantiales formas a materia realiter distinctas suadere, intendunt nec dari posse accidentales; scilicet, quia accidentia illa, producerentur ex nihilo sui, et ex nihilo subiecti, sicq[ue] crearentur, et in nihilum laxarentur, ac postea sequens annihilarentur: quia illorum nulla adest idea, atq[ue] ideo sunt inintelligibilia, ac deniq[ue], quia sunt prorsus inutilia. Rationes hec manent in quest. precedenti solute; unde in hac, solum proponere placet origo aliqua, quibus separatici possint accidentium realiter a materia distinctorum existentiam extra philosophos novatores.

Primum decurrit ex experientia iuxta quam substantia materiali mutabilis est, et a facto mutatur; videmus enim illam transire a magis ad minus quantitatem, a una in aliam figuram, a calide in frigida, a humida ad sicca, a agere ad non agere, de una ad aliam actionem &c. Nec ad omnia nequeunt non esse accidentia a substantia realiter distincta. Ea autem, quae realiter separantur realiter distinguuntur. Nec prodest recursus ad diversam modificationem: hec namq[ue] cum nihil addat entitatis nequit esse ratio sufficienter tam diversae mutationis maxime cum

frequentem p[er] eam substantia novam
quirit p[er]fectionem.

Quum argumentum de
mi potest ex fidei ratione, in quo definitum
ē, justificationem n[ost]ram fieri p[er] gratiam,
que spiritus sancti ē donum anime, inhe-
rent, que ē causa formalis n[ost]re justifi-
cationis; hec aut gratia (idem dicitur alijs) super
naturalis accidentis, ut scientie, et virtu-
tes infuse, potest n[on] ē forma acciden-
talis; cum possit adesse, et abesse sine ani-
me, que ejus subiectum ē corruptione, in-
superq[ue] necessario ē ab entitate anime,
que naturalis ē distincta: dantur q[uod] ac-
cidentaliter forme realiter a substantia
distincte; at in his eadem adesset diffi-
cultas ac informis accidentis a ma-
teria realiter distinctis: q[uod] dantur he
forme.

Deniq[ue] validissimum atq[ue] potissimum
argumentum ad p[ro]bandum materialia acci-
denta a materia entitative distincta de-
sumitur ex augustissimo sanctissimi mag[istri]
Cucharistie sacramento, in quo cum pe-
reat substantia panis, et vini remanent
accidentia, sapor nempe, color &c, quine
sunt divinitus servata ut docent scriba;
dant[ur] q[uod] absoluta &c = Varijs modis re-
torquent utraq[ue], ut ad hac expediantur

difficultate, utq̃ catholicam & Eucharistię donā 12
cum sua philosophia componant. Relicta q̃
Carterij responsione, aliquorumq̃ Cartesiano-
rum, in qua nihil dicunt, q̃ sit fidei verus
responsionem proponam Patrum Mainan-
et Saguens, quę eadem ē ac responsio Fian-
cisci Vaille, quam sequit̃ Fosca, sequunturq̃
plures alij.

Dicunt q̃ hi autores dogma fidei,
ē post consecrationem n̄ ē amplius panem
in hostijs nec vinum in calice, & corpus, et
sanguinem Christi sub specie panis, et vi-
ni occultari, hocq̃ ē, qd docent scilia, et qd
fide tenendum ē: at de modo, quo sub spe-
cieb̄ illis corpus, et sanguis Christi exis-
tunt, quę sit specierum natura, et an sint
accidentia realiter ā substantia panis, et
vini distincta nihil ē definitum. Quod vō
scilia aliqua hanc vocem species mutave-
runt in vocem accidentia, nihil aliud p̄t, ni-
si qd voluerint se usui accommodari schola-
rum, in quas Peripatetici loco specierum
accidentis nomen introduxerunt.

Hinc sup-
ra ipsos species he, quę deficientib̄ pane, et
vino manent in sacramento n̄ s̄ acci-
dentia realia, & apparentē, quib̄ represen-
tantur panis, et vini odor, color &c; potest
enim Deus mille modi efficere, ut sensus n̄i

21 eodem modo efficiat, quo ascientur, si est
panis, et vinum, ubi panem, et vinum nō
ēē indubitatum; sicut potuit seipsum ef-
ficere, et servare speciem peregrini, cum
discipulis apparuit, et speciem ortolani, cum
apparuit Magdalenę, et sicut spiritus san-
tus apparuit sub specie Columbe, quin ad hu-
jusmodi apparitiones quous fuerit Columbe
plurim, ū peregrini, et ortolani vertit.

Negare
nō possunt reservationem hanc subtilem
ēē ceterum nec negari potest in illa solidi-
tatem desiderari, nō deneg accommodari donec
Catholicę, qđ sic probo: juxta Catholicam doc-
trinam sacra Eucharistia in ēē sacramen-
ti pmanet etiam noctu, ū intra sacrum
clauva, atqđ ideo vere tunc ē signum sensi-
bile; qđ hec veritas stare nequit stante Ho-
mistarum doctrina, et quin species panis, et
vini sint accidentia realia: qđ. Qđ mīm: hec
veritas stare nequit nisi noctu habeat, et re-
tineat aliquid ratione cuius sentiiri possit
visu odoratu, gustu &c; qđ nihil haberet, ū
retineret: qđ. Qđ mīm: tunc nullum da-
ret lumen iuch apulsum, quo ā Deo actio-
nib' suis modificaret: qđ nullus ēet color,
cum in hoc sciret in eorum doctrina, na,
inquiunt, lumen taliter modificatum, ēē
panis colorem in actu. 2°, huncqđ in sacra-
menta manere, quatenus facta recreatione

illuc apulum. Deus eodem modo reflecte- 13
ret, et modificaret, ac modificabat: nō qd re-
tineret aliquid vi cuius, posset sentire visu,
idemq; videbitur in alijs sensationib; si ad ea-
rum explicationes attendatur.

Ricej manere
tunc actiones Dei paratas sensationes cau-
sare, quoties se offerat occasio. — Sed ista,
qā actiones Dei Dum se sole, nequeunt cau-
sare vimiles effectus, qā iuxta omnes Dum
se spectate sūt inveniibiles. Preterea: iux-
ta sensum Ecclesie, panis, et vini species in
sacramento manere ē miraculum maxi-
mum solius omnipotentie proprium; si d
vera eēt Atomistarum doctā, aptaq; apposita
in responsione exempla grande nō eēt mira-
culum; posset em̄ illud efficere naturali vir-
tute Demoni, et Angelus. — Insuper p̄ illas
aparentias nunquam saluat, qd species pa-
nis, et vini propriē maneant, ut loquuntur
scilia; tantum enim manerent aparem-
tes. — Deniq; species sacramentales acci-
dentia eē, prout ā Peripateticis explicata
communis semper fuit Oxum ac Theologo-
rum intelligentia, quin ullus hoc dubitave-
rit usq; ad Magnanum.

Quæstio III

Quenam forme educan-

tur de potentia ma- teria e?

S. Unicus.

*Pico 1° forme omnes materiales, aut cor-
ruptibiles compositorum in 2^a rerum
conditione genitorum, fiunt p educatione
ex potentia materie. Patet: formam educi
ex potentia materie nihil aliud e, quam fi-
eri dependentem a presupposita materia; at
forme supradicte, fiunt ex presupposita ma-
teria dependentemq ab illa; nam omnis ge-
neratio presupponit materiam et ab illa for-
me dependent in fieri, et ee; cum sine ea
ee possint: po. = 2°: forme dicte fiunt
actione finita, et limitata; po fiunt p edu-
ctionem ex potentia materie. Patet orega qd
cum actio finita n possit totum esse produ-
cere ex nihilo necessario supponit aliquid
nempe materiam, ex qua agat, a qua pen-
deat, orequenterq, ex qua educat forma.*

*Pico
secundo: omnes forme accidentales natura-
les, et generaliter quicquid producit a causis
2^{is} fiunt p educationem; nam omnes forme
dicte fiunt, et habent ee dependentem a pre-
supposito subto; cum nulla causa creata pro-
ducere valeat aliquid ex nihilo.*

Pico tertio: ad

accidentia supernaturalia, ut gratia, virtutes, **DD**
 et habitus supernaturaliter non creantur, sed educuntur
 ex potentia obedientiali anime; tum quia ani-
 ma est in potentia ad omnia supernaturaliter
 recipienda; tum etiam, quia hec accidentia fi-
 unt dependentes a subiecto, cui inhereant, a quo
 etiam in eis dependent: que dependentia satis
 colligitur ex eo, quod nunquam producuntur nisi in
 subiecto presupposito nec extra subiectum existunt,
 ubi operantur, nec orationem suadet, quod habitus
 dicantur infusi, et gratia dicatur creata, quia solum
 solum indigeat a Deo efficienter provenire;
 Tum vero dicitur, quia actio a solo Deo proveniens,
 quamvis a causa materiali dependeat toto
 sensu vocari solet creatio.

Nunc quoniam anima
 rationalis non educitur ex potentia materie sed a Deo
 creatura. Est dogma Catholicum quod sic patet:
 anima rationalis non dependet a materia in fieri:
 quod non educitur ex potentia illius. Pro anima: fieri
 rei proportionat sui esse; at anima rationalis non de-
 pendet a materia in cuius esse potest esse sola
 sine mixto materie existens, ut fide statuitur.
 Pro. = 2.^a: anima rationalis excedit potentiam
 materie: quod non educitur ex illa. Stat anima; nam
 anima rationalis, ut ex ejus colligimus operationibus
 est res spiritualis, que utpote superioris ordinis
 omnem capacitatem superat materie; un-
 de de Div. Th. 1.^a parte quest. 90.^a artic. 2.º dicitur.

q̄a anima rationalis n̄ habet eē suūm depen-
dens a materia corporali, & habet eē subor-
ditus, et excedit capacitatem materie corpo-
ralis, propterea n̄ educit̄ ex potentia materie.

Dices: qđ fit in materia, in qua
n̄ erat nisi in potentia educit̄ ex illa; at ani-
ma rationalis fit in materia, in qua n̄ erat nisi
in potentia: qđ. = Salva ē mix, q̄a educit̄ ex
potentia materie n̄ fieri in materia & ex
materia: et licet anima rationalis in materia fiat
n̄ tamen ex materia, illa tamen admixta nō
m̄m; nam anima rationalis nunquam fuit in
potentia materie, quantum ad suūm eē; ad
hoc illam excedat. Quod q̄a anima rationalis fiat in
materia, illiq̄ uniat̄ n̄ provenit ex dependentia;
(nam certum ē animam sine materia exis-
tere, et operari) & ex communicabilitate, ut infor-
met materiam. Sicut em̄ s̄ forme spiri-
tuales, quę nec a materia dependent, nec ipsi u-
niunt̄, quales s̄ Angeli, et s̄ forme pure ma-
teriales, quę et uniunt̄ materie pendentiq̄ ad illa
in suo eē; ita ē forma media a Deo producta,
quę potest eē sine materia, a qua propterea
in eē n̄ pendeat sicut Angeli, et quę potest ma-
terie uniri, sicut materiales forme; nam ut
ait Dionysius, Deus coniungit exterrina p me-
dia hoc at̄ medium ē anima rationalis, de qua
propterea dixit Angelicus Preceptor eē virtutis

in finis substantiarum pure spiritualium,
et pure corporarum.

Primum actum & for-
mis compositum in 2^a sui productione;
nunc et restat scire, quid dicendum sit & ip-
sis in 1^a editione rerum, nempe & for-
mis Celorum, et elementorum, compositumq;
omnium a Deo in principio, quando crea-
vit, Celum, et terram immediate productum.
Hæc formas necdum n̄ fuisse eductas
de potentia materie, cum nec educi potuisse,
docent frequenter. Hæc; q̄aeductio importat
transmigrationem idē privatione ad formam,
et & potentia ad actum, quæ quidem mutatio
inintelligibilis ē in 1^a rerum productione, q̄a
in 1° instanti habuit materia formam ce-
lestem &c. Unde A^rist^o passim ait Celum n̄
potuisse produci, nisi p creationem, eo quod dici
n̄ posset factum ex materia aliqua præjacente.

Hic tamen n̄ obstanti & dici-
mus, qd forme celorum, et elementorum
(quidquid sit & facti) potuerunt educi & ^{potentia} mate-
rie. P^{ro}b^{at}: in 1° instanti creationis materie
potuit produci formam p actionem essentia-
liter pendentem a materia: q̄d patet sequē
ex conceptu educationis; et p^{ro}b^{at} ant^{ea}: ut actio pen-
deat a materia n̄ requirit præsuppositio tem-
poris, & sufficit prioritas nature, ut patet a
positate causæ efficientis, insup^{er} ex eo, quod

presuppositio materię et temporis a materi-
ali, et p accidens se habet, ut materia scurdat pas-
sive, p in genere cause materialis sustentati-
ve, in quo stat dependentia actionis a materia;
at privativam naturę habere potest materia
in 1° instanti sue creationis, ut stat eade
passivitate cause efficientis, que licet requiriat pri-
vativam naturę, potest operari in 1° instan-
ti: p^o. * Ad 3um rationem dic eductionem
solum importare materiam a privatione ad
formam, cum a causis 2^{is} aut secus 2° se,
et prout essentialiter a creatione divergit. Nec
inconveniens adest in eo, qd in 1° instanti sit
materia in potentia ad formam, vel in po-
tentia causante, et recipiente actum; quidem
prohibet produci materiam recipientem for-
mam. Ad hoc sufficit, quod materia forma
precedat precedentia naturę, nec requirit ad
eductionem, qd materia precedat in potentia
privative, et p^orecisive, quatenus in signo cau-
se precindere debet ab actu. Cum autem D^{ns} Th^s di-
cit celum n^{on} potuisse fieri nisi p creationem,
loquitur v^o. Non a creatione late sumpta, prout
significat productionem comp^osi, cuius nulla,
ante productionem existeret pars, et sic fre-
quenter in sacra scriptura usurpande-
bet verbum creare. Verum creatio sic

accepta n̄ opor̄t eductionis essentialiter summe, Δ6
 prout a nobis explicata.

Disputatio IV. De Privatione Quæstio Vnica Quid sit Privatio?

§. Unicus

Ervitat ex dictis. Privationem eē unum
 ex principijs entis naturalis in fieri;
 unde de ipsa sermo prædēre debet post
 quam de materia, et forma procedit, et cum
 hec sit carentia de hac prius loquendum.
 Carentia q̄ idem sonat ac n̄ eē rei, sive res po-
 ssibilis sit, sive Chimærica; unde carentia contra-
 dictorum censet̄ existerre; cum inter eē, et
 n̄ eē verret̄ contradictio. Carentia dividit̄ in pri-
 vationem, et negationem. Privatio ē carentia
 forme debite in sub̄to capaci; unde si forma
 n̄ debet̄ sub̄to nec hoc illius ē capax forme
 carentia n̄ dicit̄ privatio, s̄ negatio; que proinc-
 dicit̄ carentia forme indebite in sub̄to incapa-
 ci. Sic carentia viuis in homine ē privatio,
 negatio v̄o in lapide.

Colligēs ex his privationes

in virtute in aliquo positio, ut antiqui volu-
ere, cum sit carentia entis, positivi colliger-
etm, qd cum materia capax sit pluri-
um plurium etm ee in ea privationes;
quoniam etm plures nequeat simul habere po-
test tamen illis ee privata; cum capax sit p
illas successive determinari.

Disputatio V. De Composito substan- tiali.

Quaestio I.

An partes essentielles com-
positi uniantur per
seipsas an vero
media unione
ab eis rea-
liter dif-
tincta?

Aligua notantur, et Sen- Δ7
tentiaē referuntur.

S. I.

Quoniam materia, et forma in utroque
substantiale compositum, quin uniantur, ideo
illis explicativis, explicanda nunc ē eorum
unio dupliciter hec accipi valet. 1° causaliter, et
active, pro actione nempe unitiva materiae, et
forma, quo sensu proprius ē unio, quam unio.
2° sumit formaliter, pro nexu scilicet, quo
materia, et forma intrinsece copulantur, et de
unione sub hoc sensu procedit questio, et dubi-
tat an illa sit distincta realiter a materia et
forma, v. indistincta? Hic communiter ten-
nent materiam, et formam per se separari uni-
xi absq. copulativo aliquo ab ipsis entitative dis-
tincto. Itaque sententia communis ē inter
alios, eamq. defendit ex Thiv. na & Aguirre Do-
say Palanco, et alij cum quib. sit.

Nostra Conclusio

S. II

Materia, et forma unum formaliter unio-
ne ad eis realiter distincta. Perique realiter
separantur, realiter distinguuntur; unio realiter
separat a materia, et forma, ut patet, in homine

74 morte, in q̄a remanentib materia, et forma
deficit unio: q̄ Si dicas deficere unionem se-
paratū a materia, et forma quoad denomi-
nationem solum n̄ it̄ quoad entitatem sicut
de relatione diximus in mētra; si hoc inquit
dicas, it̄a ē 1°, q̄a ut ex mētra et m̄ oritur, dū
denominatio addit novam p̄fectionem, nequit
abesse a sub̄to denominato, quin aliqua p̄fectio
at entitas; at unio materie et forme, addit
novam p̄fectionem: nequit q̄o deficere, quin ali-
qua entitas deficiat materie et forme, sive
quin deficiat et̄m quoad entitatem.

Ad mīm: id q̄t
deficiente a materia et forma ab eis deficit
aliqua p̄fectio addit materie, et forme aliqua
p̄fectionem; t̄ deficiente unione deficit materie,
et forme aliqua p̄fectio: q̄o illū p̄b̄o: deficien-
te unione a materia, et anima rati, anima
rati, et materia transeunt de ēē ad n̄ ēē ho-
minem, at nequit dari huiusmodi transitus,
quin ab ip̄is deficiat aliqua p̄fectio; cum homo
differat a n̄ homine p̄ aliquam p̄fectionem: q̄o.

Secundo: carentia hominis
ē carentia alicujus entitatis, et p̄fectionis: po-
nitur at̄ in morte hominis dat̄ carentia ab-
carentia
cujus entitatis, et p̄fectionis, positive; t̄ tunc
n̄ dat̄ carentia alicujus p̄fectionis, ū entitatis,
materie, et forme; hē namq̄ integre prevertant:

dat' qd carentia alterius pfectionis ab eis di- D 8.
 tincte n alterius nisi unionis; cum hec de-
 ficiat: e qd unio entitas, et pfectio realiter a
 materia, et forma distincta, que proinde n so-
 lum quoad denominationem, sed etm quoad en-
 titatem separata ab ipsis.

Aliter pot' solutio ge-
 neratio hominis, utpote veraeductio, verag ho-
 minis productio aliquid entitatis a novo pro-
 ducit; tunc repugnat actio realis productiva,
 cui terminus a novo productus n correspon-
 deat; tum etm, qd facit hominem transire a
 n ee ad ee, qui transitus dari nequit sine no-
 va entitate, at n producit materiam, nec for-
 mam, qd neutra fit ^{genera-}tionem, cum utraq
 creatione producat' qd producit entitatem, a ma-
 teria, et forma distinctam, que nulla ee po-
 test nisi entitas unionis.

Dicunt otiosi actio-
 nem hominis generativam terminum ha-
 bere de novo productum, scilicet hominem in
 ee hominis; t otia: homo in ee hominis di-
 cit aliquam entitatem distinctam ab entis-
 tatis materie, et forme, n n? si hac. Quon-
 qd cum har entitates n producat generatio, n
 producit hominem in ee hominis; t nihil pro-
 ducit. Si autem qd n? entitas distincta exit
 unio, et sic pot' solutio nem intactum ma-
 net nrum argumentum.

Dices 2^a generationem

hominis eē actionem unitivam partium,
sicq̃ quomodo materiam, et formam n̄ pro-
ducat singulatim acceptas veniens simul sum-
tas, et prout terminus s̄ productionis: Verū
stra solutionem rēp̄ n̄ auget ratio, q̃a ō ma-
teriam, et formam, produci aliquā simulta-
te, addit ex parte materie, et forme aliqua
entitatem ō n̄? Si hoc. Quāq̃ nullus ter-
minus responderet generationi. Si ūm ha-
bemus intentum, q̃a illa entitas erit ad-
dubio entitas unitivae.

Preterea: si data tenet
solutio nullam vim haberet contra philoso-
phos novatores. Peripateticorum argumentum ex
generatione et corruptione substantiali derivatur
ad probandas formas substantiales ā materia
realiter distinctas; si enī vera hominis sal-
vat generatio, quin ulla respondeat entitas
preter eam, que producta supponit p̄ hoc pre-
cise q̃t hec aliter responderet cur et n̄ sal-
dabit vera cuiusvis compositi substantialis
generatio p̄ hoc q̃t materia sic, ō sic unitata,
et modificata respondeat, et si nulla producat
nova entitas?

Solvūe Argumenta.

§ III

Arguer. 1° ex De Ha. qui pluri in locis ait
materiam, et formam uniti abq̃ omni medio

unde 8^a m^{te} lect. ultima arripit q^d aliqui an-
tiqui errabant querendo medium inter potentia
et actum. = Sic Qu^m ^{solum negare} ~~fm~~ medium inter ma-
teriam, et formam, quodre habeat ut q^d, et frequen-
ter, ut impediret immediatum contactum, quale
exigunt potentia, et actus, ut ponebant antiqui ju-
dicantes materiam, et formam colligari p^{er} aliq^d
medium, sicut ea, que s^{unt} diversa Qu^m actum, ut
sicut duo lapides, que colligant^{ur} aliquo vitamine, ut
calce: nunquam tamen negabit dari inter ipsas
medium, ut quo, et ut rationem formalem u-
niendi; hoc em^m n^{on} tollit immediatam extremor-
um unionem ad modum ^{quo} agens producit im-
mediate effectum, licet mediet^{ur} actus, q^{uia} hec re ha-
bet ut quo solum. Ubi q^{uo}, quam advenimus,
n^{on} mediat inter materiam, et formam ut q^d, s^{ed}
ut quo, quatenus n^{on} est res absoluta, s^{ed} modus sub-
stantialis, qui immediatus est ipsarum contactus, et
formalis nexus.

Aguer 2^a ratione: p^{er} hoc precise
q^d forma sit actus materie, materiag^{ue} s^{ub}stantiam
forme, forma est unita materie, et forma p^{er} se,
et independentem ad unionem supradicta est actus ma-
terie, materiag^{ue} s^{ub}stantiam forme: q^{uo} = R^{ati}o
n^{on} mⁱⁿis p^{er} hoc precise, q^d forma sit actus ^{materie} ma-
teriag^{ue} s^{ub}stantiam forme, ut q^d et in actu 1° n^{on}.
ut quo exerceat, et in actu 2° deo n^{on}, et apli-
cata distinctione m^u n^{on} negam. Forma p^{er}
suam entitatem precise (idem respectu ad
e^{am} materiam) est informativa m^u, secus ut ac-
tus informans p^{er} se precise, sive in actu 2°,

et exercite; na' separata a materia, quoad sua
entitatem existit, et tamen illam in exercitio
n' actualat: utitur q' actu informans materia,
hecq' exercite recipiens formam p' unionem
distinctam n' a forma, ut informantem, nec
a materia ut recipiente, q'a ut sic unionem
formaliter includunt; t' ad ipsi. Quum se et
specificative sumit.

Dices: materia in actu 2°
exercite informat a forma; alias informa-
ret ab unione: q' forma in actu 2° infor-
mat materiam independentem ad unionem su-
peradita. = 2°: potest Deus animam in ma-
teria creare sine unione distincta: e' em
hec modus, et quomodo modum requirit si-
ne se producere, veniens rem sine modo; t'
tunc forma actualaret materiam in actu
2° illam exercite informaret, atq' in ee
determinata hominis utriusq' = q' idem, q'
prius.

Respondo a'no: informat exercite a for-
ma, ut q'd; et p' modum actus 1° secundo: ut
quo et p' modum actus 2° n' a'no, et nega.
Quod materia informet n' ^{a' forma} excludit exercitum
informandi q'd e' unio; sicut dum dicit hanc,
v' illam causam in actu 2° immediate cau-
sare, n' excludit ejus causalitatem, v' actio. =
Ad 2um n' n' m'm, q'a in tali casu anima
n' eet forma informans, t' p' se avertens

50
 n̄ aliter ac demon in homine posset. Nec
 corpus in illa hypotasi per animam viveret,
 q̄a anima in illo ageret solum, ut causa ex-
 trinseca vita d̄ ē a principio intrinseco:
 unde n̄ constituerent determinatum ho-
 minem.

Appet. 32: si unio ēēt a materia, et
 forma reacter distincta h̄e univēni unica, p̄
 duplici unione; at neutrum dici potest: q̄a. Por-
 t̄ mix: n̄ univēni duplici unione, q̄a unio ē nec
 solum duplici extrinseco; unde unica sufficeret
 unio pro materia, et forma jungendis; aliun-
 de nec unica univēni unione; tum q̄a cū
 forma in homine sit spiritualis, spiritualis
 ēēt ejus unio, in sup̄ ēēt materialis ratione
 materie, q̄d repugnat; tum et̄m, q̄a unio clau-
 dit causalitatem materie, et forme, quę dup-
 lex ēē debet, sicut materia, et forma duplex ē
 causa; tum deniq̄, q̄a cum n̄ reciperet in ma-
 teria sola nec in sola forma, immediate re-
 ciperet in duplici rubro, q̄d ē impossibile.

Ad ax-
 gutum respondes materiam, et formam u-
 nica univēni unione. Ad Jam in otaxium
 p̄tionem dico, unionem ēē materialem ut
 pote eductam ex potentia materie ab agen-
 ti naturali, q̄d nullum spirituale em̄ pro-
 ducere valet. Nec propterea impedit ad uni-
 endam animam ratem, q̄a quamvis nec
 entitative sit spiritualis ē tamen materialis

oblique, et terminative, cum capax sit enti-
materiali, et corporeo & naturaliter juncti. Ad
2am p[ro]tionem dic, q[uo]d unio, prout ex parte ma-
terię videtur ē hujus causalitas, forme v[er]o,
prout ex parte forme se habet; nihil e[ss]e
p[ro]hibet eandem formalitatem, ū entitate,
sub diversis virtualitatib[us] causalitatem
duplicis cause, ut ipsi Phil[osophi] docent; nam
juxta ipsos eadem causalitas ē agentis, et
passivi, idemq[ue] actus voluntatis, hujus cau-
salitas ē, et simul cause finalis. Nec ex quo
unio recipiat[ur] in materia et forma requirit[ur] ea
recipi in duplici r[ati]o[n]e, q[uia] n[on] recipit[ur] in illis ut
sūt duo, s[ed] ut fiunt unumq[ue] illam. Per q[uo]d
soluta manet 1a p[ro]batio.

Aque, 2a: v[er]da-
ret unio distincta ā materia et forma ho-
mo (idem & alijs) formaliter e[ss]et unus p[er] unio-
nem; sequela ē falsa: nam cum unitas
sit passio entis p[er] id homo ē unus p[er] q[uo]d ē
ens; ē at ens p[er] materiam, et formam n[on] v[er]o
p[er] modum unionis; alia[utem] ens e[ss]et modale: q[uo]d.

— Quo[m]odo n[on] n[on] ē unus p[er] unionem uni-
tate compositionis scelo: unitate transcen-
dentali identitatis, et indivisibilitatis n[on]
n[on] n[on], et applicata distinctione n[on]i o[mn]ia. Dup-
lex in rebus compositivis dat[ur] unitas; alia
compositionis indivisionis alia. 1a consistit
in conjunctione partium, negatq[ue] divisione
unius partis ad alia, et hec n[on] ē unitas

transcendentalis, cum supponat, partes in eē
entis constitutas: unde n̄ ē pars entis. Uni-
tas indivisionis uel entitatis ē illa qua ens con-
stituitur individuum in se, diuidimq. ab alio, qđ
sit tale, quale ē ipsum, ut illa, qua homo
in plures homines indivisus constituitur, et hec
unitas ē pars entis, cum omni conveniat
enti.

Ergo homo apparetur unum aut unum
unitate compositionis; n̄ uo unitate trans-
cendentali, qā hanc n̄ solum habet ab uni-
one, s̄ a tota essentia, sicut a tota essentia
habet eē ens. Nec homo ens potest dici mo-
dale, quāvis unionē modali oriet, qā demo-
minatio hec significat entitatem alteri
essentially ex se, in societate, cujus
precipua forma sit modus, et utraq. signi-
ficatio repugnat homini, aduc posita unionē,
ab ejus partib. distincta.

Argues s̄o homo de-
finitur compositum ex corpore, et anima rati;
unde in simbolo dicit, qđ anima rati, et ca-
ro unus ē homo, quāvis unionis fiat men-
tio; qđ ut intelligat homo, plene constitutus
nullus deindeat modus a materia, et for-
ma distinctus. Dic, qđ dum homo defi-
nitur supponit unio, quamvis ex se n̄ no-
minet, nam in anima, et corpore suppo-
nantur unita n̄ dat homo. Ergo in definiti-
one hominis, verū qđ n̄ fit unionis
mentio, quāvis unio n̄ tam ē pars, quam

nexus partium, et n̄ tam ē constitutivum, quā
exercitium constituendi; tum etiam, quā perfectio
compositi ratio significat explicativam materiam,
et formam; et denique quā ratio ratio significat
implicitam saltem, per nomen compositum,
quod idem sonat, ac utramque partem unitam.

Quæstio II

Vtrum compositum subs-
tantiale distinguatur
realiter à su-
is partibus si-
mul sum-
tis, et u-
nitis?

Notantur aliqua, et
Sententiæ referuntur.

Nemo dubitat compositum disquiri a suis partibus per se implicitum et expressum, modo quo disquirunt definitio, et definitum in supposito ab unaquaque parte eorum sumpta disquiri inadeguate. Est etiam apud omnes certum compositum substantiale ex materia et forma unitis coalescere. Quibus positivis, quod in dubium vertitur est, an compositum ab ipsis, ut unitis disquiratur? id est est idem, an preter materiam formam et unionem includat tertiam aliquam entitatem a materia et forma ^{unitis} distinctam. Et licet dubium de quolibet composito substantiali procedat, intelligenda est resolutio de quocumque toto, ut composito integrali scilicet, et accidentali. Circa quod duplex est sententia. Prima Scholasticorum, qui asserunt totum disquiri realiter a suis partibus simul sumtis et unitis, quatenus claudit formam totalitatis, a materia, et forma, ut unitis distinctam. Itaque ratio est communis: unde sit.

Nostra Conclusio A

III

Compositum, seu totum substantiale non disquiri realiter a suis partibus simul sumtis, et unitis per totum substantiale indivisum a suis partibus simul sumtis, et unitis adeguate, aliunde nec inadeguate, ut procedunt

22

Scholastic: 1°. 1° m^o q^o realiter adequata dicitur
 p^oit ab aliquo illud iⁿta iⁿvece n^o includit q^o
 totum substantiale iⁿta iⁿvece includit p^oter
 ter ut unitas; cum ex his iⁿta iⁿvece constituat
 et negati negat iⁿta q^o ex eo q^o e^o totum p^o com-
 positionem, et p^o simplicitatem; totum ad e^o
 compositionem essentialiter includit partes:

2°. Affirmat: si homo u^o foret aliquid preter
 materiam, et formam, ut unitas aliquid
 hominis e^o totus homo; hoc implicat: 1° 1°
 m^o q^o illud q^o e^o aliquid e^o hominis; cu^o
 preter illud extaret materia, et forma; ali-
 unde e^o totus homo; nam iuxta adven-
 tios illa tertia entitas e^o totum substantiale:
 2°. = 1° 1° 1° si homo in e^o totus. dicitur ab
 anima rati n^o e^o p^o identitatem at rati,
 nec vivens, q^o secum n^o identificaret prin-
 cipium sentiendi, ac discurrendi nempe
 animam hoc absurdum e^o, qui e^o seipere
 poterit verum homine, qui n^o identificet
 sino excludat at rati ad identitatem secus?

Argumenta obviuntur.

8 **SIII**

Arguer 1° ex Aristotele, qui 1° 1° 1° merce, cap.
 1° docet res n^o e^o tria et libro 1° cap.
 1° 1° 1° averit syllabam B^o n^o e^o B^o et H.
 Item 2° e^o anima substantiam dividit
 in materiam, formam, et compositum: unde

alibi dicit totum esse aliquid preter partes. 53
omnia ad hec satis clare indicat totum res
aliter a suis partibus dividi. Quod et D^r Th^s
expresse affirmat in 3um sententiarum
distinctione 2^a quest. 1^a artic. 3° p^o hec
verba: in Christo sunt corpus et anima,
et ulterius forma totius resultans. —
Dic ad 3um Philosophum loqui de termina-
tione formaliter et reduplicative talibus, quo
sensu vis tua non est sex cum due species
sint complete, que ut tales nequeunt esse unica
numeri species, qualis est semarius: nam
hic constituitur ex sex unitatibus ordinati in uni-
tis, et coordinatis.

Ad 2um respondeo ^{loqui} de B. et
A. reuocim^{us} sumtis, quo sensu recte ait di-
qui a syllaba BA, quia B et A reuocim^{us} sum-
ta indifferenter sunt, ut componant syllabam
BA. Dic ad 3um divisione Philo-
sophi exponi debere de partibus reuocim^{us} sum-
tis, et composito tanquam de extremis tribus
in que dividit substantia generationem accep-
ta; est enim substantia, que est materia sub-
stantia, que est forma, et denique substantia
ex materia, et forma unitis constituta, nem-
pe compositum. Ad 4um dico, quod non est
aliquid preter partes separatas, quando-
quidem neutra est totum, et preter ipsas in-
cludit unionem. Et in eodem sensu loquitur
D^r Th^s, cuius intentum est in Christo Domino

88

corpus, facere, et animam n̄ ut cumq, d
simul cum unione; ita ut articulant oede hu-
manitatem, quam apellat formam totius;
hec ad a. partes simul sumit n̄ distincta.

Arguer 2^a ratione: omnis causa
realiter causans dispartit realiter a suo efec-
tu; d. partes simul sumite, et unite realiter
causant substantiale compositum: q̄d rea-
liter dispartit ab illo. = Disquo. nym: rea-
liter causans omnino nō a litera ocado
nym, et n̄ distincta nō oregam. Cause
plurice, et proprie causantes dispartunt
realiter a effectu; at he principia intrin-
sere omnino, qualia s̄ partes essentia-
les compositi; cum n̄ causent nisi proprias
excidendo entitates, ex quib. compositum
resultat, ab hoc realiter dispartit n̄ debent.

Arguer 3^a: plura dicunt de toto, que n̄ veri-
ficant de partib.; nam de toto dicit genera-
ri, et corrumpi, et ēē compositum de partib.
ad hominem v̄q. nihil dicit potest dici: q̄d ab his
totum dispartit. = Sic de partib. reorsim
sumit n̄ verificari generari, et corrumpi;
nec ēē compositum veniendo de ipsis simul
sumitis, cum prout sic sint ipsum composi-
tum; Nec ad hoc requirit, q̄d partes in plu-
rali corrumpant, v̄q. generent, si m̄q. com-
posita, q̄a nec de composito verificat hoc in hoc

non u; **H**ic autem dicitur quod unum
verificat quatuor compositionum. dicitur per
necesse rationem veritatem animi, et huius de
factu compositum.

Dicitur autem huius per generationem
necesse per se simpliciter tale est per se
necesse per se dicitur. at hoc est necesse materia
nec forma, quia neutra generat, a coram
prius, necesse per se necesse est quod et sim-
pliciter: quia forma materialis. = Dicitur
autem, quia huius per generationem necesse per se cor-
ruptionem amittit existit necesse materiae for-
me, et amittit necesse per se summatum. =
lective, quia est ipsum necesse hominis, et compositum.
Et quamvis unio sola formalis terminus
sit productionis, vel generationis; homota-
men in se totus est terminus denomina-
tionis, quia proprie denominat generatum,
quia per generationem efficienter determinat
ad existendum simpliciter cum determi-
net ad habendum materiam, et formam,
quar non habet homo, et quia est sui, donec exis-
tat unio, quae et seipsa componit hominem,
et reddit materiam, et formam actualiter
ipsum compositum: et propter hoc homo
proprie dicitur generari a generatione unio-
nis, quam creatur a hominis creatione.

Interdu

LIBER II
PHYSICORUM
PRIMUM.

Inquit Philosophus libro I. de egi et de prin-
cipijs intrinsicis, et constitutivis entis
naturalis, tractat in 2.º de princi-
pijs extrinsecis, sive de causis, que extra en-
tis et constitutionem, ideq. vocantur extrinsecas.
Quod ut melius efficiat, si veniat sum de natu-
ra violento, et arte; sic quippe aptius intelli-
get principium motus entis naturalis, qd
e philosophiæ obiectum, sive ipsum in ordine ad
suas operationes, et quo agit in presenti.

Disputatio I
De natura violento, et
arte.
Quæstio I

Quid sit natura, et qui-
bus naturæ
ratio com-
petat?

SI

Numeris modis accipere solet natura. 1° ac-
cipit pro Deo naturæ auctore, qui natura
naturam solet appellari, sicut ex adverso na-
tura creata natura vocatur naturata. Accipit
2° pro tota rerum universitate. 3° pro rei
quiditate. 4° pro naturitate, et generatione
viventium, et denique pro temperamento hu-
morum, unde solemus dicere aliquem na-
turaliter esse mitern, iracundum, hilarem,
et tristem. Sed sub nulla ex his acceptionibus
presentis est instituti, solum quippe, in presentens
attinet et prout interius ^{sumus} ~~sumus~~ unde unaqueque res
motum habet ~~id est~~ proprium, et sub hac accep-
tione, ita Aristoteles cap. 1° huius libri defi-
nit naturam, principium, et causam ~~motus~~
et quietis ejus in quo est. 1° et p. e, et n. 2um
accidens.

Ita hanc Aristotelicam defini-
tionem in unguam receptionis, sicut etiam
omnes alias, sponuntur eam esse nimis obscu-
ram, et obscuram. Verum communis hec re-
centiorum etiam philosophum querela infringi-
pit ex eo, quod ipsi, nec clariores, nec meliores
definitiones assignant. Patet autem rectitudo
patebit ex eius explicatione. Dicitur pro natu-
ra principium, et causa; id est principium
vi cauendi, predite, seu cauatiuum ma-
tus, et quotis; hoc est actionis in subiecto recepti-
te, et operationis terminis productis. non enim
accipitur hic motus pro motu locali solui,
et pro genere omnium mutationum, quod con-
positis accidere possunt, cuius modi sunt genera-
tio augmentatio, alteratio &c. Nec quies accipi-
tur pro inertiā quadam, ut otiosa corporum
motus privatione, et pro stabili eius, in quo sit
status possessione, veluti ad illam obseruanda
nitantur.

Quae in quo est, id est totius, sive spiriti,
in quo tale principium est: per quod excluduntur cau-
se extrinsecas, non enim definitur huius natura per or-
dinem ad quamlibet operationem, puta motum, et
per ordinem ad motum proprium compositi, in
quo natura includitur, ut quid pertinet ad substantiam,
et substantialem eius constitutionem, et non ut
accidens in subiecto, et quod significandum adduntur.

verba illa 1° et p^o se, et n° 2um accidens. ha- 36.
bet p^o ex dictis natura esse n^o quaecumq^{ue} prin-
cipium, et internum, et s^um q^{ue} intra nea^{re}um
operationum origo, et fons, aequenterq^{ue} rei
invenit^{ur}, et essentialis, n^o accidentale, u^{bi} separa-
bile ab ipsa: quare rationem naturae n^o obtinent
habitus, quicumq^{ue} illi sint, q^{uia} n^o s^unt 1° et iⁿtra
motus, principia, et subiecta. 2° et ad acciden-
talia, et ad iⁿtra, q^{uia} n^o iⁿtra quid^{am} competat,
u^{bi} n^o o^{mn}eniat ratio naturae unde —

Dico 1°: nec
Deus, nec Angeli rationem habent naturae;
q^{uia} nec Deus, nec Angeli habent motus sensibi-
les, et supra omnem mutationem et unde en-
tia s^unt supra naturam; et sic en^{ti}a dicunt^{ur}
supra naturam: n^o q^{uia} competit ipsi ratio natu-
rae, ut a^{li} physici natura sumit. Et dicit^{ur}
aliquando eorum essentia vocat^{ur} natura, hoc
intelligendum est eo sensu, quo natura accipit^{ur}
pro quoditate rei, u^{bi} prout est principium, et cau-
sa motus.

Dico 2°: materiae et formae, pro-
prie competit ratio naturae, q^{uia} utraq^{ue} est prin-
cipium, et causa motus; forma quidem activus,
et aliquorum et^{iam} passivum; materia a^{ut} pas-
sivum cum sit s^untum receptivum omⁿi^{um}
mutationum. Ex quo patet, q^{uod} etsi compositum
possit aliquomodo dici natura, prout solet a^{li} Ar-
istotele vocari, quatenus nempe tota

essentia radii ē, et origo suorum motuum, ac
proprietatum, atamen in ipso nequit natu-
ra dici, ē potius a natura, naturare, ū na-
tura ortans; n̄ em̄ ē principium motus ejus
in quo ē, ē id in quo materia, et forma sūt prin-
cipium motus

Aliquibus objectionibus satisfit.

§II.

Obijciēs 1° ita definitionem nature: sub-
stantia, nequit definiri p̄ ordinem ad accidentia;
at natura ē substantia, motus sūt et quies
accidentia: q̄o. = 2° data definitio nature ē
p̄ opposita; motus namq̄, et quies opponunt: q̄o
ē repugnans. = Ad 1um dic, qđ quavis na-
tura sit substantia n̄ definitur hic in ēe sub-
stantie formaliter, quo sensu nullum ad acci-
dents dicit ordinem, t̄ in ēe principij et cau-
se, que aliquem ordinem licere debet; nam
principium alicujus principium ē. = Ad 2um dic
definitionem nature, intelligendam p̄ distribu-
tionem accommodam; ita ut quedam nature
sint causa quietis, quedam sūt et motus, n̄
sūt copulative.

Arguet 2°: anima rationalis n̄ ē prin-
cipium motus sensibilis, qđ anima rationalis, ut ra-
tionalis ē principium intellectionis, volitionisq̄, que ē

57.
sensibiles n̄ s̄t: q̄ n̄ ē natura: n̄ q̄ om̄i for-
me ratio competit nature. = 2^a: natura
ē determinata ad unum; at anima ratio n̄
ē determinata ad unum; libere namq̄ operat̄.
q̄ = Dic ad 1um animam rationem naturā n̄ ē,
prout forma dicit̄ ēē principium intellē-
tionis, et volitionis, q̄ natura, prout principium
ē aliorum motuum sensibilium, ut s̄t rivus,
letus, locutio. Ad 2um q̄ natura n̄ ē q̄ natura
prout opōit̄ libero n̄ ē; prout opōit̄ violento
nō n̄ ē, et n̄ ē. Natura ut
opōita libero ē ad unum determinata cum n̄
operet̄ ex electione et absolute sumta, et ut o-
pōita violento principium potest ēē varioum
motuum, prout nature libere ē proprium.

3°: si materia ēē natura, cui libet rei ēē natura-
les omnes mutationes; sicq̄ aque naturale
ēē consumi calefieri; at hoc ē falsum: q̄.
m̄: cum materia sit in potentia ad om-
nes formas ēē et̄ in potentia ad omnes mu-
tationes; cum nulla sit, quę alicui forme n̄ sit
conaturalis: q̄ omnes naturaliter habere po-
test, s̄veque meq̄ naturales ēē cui libet rei,
utpote ex materia virtute. = Dic materiā
absolute, et n̄ de sumta habere posse omnes
motus; atamen, ut dicōpositā ad aliquam
formam videmur pati, quocumq̄ motu, qui
forme et composita, āquit̄, quālibet, natu-
rales n̄ sint. Quomodo ad sit in potentia ad omnes

72. formas supra manet explicatum, et ex dictis patet, qd nunquam erit in potentia ad motus oppositos motus forme, posseve simul habendos, sicut nec ad sic habendas formas ē in potentia.

Quaestio II.

Quid sit violentum?

§. Unicus

Cum natura straxum sit Violentum, postquam de natura spiritus de violento nobis a pendunt, qā straxum eadē ē scientia. Ipsi definiunt violentum; cuius principium ē extra, parte nō operante vim, hoc ē parte resistente, ut communiter interpretatur. Hec definitio a parte ē ex dictis de definitione naturae illius straxum rationem applicatis. Sicut enim natura ē intrinsecus formae, et principium motus, et quietis, seu operationis, quam res, quae sua sponte expigit, ita violentum, seu violentia a re motum, et quietem extorquet re invisa, et repugnante; unde principium ē ad extra, id ē, nō a rei essentia fluens, dā principio extraneo, et inimico, qd inclinationi rei repugnet, et rem vertat in oppositum illius, ad qd ē naturaliter inclinata.

Utrum violenti ad naturam suam 68.

melius intelligatur advenire debet; plus
res dari motus, qui rei violentiam non infer-
unt, quam motus ad illam nullam habeat in-
clinationem, qui quidem motus dicuntur praeter
naturales, quorum exemplum poni potest
in luce, quae ab aere naturaliter non exigit,
et tamen dum aera illa perfrigit nullam
violentiam patitur, nec in eolum invenit resi-
stentiam aliquam. Cogito colligitur ad violenti-
am requiri ex parte pauci resistentiam po-
sitam, et reluctantiā.

Inquiri solet in praesenti
an violentum inferri possit, a causis uni-
versalibus creatis, et an possit inferri a Deo.
Ad utrumque dubium breviter est respondendum.
Ad primum respondetur negativè, quia quomodo su-
perius agimus, et nunquam motum aliquem
naturae inferiori imprimat insolitum, et
diversum ab eo, ad quem est inclinata; hic ta-
men motus minime dicendus est violentus,
et quod cum res naturales sunt inter se or-
dinate inferiores naturaliter sunt superio-
ribus subjectae, quibus minime resistunt, et natu-
raliter obediunt, nec motus ille, et si sit pre-
ter naturalis minime est violentus ob de-
fectum resistentiae, quia habere negantur
universalibus superioribus causis.

Ad 2um sequenter negative re-
pondeo, et pōt: quicquid creaturæ facit Deus
ē juxta principalem ipsarum inclinationem:
qđ nihil ē ipsarū violentum: Pōt autē prin-
cipalior creaturarum inclinatio ē obe-
dire suo creatori, unde ait Propheta:
Domine omnia revertunt tibi: qđ = Expli-
cat: magis subicit Deo creatura, quam
corpus anime: qđ sicut nō ē strā, s. juxta
inclinationem qđ manū; qđ voluntas il-
lam, quo voluerit flectat; ita nec strā,
s. juxta inclinationem ē cuiuscumq; cre-
aturæ, qđ Deus in ea, qđ voluerit faciat,
unde Deus negat violentiam aliqua
inferre.

Hec dicta sūt de Deo, ut universali
nature autē moderate, ut si
de ipso, ut agente particulari loquamur,
dicendum ē posse, quam optime, violentia
creaturæ inferre: nam ut ait D. Th. 1^a 2^e
quest. 10^a art. 2° nō omni qđ creaturæ
Deus facit ē illi naturalia, s. ea solū,
quæ Deus vult naturalia ēē. Potest qđ Deus
facere in creatura motum aliquē, quē natu-
rale ēē nōit, s. violentum: et de facto demoni vi-
olentia inferit eos ignis ceterū videndo, quatenus
vult eos penas, afflictione qđ, nō spontanea obediēti-
a, uti sibi naturali poterat expere, pati, s. illa
reluctante ad illa ^{violenter} subeunda cogere.

Quæstio III.

Quid sit ars, et quomodo cum natura confecturatur.

S. Unicus.

Ars ut ex tua vobis stat est recta ratio factorium, sive habitus residens in ratione, illamq̃ dirigens circa materiam externam, dum aliquid efecit. Quod est ex directione artis, sive ab arte operatur artificiale dicitur, est inter naturale, et violentum: nam naturale est iuxta inclinationem substantiæ, in quo est, violentum contra illius naturale inclinationem; artificiale vero nec iuxta, nec contra, est contra substantiæ inclinationem, quatenus operatur in illo id, ad quod se habet indifferenter. In omnibus autem operibus artis imitatur naturam; enim quia omnis nostra cognitio (verba sunt D. The. 2. physicorum lect. 2a) est a rebus naturalibus accepta ad similitudinem naturalium operamur in artificialibus. Et hinc ars communiter emula, et simia appellatur nature.

Hinc etiam natura, et ars asimilantur
in pluribus. ^{1o} in eo, quod in suis operationibus re-
cto ordine procedit. ^{2o} quia sicut natura presu-
ponit materiam, ex qua operatur, ita et ars presu-
ponit substantiam, in quo forma artificiale intro-
ducat: unde et in arte, quod in natura videtur
illud, ex nihilo nihil fit. Asimilantur denique in
eo, quod tam natura, quam ars ab imperfectionibus in-
cipiunt, et paulatim ad perfectiora perveniunt. Sed
quomodo ars ita imitetur naturam, hec tamen
longe superat illam. ^{1o} quia natura est substan-
tia, ars vero accidens. ^{2o} quia natura modo ma-
gis recto procedit, ars vero modo magis extraneo
obnoxio. ^{3o} quia forma ab arte producta requirit
aliam producere, sicut potest forma produc-
ta a natura. Et tandem differunt, quia natura
magis intendit bonum, scilicet totius universi;
ars vero minus bonum intendit, nempe
delectationem, commoditatem, et servationem.

Hic po-
nitur inquirer, an ars possit efficere opera na-
ture? Respondetur, arte minime posse immediate,
et virtute propria opera efficere nature, posse ta-
men mediate, seu, ut dicitur, applicando activa pas-
sivis, ut natura suo effectu producat. ^{1o} ^{2o} ^{3o} ^{4o} ^{5o} ^{6o} ^{7o} ^{8o} ^{9o} ^{10o} ^{11o} ^{12o} ^{13o} ^{14o} ^{15o} ^{16o} ^{17o} ^{18o} ^{19o} ^{20o} ^{21o} ^{22o} ^{23o} ^{24o} ^{25o} ^{26o} ^{27o} ^{28o} ^{29o} ^{30o} ^{31o} ^{32o} ^{33o} ^{34o} ^{35o} ^{36o} ^{37o} ^{38o} ^{39o} ^{40o} ^{41o} ^{42o} ^{43o} ^{44o} ^{45o} ^{46o} ^{47o} ^{48o} ^{49o} ^{50o} ^{51o} ^{52o} ^{53o} ^{54o} ^{55o} ^{56o} ^{57o} ^{58o} ^{59o} ^{60o} ^{61o} ^{62o} ^{63o} ^{64o} ^{65o} ^{66o} ^{67o} ^{68o} ^{69o} ^{70o} ^{71o} ^{72o} ^{73o} ^{74o} ^{75o} ^{76o} ^{77o} ^{78o} ^{79o} ^{80o} ^{81o} ^{82o} ^{83o} ^{84o} ^{85o} ^{86o} ^{87o} ^{88o} ^{89o} ^{90o} ^{91o} ^{92o} ^{93o} ^{94o} ^{95o} ^{96o} ^{97o} ^{98o} ^{99o} ^{100o} ^{101o} ^{102o} ^{103o} ^{104o} ^{105o} ^{106o} ^{107o} ^{108o} ^{109o} ^{110o} ^{111o} ^{112o} ^{113o} ^{114o} ^{115o} ^{116o} ^{117o} ^{118o} ^{119o} ^{120o} ^{121o} ^{122o} ^{123o} ^{124o} ^{125o} ^{126o} ^{127o} ^{128o} ^{129o} ^{130o} ^{131o} ^{132o} ^{133o} ^{134o} ^{135o} ^{136o} ^{137o} ^{138o} ^{139o} ^{140o} ^{141o} ^{142o} ^{143o} ^{144o} ^{145o} ^{146o} ^{147o} ^{148o} ^{149o} ^{150o} ^{151o} ^{152o} ^{153o} ^{154o} ^{155o} ^{156o} ^{157o} ^{158o} ^{159o} ^{160o} ^{161o} ^{162o} ^{163o} ^{164o} ^{165o} ^{166o} ^{167o} ^{168o} ^{169o} ^{170o} ^{171o} ^{172o} ^{173o} ^{174o} ^{175o} ^{176o} ^{177o} ^{178o} ^{179o} ^{180o} ^{181o} ^{182o} ^{183o} ^{184o} ^{185o} ^{186o} ^{187o} ^{188o} ^{189o} ^{190o} ^{191o} ^{192o} ^{193o} ^{194o} ^{195o} ^{196o} ^{197o} ^{198o} ^{199o} ^{200o} ^{201o} ^{202o} ^{203o} ^{204o} ^{205o} ^{206o} ^{207o} ^{208o} ^{209o} ^{210o} ^{211o} ^{212o} ^{213o} ^{214o} ^{215o} ^{216o} ^{217o} ^{218o} ^{219o} ^{220o} ^{221o} ^{222o} ^{223o} ^{224o} ^{225o} ^{226o} ^{227o} ^{228o} ^{229o} ^{230o} ^{231o} ^{232o} ^{233o} ^{234o} ^{235o} ^{236o} ^{237o} ^{238o} ^{239o} ^{240o} ^{241o} ^{242o} ^{243o} ^{244o} ^{245o} ^{246o} ^{247o} ^{248o} ^{249o} ^{250o} ^{251o} ^{252o} ^{253o} ^{254o} ^{255o} ^{256o} ^{257o} ^{258o} ^{259o} ^{260o} ^{261o} ^{262o} ^{263o} ^{264o} ^{265o} ^{266o} ^{267o} ^{268o} ^{269o} ^{270o} ^{271o} ^{272o} ^{273o} ^{274o} ^{275o} ^{276o} ^{277o} ^{278o} ^{279o} ^{280o} ^{281o} ^{282o} ^{283o} ^{284o} ^{285o} ^{286o} ^{287o} ^{288o} ^{289o} ^{290o} ^{291o} ^{292o} ^{293o} ^{294o} ^{295o} ^{296o} ^{297o} ^{298o} ^{299o} ^{300o} ^{301o} ^{302o} ^{303o} ^{304o} ^{305o} ^{306o} ^{307o} ^{308o} ^{309o} ^{310o} ^{311o} ^{312o} ^{313o} ^{314o} ^{315o} ^{316o} ^{317o} ^{318o} ^{319o} ^{320o} ^{321o} ^{322o} ^{323o} ^{324o} ^{325o} ^{326o} ^{327o} ^{328o} ^{329o} ^{330o} ^{331o} ^{332o} ^{333o} ^{334o} ^{335o} ^{336o} ^{337o} ^{338o} ^{339o} ^{340o} ^{341o} ^{342o} ^{343o} ^{344o} ^{345o} ^{346o} ^{347o} ^{348o} ^{349o} ^{350o} ^{351o} ^{352o} ^{353o} ^{354o} ^{355o} ^{356o} ^{357o} ^{358o} ^{359o} ^{360o} ^{361o} ^{362o} ^{363o} ^{364o} ^{365o} ^{366o} ^{367o} ^{368o} ^{369o} ^{370o} ^{371o} ^{372o} ^{373o} ^{374o} ^{375o} ^{376o} ^{377o} ^{378o} ^{379o} ^{380o} ^{381o} ^{382o} ^{383o} ^{384o} ^{385o} ^{386o} ^{387o} ^{388o} ^{389o} ^{390o} ^{391o} ^{392o} ^{393o} ^{394o} ^{395o} ^{396o} ^{397o} ^{398o} ^{399o} ^{400o} ^{401o} ^{402o} ^{403o} ^{404o} ^{405o} ^{406o} ^{407o} ^{408o} ^{409o} ^{410o} ^{411o} ^{412o} ^{413o} ^{414o} ^{415o} ^{416o} ^{417o} ^{418o} ^{419o} ^{420o} ^{421o} ^{422o} ^{423o} ^{424o} ^{425o} ^{426o} ^{427o} ^{428o} ^{429o} ^{430o} ^{431o} ^{432o} ^{433o} ^{434o} ^{435o} ^{436o} ^{437o} ^{438o} ^{439o} ^{440o} ^{441o} ^{442o} ^{443o} ^{444o} ^{445o} ^{446o} ^{447o} ^{448o} ^{449o} ^{450o} ^{451o} ^{452o} ^{453o} ^{454o} ^{455o} ^{456o} ^{457o} ^{458o} ^{459o} ^{460o} ^{461o} ^{462o} ^{463o} ^{464o} ^{465o} ^{466o} ^{467o} ^{468o} ^{469o} ^{470o} ^{471o} ^{472o} ^{473o} ^{474o} ^{475o} ^{476o} ^{477o} ^{478o} ^{479o} ^{480o} ^{481o} ^{482o} ^{483o} ^{484o} ^{485o} ^{486o} ^{487o} ^{488o} ^{489o} ^{490o} ^{491o} ^{492o} ^{493o} ^{494o} ^{495o} ^{496o} ^{497o} ^{498o} ^{499o} ^{500o} ^{501o} ^{502o} ^{503o} ^{504o} ^{505o} ^{506o} ^{507o} ^{508o} ^{509o} ^{510o} ^{511o} ^{512o} ^{513o} ^{514o} ^{515o} ^{516o} ^{517o} ^{518o} ^{519o} ^{520o} ^{521o} ^{522o} ^{523o} ^{524o} ^{525o} ^{526o} ^{527o} ^{528o} ^{529o} ^{530o} ^{531o} ^{532o} ^{533o} ^{534o} ^{535o} ^{536o} ^{537o} ^{538o} ^{539o} ^{540o} ^{541o} ^{542o} ^{543o} ^{544o} ^{545o} ^{546o} ^{547o} ^{548o} ^{549o} ^{550o} ^{551o} ^{552o} ^{553o} ^{554o} ^{555o} ^{556o} ^{557o} ^{558o} ^{559o} ^{560o} ^{561o} ^{562o} ^{563o} ^{564o} ^{565o} ^{566o} ^{567o} ^{568o} ^{569o} ^{570o} ^{571o} ^{572o} ^{573o} ^{574o} ^{575o} ^{576o} ^{577o} ^{578o} ^{579o} ^{580o} ^{581o} ^{582o} ^{583o} ^{584o} ^{585o} ^{586o} ^{587o} ^{588o} ^{589o} ^{590o} ^{591o} ^{592o} ^{593o} ^{594o} ^{595o} ^{596o} ^{597o} ^{598o} ^{599o} ^{600o} ^{601o} ^{602o} ^{603o} ^{604o} ^{605o} ^{606o} ^{607o} ^{608o} ^{609o} ^{610o} ^{611o} ^{612o} ^{613o} ^{614o} ^{615o} ^{616o} ^{617o} ^{618o} ^{619o} ^{620o} ^{621o} ^{622o} ^{623o} ^{624o} ^{625o} ^{626o} ^{627o} ^{628o} ^{629o} ^{630o} ^{631o} ^{632o} ^{633o} ^{634o} ^{635o} ^{636o} ^{637o} ^{638o} ^{639o} ^{640o} ^{641o} ^{642o} ^{643o} ^{644o} ^{645o} ^{646o} ^{647o} ^{648o} ^{649o} ^{650o} ^{651o} ^{652o} ^{653o} ^{654o} ^{655o} ^{656o} ^{657o} ^{658o} ^{659o} ^{660o} ^{661o} ^{662o} ^{663o} ^{664o} ^{665o} ^{666o} ^{667o} ^{668o} ^{669o} ^{670o} ^{671o} ^{672o} ^{673o} ^{674o} ^{675o} ^{676o} ^{677o} ^{678o} ^{679o} ^{680o} ^{681o} ^{682o} ^{683o} ^{684o} ^{685o} ^{686o} ^{687o} ^{688o} ^{689o} ^{690o} ^{691o} ^{692o} ^{693o} ^{694o} ^{695o} ^{696o} ^{697o} ^{698o} ^{699o} ^{700o} ^{701o} ^{702o} ^{703o} ^{704o} ^{705o} ^{706o} ^{707o} ^{708o} ^{709o} ^{710o} ^{711o} ^{712o} ^{713o} ^{714o} ^{715o} ^{716o} ^{717o} ^{718o} ^{719o} ^{720o} ^{721o} ^{722o} ^{723o} ^{724o} ^{725o} ^{726o} ^{727o} ^{728o} ^{729o} ^{730o} ^{731o} ^{732o} ^{733o} ^{734o} ^{735o} ^{736o} ^{737o} ^{738o} ^{739o} ^{740o} ^{741o} ^{742o} ^{743o} ^{744o} ^{745o} ^{746o} ^{747o} ^{748o} ^{749o} ^{750o} ^{751o} ^{752o} ^{753o} ^{754o} ^{755o} ^{756o} ^{757o} ^{758o} ^{759o} ^{760o} ^{761o} ^{762o} ^{763o} ^{764o} ^{765o} ^{766o} ^{767o} ^{768o} ^{769o} ^{770o} ^{771o} ^{772o} ^{773o} ^{774o} ^{775o} ^{776o} ^{777o} ^{778o} ^{779o} ^{780o} ^{781o} ^{782o} ^{783o} ^{784o} ^{785o} ^{786o} ^{787o} ^{788o} ^{789o} ^{790o} ^{791o} ^{792o} ^{793o} ^{794o} ^{795o} ^{796o} ^{797o} ^{798o} ^{799o} ^{800o} ^{801o} ^{802o} ^{803o} ^{804o} ^{805o} ^{806o} ^{807o} ^{808o} ^{809o} ^{810o} ^{811o} ^{812o} ^{813o} ^{814o} ^{815o} ^{816o} ^{817o} ^{818o} ^{819o} ^{820o} ^{821o} ^{822o} ^{823o} ^{824o} ^{825o} ^{826o} ^{827o} ^{828o} ^{829o} ^{830o} ^{831o} ^{832o} ^{833o} ^{834o} ^{835o} ^{836o} ^{837o} ^{838o} ^{839o} ^{840o} ^{841o} ^{842o} ^{843o} ^{844o} ^{845o} ^{846o} ^{847o} ^{848o} ^{849o} ^{850o} ^{851o} ^{852o} ^{853o} ^{854o} ^{855o} ^{856o} ^{857o} ^{858o} ^{859o} ^{860o} ^{861o} ^{862o} ^{863o} ^{864o} ^{865o} ^{866o} ^{867o} ^{868o} ^{869o} ^{870o} ^{871o} ^{872o} ^{873o} ^{874o} ^{875o} ^{876o} ^{877o} ^{878o} ^{879o} ^{880o} ^{881o} ^{882o} ^{883o} ^{884o} ^{885o} ^{886o} ^{887o} ^{888o} ^{889o} ^{890o} ^{891o} ^{892o} ^{893o} ^{894o} ^{895o} ^{896o} ^{897o} ^{898o} ^{899o} ^{900o} ^{901o} ^{902o} ^{903o} ^{904o} ^{905o} ^{906o} ^{907o} ^{908o} ^{909o} ^{910o} ^{911o} ^{912o} ^{913o} ^{914o} ^{915o} ^{916o} ^{917o} ^{918o} ^{919o} ^{920o} ^{921o} ^{922o} ^{923o} ^{924o} ^{925o} ^{926o} ^{927o} ^{928o} ^{929o} ^{930o} ^{931o} ^{932o} ^{933o} ^{934o} ^{935o} ^{936o} ^{937o} ^{938o} ^{939o} ^{940o} ^{941o} ^{942o} ^{943o} ^{944o} ^{945o} ^{946o} ^{947o} ^{948o} ^{949o} ^{950o} ^{951o} ^{952o} ^{953o} ^{954o} ^{955o} ^{956o} ^{957o} ^{958o} ^{959o} ^{960o} ^{961o} ^{962o} ^{963o} ^{964o} ^{965o} ^{966o} ^{967o} ^{968o} ^{969o} ^{970o} ^{971o} ^{972o} ^{973o} ^{974o} ^{975o} ^{976o} ^{977o} ^{978o} ^{979o} ^{980o} ^{981o} ^{982o} ^{983o} ^{984o} ^{985o} ^{986o} ^{987o} ^{988o} ^{989o} ^{990o} ^{991o} ^{992o} ^{993o} ^{994o} ^{995o} ^{996o} ^{997o} ^{998o} ^{999o} ^{1000o} ^{1001o} ^{1002o} ^{1003o} ^{1004o} ^{1005o} ^{1006o} ^{1007o} ^{1008o} ^{1009o} ^{1010o} ^{1011o} ^{1012o} ^{1013o} ^{1014o} ^{1015o} ^{1016o} ^{1017o} ^{1018o} ^{1019o} ^{1020o} ^{1021o} ^{1022o} ^{1023o} ^{1024o} ^{1025o} ^{1026o} ^{1027o} ^{1028o} ^{1029o} ^{1030o} ^{1031o} ^{1032o} ^{1033o} ^{1034o} ^{1035o} ^{1036o} ^{1037o} ^{1038o} ^{1039o} ^{1040o} ^{1041o} ^{1042o} ^{1043o} ^{1044o} ^{1045o} ^{1046o} ^{1047o} ^{1048o} ^{1049o} ^{1050o} ^{1051o} ^{1052o} ^{1053o} ^{1054o} ^{1055o} ^{1056o} ^{1057o} ^{1058o} ^{1059o} ^{1060o} ^{1061o} ^{1062o} ^{1063o} ^{1064o} ^{1065o} ^{1066o} ^{1067o} ^{1068o} ^{1069o} ^{1070o} ^{1071o} ^{1072o} ^{1073o} ^{1074o} ^{1075o} ^{1076o} ^{1077o} ^{1078o} ^{1079o} ^{1080o} ^{1081o} ^{1082o} ^{1083o} ^{1084o} ^{1085o} ^{1086o} ^{1087o} ^{1088o} ^{1089o} ^{1090o} ^{1091o} ^{1092o} ^{1093o} ^{1094o} ^{1095o} ^{1096o} ^{1097o} ^{1098o} ^{1099o} ^{1100o} ^{1101o} ^{1102o} ^{1103o} ^{1104o} ^{1105o} ^{1106o} ^{1107o} ^{1108o} ^{1109o} ^{1110o} ^{1111o} ^{1112o} ^{1113o} ^{1114o} ^{1115o} ^{1116o} ^{1117o} ^{1118o} ^{1119o} ^{1120o} ^{1121o} ^{1122o} ^{1123o} ^{1124o} ^{1125o} ^{1126o} ^{1127o} ^{1128o} ^{1129o} ^{1130o} ^{1131o} ^{1132o} ^{1133o} ^{1134o} ^{1135o} ^{1136o} ^{1137o} ^{1138o} ^{1139o} ^{1140o} ^{1141o} ^{1142o} ^{1143o} ^{1144o} ^{1145o} ^{1146o} ^{1147o} ^{1148o} ^{1149o} ^{1150o} ^{1151o} ^{1152o} ^{1153o} ^{1154o} ^{1155o} ^{1156o} ^{1157o} ^{1158o} ^{1159o} ^{1160o} ^{1161o} ^{1162o} ^{1163o} ^{1164o} ^{1165o} ^{1166o} ^{1167o} ^{1168o} ^{1169o} ^{1170o} ^{1171o} ^{1172o} ^{1173o} ^{1174o} ^{1175o} ^{1176o} ^{1177o} ^{1178o} ^{1179o} ^{1180o} ^{1181o} ^{1182o} <

instrumentum ad opera naturalia deveniens: q̄. 60.
 = 2^a d̄ parē patet experientia; Medicus em
 applicando virtutem herbarum effectum natura-
 lem sanitatis causare dicit; si q̄a in arte medi-
 ca virtus propria sit cauendi sanitatis, t̄ q̄a
 herbarum virtus applicata naturaliter cau-
 set illud.

Sed dices: motus horologii fit ab arte repta
 in rotis: q̄p̄ artē ē principium motus, et potest ef-
 ficere opera naturalia. Hinc et Archytas Tarentino
 fecit lignea, adeo artificiose q̄ se esse columba,
 ut volatus p̄ aliquod spaciū eformaret: et Dedalo
 statuas efcicere huc illuc ambulantes: et de For-
 tune simulacris narrat Valerius maximus, q̄
 vix Romę locutum fuit, et deniq̄, ut alia omittā
 et Alberto magno dicit caput fecisse, q̄ vocis efor-
 mabat, multotiesq̄ ipsum responsiones desidera-
 tas adhibuisse interrogantib; que omnia satis
 p̄bent arte habere virtute ad opera nature; q̄p̄
 mani valet ex arte Cuius opexia, seu artefactiva,
 que in credendum ē Alchymistis, vū auxilium pro-
 ducit, et dicit Raymundum Liliū in signo Chy-
 micum a facto vū auxilium efcicere, q̄ et a alijs fit.
 Item potest suaderi ex rariis, ac serpentib; quā ma-
 gi apud Pharaone produxerit, que vere tales fuisse
 iuxta plures sacros interpretes, et Magie arte efcacte

Respon-
 deo tamen artem supradictam multum immediate,
 et virtute propria ^{minime} producere, et mediate solum, et di-
 rective, applicandoq̄ activa passivē. Nam vera, activaq̄
 motus horologii causa ē gravitas si b̄ati ponderis, et
 elastica vis, lamine, calijve. Similiter in Archyte
 columba, Dedali statuis, Fortune simulacris, capiteq̄
 ab Alberto fabricato latuit absconditio (pmisso, q̄ nec om-
 nia vere extiterint, v̄ si extiterunt nulla in illis

103
intervenirent demoni, industria, & illud) aliqua
naturalis causa motum, virtutem, quae ab arte ap-
plicata efficit illa mirabilia.

Circa operationem sciendam
valde dubia est Cypriote necdum existentia, vel
possibilitas. Ita possibilitate ejus exprime e. Phil. in
2° distinct. 7^a quest. 3^a artic. 1° ad 3^u his verbis: que-
da forme substantialis est, quas nullo modo a se indu-
cere potest, quia propria activa passiva invenire non
potest. Sed in his potest aliqui simile facere sicut Al-
chymiste faciunt aliquid simile auro, quando ad ac-
cidentia externa: & tamen faciunt vel auro, quia
forma substantialis auri non est per calorem ignis, quo
utuntur Alchymiste, sed per calorem solis in loco deter-
minato, ubi viget virtus mineralis. Unde civiles
leges prohibent hanc artem, et Joannes 22 in ex-
travaganti respondet, auro Chymicum vendente
ad restitutionem obligavit, eo quod auro simile est et
falsatum non videtur.

Notetur autem Illius 7° 1° 3° 4° 5° 6° 7° 8° 9° 10° 11° 12° 13° 14° 15° 16° 17° 18° 19° 20° 21° 22° 23° 24° 25° 26° 27° 28° 29° 30° 31° 32° 33° 34° 35° 36° 37° 38° 39° 40° 41° 42° 43° 44° 45° 46° 47° 48° 49° 50° 51° 52° 53° 54° 55° 56° 57° 58° 59° 60° 61° 62° 63° 64° 65° 66° 67° 68° 69° 70° 71° 72° 73° 74° 75° 76° 77° 78° 79° 80° 81° 82° 83° 84° 85° 86° 87° 88° 89° 90° 91° 92° 93° 94° 95° 96° 97° 98° 99° 100°
Notetur autem Illius 7° 1° 3° 4° 5° 6° 7° 8° 9° 10° 11° 12° 13° 14° 15° 16° 17° 18° 19° 20° 21° 22° 23° 24° 25° 26° 27° 28° 29° 30° 31° 32° 33° 34° 35° 36° 37° 38° 39° 40° 41° 42° 43° 44° 45° 46° 47° 48° 49° 50° 51° 52° 53° 54° 55° 56° 57° 58° 59° 60° 61° 62° 63° 64° 65° 66° 67° 68° 69° 70° 71° 72° 73° 74° 75° 76° 77° 78° 79° 80° 81° 82° 83° 84° 85° 86° 87° 88° 89° 90° 91° 92° 93° 94° 95° 96° 97° 98° 99° 100°
Notetur autem Illius 7° 1° 3° 4° 5° 6° 7° 8° 9° 10° 11° 12° 13° 14° 15° 16° 17° 18° 19° 20° 21° 22° 23° 24° 25° 26° 27° 28° 29° 30° 31° 32° 33° 34° 35° 36° 37° 38° 39° 40° 41° 42° 43° 44° 45° 46° 47° 48° 49° 50° 51° 52° 53° 54° 55° 56° 57° 58° 59° 60° 61° 62° 63° 64° 65° 66° 67° 68° 69° 70° 71° 72° 73° 74° 75° 76° 77° 78° 79° 80° 81° 82° 83° 84° 85° 86° 87° 88° 89° 90° 91° 92° 93° 94° 95° 96° 97° 98° 99° 100°
Notetur autem Illius 7° 1° 3° 4° 5° 6° 7° 8° 9° 10° 11° 12° 13° 14° 15° 16° 17° 18° 19° 20° 21° 22° 23° 24° 25° 26° 27° 28° 29° 30° 31° 32° 33° 34° 35° 36° 37° 38° 39° 40° 41° 42° 43° 44° 45° 46° 47° 48° 49° 50° 51° 52° 53° 54° 55° 56° 57° 58° 59° 60° 61° 62° 63° 64° 65° 66° 67° 68° 69° 70° 71° 72° 73° 74° 75° 76° 77° 78° 79° 80° 81° 82° 83° 84° 85° 86° 87° 88° 89° 90° 91° 92° 93° 94° 95° 96° 97° 98° 99° 100°
Notetur autem Illius 7° 1° 3° 4° 5° 6° 7° 8° 9° 10° 11° 12° 13° 14° 15° 16° 17° 18° 19° 20° 21° 22° 23° 24° 25° 26° 27° 28° 29° 30° 31° 32° 33° 34° 35° 36° 37° 38° 39° 40° 41° 42° 43° 44° 45° 46° 47° 48° 49° 50° 51° 52° 53° 54° 55° 56° 57° 58° 59° 60° 61° 62° 63° 64° 65° 66° 67° 68° 69° 70° 71° 72° 73° 74° 75° 76° 77° 78° 79° 80° 81° 82° 83° 84° 85° 86° 87° 88° 89° 90° 91° 92° 93° 94° 95° 96° 97° 98° 99° 100°
Notetur autem Illius 7° 1° 3° 4° 5° 6° 7° 8° 9° 10° 11° 12° 13° 14° 15° 16° 17° 18° 19° 20° 21° 22° 23° 24° 25° 26° 27° 28° 29° 30° 31° 32° 33° 34° 35° 36° 37° 38° 39° 40° 41° 42° 43° 44° 45° 46° 47° 48° 49° 50° 51° 52° 53° 54° 55° 56° 57° 58° 59° 60° 61° 62° 63° 64° 65° 66° 67° 68° 69° 70° 71° 72° 73° 74° 75° 76° 77° 78° 79° 80° 81° 82° 83° 84° 85° 86° 87° 88° 89° 90° 91° 92° 93° 94° 95° 96° 97° 98° 99° 100°
Notetur autem Illius 7° 1° 3° 4° 5° 6° 7° 8° 9° 10° 11° 12° 13° 14° 15° 16° 17° 18° 19° 20° 21° 22° 23° 24° 25° 26° 27° 28° 29° 30° 31° 32° 33° 34° 35° 36° 37° 38° 39° 40° 41° 42° 43° 44° 45° 46° 47° 48° 49° 50° 51° 52° 53° 54° 55° 56° 57° 58° 59° 60° 61° 62° 63° 64° 65° 66° 67° 68° 69° 70° 71° 72° 73° 74° 75° 76° 77° 78° 79° 80° 81° 82° 83° 84° 85° 86° 87° 88° 89° 90° 91° 92° 93° 94° 95° 96° 97° 98° 99° 100°
Notetur autem Illius 7° 1° 3° 4° 5° 6° 7° 8° 9° 10° 11° 12° 13° 14° 15° 16° 17° 18° 19° 20° 21° 22° 23° 24° 25° 26° 27° 28° 29° 30° 31° 32° 33° 34° 35° 36° 37° 38° 39° 40° 41° 42° 43° 44° 45° 46° 47° 48° 49° 50° 51° 52° 53° 54° 55° 56° 57° 58° 59° 60° 61° 62° 63° 64° 65° 66° 67° 68° 69° 70° 71° 72° 73° 74° 75° 76° 77° 78° 79° 80° 81° 82° 83° 84° 85° 86° 87° 88° 89° 90° 91° 92° 93° 94° 95° 96° 97° 98° 99° 100°
Notetur autem Illius 7° 1° 3° 4° 5° 6° 7° 8° 9° 10° 11° 12° 13° 14° 15° 16° 17° 18° 19° 20° 21° 22° 23° 24° 25° 26° 27° 28° 29° 30° 31° 32° 33° 34° 35° 36° 37° 38° 39° 40° 41° 42° 43° 44° 45° 46° 47° 48° 49° 50° 51° 52° 53° 54° 55° 56° 57° 58° 59° 60° 61° 62° 63° 64° 65° 66° 67° 68° 69° 70° 71° 72° 73° 74° 75° 76° 77° 78° 79° 80° 81° 82° 83° 84° 85° 86° 87° 88° 89° 90° 91° 92° 93° 94° 95° 96° 97° 98° 99° 100°
Notetur autem Illius 7° 1° 3° 4° 5° 6° 7° 8° 9° 10° 11° 12° 13° 14° 15° 16° 17° 18° 19° 20° 21° 22° 23° 24° 25° 26° 27° 28° 29° 30° 31° 32° 33° 34° 35° 36° 37° 38° 39° 40° 41° 42° 43° 44° 45° 46° 47° 48° 49° 50° 51° 52° 53° 54° 55° 56° 57° 58° 59° 60° 61° 62° 63° 64° 65° 66° 67° 68° 69° 70° 71° 72° 73° 74° 75° 76° 77° 78° 79° 80° 81° 82° 83° 84° 85° 86° 87° 88° 89° 90° 91° 92° 93° 94° 95° 96° 97° 98° 99° 100°
Notetur autem Illius 7° 1° 3° 4° 5° 6° 7° 8° 9° 10° 11° 12° 13° 14° 15° 16° 17° 18° 19° 20° 21° 22° 23° 24° 25° 26° 27° 28° 29° 30° 31° 32° 33° 34° 35° 36° 37° 38° 39° 40° 41° 42° 43° 44° 45° 46° 47° 48° 49° 50° 51° 52° 53° 54° 55° 56° 57° 58° 59° 60° 61° 62° 63° 64° 65° 66° 67° 68° 69° 70° 71° 72° 73° 74° 75° 76° 77° 78° 79° 80° 81° 82° 83° 84° 85° 86° 87° 88° 89° 90° 91° 92° 93° 94° 95° 96° 97° 98° 99° 100°
Notetur autem Illius 7° 1° 3° 4° 5° 6° 7° 8° 9° 10° 11° 12° 13° 14° 15° 16° 17° 18° 19° 20° 21° 22° 23° 24° 25° 26° 27° 28° 29° 30° 31° 32° 33° 34° 35° 36° 37° 38° 39° 40° 41° 42° 43° 44° 45° 46° 47° 48° 49° 50° 51° 52° 53° 54° 55° 56° 57° 58° 59° 60° 61° 62° 63° 64° 65° 66° 67° 68° 69° 70° 71° 72° 73° 74° 75° 76° 77° 78° 79° 80° 81° 82° 83° 84° 85° 86° 87° 88° 89° 90° 91° 92° 93° 94

etm docent interpretes, qui tenent ~~ramas~~, ~~ramas~~, et
serpentes illas fuisse vere tales.

61

Disputatioll. De causis in communi.

Quæstioll.

Quid, quotuplexque sit
causa, et an sit prior et perfec-
tior suo effectu? S. I.

Adeo utilis est hujus disputationis materia,
ut Critus, presentis vite felicitate in cog-
nitione causarum esse reposita avertente non dubi-
taverit: unde et ipse Virgilius cecinit.

*Felix qui potuit rerum cognoscere
causas.*

In hanc quæ Philosophi naturalis felicitate
prope rantem diligenter a nobis conquirenda
est notitia causarum. Est igitur causa in com-
muni: principium ad quod sequitur aliud. Prin-
cipium loco generis ponit per illud namque ve-
nit causa cum privatione, puncto linee, alijsque,
que rationem habent principij non vero cause.
Id sequitur explicat cause influxum in effec-
tum, quem quidem effectum distinctum quoad
essentiam a causa debere esse innuit id ali-
ud, per quod etiam differt causa a principio originis
in Divinis; ad patrem namque eternum, qui est

12
principium filij n̄ sequit̄ aliud, d̄ aliud, filius.
scilicet, quod est distinctio prima a Patre sit,
n̄ tamen habet distinctiōem essentialem.

Debet q̄
effectus distinctus quoad essentiam a causa
ēē, q̄a aliud n̄ substantiue sumtu significat
alietatem in natura, sicut aliud alietatem
solum in persona: ad modum quo unum
unitatem in essentia, unum iō unitatem
significat in persona. Quod pulchre explicat
Dr. Phil. 2. parte quest. 3. artic. 2. p̄ hoc ver-
ba: genus neutrum ē informe masculinum
et ē formatum ad distinctum, et similitudine fe-
meninum; et ideo genus neutrum signi-
ficat essentia communis: p̄ masculinum
et femininum aligt suppositum in determinata
natura, unde etiam ip̄ res humanis, si querat
quis ē iste? Respondet Socrates: si aut querat
quid ē iste? Respondet aristotele: et ideo, q̄a in di-
visis ē distinctio 2um personarum, n̄ aut 2um
essentiam, dicimus qd̄ pater ē aliud a filio,
et n̄ aliud, et extra dicimus, qd̄ sit unum, et
n̄ unum.

Causa dividit̄ in materialem, for-
malem, efficientem, et finalem; causa et̄
ō intrinseca ē, ō extrinseca. Si ē intrinseca
ō ē substantiam ex quo res fit, et ē materia,
ō id quo in determinato ēē res constituit̄ et ē
forma. Si aut extrinseca fuerit causa, ō est

a qua res fit, et hec e causa efficiens: o
propter qd fit et hoc competit cause finali.
Et nota ut arguta tria hanc divisione pos-
sita solvar, id est, vera causa exemplare,
obtag scientiarum ad genus cause forma-
lis reduci; et cum ab ipis effectus sumant,
tandem ab extrinseco suam speciem et perfec-
tione dici possunt cause formales extrinsece.

Similiter natura reduc-
tive pertinet ad genus cause efficientis, qd ab
illa manent proprietates, tanquam a se for-
te. Et hanc hoc genus reducit etiam instru-
mentum; sicq causa efficiens alia dicitur prin-
cipalis instrumentalis alia. Et deniq quam-
vis additis, sine qua n propria causa n sit, et
requiritur, ut causa influat in effectum, sed
tamen minus proprie causa dicitur, intelligen-
du e eam ee causam ejusdem generis, in quo
aliquomodo adjuvat: unde applicatio ignis ad com-
burendum reduci valet ad genus cause effi-
cientis, et sic de alijs.

Circa 2a parte questionis
suppositis his, que diximus in meteo de prioritate,
ejusq speciebus, dico se omnis causa e prior suo effec-
tu prioritate a quo seu nature. Avertio hec,
que n e causa materialiter sumpta, quo sen-
su effectum tempore precedere potest, procedit,
nec e ipsa correlative accepta, prout e cu effec-
tu simul natura, et cognitione; et in sensu foris

pro ut scilicet ut causans ē videtur expresse
tradit a nro Anselmo cap. 3° Monologij ^{hæc verba} quid
quid ex aliquo ē p aliud ē, et potius ē. Insuper
p^{er} rationem causā ēē ^{effectus prioritate} prioritatem a qua nō na-
ture ē effectus pendere causā; at hæc evenit in
omni causā, a qua necessario pendet effectus,
cum ab illa in suo genere incipiat ēē: qd. Hinc
colligit in Divinis solum dari prioritatem ori-
ginis nō nature; tum, qā pater nō ē causā filij,
tū etm, qā prioritas nature exposit ultra ra-
tionem principij dependentiam, que in Divi-
nis repugnat.

Dico 2°. quomvis effectus p^{ro}ut
ē pfectior causā entitative, et specificative
sumta, ut patet in forma, que pfectior ē ma-
teria; tamen causā ut talis, et duplicative accep-
ta pfectior ē suo effectui. Ita colligit ex Ansel-
mo loco citato, ubi post verba citata relata p^{re}ce-
quit; et aliquomodo minus ē (qd ex aliquo ē)
cap qd habet, ut sit. Itat nō ratione; nam om-
nis effectus in ēē talis dependet ā causā: qd
ē imperfectior illa.

Dico 3°. causā efficiens prin-
cipalis aduā specificative sumta ē pfectior, v
eque pfecta nō effectui: qā v equivoca ē v uni-
voca: si sum. qd ē pfectior effectui utpote vi-
nem ipsum eminentem, ut patet in Deo
respectu creaturarū. Si d ē univoca tunc
ē eque pfecta, ut patet in homine respectu

instanti existere luce dependentem a sole,
et non e contra, in quo prioritas ostendit naturae.

De generatione supradicta
Offices De: homo est principalis
causa efficiens ad existendum hominis; et multoties
homo imperfectior generat perfectior; sepe namque
deformis generat pulchritudinem, et stolidus in-
geniosum. pp. = Perinde generant, et genera-
tum parum esse quoad perfectionem substantialem
entitativam, et simpliciter tale, ad quod nihil addi-
tunt, pulchritudo, et ingenium, quia sunt parva ac-
cidentia.

Quaestio II

An inter causas dari possit mutua causalitas?

E aliqua notantur, et sen-
tentiae res. I. feruntur.
um finalis causa non requirat physicalem
existentiam, sed solum intentionalem, po-
test ut cognita, seu antequam existat, sua ex-
ercere causalitatem, finalitatemque causare id, a
quo postea accipiet physicum esse: sicque dubita-
re requirit inter finale causam, et efficientem.

mutua dari causalitate. Potest etiam mutua dari causalitas inter duo, si diverso tempore, sum modo non sit quoad sum esse, et quoad sum; sic patet causa filij, qui, si evadat sapiens illum poterit instruere. Notandum insuper in eodem genere cause non posse duo se in vice causare; alias enim idem esset sum idem prius et posterius, quod repugnat; imo idem esset causa sui ipsius; nam quod est causa cause est causa causati ut ait philosophus, quod ad minus debet esse verum in eodem genere cause. Solum quod restat dubium de causa materiali, et formali, quas se se mutuo causare docent Philosophi; negant tamen Scholastici, et Teuisti.

Nostra Conclusio.

II.

Non datur mutua causalitas vere, et proprie inter materialem, et formalem. Propter: forma proprie non est causa materie: quod non mutuo se causant. Propter autem: si forma esset causa materie seipsa presumeret; at hoc repugnat: quod. Propter minus: si forma esset proprie causa materie, materia presumeret formam, cum omnis effectus presumat suam causam, que, ut stat ex dictis, est prior suo effectu; at propterea eandem rationem forma presumeret materiam tanquam sui causam: quod et presumeret seipsam, utpote a materia presumpta. Confirmat: materia presupponit existentiam ad formam: quod hec non causat illam. Ante propter: tum, quia

forma educit de potentia materie; tu tñ qñ
materia ē pfectibilis p formā: omne ā pfecti-
bile existens presupponit ad pfectientē.

Ricef mate-
ria, et forma se se mutuo presupponi, et subegui,
at in diverso genere; materia namq̃ precedit
formā veluti potentia p ipsā pfectibilis; et sub-
sequit̃ formā, veluti potentia p ipsā pfectā.
Similiter forma precedit materiā, veluti cau-
sa formalis ipsā pfectiens, et ē posterior ma-
teria, prout hec causat illam in genere cau-
se materialis. = Sed ita ē se; qñ ex solutione
ipsa sequit̃ formā n̄ causante materiā, s̄
ipsa solum pfectere; iam p materiā supponit
vere existens ad formā. P̄o assumptū: n̄ ve-
re causat materiā, qñ materiā n̄ tribuit ēē;
at forma pfectiens materiā n̄ tribuit ipsi ēē
ut patet: q̄.

Ricef forma tribuere materiā ēē
formale. = Verū sit. At ēē formale n̄ ē ēē
materie: qñ materiā n̄ tribuit ēē materie: qñ
vere n̄ causat materiā, sicut leonē vere n̄ cau-
sat, qui ipsi n̄ tribuit ēē leoniv. Uiget: for-
ma vere n̄ causat materiā, prout tribuit ip-
si ēē ā materia realiter distinctū; at prout
materiā pfectit et actualat tribuit ipsi ēē reali-
ter ā materia distinctū; nā ēē formale ac-
tualis, et pfectiens ā materia distinctū realiter
iuxta aduersarios; Et ex his utat̃, in quo nos
inter, et istas sit distinctū. Omnes cedimus.

forma perficere materia, ipsa g' actuare, ac in
determinata specie constitutere: vñ negamus
hoc sufficiens eē, ut proprie dicat' forma
vere eē causa' materie.

Solvuntur argumenta

S. III.

Argues 1^a: idē vere, et proprie causa' alterius,
ā quo alterum dependet; at materia depen-
det ā forma cū neguat existere sine illa: qd
forma vere ē causa' materie, aliunde mate-
ria ē causa' forma; cū hec ā materia etm
dependeat. ~~Et~~ Disputo mīm: dependet ā for-
ma quoad eē completum scdo: quoad eē materie
absolute subdisputo: dependet ā posteriori scdo:
ā priori nō mīm, et negā. Cū forma sit com-
plementum materie hec ā posteriori solum
dependet ā forma, ut naturaliter existat.
Ex hoc at nō inferat' forma' vere eē causa' ma-
terie, & oportet; cū hoc ipā qd complemen-
tum ipsius sit, debeat materiam, cū eē ma-
terie supponere. Patet hoc in essentia qua-
libet, quę sine proprietatib' nequit naturaliter
existere; quā ex hoc inferat' proprietates eē cau-
sa' essentia, & potius ad ipsam sequi. Quo-
modo at forma ā materia dependeat infra
patet.

Argues 2°: forma ē vera causa
formalis illius cuius ē forma; at ē forma
materie: p^o. = Disquis n^o n^o cuius ē forma
utitueris scdo: p^o ut in informari n^o n^o,
et n^o distincta p^o reg^o. Forma p^o ejus in-
formationem solum proprie causa valet
compositioni; cum n^o solum utituat; mate-
riam s^o unice valet causare in sensu im-
proprio, quatenus nempe illam complet in li-
nea substantiali, determinatq^{ue} ad aliq^{ue} eē com-
positi, secus at proprie, cum ipsi n^o tribuat,
imo supponat eē materie.

Argues 3° q^{ue} dat eē
alteri ē causa illius; t^o materia dat eē for-
me: p^o. P^o n^o mix: forma educit ex mate-
ria: p^o. = Nego n^o n^o; et disquis an^o proba-
tion^{is}: educit ex materia, tamquam ex sub^o
sistentiāte scdo: tanqua^m ex parte utituen-
te n^o an^o et reg^o. Et hec ē dependentiā p^o-
me a materia, que insufficientis ē, ut ma-
teria dicat^{ur} proprie causa forme cum ipsi
n^o tribuat eē, t^o solum sui eē sustentet, et
tamquam sub^o recipiat.

Replieabis: mate-
ria ē vere causa materialis in quantum
ē sub^o n^o s^o ē sub^o forme ē causa
materialis ipsius proprie, et vere. = Disquis
an^o: in quantum ē sub^o sustentationis,
et receptionis: p^o p^o n^o: in quantum ē sub^o

intinsece constitutionis scdo amr, et nō nega.
 Materia proprie nō causa, prout ē recipit for-
 mam, & quatenus recipiendo formam con-
 stituit intinsece p modum partis materialis,
 et substantie incomplete totum compositum.
 Hinc stat, quid dicendum sit circa mentem,
 An The, qui pluri^{us} in locis expresse asserit,
 qd forme, et materie sūt invicem cause, quan-
 tum ad eē. Dico qd s. Qtem ē velle forma
 eē causam materie in sensu reduplicatio,
 et ut existentis in actu phyice; sicut vō eē
 causam ipsius specificative summa, sive quoad
 eē materie.

Disputatio III.

De causis materiali, et formali.

Quæstio unica.

Quænam sit causæ ma-
 terialis, et formalis
 causalitas?
 s. Unicus.

Responsum in libro precedenti de materia
 et forma, prout sūt partes, et principia
 entis naturalis; & cum nō solum ratio-
 nem habeant principij; & etiam cause, de ipsis

sub ratione cause agendum ē in presenti,
quamvis breviter; praxiores em̄ circa mate-
riam, et formam difficultates supra expe-
dite manent. Quærimus nunc ip̄it, quæ na-
sit causalitas materie et forme, seu p̄ quid
constituant in actu 2° causantes? Et res-
pondeo causalitatem utriusq̄ ē unionem
substantialem ad ip̄is realiter distincta,
quæ prout ex parte materie se tenet dicit̄
receptio, et prout ex parte forme se habet
dicit̄ informatio: nam p̄ id materia ē in ac-
tu 2° causans, p̄ qd̄ actu ē recipiens for-
mam; et p̄ id ē forma causans actu p̄ qd̄
actu constituit̄ informatiōem, et hoc utraq̄
habet p̄ unionem; unione em̄ intellecta et
quocumq̄ alio recluso materia recipit for-
mam, et hæc informat materiam: q̄o unio ē
utriusq̄ causalitas.

Inquirer, quæ sint materi-
alis, et formalis cause effectus? Respondo, qd̄
materia proprie causat compositum, et mi-
nus proprie formam, et forma ē privatio; na
materia recipiendo formam, formaq̄ infor-
mando materiam vere, et proprie influunt
in unū p̄ se substantiale, qd̄ ē compositum,
seu ens ex potentia, et actu constitutum, ve-
re q̄o et proprie illud causant. Itaque
evenit inter ip̄as ad invicem comparatas,
quare improprie solæ se ad invicem causant.

sensu supra **positum**

Quæres etiam quid sit
idea, sive causa exemplaris, quæ ad fieri cau-
se formalis reduci diximus. Respondes
quod forma, ad quam respiciens artifex operatur,
sive forma intelligibilis rei faciendæ in men-
te ^{intelle} actualis agentis præcepta, ut ad ejus
instar opus aliqd. formetur. Hæc definitio colli-
gitur clare ex nro Anselmo cap. 9 monologij
(aliar. 8.) ubi idem etiam necessitate mani-
festat per hæc verba: nulla namq. pacto fieri
potest aliquid rationabiliter ad aliquid nisi
in facientis ratione præcedat aliqd. rei faci-
ende quavis exemplum, sive sit apud. Di-
citur forma, sive similitudo, sive regula. Ut patet
agens intellectuale in casu, et more ductore
operetur, et rationabiliter prius in mente
habere debet rei faciendæ formam, et simi-
litudinem, quemadmodum verba etiam in An-
selmo cap. 12. aliar. decimo. Monologij) fa-
bri prius mente scriptis, quod postea dum men-
tis conceptionem opere perficit. Hæc autem forma,
et similitudo, ad quam attendens agens ope-
ratur rei idea dicitur, ejusve exemplar, et
exemplaris causa.

Disputatio. IV.

De causa efficiente.

Quaestio I

Quid, et quotuplex sit causa effi- ciens?

§. Unicus.

transmutationes, et generationes, quas
experimur, fieri non posse nisi ab aliquo
efficiente, quod causa sit transmutationis, et
effectus, omnino notum est, utatque ex eo, quod nihil
potest seipsum de se ad se transferre: unde
supposita causae efficientis existentia, videndum
est quid quotuplex ipsa sit. Aristoteles 2° met^o
2° cap. 2°, et 2° physicorum cap. 2° causam
efficientem definit per se id, unde primum prin-
cipium est mutationis, in quietis. Quae defini-
tio ingreditur Epicuri 2° de disputatione. Item
2° sectione 2° multa interpretatione, et adi-
tione indiget, ut ad aeris sensum reduc-
cat; ita ut omnes causas efficientes compre-
hendat, quam quidem ipse attribuit loco citato.

Verum nihilominus placet aliter,
et clarius cum Ilmo Palamco illam definire
hoc modo causa efficiens est principium causandi

effectus a se adequate distinctum p vera actione
ne a se elicita; to principium causam
effectus loco generis ponit; p hoc namq cu ce-
 teris venit causis. Per to a se adequate dis-
inctum differt causa efficiens a causis
intrinsicis, totum causantib; a quo dis-
 guntur inadequate solum. Adenig to p
actionem veram a se elicita causa
efficientem distiguit a causa finali, forma-
 li extrinseca, et efficiente improprie tali qua-
 rum neutra p veram a se elicita ^{actione} causat.

Divi-
 dit causa efficiens in 1^a et 2^a. Causa 1^a e
 Deus: 2^a vo ^{utroq causa} quilibet creatura operans cu de-
 pendentia a Deo. Dividit 2^a in particularem et
 universale. Particularis determinata e ad unum
 in specie effectus, ut ignis ad producendum ignem:
 universalis ad e que cum plurimis causis
 currit ad effectos specie diversos, ut Deus cur-
 rit cum omnib causis 2^{is} ad suos effectos
 producendos, solq cum omnib subalternis.
 Dividit 3^e in univocam, et equivocam.
 Univoca e, que producit effectum sibi simile
 specie, ut homo hominem leo leonem equi-
 voca e, que effectus diversae speciei producit,
 ut sol generans ignem, aurum aliq cau-
 sam.

Alia insup e causa efficiens physica,
 moralis alia. 1^a e que physice influit in
 effectum, ut ignis in alium ignem. Mora-
 lis e, que n physice in effectum influit p
 2um prudentis estimationem, ut causa vi-
 liam, et impertam, unde suadens homicidium

causa moralis homicidij dicit. Secat' etm.
causa efficiens in liberam, et necessariam.
Libera. e. que operat' cum indifferentia ad
oppositum, ut voluntas. Necessaria e. que vi-
ne indifferentia, et sine electione suos actus
operat'; sic ignis approximat' comburit nec
reservat.

Dividit' deinde in principalem, et ins-
trumentale, qua' divisione tradit D^r. Th. 2^a
parte quest. 62. artic. 2° ubi utramq' etm
explicat. Hec s^t verba ejus: duplex e causa
agens principalis et instrumentalis. Princi-
palis operat' p. virtute' sue forme, cui assimi-
lat' effectus, sicut ignis suo calore calefacit;
Instrumentalis v^o n^o agit p. virtute' sue forme,
et solum p. motum commovet' a principali a-
gente: unde effectus n^o assimilat' instrumentis
et principali agenti, sicut lectus n^o assimilat'
secuti, et arti, que e in mente artificis.

Collig^o
Angelici D^ri verbis colliger' 1° instrumentu
nullum proprium habere motum, et a prin-
cipali moveri agente; nullam item ex se vir-
tutem habere effectus productiva, et illam a
principali agente mutuari, p. cuius motu
elevat' ad effectus productione. Colliger' 2°,
ex parte effectus nullam instrumentis res-
pondere formalitate, unde licet voluntas et
intellectus ad actus elevent' supernaturales, nequeant

dici instrumenta, quia ipsi ⁱⁿ predicti actus ⁱⁿ ratione correspondent vitalium. Et denique colligitur, quod cum cause 1^a ad naturales effectus virtute polleant productiva, non possunt dici instrumenta respectu 2^e cause per ordine ad illos, nisi in sensu lato valdeq; improprio.

Dividitur ⁱⁿ causa efficiens ⁱⁿ immediata, et ~~in~~ mediata. 1^a immediate producit effectum: mediata vero non influit in effectum, sed in effectus causa. Denique dividitur efficiens causa in causa per se, et per accidens. 1^a per se inducit ad effectum: 2^a ad per accidens jungitur cum causa per se: sic constructio domus per se provenit ab edificatore, qui si sit Musicus ad domus constructionem per accidens, et impertinenter occurrat musica. De causis per accidens agemus postea, nunc enim solum erit sermo de causis per efficiente.

Huius causalitas est actio; nam ea est cause efficientis causalitas per quam causa efficiens transit ad actum. 1° ad 2um; at per actionem transiit: quod. = Dices tamen actio est effectus cause efficientis: quod non est ejus causalitas, sed illa supponit. = Respondes actionem non esse effectum qui cause efficientis, sed effectum quo, qui non supponit causalitatem; cum sit ratio formalis, ad quam non datur alia.

Quaestio II.

Virum res creatæ a- liquid vere effi- ciant ? §. I.

Nullam substantiam creatam efficere aliquid
posse p creatione, sive ex nihilo præsupposito
absolute salte loquendo naturaliter, et absq re-
curso ad Dei absolutam potentiam p^{te} Dⁱ The
3^a hia gentes cap. 12 et e communis sensus
omniu philosophoru; unde hoc supposito inquiri
an possit vere efficere, v an efficiat aliquid, p
alteratione, et generatione ex præsupposita ma-
teria? Aliqui antiqui dixere, res creatas nihil
operari, solum Deu immediate operari om-
nia, puta (verba s^t Dⁱ The 1^a parte quest 105
artic. 3°) qd ignis n calefacit, s Deus in igne,
et similiter de omnib alijs. Aseriebant qd Deus
ad presentiam rerum omnia efficere; tribui d
actione igni, aque & propter apertentiam,
et qd Deus veluti pepigit n efficere tales effectus
nisi ad talium rerum presentiam.

II. Obsequio Hanc sen-
tentia amplectere tenent philosophi corporeu-
lares quicquid diviniulari, procurant; cu

em juxta ipsos nulla entitas possit & nasci
 produci nisi p creatione juxta illud ad ipsos de-
 claratum ex nihilo nihil fit, in usq. tota cause
 2^a activitas liget ad modificationes, que jux-
 ta ipsos nihil entitati addunt res preexis-
 tentib, recto regē filo arserere debent & res
 creatis nihil vere effici; Nihilominus expresse
 solum illa sententia tuet S. Malebranchius,
 tamq. audacter, ut maxima opinione infelicis,
 et mixta n. dubitet appellare philosophia.

Verum
 verum hec a S. Malebranchio innovata sen-
 tentia stulta ē (ait D. H. in 2° distinc. la-
 quest 1^a artic. 4°) qā ordinem tollit univer-
 si, et propria operatione a res, et destruit judi-
 cium sensus. Dicendum itaq. ē res creatas pro-
 prie, et vere efficere effectus sibi in naturales,
 et proporcionatos. Sibi ratione: habere vim
 agendi n. repugnat res creatis; & potius eorum
 pfectioni ē valde convenient; cum qō Deus res
 didicerit in natura sua pfectas, negari nequit
 eas cum virtute naturali agendi creare. In-
 stat aut. ex eo, qd nulla infinita virtus requi-
 rit ad agendum ex preposita materie, quin
 potius multum laborarunt Theologi, ut ratio-
 nes invenirent, que pder ad creandam in-
 finitam requiri virtute.

2° Deus dedit ēē
 res: qō et operari; nam qui dat id, qd ē prin-
 cipale, dat ex sequenti, qd requirit ad principale

ad eē ad requir' operari q' maxime desset Dei
benignitate, et liberalitate, ut nempe, quemad-
modū res creativ' tribuit, ut suū eē par-
ticiparent, tribueret eē eiūdo, ut ejus activa
vim aliquomodo participent.

Trat eē nra
asseritio, ex absurdo, que sequerent' ex sponta
sententia: sequeretur eē, qd Deus eēt autor, et
causa omnis peccati, et pravi operis, qd tam
nefas ē dictū, quā facit. Sequeret eē nulla
ē differentia viventium ā rebus inanimis;
si eē Deus, ut potest, vellet ad presentiam
lapidis producere actus vitales tam lipis vi-
veret, quā homo v'g. et hinc sequeretur nihil eē,
unde p'ri posset differentia hominis ab arino,
nec ex effectib' posset vertigari varia indoles
virtus, et natura rerū, quo penitus conuer-
teret fundamentū philosophiē naturalis.

Cope-
xientia insup alijs q' qua' proximis rationib'
p'ri potest solutio, et illas omittimus, qā illius
veritatis verione in scriptura sacra habe-
mus prophetica sermone; Generis eē 1o di-
cit' germinet terra herba virente... et liq-
num germinet faciens fructū juxta genus
suum, et Martij 2o: aliud cecidit in terra
bona, et dabit fructum. Et infra ultra tex-
ta fructificat suā herbam, deinde spica, dein-
de plenum phormentū. Et deniq' Luce 21.
arbores cu' producant jam ex se fructum. Unde

Tridentina synodus sessione 6^a canonem de
damnat discenter liberum hominis arbitrium
nihil omnino agere, & merite passive se habere.
Ex quib^{us} omnib^{us} patet, quod merito doctor epi-
mius liberit nri assenti varietate n^{on} t^{em} sen-
su et ratione eē evidentissima, & etm jux-
ta donā Chaulica certissima, et sicut ob
priorē causā opposita sententia multa a-
pellavit ab potestate posse vocari erronea,
et temeraria.

Solvuntur argumenta.

S. II

Oppones se illud Isaac AD: ego sum Dominus
faciens omnia extendens celos solus stabi-
liens terra, et nullus mecum: illudq^{ue} se ad.
Colimios 1° 3°: Deus operatur omnia in omnib^{us}.
Quod pluri^{us} alijs in locis scripture sacre le-
git^{ur}, qd satis clare indicat in solo Deo tantū so-
veram vim operandi, sequentemq^{ue} nullam
creata^m causam aliquid vere efficere. — Re-
pondeo qd sum testimonium loquit^{ur} & 1^a crea-
tione mundi, quam solius Dei fuisse n^{on} negamus.
Testimonium sum nihil vincit, qā ut Deus
operetur omnia in omnib^{us} sat ē, qd nihil fiat
sine ejus operatione, qd quidem salvat, quam-
vis creatura vere etm operetur, ut infra stabit.

Argues 2^a ratione: Deus succurrit ad omnes effectus, ut stat ex dictis: v^o q^o succurrit p^{er} virtutes sufficientes v^o n^o? Hoc dici nequit circa omⁿes n^o p^ortione in iuxta: q^o dicendum est, atq^{ue} ita sup^{er}fluit virtus creata. = Explicat^{ur}: potest Deus se solo omnes effectus producere: q^o nulla virtute tribuit natura rebus creatis ad operandum, q^{ia} natura nihil facit frustra, et n^o n^o multiplicande virtutes sine necessitate. = Ad argum^{en}tum respondens Deus ad omnes effectus succurrere p^{er} virtutes plusquam sufficientes, v^o ita temperata, ut causis 2^{is} locum relinquat influendi in effectus sibi proportionatos: na, ut .i. ait Augustinus 1° de civitate Dei cap. 3° sic omnia, que creavit administrat, ut et^{ia}m ipsa proprios exercere, et agere motus sinat: unde sup^{er}flua n^o est virtus creata.

Ad explicationem dico posse Deum absolute loquendo se solo omnes effectus producere; at supposito, q^{uod} in rebus sint motus vitales, liberi, ac peccaminosi, met^u t^{em} repugnat se solo illos cauere ut tales, unde adest necessitas multiplicandi virtutes ad illos, ut tales cauendos: quamvis et^{ia}m Deus se sufficiens sit ad illos efficiendos est tamen sufficiens ad modum 1° agentis, cuius est n^o excludere causas 2as, quib^{us} propterea virtutem n^o frustra tribuit natura.

Argues. Be. qd. pfectius e tribu-
 endum e Deo; at ipsum solum producere
 omnes effectus pfectius e p hocq. magis ma-
 nifestat divina potestas: qd. = Nego min.
 qd. Deus scuxxere ad effectus cum creatu-
 ris, et n. se solo, n. drit ex Dei indigentia,
 & ex eo, qd. Deus ita creaturis suam com-
 municabit bonitate, ut eis etm dederit indina-
 tione, et vim ad communicandum alijs id qd.
 de ipso participant bonitate ~~in~~ in quo ma-
 gis repletur divina potestas, sapientia et
 bonitas, que manifestat magis, ait s. ^{us} Hs si
 non modo potuit, et voluit efficere creatas,
 & facere etm potuit, et voluit, ut ipse crea-
 ture xuxxus efficere aliar, licet n. se solis,
 & cum dependentia ad ipso Deo scuxxente
 cum ipso tanqua causa ^{causa} et universalis.

Quaestio III. Utrum substantia cre- ata sit virtus im- mediate opera- tiva effec-

tus substantialis?
Aperitur dubium, et
referuntur sententiæ.

S. I.
Supposito ex precedenti quest. creatas cau-
sas vera ad efficiendum, et cauendum
effectus sibi proportionatos virtutem ha-
bere, inquirimus, an virtus hec, u acti-
ua vis sciat in substantijs ipis, an vō in
solis accidentib? Nōmine virtutis intelligit hic
id, a quo immediate orit actio, seu principium
quo substantialis effectus; sed notandum ē
principium quo aliud ēē mediatum et radi-
cale, aliud vō proximum, et immediatum. Prin-
cipium quo radicale ē illud, a quo tanquam
a radice virtus emanat: principium at quo
immediatum dicitur virtus, illa qua causa in
actu se uidet, secunda, seu prima immediate
attingere operationem et effectum.

His positis nullus
dubitatur principium ad substantialis effectus
ēē substantiam subsistentem, vō suppositum,
juxta illud actiones sūt suppositorum; verissime
namq dicitur solent illuminare, ignem com-
bure etc. Item nemo negat substantiam
ēē principium quo radicale, et mediatum saltem;
Dubium qd solū procedit ad principio quo proximo

et immediato, seu de ipsa virtute operativa. ^{* Hic.}
 omnes modicus tenent, ^{virtute} qua create cau-
 se suos effectus producant cum substantia
 in idem ricari, et in accidentibus virtute. Scho-
 lastice vero, et Jesuite totis viribus tenent sub-
 stantia creata necdum principium quod et quo
 radicale effectus substantialis esse, et et prin-
 cipium quo proximum, seu virtutem im-
 mediate operativam illius.

Nostre Conclusio.

II.

Substantia creata est virtus immediate pro-
 ductiva effectus substantialis. Pro accidens
 nequit esse virtus immediate productiva effectus
 substantialis: quod hec vivit in substantia. Pro
 autem: virtus immediate productiva alicujus
 effectus nequit esse effectus ignobilior, et imper-
 fectior; et accidens est ignobilior effectus subs-
 tanciali, substantiaque imperfectior; ut nemo
 negat: quod. Pro item: virtus immediate produc-
 tiva alicujus effectus, debet continere aliquantulum
 totam effectus perfectionem: quod nequit esse effectus igno-
 bilior, et imperfectior. Pro autem: virtus imme-
 diate productiva alicujus effectus communicat,
 et tribuit effectui totam ejus perfectionem: quod
 totam continet effectus perfectionem supra notissi-
 mum principium nemo dat, quod non habet.

Piceſ accidentis continere perfectionem
substantie virtualiter. = Sed ita: continere
substantie perfectionem virtualiter nihil aliud
est quam posse substantiam producere; at ac-
cidentis non posse producere substantiam, p^{er}
ratio nostra; repugnat enim aliquid produci,
si esse accipere, nisi ad habente in se, s^{ed} ad
ad æquale perfectionem, ut suadet allatum
principium: quod accidentis continere nequit virtu-
aliter substantie perfectionem. Sane si ad
continentiam virtuale non requiritur equalis
perfectio in virtute continenti, ac in effectu ad ipsam
producendo, non bene p^{oss}it omnipotentie in-
finita perfectio ex infinitorum effectuum vir-
tualium continentia: nec ex imparitate perfectionis
posset p^{oss}eri improprio virtutis accidentis
materialis usque ad productionem accidentium
spiritualium ita hoc repugnans absurdo,
et sic & alij.

Respondent tamen h^{ic} acci-
dens producere effectum substantiale, tanquam
substantie instrumentum cui subordinatur
tanquam principali causa; et quamvis in
principali causa effectus requiratur equalis s^{ed}
superior perfectio, minime vero in causa, si vir-
tute instrumentalis ^{alia}, cuius modi est accidentis
substantia producens: hec enim virtus non pro-
prio nomine agit, s^{ed} nomine substantie, cuius
vicer p^{oss}it, cuiusque nomine efficere valet, q^{uod}

propria virtute non posset producere, quod exem-
plo explicant Legati, id est Proregi, qui tractat
ac perficit nomine regis negotia publica, quae nul-
latenus posset perficere potestate propria.

Verum
hec responsio validissime impugnatur, et id,
quia accidens aduc, ut subordinatum substantiae
est virtus accidentaliter non est per subordinationem
extrahitur a linea accidentali: quod aduc prout
sic non tenet substantiae perfectionem, nec potest
producere effectum substantialem. = B. ubi ac-
cidens subordinatum substantiae aliqua a
substantia accipit virtutem immediate opera-
tivam, quia ex se non habet, ubi nulla? Non. Sed
quia nequit substantia illam virtutem acci-
denti communicare, cum illa non habeat, imo
nec divinitus supra aliquos. Ita habere
possit, tum etiam quia tunc virtus illa iam sub-
stantialiter est non accidentaliter, ubi virtualiter
reddita arguunt. Si B. quod cum accidens sit
supra adveniens de se improprie rationatus e-
rit pariter, ut subordinatum.

Nec aliquid pro-
sunt voces illae ut vices perens substantiae
nomine, et virtute substantiae, cum per illas non
significet accidenti alii virtutem aliquam perfec-
tionem, ea, quod accidens ex se habet, nec frus-
tra diceret, aliquid aliquid ultra vices effi-
cere nomine fortioris, si nullas a fortiori

accipit vices, preter eas, quas habet. — Pre-
terea, nequit accidens, ut substantia vices
perens, et nomine, ū virtute ipsius efficere;
qđ nec ipsa substantia efficere valet; at jup-
ta aduersaria substantia nequit imme-
diate producere effectus substantiales: qđ

¶

hoc retrahet exemplū; si em Legatus nul-
lam aliam potestatem acciperet, quam quam
habet ut pro re publica nulla posset, adue-
nomine regis, publica perficere negotia; qđ cum
accidens nulla alia accipiat virtutem preter ea,
quam intrinsece habet, nullus effectus substan-
tialis valet producere aliter nomine substan-
tia. Item si Rex nō haberet potestatem, ad trac-
tanda negotia, nec Legatus posset, ut vices
Regis perens, ū nomine illius ea tractare;
ob hancq; rationem Regis Hispania Legatus
tractare nequit nomine regis negotia Bri-
tanica: cum qđ juxta Aristot. nequeat sub-
stantia effectus substantiales immediate
producere, nec potest accidens nomine, vir-
tute, et ut vices perens substantia.

Argumenta solvuntur.

§. III

Judicant. Hæc nostra solutione expressere

Di the menti ee maxima, unde oporuit
 lo s. Dix in sum distinctione 3a quest.
 2a artic. 2o sic loquendo: Deus scilicet e,
qui n agit p potentia mediam differen-
tem a sua substantia; in omnib' et alijs
operatio e accidens; et ideo oportet, qd pro-
ximum principiu operationis sit accidens.
 Et infra: videmus in corporib', qd forma
 substantialis ignis nulla operatione habet,
 nisi mediantib' qualitib' activis, et passi-
 vis, que st quasi virtutes, et potentia ipsas.
 Idem docet s. Dix 2a parte quest 5a ar-
 tic. 3o p hec verba: nec in Angelo, nec in
 aliqua creatura virtus, et potentia opera-
 tiva e idem, qd sua essentia.

Ad sum sic prin-
 cipium propriu operationis ee accidens n
 physicu, et tou, quatenus ee potentia ope-
 rativa n e ee metice essentia alicujus
 substantialis forme. Ad 2u dico ex verbis
 Di the solum inferri igne n posse aliud
 generare, quin precedant dispositiones, quib'
 materia preparat, quia propterea quasi
 virtutes (n virtutes) et potentia dicunt ip-
 sas. Ad 3um similiter respondeo, qd in
 Angelo potentia n e idem, qd sua essentia, qd
 n constituit metice p illa: hoc tamen n tollit
 quominus in sensu reali, et identico essentia

Angeli, et cujuscumq; alterius creature im-
mediata sit operativa. Vel dic Angelicu.
Quod est velle potentia operativa dirigit ad
essentia, seu creata substantia pene id
quod dicitur et notato, hoc est, pene aditiones;
et complementa, et requirita accidentalia,
a quibus dependet potentia, ut ad operandu
sit expedita; secus vero ad illa dirigit pene
id, quod dicitur ex parte recti.

Axque. 2^a ratione:
potentia immediate operativa per se ordinatur
ad operationem; et substantia non ordinatur
se ad operationem: pro. Pro mix: substantia
per se ordinatur ad esse, sive existere: pro non or-
dinatur per se ad operationem. Pro nega: esse non
existere, et operari sunt actus diversi: pro si
substantia per se ordinatur ad esse seu exis-
tere, per se non ordinatur ad operationem; actus
namque diversi diversarum inferunt poten-
tias. = Nego min. Ad operationem dirigitur ne-
quens non ordinatur per se ad operationem sub
eodem conceptu sub quo ordinatur ad esse, seu
existere scedo: sub diverso non nega.

In sub-
stantia duplex datur conceptus; et conceptus nem-
pe essentialis, et conceptus naturalis. 2us concep-
tus essentialis per se ordinatur ad esse, seu ad exis-
tentia: secundum conceptum vero naturalis per se
respicit operationem. In hoc autem nullum esse

inveniens ipse fateri tamen; na essentia accidentis in eē essentia ordinari debet ad existentia, et in eē operationi respicere operatione. Insuper cum substantia sit ipsius annuentis principium radicale operationis nō potest nō operatione p se respicere; cum aliunde necesse sit ordine eam dicere ad eē, seu existere.

Replicabitur: si substantia ordinaret p se ad operatione specificaret ad ipsa; hoc aut ē falsum; nihil em valet specificari ab imperfectiori; operatio vō, utpote accidens ē imperfectior substantia: qd. = Replica hec clara, patet instantia in Philosopho, principijs, juxta que substantia, seu essentia specificat ad existentia, que cum sit forma accidentalis, sive modus essentie hac ē imperfectior. Itē, et qd ē mirabilius, eoa juxta adverbatio specificat ad ente ficto. Quis aut neget hoc eē imperfectius illa? = Disputo qd aut: specificaret ad ipsa sub ceptu substantia nō: sub ceptu nature subdisputo extrinsece scedo: intrinsece nō aut, et sequa.

Specificationem intrinsecu substantie, sive in eē talis, sive in eē nature ē essentialis differentia, qā recedunt ab omni nō ipsa, et que substantialis debet eē, utpote substantia intrinsece

constitutiva. Porro specificativa intrinsece non
indiget ejusdem esse perfectionis cum substantia;
sufficit quippe quod per illud dignoscatur substantiæ
perfectio, qualiter optime dignoscitur per operationem,
in productione effectus substantialis; hoc enim
utpote ordinata ad substantiale effectum neces-
sario infert ejus principium esse aliquid sub-
stantiale. Nec substantiæ in esse natura uni-
cum intrinsece specificativum operatio; cum
enim, et magis a termino specificet produc-
to, qui est substantialis, et per operationem dignos-
cat solum substantiæ perfectio, prout est ad effec-
tum ordinata.

Insuper: operatio intrinsece
constituit potentiam operativam in esse operan-
tis: quod intrinsece illa specificat; cum quod sic
nequeat specificare substantiam, et hæc ne-
quit esse virtus immediate operativa. Pro-
pter autem: operatio est ultimus actus in linea ope-
rativa: quod. Patet obvia, ideo namque subsisten-
tia constituit intrinsece substantiam, quia est ul-
timus actus in linea substantiali. = 2.º: po-
tentia operativa, et operatio debent esse in eadem
linea: quod cum operatio sit accidentis, potentia
nequit esse substantia. Ans. propter: quia subsis-
tentia est ultima perfectio substantiæ, utraque
in eadem linea; et operatio est ultima perfectio
potentie operative: quod. = 3.º: Actus, et potentia

debent esse in eodem genere, ut perpetuo docet
 D^r Th^o; & substantia non est cum eodem genere
 cum operatione: quod nequit tanquam potentia
 respicere operationem.

Ad 1^{am} non nega, quia licet o-
 peratio annuat potentia actui operante nul-
 la ei offert substantialem operationem, & illa com-
 pleta supponit in esse substantialem; siquidem prius
 est esse quam operari; unde ex operatione, et po-
 tentia non oritur unum per se in linea substan-
 tialem, & in linea accidentis. Itaque accidit
 in substantia, qua cum actus ultimus sit &
 linea substantiali, substantia perficit sub-
 stantialem, virtutemque cum illa unum per se sub-
 stantialem, atque adeo eam intrinsece specificat. Ad
 2^{am} non anim. Ad primum disquisitum nunc est ultima
 perfectio substantie incomplete in esse talis scilicet
 complete non suppositum, et paritatem. Substantia
 est ultima perfectio intra eandem lineam substan-
 tialem, unde illa in linea substantiali complet.
 Enimvero operatio supponit substantialem in esse ta-
 lis completa, et igitur in linea accidentali perfi-
 cit ipsam, ideoque non exigit esse in eadem li-
 nea cum potentia operativa.

Ad 3^{am} sic nunc
 syllogismi non est veram respectu omnium actus
 et potentie, in littera D^r Th^o; nam in 1° di-
 stinc. 1^a quart. 1^a artic. 2° hoc habet D^r Th^o.
 non oportet, quod in eodem genere ponantur potentia

et actus precipue & potentij activis. Solum
q̄o ōm tenet & potentia, et actus p se in
vice ordinatis ad constituendū unū p se, ut
materia, et forma, quæ s̄ in eodē genere
substantia, et quære a s̄tis om̄ in eadē
linea, eodēq̄ genere sint, potentia radica-
lis, et operatio eē accidentis, et eē operationis.
In dubium namq̄ ē illud pertinere ad predicam-
mentū qualitativū operationē vō ad predicam-
mentū actionis.

Non quiescit: substantia
nequit eē propter accidentē; cū ē ita omne
accidentē sit propter substantiā; s̄ si eēt po-
tentia immediate operativa eēt propter
accidentē, operationē nimirū. = De: forma
substantialis ē actus ultimus: q̄o n̄ ordinat
ad ulteriōrē: q̄o nec ad operationē. = Ad sū-
dic substantiā n̄ respicere operationē tan-
quā finē ultimum, s̄ tanquā intermedium,
seu viā ad effectū. Hicq̄, et operatio s̄ finis
qui, ipsa vō substantia operans ē finis cui,
q̄a vidimet apertū p̄fectionē operandi. Ad Bū
respondeo formam substantiale eē actū ul-
timū n̄ p̄ ordinē ad potentia phisicā, seu prout
omne & linea phisica amplectit p̄fectionē,
s̄ solum p̄ ordinē ad potentia otivā, modo quo
& experientia diximus in metā. Potest q̄
post formā substantiale advenire & novū
operatio, sicut parvi advenit, et receptio, et sicut

potentia intellectiva post apprehensionem ad-
venit iudicium, et dirigitur, quamvis unius
et ejusdem potentia sint actus.

Arguet 3° omnia rationes potestas:
q^o accidens imperfectum sit substantia n^o
p^o ea n^o posse producere: nulla e^o ratio p^oda.
Ans. p^o: actio, utpote accidens substantiae
imperfectae; et hoc n^o obstante producit substan-
tiam: q^o. = 2°: nulla causa creata continet
totum effectum perfectionis; tum q^a ad aliam causam
1° subsidio n^o indigeret; tum etiam, q^a omnis
causa perficit p^o effectum, et tamen producit
illum: q^o superius ant^o e^o verum. = Ad sum-
mum paritate, q^a actio ad substantiae produc-
tionem occurrat solum determinando, et applican-
do potentiam, ut operatur e^o effectui, unde huic
nullum e^o tribuit actio; at accidens substantiae
operationum p^o modum virtutis effectui tribue-
ret e^o substantiale, q^o proinde debebat precon-
tinere, q^a nemo dat, q^o n^o habet.

Ad 2um sic
causam continere totum effectum perfectionis ni-
hil aliud e^o, quam aequale s^o superiori habere
perfectionem cum illo, posseq^o illud producere sine
auxilio alterius causa creata. Nec ex hoc
intext^o n^o indigere causae 1° subsidio; quam-
vis om^o causa 1° n^o egeat defectu equalis p^o-
fectionis, indiget tamen illa titulo subordinationis.

Quando dicitur quod causa perficitur per effectum non est
intelligendum quod perficiatur per illud intensive, sed ex-
tensive solum, quatenus melius se habet cum
effectu, quam cum eius carentia. Ex quo so-
lum deducitur effectum addere causa perfectione
realiter distinctam ab ipsa in individuo habi-
ta, praeparata tamen in specie.

Aque dicitur prius
esse quam operari ^{operari de} quia ^{operari de} possit proxime operari;
at propter ^{sum} operatio est accidentis ^{operari de} propter
2° accidentis est potentia operativa. = 2° poten-
tia proxime operativa advenit substantia;
alias hoc ipso quod substantia esset esset potentia
proxime operativa, quod falsum est: quod est accidentis
respectu illius. = Respondeo, quod si possit pro-
xime operari sumat prout dicitur de requisi-
tis, et additionibus ad operandum hic, et nunc
prius est esse, quam possit proxime operari; at si
sumat prout dicitur solum de virtute, et potentia,
tunc prius non est esse, quam possit operari, et in
hoc sensu ex quo substantia est etiam operativa,
nec hoc ipso advenit physice, et realiter, cum sit
ipsa met substantia, quamvis non sub expres-
sione substantia, sed sub expressione natura;
ex quo solum inferat respectu substantia ut
talis esse accidentis totum. Per quod patet ad 2°.

Et in-
ta argumentum in materia 1^a, in qua prius est
esse, quam pati, et tamen per semetipsam immedi-
ate recipit formam. Intra in potentia radicali

immediate radicante accidentia, quamvis
prius sit esse, quam accidentia radicare. Inve-
ta denique in ipso accidente operatio, in quo
prius est esse, seu inesse, quam operari, et tamen
iuxta adversarios secum identificat virtu-
te immediate operativa.

Atque 1° si sub-
stantia est virtus immediate operativa semper
est in actu operandi, sicut quia anima est
immediatum principium vivendi sub illa
habens semper in actuali exercitio vivit. =
2°: identificare secum potentiam operandi
est proprium Dei: quia nequit convenire substantia
creata. = 3°: Dei attributa, ut sapientia,
justitia &c. nequeunt participari a substan-
tia creata nisi medijs accidentibus: quia nec poten-
tia operativa = 4°: si substantia id crea-
ta identificaret cum sua essentia virtute
proprio productionis est potens per essentiam quod
est absurdum.

Quare a. An accidentis ope-
ratiui semper sit in actu operandi? An ipsi
conveniat, quod Dei est proprium, et an sit potens
per essentiam? Vel quodna privilegium habeat, ut
ipsi possit convenire, quod substantia per se potest
communicari? Quare insuper an substantia
creata sit causa principalis? Quia hoc pro-
prium est Dei. Proprium est enim Dei esse bonum iux-
ta illud Luce 11°: nemo bonus nisi solus Deus.

An ad hoc non exiit bona substantia creata? Hoc
secum identificat sua bonitate, et entitate:
exiit idcirco bona, et ens per essentiam?

Respondetur
ad I^{um} negando assumptum, et paritate; nam
anima est immediatum principium vivificandi
si in genere causa formalis, quod, ut cau-
set solum indiget esse subito unita; cui effectus
formalis forme sit ipsa forma communi-
cata; et substantia est virtus operativa in ge-
nere causa efficientis, pluribus indigentis re-
quisitis, et conditionibus ad operandum, quorum
defectu non operabitur substantia, quamvis ad-
sit una virtus operativa, quod et de accidenti
operativo tenent dicere Thomae. — Ad 2um
dico Dei esse propriam potentiam identificare o-
perativam non qualemcumque, et illimitatam, et in-
dependentem; creatura autem potentia identificat
finita, a Deoque dependente in essendo, et ope-
rando.

Ad 3um respondeo quod in eo, quod substantia
creata identificet sapientiam, iustitiam, aliaque
huiusmodi Dei attributa adeo manifesta repug-
nantia, quod cum vivam in operatione imma-
nente, non illa supponant, operatione identifica-
ret, et sic non subiceret immediate dominio
Dei in operando. Hoc inveniens non sequitur
ex quo identificet potentiam operandi, unde non

ē idē. — Ad ultimum nō sequēda, qā tō p e-
 rentia communiter accipit, ut opinor tō p
 participationē, et quidquid creatura ē p par-
 ticipationē ē. Si autē tō p e-
 rentia nihil signi-
 ficet nisi aliquid dū e-
 rentia identificatur,
 tunc nullū ē ab eodē in eo qd substantia
 creata sit potens p e-
 rentia, sicut nullum
 ē in eo, qd in hac acceptione p e-
 rentia sit
 causa principalis, ens, bona &c.

Arguer. deniq
 argūto principali de e-
 rentia ex experientia,
 iuxta quā plures sūt substantiales effectus, quo-
 rum nō ē arignabilis alia causa preter accidens.
 Itat hoc. 1° in accidentibus. Cucharisticis pro-
 ducentibus forma substantiales vini in aque
 guttula in eis omnia, quin talis forma arig-
 nabilis sit alia causa. 2° in ferro candē-
 te comburentē iuxta, quamvis ab igne, se-
 parat. 3° in arbore alia producente p ac-
 cidentia relicta in grano; cū huius substan-
 tia quā vitale nō requēat arbore produ-
 cere vitale. 4° in animalium generatione in
 cuius instanti vābens ē substantia gene-
 rantis vābens ē, qd apertius expōit in
 aliis ex putrefactione exurgentibus, ut dē vā-
 demus erratis tempore dēviente pluvie.
 Insuper exurgēt; quin eorum aliqua sub-
 stantialis causa valeat arignari.

Neque assumitur. Ad 1^{am} sic transi-
one aqua in vinu[m] p[er] accidentia Eucharistica
a Deo solo fieri ut docet A^l. Th^o; nam in
vi. 1° miraculi effectus omnes qui sequun-
tur sua virtute producit. = Ad 2^{am} sic
in ferro candente plures latere ignis par-
ticular p[er] ejus poros intravas, quae rursus
applicata ipsam comburunt. = Ad 3^{am}
respondes, q[uo]d falso procedis supposito, quate-
nus supponit arboris granum n[on] e[ss]e vita-
le cuius arboru[m] colligit clare ex illo Joanne
12°: nisi granu[m] frumenti cadens in ter-
ra mortuu[m] fuerit, ipse solum manet.
Producit q[uo]q[ue] arbor sicut dicit alijs vegetatio[n]ib[us]
p[er] granu[m] virtute[m] substantialem, quae vitalis
quidem e[st] quantitas n[on] appareat.

Ad ultimu[m]
respondens plures causas, q[uo]d in gene-
rationib[us] in quib[us] nulla invenit[ur] forma sub-
stantialis u[bi] proportionata ad productione[m] effec-
tus. recurrendu[m] e[st] ad causa[m] 1^{am} ad quam
spectat supple[n]da defectus inferiorum agen-
tium. Haec responsio magnum infert inco-
veniens, ut videri potest apud A^l. 2° eximiu[m]
disputatione 4ta 1^a met[er]ae sectione. 2^a inu[er]o
semper mihi visa fuit parum philosophica
quare aliter respondeo. a^lia generari vir-
tute substantiali seminis, cui addi potest

immediatus matris influxus, quæ supra plu-
xiiu *Quæ* opinione active influat in animu
forus.

videt huius Generatio a matre ex putrefactione nulla
est, ut Aristotelicis credit; Dixerunt namq[ue],
specta quos ætatis tempore exurgere videmus, ra-
culo & tim ac pluvia descendit, fiunt ex vero semine
la na p[er] aerem delato & existerente in partib[us] ubi eo
turale aspiciamus, q[uod] quidem terra calore fovet, viq[ue],
ta, & exalationu[m] s[un]t temporis frequentiu[m]. Et no-
Flux tate arguitur hoc p[ar]te et[er]n[is], si quid p[oss]it, accidens
eo causa, principale substantialis effectus; cui
in casib[us] assignativis alia p[re]ter accidens n[on] sit
assignabilis, & si assignet ea discernimus influ-
ere p[er] modum virtutis.

Pro complemento huius
querit. inquireret, an accidens occurrat saltem
ut virtus inadequata, et partialis cui substan-
tia ad effectus substantiales? Respondes nega-
tive, q[uia] rationes n[ost]re occurrunt et[er]n[is] partialib[us]
impugnant, ut & parum reflectenti patet. Si
adquerat, quomodo ad tales effectus accidentia
occurrant? Dico, ipsa occurrere influendo in
dispositiones, quæ requiruntur ex parte ma-
terie ad introductione[m] forme substantialis.
Et ut videant. Hæc nos in hac parte a via
Hæc n[on] declinare, placet S. *Quæ* verba agone-
re, in quib[us] n[ost]ra dona, n[ost]raq[ue] expresse affirmat

revolutione.

Itē Angelicus D^e 3° magis
tes cap. 6° hoc habet: si agere requir^t ad
ēē in actu, inveniētiā ē, qđ actus pfectior
actione destituit: pfectior ā actus ē for-
ma substantialis, quā accidentalis: si igit
forma accidentales, quae sūt in rebus corpora-
lib^{us} habent aliquas actiones multo magis
forma substantialis habet aliquas proprias
actiones. Non tamen ē huiusmodi actio
disponere materia, qā hoc fit p alterationē,
ad ^{quā} sufficiunt forma accidentales. Itē for-
ma generantis ē principium actionis, ut
forma substantialis introducat inge-
neratū.

Quaerit 2° qđnam immediatū
sit accidentiū principium? Respondet qđ
accidentiis communis principium ē aliud
accidenti, accidentis vō propriū, seu pro-
prietatū essentia ē essentia ipsa nō p re-
ta^m actionē, s p amarrationē ad ea, seu
ex vi actionis generantis essentia 1°,
et 2° proprietates. In 1^a parte nō ē du-
bium cū qđlibet accidens aequalis, v majoris
pfectionis sit cū alio. 2^a d^{icitur} p^{ro}prietates
sugunt ad essentia: qđ p^{ro}prietas essentia
producit 2° p^{ro}prietates, qā qui dat formā
dat a^{nt}eqā ad formā. 2°: essentia et proprietates

se habent ut terminus XIV et XV; siat
proprietates fident p vera actione ad essen-
tia proveniente inceptibile hoc est; cont quise
proprietates unicus terminus essentia.

Quaestio IV.

Utrum causa prima concurrat immediate cum causis secundis ad omnes effectus illarum?

Explicatur dubium, et re-
feruntur sententiæ.

Quidquid extra Deū ē à Deo ē, nō om-
nia p̄ ipsum facta sūt, et sine ipso
factū ē nihil, ut dicit Iohannis de. Namq̃
dubitat scurrat Deus necne a effectu
creatos, sed an concurrat immediate. Nix-
tere immediate ē et concurrere cooperando
simul cū creatura suo effectu, concursu
nempe simultaneo, hoc ē, operando p̄ se, ac
immediate in actionib⁹ omnium creatura-
rum. Hoc posito ē, qui arduam (verba

Nostra Conclusio

Ministerio de Cultura 2024

*P^o 2° ratione: Deus utpote verus
 omnium creator ē vera causa omnium effectuum;
 at n̄ eēt, si immediate ad omnes causas 2as
 effectus n̄ occurreret. q̄. Aliter n̄ negat a Du-
 xando. 3^oo miri: si Deus immediate ad dic-
 tos effectus n̄ occurreret, & mediate solū, vere
 n̄ influeret in eos p̄ propriū influxū: q̄.
 4^oo firmat: novus effectus requirit novū in-
 fluxū sua vera causa; at causa media-
 ta novū influxū n̄ habet; cū influat solū
 in virtute 1^{ae} eē: q̄o si Deus solū immediate
 occurrat ad effectus causa 2^a illorū n̄ ē
 vera causa. 2°: Deus immediate con-
 vat omne em̄ creatū: q̄o illud immediate
 producit; nā creatio ē continua produc-
 tio.*

*Explicat ois n̄ra ratio: si Deus solū
 occurreret ad effectus creatos mediate, hoc
 ē, tribuendo virtute causis, ut illos produ-
 cant, ut vult Duxandus; postquā Deus
 in principio causas creavit nullum aliū
 influxum habet in res subsequentes; &
 Deus nequit dici vera causa ejus respectu
 ejus n̄ habet influxū: q̄o. Et hinc sequetur
 effectus causa 2^a a Deo independentes eē,
 causarūq̄ ipsarū n̄ eē Deo subjectas in operari.
 = Si a dicar causas sufficienter subfici Deo*

p hoc qđ ab ipso acceperint virtute, et p hoc ip-
su effectus ipso dicere sufficientes a Deo de-
pendentia: si hoc, inquam, dicam, facile im-
pugnaveris; na causam subjectio ad Deum,
sicut effectus ad ipso dependentia e summa,
infinita, et maxima, quo valeat excogitari,
ut Duxandus n̄ audebit negare: major at
e subjectio, si ab illo necdum accipiant virtu-
te ad operandum, et et ipse ad ipsa operatio-
ne actione propria succurrat. Et similiter
major abduis e effectus a Deo depen-
dentia immediata, quam mediata solvunt.

Argumenta solvuntur.

§. III.

Arguer 1°: nequit Deus succurrere immedi-
ate ad effectus creatos nisi ut causa totalis o
partialis; at nullo ex his modis succurrit: qđ.
P^{ro} m^{od}o: in 1° n̄ succurrit ut causa totalis;
alias em nihil ageret causa creata; at tunc
de nec ut causa partialis, qđ si sic succur-
reret n̄ efficere nisi parte effectus, et de
alia parte ad ipsa n̄ producta, et a sola cre-
atura exformaretur arguitur, qđ proposuimus
contra Duxandus. — Affirmat: causa creata
sufficienter habet virtute ad productione ef-
fectus sibi proportionatorum; n̄ em vult Deus
ipso simile virtute n̄ excludere, ut nempe

ipsum se sola producat; imo maximum Dei bonitati videtur congruentius: in eo indiget concursu Dei simultaneo ad illos producendos.

Ad hoc quod respondetur. Deum concurrere ad effectum creatum, ut causa totalis, sicut causa creata, quae ut causa totalis concurrat etiam. Nec in hoc aliqua est repugnancia concurrere quippe Deo ad illos sub ratione communissima entis, causa vero creata sub ratione particulari: et nulla adest repugnancia in eo, quod plures causae totales inter se subordinate ad eundem numerum effectum sub diversa ratione formali concurrant. Sic homo quoque producit immediate a Deo, ut causa totalis, sub ratione communissima entis a Caelo sub ratione corporis; ab homine autem sub specifica, et determinata hominis ratione.

Ad confirmationem dico causam creatam sufficientem habere virtutem ad effectum proportionatum producendum sub ratione determinata, et particulari, secus vero sub omni ratione sub qua est producibilis. Sub communissima autem entis ratione nullus effectus potest produci a causa aliqua creata; aliter posset producere, quidquid dicit ratione entis, etque infinita virtutis: indiget ergo immediato subsidio causae. Id, quae effectus producere valet sub omni ratione.

Ex quo patet impossibile esse Deum cau-
sa 2^a simile virtute communicasse; sed
propter dicta; tum etiam, quia neguit Deus se ex-
poliare a supremo, et perfectissimo dominio,
nec creatura a subjectione, ac summa depen-
dentia disponere, ut ipsi virtute tribuere
ad effectus carentes essentia entis creati, qua-
les sunt, qui immediate a Deo non penderent:
quod quidem opportunius neguit esse bonitati Dei, cu-
jus magnificentia, et liberalitas solum replen-
dere valet in eo, quod possibile est, et conveniens. Sic
neguit Deus producere creatura indeter-
minabile naturaliter vidente Deo &, quam-
vis quando apparente bonitate, et libera-
litate preferat communicatio hanc per-
fectionem.

Insuper: per nos Deus scurrit ad effec-
tus creator sub ratione communis entis, et non
sub ratione particulari: ad hanc ergo scurrit
immediate: ubi ergo scurrit simul bene non
requirit ad dependentiam, et subjectionem, ubi
particulari ratio cuiusvis entis creati est
independentia a Deo, ipsi ergo non subiecta. = Neque
regula: fit namque transitus a sensu redupli-
cativo ad specificativum. Non scurrit Deus
ad effectus creator sub ratione particulari, et
scurrit ubi ad ipsam rationem particularem produ-
cendo ea sub ratione entis communis unde nul-
la ultima regula parum inferat. Et quod sub omni
ratione non producat a Deo non tollit (ut tacita)

præcludat replica) quominus effectus adequa-
te proveniat ab illo, ut patet in actu supnatu-
rali, qui adequate producit a Deo, qui ab ipso
proveniat sub ratione vitalis; sub hac enim epi-
git provenire a principio intrinseco se mo-
vente p illu.

Argues 2°: Deus occurrens im, me-
diante cu causa 2^a ad ejus effectus, o occurre-
ret actione creata, o increata; non p, q^a eade
actio nequit ee duplici causa diversa virtute,
ut 1^a et 2^a causantur: n 2^a, q^a increata
actio, eet prior actione creatura, et totu effec-
tu produceret, pro priori ad ipsa: q^d = Respon-
deo, Deus ad effectus 2^a causa occurrende actione
propria ad ipsa indistincta, distincta q^d ad actione
causa 2^a respectu cujus n e prior causalitate,
s solum dignitate.

Argues 3^a: Deus utique incapax
receptionis, et informationis, nequit occurrere
ad materia, et forma causalitate: q^d nec ad om-
nes effectus creatos. = Sic Deus n occurrere im-
mediate ad causalitate materia, et forma sub
ratione informandi, et recipiendi, sub qua imp-
fectione preterit: occurrat tamen immediate ad
illa, ut 1^a causa efficiens, 2^a communissima,
qua dicit ratione entis, sicut causa efficiens 2^a
occurrit ad illa 2^a entis ratione particulare.

Ar-
gues deniq: si Deus occurrat simultaneous occu-
reret ad omnes actiones creaturaru, occurreret

immediate ad actiones pravas, utaq; diceret
peccati, qđ nefas ē cogitare id. Arguit quidem so-
lutio difficultis quide, et quæ ad Theologos spectat,
pro ejus tamen aliquali emendatione, scilicet suffi-
cit in peccato esse entitatem, et malitiam. Entitas
bona ē, et à voluntate profluit, tanquam à cau-
sa efficiente, et hoc à Deo etiam provenit imme-
diate. Malitia, sicut nulla habet bonitatem, ita
nec ulla habet causam efficientem, sicq; à Deo nō pro-
venit. Habet qđ unica causa deficiente, quæ ē
ē voluntas creata, quæ propterea ē unicuius au-
tor peccati. Utat solutio ex nō Anselmo in
libro de concordia gratiæ cū libero arbitrio hoc
habet: in bonis quide facit Deus, qđ sint, et qđ
bona sint: in malis facit qđ sint, tñ qđ ma-
la sint. Et quæstio à Durando, an sit Deus sal-
te causa mediata peccati?

Quæstio V. Problema- tica.

Utrum Deus physice præ-
determinet, aut præ-
moveat causas
secundas ad

operandum?

Notantur aliqua, et re- feruntur sententiae

§ I.

re sente' omnium huius temporis difficillima
 questione agendi ē magnū accuratū
 disputationū acurū excitare, et maxē magnū
 difficultatū comovere. Ea em̄ petra scandali ē in-
 ter venerabilissimū Dominicanorū, et Jesuita-
 rum familiā, supra quā fuit edificata fides
 quens inter ipsos mentium discordia. In ordine
 naturali attingit omnia a fine usq; ad finē: in-
 sup̄ naturali vō attingit plūxima atq; profundis-
 sima in materia de Trinitate, Scientia, et Volun-
 tate Dei mysteria, circa quā olim saepius fuit
 agitata corā Clemente 8°, et Paulo 2° in agrega-
 tione de Auxilijs inter patres Patres Thomae et Le-
 mos sententia Thomae, propugnante, et Patres
 Gregorius et Valentia, et Ferdinandus et Barunda
 Societatis partes agentes.

Hinc movensia haec at-
 net plura extra cautū Philosophia: et si ideo
 agere iudicabimus ea omittē, et potius tra-
 dere ea, quae philosophice possunt extrahantur,
 qd̄ veniens iudicari, ne a vobis desideret aliqua-
 lis celeberrime huius sectationis notitia, ut
 plurius atq; in sacra Theologia deus operetur, et
 qā quae de previo cursu ē dicenda magna aperte

Simultaneus
possunt tunc huiusmodi deus & occurri vi-
multaneos: sed quia iudicium est prae summe rei
tae recondite difficultate omnes sapientie nul-
la sententia tueri decevi, statimque brevitate
possibilem praeceptum utitur, quod est, si tamene-
ta vobis proponere est, tunc problematice quatenus
do alijque relinquendo iudicium.

Cum querit deus
propter scursum simultaneum agnoscendum
sit alius praeuius, quo deus determinet, ut
praeuius applicet creaturam ad omnes ejus ope-
rationes? Scursum namque simultaneum de se
indifferens est ad hunc vel illud effectum, deter-
minatque potius a causa deus, cui ita se deus
atemperat, ut cum homine producat hominem,
cum planta producat plantam &c: unde merito illa nulla-
tenus movet deus creaturam ad operandum.
Notandum tamen, propter hunc concomitantem,
seu simultaneum scursum dari posse prae-
motionem moralem, quae quaedam est veluti invita-
tio ad operandum, fitque per inspirationem, illumi-
nationem, suasionem, et comminationem, quae in-
clinat voluntatem, ut contra proposita fugiat, &
prosequatur: quae quidem praemotio cum operatione
infallibiliter non conectitur, ut experientia testatur,
fieri quae valet ad Angelum, & ad hominem, ut negat
nemo.

Notandum etiam scursum physice praeuium,

et quod procedit dubium esse iuxta hanc partem.
 Itaque qualitate quando est impulsus a solo Deo
 proveniente, quae quidem qualitas physice im-
 proxime voluntati humanae est, propter ad ac-
 tionem ejus, unde physica dicitur praedeterminatio, et phy-
 sica praedeterminatio. Sed advertendum est quod pri-
 oritas, quae praedeterminatio actionem praecedit
 causa 2^a non est temporis, eodem siquidem instan-
 ti, quo existit praedeterminatio, existit pari-
 ter actio: et quod prioritas est naturae, quae tamen
 non ita praecedat operationem causa 2^a, ut illius
 activa sit virtus, sed ad actum 1um pertineat, et ita ut
 actum 1um supponat proximae, et aequae virtutis,
 et sequenterque retineat in quodam signo medio
 inter posse, et agere creaturae, utque applicatio ac-
 tus 1ⁱ ad 2um.

Notandum insuper est hanc praedeter-
 minationem essentialiter inesse ad causam
 causa 2^a, seu ab ipso deo esse inseparabilem, ut
 impossibile sit creatura non operari, posita praedeter-
 minatione, quae a Dei arbitrio unice pendet, adeo
 ut extra potentiam creaturae etiam libere sit ejus
 acquisitio, et impedimento. Hic positis. Itaque omnes,
 licet non negent causam 2^a per proprium actum re-
 determinare ad operandum, pro religione teneant
 physica praedeterminationem, ita ad actionem cau-
 sa 2^a necessaria esse, ut chimerae omnino
 sit actionem aliquam, sive liberam, sive necessariam
 sine ea existere. Itaque opinio utramque defendit

*ab universa schola Societatis, à qua physica
condemnatio totius vitiis impugnat, atq; rejicit.*

Thomistarum pro
physica prædeter-
minatione fun-
damenta
proponun-
tur

solutionesque Iesuitarum.

S. II.

Primu pro præmissione physica stabilien-
da. Huius fundamentu sic procedit:
omne qd movet, ab alio movet, ut docet Philoso-
phus. *De physicis* cap. 1° et 8°; et omnis cau-
sa 2^a, du operat, movet: qd ab alio, scilicet Deo,
prius movet. = Affirmat alio principio simi-
li huius, utpote ex eo nato: ab indifferenti, ut tali
nulla actio determinata oriri potest; et omnis
causa 2^a e indifferens: qd nequit exire in actu,
quin prius à Deo determinetur. = Respondent

Teruita ad veritate supradicti prologuij suffi-
cere causa. 2^a a Deo accepisse virtute, et su-
actu se movendi, ac determinandi, nec aliud
philosophu intendere; cuius ide sit ab alio virtute
se movendi accipere, quod ad alio moveri.

Ad asse-
matione dicunt prologuij illud absolute, et in-
digere summu ee falsu; probaret quippe sic ac-
ceptu voluntate, predestinandi a Deo, ad ma-
licia, seu formale peccati, nullu ^{actu} ~~voluntate~~ a vo-
luntate ut libera, quatenus nullus procederet
ab ipsa ut indifferenti, aliq plura absurda.
Solu qd vid e, si loquat de indifferencia passiva,
v etn de activa virtute in defectu alicuius p-
principij, u requiriti ad agendu; recus ad, si sit
sermo de activa electiva, tunc denominativa indi-
ferentia causa 2^a in actu se proxime instituta,
que ab odubio poterit seipsa determinare ad
actu, que minet se eminentem, u virtualiter,
ad differentia causa indifferentiis passive, que,
qa nullo modo actu minet, et omnino in potentia,
ideoq p seipsa nequit proxumpeze in actione
determinata.

2° fundamentu sic proponit:
si Deus n predestinaret causa 2^a ad suo
effectus nū necessarios, nū liberos n eet 1^a causa,
u su agens, su movens, ac determinans, nec
su liberu; hoc e absurdu. qd. = Respondent Anti-
tomista: Deus ee 1^a causa, qa p virtute increata

libertate 1a. qd. 1a poterit determinare 2a.
illera libertate 2a. Pater qd. Servito cu' volunt
sua opinionem suadere, sententia' situm, e
suadent, et seipsos impugnant; ideo em negant
Deu' causat 2a determinare, qd. determina-
tio libertati opponit. Remus qd. sit locus, sit al-
ter, et siderationi determinatione' libertate' ad-
mere: cu' qd. creatura debeat determinari
a Deo, v. hic a creatura; ambo em scilicet
ad eandem operationem, v. Dei peribit li-
bertas, v. creatura: in quo officium quero,
quid rationabilius libertatem ne, inferre
a Deo, ut tribuat creatura; an creatura aut
Deo tribuat?

Respondent Iervita Deus determinari
nari a voluntate creata non absolute ex quo sequen-
terit aperta absurdum; Et ex suppositione, qd. Deus
ipse libere decreverit, cui illa ad operandum scur-
rere; ex quo solum sequitur Deus agere necessario
necessitate frequenti, non vero antecedenti, seu libe-
ri sui arbitrii procedente; frequentemq. non scur-
rere invitum, nec ut ^{lib}mane voluntativum scur-
rit quippe, quia libere constituit scurrere, se aterni-
perando causa B^e, ut sine libertatis prajudi-
tio effectus suos operetur. Porro patet ad instantiam
A^lmi Caramuelis; na. determinatio Dei res-
pectu creature est absoluta, et nulla facta su-
positione; imo ipsa est p. ordine ad voluntatem
creata suppositio omnino antecedens ipsa, ac

prosequens destruens ea.

Adices si omnis de-
minatio provenit à causa libera Bz nulla ex
parte Dei infallibilis daretur notitia effectuum libe-
rorum, ex quo, ^{requirit} qd de Servita salvere intendunt
creatum libertatem, divina destruant pro-
videntia, prascientia, et praderminatione. =
Sed Servita huic occurrant insuperabili diffi-
cultati, libertatemq. consistit cum divina providen-
tia, praderminatione, prascientia, et alijs, que
precedere videntur, acensu, u. discorsu nre vo-
luntatis, in Deo excogitantur, quanda scientia,
qua Media appellam, cujus explicatio erit pre-
posita difficultati pro ipsis solutio.

Ad ejus tamen
notitia sciendum Deo duplici di-
necessaria nempè, et libera. Necessaria ē,
qua Deus cognoscit omnia necessaria, qualia
sunt omnia possibilis, et hac scientia simplici
intelligentia vocat. Libera scientia dicitur Divina;
et ē, qua Deus cognoscit objecta contingentia, seu,
que habent u. habitura et existentia, ut fu-
tura, et existentia. Ex quo patet am-
n se habere ex parte Dei, ex parte cujus finis
unica ad simplicissimam rationem unius ē attributi
habens, dat scientia: de ex parte obiecti ad rationem
scitorum.

ne
Infutura scientia etiam ē duplex absolu-
ta nempè, et conditionata. 1^a ē qua Deus cognoscit

ad aeterno futura absoluta, ut Antichristi
 peccatu. 2^a, q^a cognoscit, quae absolute futura
 n^o s^ut, forent tamen posita aliqua conditione, ut
 traditio David in manu Saul si maneret in
 urbe Ceila 1° Regu cap. 23°, et conversio Sijio-
 nu, et si Romijoru, si Christus apud eos predica-
 ret, et signa fecisset, quae ap^{ud} Iudeos fecit iuxta illud
 Alatei 1° ve tibi Corazain! Ve tibi Bethsaida!
Quia si in Tyro, et Sidonee facta essent virtutes,
quae facta s^ut in vobis olim in silicio et cinere po-
nitentia egissent. Haec ad scientia conditionata
 apud Thras libera e; supponit em iuxta ipso
 liberu Dei decretu, q^d vocant absolutu subjective,
 et oblique conditionatu; na Deus in horu ven-
 tentia ab aeterno, et pro priori ad omne volun-
 tatis create censu descendit n^o solu id q^d
 absolute exit, s^{ed} et id q^d foret sub conditione hujus,
 v^{el} illius gratiae horu, v^{el} illoru auxilioru; Ex quo
 docent ex vitalis decreti scire Deus infalibiliter
 eventus omnes cujuscumq^{ue} causa libera.

Pa-
 tris ad Societatis est extra avertunt, q^d Deus pro
 priori ad omnes sui decretu em conditionatu
 caxte cognoscit quid qualibet causa libera fa-
 ceret, si hac, v^{el} illa externorum auxilia. Cog-
 noscit itaq^{ue} q^d Petrus v^{el} venisset dummodo
 hac gratia, v^{el} illa ipsi donaret. Et cum n^o Petri
 potestate sit ponere, v^{el} n^o ponere censum

pariter in potestate Petri ē ponere scienti-
a' scensur. Cū qđ scientia hac ex parte
Petri sit contingens, et libera, ex parte vō
Dei necessaria, propterea vocat' scientia me-
dia; hoc ē mediā inter libera, et necessaria;
qua scientia dicunt facile concordari creatā
libertate, cū infallibilitate, præscientia Dei,
ejusq; prædeterminationis.

Unde ad replicam res-
pondent, qđ cū Deus p scientia media infal-
libiter agnoscat omnia contingentia p illa ha-
bet infallibilem effectum omnium liberorum no-
titia. Cognoscit qđ Petrus, idem sic & alij, &
censurū si ponat sub talib' auxilijs collatis in
his, ū alijs circumstantijs; unde certo et in-
faliibiliter eveniet scensur, p hoc, qđ sub talib'
circumstantijs, talia ei offerant' auxilia, et
cū alias Petrus p scientia media sit præ-
visus libere scensurū, semp manet liber
ejus scensur. Per qđ salva manet creatā
libertas, quin infalibilis ejus destruat' præ-
scientia.

Argumenta Iesuita-
rum contra physicam
prædeterminationem

à Tomistis solvuntur..

S. III.

Contra phijsica prædeterminatione sic.
argumentantur Tertulac: si ad omne causæ
2^æ actione necessaria eēt phijsica præde-
terminatio sequeretur, qd̄ dū hæc n̄ dat̄ causa
2^æ n̄ posset simpliciter agere; at hoc abur-
dū; alia solū posset agere, dū actu agit, qd̄
Ita n̄ cedunt: qd̄. Sequela p̄t̄: causa 2^æ ne-
quit simpliciter agere dū n̄ dat̄ id qd̄ ad agen-
dū ē simpliciter necessariū; at si ad omne
actione ē necessaria phijsica prædetermi-
natio; hæc simpliciter necessaria ē ad agen-
dū: qd̄. = 2^æ: sine phijsica prædetermina-
tione voluntas v̄q̄ n̄ eēt sufficiens simplici-
ter ad agendū; nā sufficiens simpliciter ad
agendū ē dicit̄ id, ultra qd̄ nil aliud requirit;
qd̄ n̄ posset simpliciter agere, si necessaria
ē phijsica prædeterminatio.

Negant Itā se-
quela, qā phijsica prædeterminatio n̄ se ha-
bet ex parte potestatis, ū actu 1°, d̄ ē p̄o
actu 2° desiderat; unde illius carentia n̄ in-
fert in causa 2^æ impotentia ad agendū.
Ad p̄tione dīguunt m̄m, qd̄ ad agendū ē
simpliciter necessariū ex parte potentie et
p̄ modū vixitū cedunt: ex parte actus, et
p̄ modū applicationis negant m̄m, et mxi

diminuta aegre, q̄a physica praedeterminatio nulla causa dē tribuit virtute, & quā adequata in illa supponit reducit ad exercitiū, seu applicat, ac determinat ad actū. Unde ex quo praedeterminatio nō debet bene deducit̄, q̄d causa dē nō potest simpliciter agere, & dū taxat, q̄d nō ager.

Ad 2^{am} negant assumptū, q̄a q̄d voluntas, ū q̄dlibet aliud principium operativum adequate, et simpliciter sufficiens sit ad agendū, nō ē incompatibile cum eo, q̄d aliquid aliud desideret, ut actus in exercitio ponat̄ dummodo tamen illud aliud nō se habeat p̄ modū sufficientie, et virtutis, & solum p̄ modū exercitiij, sicut iuxta Th̄as se habet physica praedeterminatio. Et hoc volutio, ajunt, admitti debet a Jesuitis; nam iuxta ipsos, quamvis voluntas sufficiens sit ad agendū, requirit tamen ultra occursum simultaneū, ut in exercitio ponat̄ actus.

Alia Jesuitarū argūta ^{in q̄ physica praedeterminatione} decumunt ex lectione, quā inferre dicunt libertativē in voluntate creata, q̄d multifaria intendunt suadere, et 1° omnis potentia libera ē domina sui actus; at posita praedeterminatione, ut a Th̄is explicata, voluntas creata nō ēet domina sui actus: q̄d nec libera est id, q̄d docet fides sancta. 2° nō mixta voluntas.

creata n̄ eet domina p̄adeterminacionis, ad
 qua infallibiliter sequit̄ actus: q̄o nec ip̄ius
 actus. = Dicunt It̄e voluntate creata supra
 suos actus dominuū habere, quod ad illos effi-
 ciendos etm se determinat. Verū cū dominuū
 hoc n̄ sit 1° absolutū, et sup̄remū, q̄t̄ e com-
 petit Deo, qui magis in sua potestate habet in-
 minuū voluntates, qua ip̄i suar, necesse ē al-
 teri scilicet domino Dei subordinari. Quod
 q̄o n̄ sit domina p̄adeterminacionis ad qua
 sequit̄ actus solū, infert sui actus n̄ ē do-
 mina absoluta, dispositiva, et sup̄rema, se-
 cus v̄o illius n̄ ē domina 2^a, sub̄tra, et
 subordinata.

Dices: causa libera adeo debet ēē
 domina sui actus, ut p̄onev ip̄am nec eli-
 cientia, v̄ n̄ elicientia illius, at posita p̄e-
 motione physica elicientia actus n̄ staret p̄e-
 ner voluntate creata, s̄ p̄onev p̄emoven-
 te; cū sine p̄emotione n̄ eliciat illū voluntas
 creata: q̄o h̄c n̄ eet libera. = Respondet pro
 It̄is D^r It̄is 1^a parte, quest. 83 artic. 1°
 ad 3^u p̄ h̄c verba: dicendu, q̄t̄ liberum ar-
 bitriū ē causa sui motus, q̄a homo p̄ libe-
 1° 1° arbitriū se ip̄ū movet ad agendu. Non
 1° 2° tamen hoc ē ē necessitate, q̄t̄ sit 1^a causa sui
 1° 3° motus id, q̄t̄ liberū ē: sicut nec ad hoc, q̄t̄ ali-
 1° 4° quid sit causa alterius requirit̄, q̄t̄ sit 1^a causa

99 ejus. Deus igitur est causa movens, et nat- 99
99 turalis causas, et voluntarias. Et sicut na- 99
99 turalibus causis movendo eas non aufert, quin 99
99 actus earum sint naturales: ita movendo cau- 99
99 sas voluntarias non aufert, quin actiones 99
99 earum sint voluntariae, et potius hoc in eis 99
99 facit: operatur enim in uno quoque. De ejus 99
99 proprietate.

Opponunt inique Tertio posita
predeterminatione physica in voluntate ad
amorem, voluntas nequit ponere amoris ca-
rentiam: quod non est libera, ut patet. = Affirmat:
posita predeterminatione physica ad amo-
rem, voluntas juxta naturam nequit non amare:
quod amat necessarie: quod non libere. = Explicat:
Quod habet aliquid pugnantis cum carentia a-
moris, taliter, quod in ejus potestate non sit, nec
possit illud vitare est absolute impotens caren-
tia amoris ponere: at physica premissa ad
amorem est juxta naturam aliquid pugnantis cum
carentia amoris, talique indolis, ut nec in vo-
luntatis potestate sit, nec illa possit vitare:
quod voluntas predeterminedata ad amorem est ab-
solute impotens ponere amoris carentiam,
sequebaturque ad amandum non libera et neces-
sitata.

Distinguitur Tercio amor: nequit ponere a-
moris carentiam antecedenter, absolute, et in
sensu diviso negant: sequebatur, et in sensu

composito vel predestinatione accedunt an, et negant oregā. Ad confirmationem disqui-
unt an requiritur amor antecedens, et in sensu diviso a predestinatione negant, osequenter, et in sensu composito accedunt an, et disquiunt osequens: amat necesse-
rio necessitate absoluta, et antecedenti ne-
gant, necessitate consequenti, orta nempe
ex amoris positione accedunt oregā, ultimāq;
absolute negant. Eadem distinctione occurrunt
explicatione.

Duplex est potentia an, nempe,
et sequens. 1^a est qua actu suū virtutis se-
quens dicitur, qua actu suū virtutis supponit, seu
qua se habet ex parte actus. 2^a advenitq; ac-
tui 1° 1^a virtutis. Duplex ite ē necessitas
antecedens scilicet, et sequens, que etiam dicitur
ex suppositione. 1^a ē, qua facit rem esse, et opponit
libertati, qā provenit ex causis prioribus, et se
habet ex parte actus 1ⁱ. 2^a ē, qua facit rem,
nam hoc dū ē, necessarius ē, et hoc nō opponit
libertati, qā supponit actus elicita, aut ex mu-
tui positionis suppositione, et se habet ex par-
te actus 2ⁱ.

Hoc posito dicunt Philo, qd
voluntas, predestinata ad amorem dū
dicit, potentiam nempe, seu actum suū et
predestinationem se tenente ex parte ac-
tus 2ⁱ: quare amoris carentia potest

considerari respectu voluntatis. Quum
re, et præcisiue à prædeterminatione, quod
ide est, ac in sensu diuino ad illa; et in or-
dine ad voluntatem, ut prædeterminata ad
amorem, quo sensu facit sensum compo-
situm cum prædeterminatione. Quidquid quæ-
ritur voluntas potest potentia antea; potest etiam
in sensu diuino, secus vero in sensu compo-
sito. Igitur ex quo voluntas non potest vitare
physicam prædeterminationem ad amorem,
solum sequitur quod non potest ponere carentiam
amoris in sensu composito, prædeter-
minationis, non vero in sensu diuino, ve-
quenterque non amare necessario neces-
sitate antecedenti, et sequenti solum, per
quod nullatenus libertas læditur: admodum
quo, dum voluntas actu amat libere ac-
mat, quia antecedenter, absoluteque manet
potens ad amoris carentiam in sensu di-
uino; licet non in sensu composito; im-
possibile quippe est carentiam amoris cum
amore componi, et coniungi, ex quo neces-
sitas solum sequitur sequens.

At replicabitur:
omnis libertas consistit in indifferentia ad
actus iræ, et odii, et contradictionis oppositos, hoc est,
ad amorem, et odium utrumque, et ad amorem, et iram

caerentia; & physica praedeterminatio utriusque
 destruit indifferentia; cum voluntate deter-
 minat ad unum: quod destruit libertatem. =
 Dicunt hinc duplicem dari in voluntate
 indifferentiam; suspensionis scilicet et domi-
 nij. Illa ardet in eo, quod voluntas absque
 omni sui libertatis exercitio transeat: hanc
 ad libertatem non pertinet. Indifferentia domini-
 j stat in eo, quod voluntas in aliquo sui liber-
 tatis exercitio se exerceat; cum possit se non
 exercere, et hoc est de essentiali ratione liber-
 tatis, qua talis, itaque physica praedetermi-
 natio suspensionis indifferentia tollit non
 dominij, quia voluntate, quasi dormiente
 excitat, illam ad exercitium determinando,
 quoniam tamen absoluta potentia tollat ad
 oppositum, nec indifferentia judicij: ex quo non
 solum sequitur minime libertatem tollere, et
 et illam perficere.

Sicut quod quavis voluntas per
 amorem sit ad unum determinata extremum
 se indifferentia, et nihilominus libere a-
 mat, imo ejus perficit libertas, utpote tran-
 siens a posse libere amare ad actu ama-
 re libere, quia per hoc non tollit, quod voluntas ab-
 solute, et antecedenter sit potens ad opposi-
 tum, licet non ad jungendum amorem, cum ejus
 caerentia: ita pariter quavis voluntas per

prædeterminatione physica prædeterminet ad
aliquem actum manet libera, quia absolute, et an-
tecedenter potest illum non elicere; Et hujus ratio
est, quia physica prædeterminatio se habet
ex parte actus divini; cum sit applicatio potentie
libere ad agendum, quia proprietate per
illam perficitur.

Non quiescunt Jesuitæ: si Deus vellet,
ut potest voluntate creata ad aliquem neces-
sitare actum necessitate absoluta, non aliter id
faceret, quam illa physice determinando ad
talem actum: quod prædeterminatio physica des-
truit libertatem. Patet autem; tunc enim neces-
sitas voluntatis, quando ita applicatur ad agendum
ut nequeat recedere, nisi suspendere actum; ita
ad prædeterminat per physica prædetermina-
tione: quod negant Theologi antiqui, et multi præ-
sentes; si illa intelligant Jesuitæ in sensu
absoluto diviso scilicet, et non solum compo-
sito juxta supra dicta.

Dicunt itaque, quod si Deus,
ut potest vellet voluntate ad aliquem actum
necessitate absoluta necessitate, seu illa per
modum naturæ ad unum movere, id perficeret,
absque interventu prævisi judicii rationis indi-
ferentis, quo stante, nequit non actus libere et
cadere. At prædeterminatio physica adve-
nit voluntati sub judicio indifferenti constituta;
cum illa proxime potente illum actum elicere
supponat: unde quomodo infallibiliter actum

94
inferat, quin voluntas illa supposita resistere possit; cum omnia supponat libertatis principia, juxtaq. sexvet, et modum illius, n. alia cogit voluntatem necessitate, si cogit, quam praevequenti, et quam sibi ipsi voluntas imponeret, et si physica praedeterminatio n. daretur.

Oppo-
nunt in sup. Jesuita parente n. Invenimus, juxta quod libro 2° cum Deus homo cap. 18, et de scordia praedestinationis cum libertate arbitrio cap. 1° et 2° suppositio omnino ante libertatem tollit; at physica praedeterminatio e. suppositio omnino ante; cum omnino antecedenter se habeat ad actum, ad quem determinet a solo Deo sit causata voluntate mere passiva se habente impotentem adicere ea: q. =
Respondent Itaque n. omne antecedente suppositione destruere libertatem; nam spiritus sancti assistentia prophetis, sacris scriptoribus, et summo Pontifici res fidei declaranti e. suppositio omnino ante, quod nec ipsi comparare possunt; cum n. in bonum ipsorum, et totius ecclesiae ordinet; nec adicere, ut cum opposito contingere; ni dicamus ecclesiae regimen e. defectibile: et tamen prophetae, sacri scriptores, et summus Pontifex libere loquuntur, scribunt, ac definiunt, seu potestate habent n. loquendi, nec scribendi, ut definiendi, cum p. similes actiones mereantur.

igitur suppositio ante, qua supposito
principio indifferenti ad agendum, si non agendum
unice applicat, ac determinat, solum facit, quod
determinata actio ab illo oriat' indifferenti
principio; unde necdum relinquit, si necessitas
supponit potentia ad oppositum, seu libertate,
quam proxime perficit. Huiusmodi suppositio ante
est physica predeterminatio, qua ad hoc unice
dat, ut principium se indifferens cum de-
terminato actu coniungat. Patet aduc quod ipsi
actui elicientia indifferencia libertativ' ad
oppositum manet; praecipue cum predetermi-
natio physica non solum substat, sed et omnes
modos attingat actus.

Et haec dona ajunt, alie-
na est a mente Anselmi, imo ex ipso deri-
mit; nam libro de concordia praescientia Dei
cum libero arbitrio cap. 3. ita scilicet loquitur:

¶ notandum quippe est, quia sicut necesse non est Deum ¶
¶ velle, quod vult, ita necesse est in multis velle ho- ¶
¶ mine, quod vult: et sicut necesse est esse, quod Deus ¶
¶ vult, ita necesse est esse, quod vult homo in his, ¶
¶ quae Deus ita subdit humanae voluntati, ¶
¶ ut si vult fiant, si non vult, non fiant: Quoniam ¶
¶ nem quod Deus vult, requirit non esse, cum vult ho- ¶
¶ minis voluntate nulla cogi, si prohiberi ne- ¶
¶ cessitate ad volendum non volendum, et vult effec- ¶
¶ tu sequi voluntate; tunc necesse est, voluntate ¶

97
11 eē liberam, et eē, qđ vult.

Opponunt deniq̃ Jesuitae ista ista, qđ ip̃s. oul opinio rive scordia, quae ab ip̃s. inen arbitrij libertate, et Dei promotione statuit, nulla ratione intelligi potest, ū sc̃pi, e ista opinio Jesuitarum, quae clara ē, valdeq̃ perceptibilis, et humano capite accomodation. — Dicunt ista, qđ facilitas ipsa, quae Jesuita statuunt supra dictam scordia, eorū opinione facit suspecta: et ob hoc ip̃s, qđ opinio istarū videat, et sit obscura, et difficilis, conueniens ē vera nā ipsa altitudo, et obscuritas, veluti caracter haberi debet, quo vera sententia discernat a falsa. Certe quid aliud hoc vult, ūsi de Divina motione dixerit frequenter exclamat, quā illa incomprehensibilis eē profunda, et impensurabile.

Similiter Augustinus in numeris locis ostendit voluntate hominis mixta et inefabili modo a Deo moveri. Ita quarelibet (ut dicitur in libro de gratia Christi cap. 17) ubi de arbitrio voluntatis, et Dei gratia disputat, ita ē ad discernendum difficultis, ut quando defendit liberū arbitriū non parci Dei gratia videat, quando ad auerſum Dei gratia liberū arbitriū putet auerſum. Et Petilianus impugnans hac habet: ubi

propona quaeritur, quomodo Deus Patet
trahat ad Filium hominem, quos in libero di-
missit arbitrio? Fortassis ea difficile solu-
turus e. Quomodo enim trahit si dimittit, ut
quis, qd voluerit eligat? Et tamen utrumq;
verum e, & interu penetrare hoc pauci valent.
Exco istis opori sua sententia obscura ee,
et impetetrabile, nihil aliud e, dicunt ipsi,
qua manifestare ea characteres omnes ha-
bere sententia vera ad Apostolo, Augustino,
alijsq; Patrib' ista hereticos impugnata,
ac persequens illos incendere ad illa accen-
sime, reveriusq; amplectenda, et fix man-
dam.

Disputatio V.

De Causa finali.

Quaestio I.

Quid quatuorplexq;
sit finis?

M

S. Unicus

Missis plurib' finis acceptionib' ad praesens

institutum n̄ primum ex communi accep-
tione finis ē id causae gratia aliquid fit, hoc
ē proprium qđ consequendum cetera fiunt su-
ponit itaq̄ finis pro bonitate p̄ cognitione
voluntati proposita, ipsa q̄ eliciente in eius
acquisitione: unde a ceteris differt causis;
na' efficiens ē a qua incipit motus; mate-
rialis ex qua aliquid fit; formalis, qua fit
aliquid; finalis v̄o, qua agens alicit ad a-
gendū, ac proinde cuius gratia agens agit.
Causa at̄ finalis realis ēē communis ē sen-
sus, utaq̄ ex eo, qđ ab ipsa reales profluunt
effectus; na' a bono absente provenit deide-
rium a praesente at̄ gaudium, qua effectus
reales sūt. Experientia et̄m ostendit, qđ n̄ fingit
finis n̄ movere voluntate; illa qđ movet rea-
liter, et consequens vere causat.

Notetur tamen:

a ratione causa ēē principium; at causa
finalis n̄ ē principium; imo principio opponit:
qđ nec vere causa. = De: causalitate finis ē
metaphorica: qđ finis n̄ ē realis causa. =
Ad 1um nō m̄m; na' eo modo, quo finis ē su-
quid ē et̄m principium: ē at̄ finis, sicut in in-
tentione, quamvis sit posterius in executio-
ne. = Ad 2um dico: causalitate finis dici
communiter metaphorica comparative ad

physicali causalitate, quia intentionalis est: et
cum non absolute, quia in se vera et propria
causalitas est.

Dividit finis in finem qui et fi-
nem cui. Primus est finis intentus: Quod subiectum
cui intendit finis. Dividit Secundus finis in for-
male, et obiectum. Hic est res, quam volumus;
formalis non actus, quo illa possidemus.
Dividit Terminus in finem operis, et in finem operan-
tis ille est ad quem opus eo natura sua tendit,
Quod quem operamur sibi ad habitum perficit.
Dividit Quartus in finem ultimum, et intermedium.
Ille est propter quem omnia volumus ipsam
propter se est: intermedium est ille, quem ad
aliud ordinamus. Sic virtutes sunt nostra inter-
medium finis, quia quamvis illas appetamus
ordinantur tamen ad Deum, qui est ultimus
finis earum. Denique finis alius est natura-
lis, nempe qui vix natura non excedit;
alteri supernaturalis, qui sola vigilia
potest acquiri. Sic Deus clarus visus est ho-
minis finis supernaturalis, quia ad eius visi-
onem solum pervenire possumus per Dei gratiam.

Quaestio II.

Quaenam sit ratio for-

97

malis formalizandi in ac-
tu primo.

Explicatur du-
bium,
et referuntur sententiae

Eum malum ut tale, si nequeat finis ratio-
ne habere, nam nemo intendens in
malum operari, ut fere proloquitur; stat fi-
nale causa ratione habere boni: unde quam-
vis aliqui malum videant appetere, illud ta-
men appetunt sub ratione boni. Utum, quia
bonum non movet voluntate nisi, ut cognitum,
sive apprehensum; etenim ignoti nulla cupi-
do, et nihil volitum, quin praecognitum: hinc
oritur difficultas, an nimirum, quod finis constituit
in ratione causa ut ipsa bonitas apprehen-
sa; an vero apprehensio bonitatis? Commu-
nis sententia stat pro ipsa bonitate, as-
serens apprehensionem esse rationem et appli-
cationem causa finalis. Avicenna ad Capro-
olum, Sorzinas et alij antiqui tenent a-
prehensionem boni esse formalem rationem
finalizandi, non constitutivum finis in actu sed
in ratione causa.

Nostra Conclusio.

§ II.

Ratio formalis virtutis in actu se
ad cauendum nō apprehensio bonitatis,
et ipsa bonitas apprehensa. *Pr.* id virtutis
in actu se fine in ratione causa, qd virtutis
ipsius appetibile; et nō apprehensio bonitatis,
et ipsa bonitas virtutis finem appetibile: *op.*
Pr. min: id virtutis fine appetibile p qd ali-
cit, et mouet voluntate ad sui amorem, et
hoc facit p bonitatem, et nō p apprehensionem
op. *Pr.* min: p id finis alicit, et mouet vo-
luntate ad sui amorem in cupit a repletionem
voluntatis quiescit, et quo appetitus satiat; et
voluntatis quiescit solum in a repletionem
bonitatis apprehensa hocq appetitus, satiat,
nō in apprehensione; nō infirmus, v. nō
quiescit in apprehensione sanitatis, et in
sanitate ipsa apprehensa: similiter Inani
appetitus nō satia diuitiarum nō satiat appre-
hensione, et ipsius diuitiarum, ut omnes noxunt:

Argumenta solvuntur

§ III.

Argues se: illa ē ratio formalis finalizan-
di in actu se, et voluntate mouendi p qua

voluntatis actus specificant, et determinant;
at hoc habent p apprehensionem bonitatis, et
n p bonitatem apprehensam: qd. Est mix: desi-
deriu, et gaudiu et actus voluntatis speci-
fice distincti; et n p bonitatem apprehensam, et
apprehensionem bonitatis; na idem est bonu
apprehensu, ut præsens causat gaudiu, et
apprehensu ut absens excitat desideriu: qd.

Respo mīm. Ad p̄tione nō etm
mīm, et implicita p̄tione dispūo: idem est bo-
nu sub eodē respectu nō: et sub diverso sub-
disq̄uo: apprehensu ut præsens et apprehen-
sione se habent p modū additionis de quo pmo-
du rationis formalis nō p̄tione, itaq̄ bonu
n movet voluntate, quasi materialiter sum-
tu, et acceptu respectu, et formaliter, prout
scilicet sveniens ē appetitū. Cu ad idem est
bonu diversimode sveniens sit ut absens, ac
ut præsens, diversitas actuū a bonitate
derumit, tanqua a ratione formali divers-
simode movente ad apprehensionem et tan-
qua a additione, et ratione proponente, et a-
plicante.

Ad quer 2°: illa ē ratio formalis
finalizandi p qua obtu virtutis appetibile;
et movet p apprehensionem: qd. Est mix: vo-
luntas fect multoties in obtu nulla habens
bonitate; at tunc obtu appetibile virtutis p

aproximatione; cui p bonitate, quae n̄ habet
nequeat constitui tale: p̄o. = Nego m̄m, et
m̄m p̄tiva, q̄a voluntas semp̄ fert in
ob̄tū habens bonitate verē et realiter, ū
fictē, et falso applicata ad approximationē.
Realis p̄o bonitas, quae ū verē, ū falso ob̄tē
ab approximatione applicata ē quae formaliter
voluntate movet approximationē ad t̄ apli-
cative: unde voluntas simile intendit
sequi bonitate, et n̄ ut approxima; cui prout
sic illa p̄a habeat.

Axues 3°: approximo
n̄ ē mixta editio ad operandū: p̄o ē ratio
formalis. Ans. p̄t: tu q̄a nisi bonitas sit
approxima n̄ movet, tu et̄m, q̄a pura edi-
tio supponit causā in actu s̄o constituta; at
approximo n̄ supponit finē in actu s̄o co-
stitutū; cui bonū nequeat ū moveri ha-
bere, nisi ut approxima: p̄o. = Nego ans,
q̄ n̄ suadet s̄a p̄tio; na nec ignis, nisi sit
approximatus comburit, quin propterea a-
proximatio sit ratio formalis, et pura o-
ditio ad comburendū. Ad 2^a p̄tione dic
editionē spectantē solum ad actum 2^ū su-
ponere causā constituta; secus ū, quae et̄m
primet ad actum s̄um huiusmodi ē approxi-
mo, quae necesse requirit, ut finis cerneret, et
et, ut possit causare, sicut existentia respectu

causae efficientis.

Supposita ratione formali constitutiva finis in actu 2°, inquirere nunc quana sit ejus causalitas? Respondeo, qd causalitas finis n̄ consistit in intentione voluntatis, seu invitatione obliua, qā p̄ illa actu n̄ producit effectū; plures etm finis voluntas invitat, et nulla fit attractio voluntatis, nec ullus producit amor. Nec etm ē aliquid intentionale ā fine in voluntate immisū, qā si ēet, finis in quantum talis aperiret effectum, qd repugnat: ē qd causalitas finis ipsa, et actio voluntatis prout ā fine. Huius intelligentia notandum, eandem actionem voluntatis ā duplici causa ēē nimirum ā voluntate efficiente, qā illa producit, et ā fine in genere causa finalis, qā gratia finis producit: na eadem actione voluntas se movet, seu aperit res, et movet, seu alicit ā res, sicut eadem intellectione se movet intēus, et trahit res ad se.

Quærit 2°; quana agentia operentur propter finem? Dico 1°: Deus ā extra operatur propter finem, qui ē ipsemet Deus; na universa propter semetipsam operatur ē Dominus, ut dicitur proverbiorum 6°. = Dico 2° natura agit propter finem, qā omne agens naturale intendit aliquid determinatum; cui ut in proximo

semper eodem modo operetur, quod quidem signum est
evidens in casu, ubi ex necessitate materia,
ut ex concursu atomorum temere concurrentium
operari, ut antiquorum philosophorum fuit
opinio, sed ex intentione finis, ad quod minime
requiritur, quod omnia agentia finem cognoscant,
sed ratum est eorum actiones, sed ab ipsis naturaliter
agentibus egrediuntur esse simul a 1° agente; nam
ut ait D^r Th. 1^a 2^a quest. 1^a 3^a artic. 2° in 1^a
1^a omnibus, quae moventur a ratione operetur 1^a
1^a ordo rationis moventis, licet ipsa, quae a ra- 1^a
1^a tione moventur rationem non habeant; sic enim 1^a
1^a sagitta directe tendit in signum ex motione 1^a
1^a sagittantis, ac si ipsa rationem haberet dixit 1^a
1^a agente).

Ex his patet agens nullum insensibile
propter finem operari, qui talis sit respectu
ipsius, quamvis aliter operetur propter finem
praefixum a natura, seu a Deo, ut natura au-
tores. Circa alia dico 3°: actiones omnes ho-
minis, valde, quae humana dicuntur sunt pro-
pter finem, quod nullus homo, quicunque
hanc actionem rationem querenti, aliqua fina-
le causat non assignet: unde D^r Th. 1^a 2^a quest.
1^a sic corpus 1^a artic. concludit: oportet, quod om-
nes actiones humanae propter finem sint.

Nulli enim dubium esse potest propter finem Ange-
los operari; cum cognoscitivi sint, electiones ha-
beant actionum, quae ab ipsis fiunt.

De brutis animantibus communis
 opinio ē ea n̄ operari, propter finem; cui illis
 n̄ ueniat electio, ut D^r Th^o p^r 1^a 2^a q^uest. 13^a
 citata artic. 2°, omniaq^{ue} operent^{ur} ex deter=
 minatione naturae, instinctuq^{ue} ab autore
 naturae indito, neque inter se separa, n̄ regant,
 nec ratione propria ducant. Nec ita
 p^r 1^a ex ea q^{uod} mirabiliter appareant alius sepa=
 ciat^{ur} plures, in eoru^m operib^{us}, ut quae obex=
 vant^{ur} in operib^{us} apud aranea^m al^{ia} pluraq^{ue}
 alijs, de quib^{us} maxima cu^m solertia leget
 quicq^{ue} Plutarchu^m libro de solertia alium.

Non
 in qua p^r 1^a tractatum, na^m cu^m ordo q^{uod} exteat 11
 11 in his, quae movent^{ur} dⁱ natura (verbo 11
 11 D^r Th^o loco citato) videt^{ur}, et in his quae mo= 11
 11 vent^{ur} dⁱ arte, ut dicit^{ur} in 2° phy^sicoru^m ex 11
 11 hoc ostendit, q^{uod} in operib^{us} brutoru^m alius apparet 11
 11 quaedam sapientia^m in quoru^m habent incli= 11
 11 natione naturalem ad quosdam ordinati^{on}es 11
 11 procedunt, utpote a summa arte ordinati. 11
 11 Et propter hoc quaedam alia dicunt^{ur} prudentia, 11
 11 v^{el} sepa^{cia}, n̄ q^{uod} in eis sit aliqua ratio v^{el} elec= 11
 11 tio, q^{uod} ex hoc apparet, q^{uod} omnia, quae s^{un}t unius 11
 11 naturae similiter operant^{ur}. Haec tamen om= 11
 11 nia procedunt ex suppositione q^{uod} bruta ani=
 11 mantia cognitione careant, et discursu, cir=
 11 ca q^{uod} n̄ omniū ē una veritas; na^m pluri=
 11 mi pro discursu brutoru^m acuminose decer=
 11 tant subtiliterq^{ue} discunt, de quo videri potest
 11 in Feijpo tomo 3° tractu discursu 2° in quo

ingeniose ratiocinatur in foveas rationalita-
tis brutorum. Videri etiam potest Maximus
Maximæ in sua philologia repta, et Fran-
cisus Vaille &

Disputatio VI. De causis per accidens. Quæstio unica.

Quot, et quid sint cau-
sæ per ac-
cidens?
S. Unicus

Triplex communiter assignatur causa per
accidens nimirum fortuna, casus, et fa-
tus. Circa fortunam plerumque quædam
et mentiantur Poetæ, valde extraneæ pen-
tiles putantes eam videri numerum, ut stat
ex illo Iuvenalis:

Nullus numerus adest, si sit prudentia,
Ite.

Nos facimus fortuna. Dea caligat logi-
mus.

Putabat se vana gentium suppositio omnes
res præcipue humana negotia ceca impetu

...overmani a fortuna, unde fingesat ea,
 caca, et sup volubile gloriu altero pede stan-
 te ind discriminati premia et labores, sine
 prudentia, sine iustitia, sine clementia ex-
 pargente, unde Orationis.

Fortuna cevalata negatio,
 Ludum involente ludere, pertinax,
 Tran mutat in ceteros honores,
 Nunc mihi, nunc aly denigna.

Veru ad his exproib longe
 aliena vera philosophia alia fortuna tribuit
 idea, e itaq Fortuna causa p accidem in his,
 que raro contingunt, et 2^a propositu sunt
 propter fine. Ergo causa illa qua ex electione
 aliquid efficiens alium, et inopinatu elicit effec-
 tu dicit fortuna, et sic qui invenit thesauru
 fodiendo terra dicit fortuna invenisse, qd
 raro, et p accidem contingit, qd fodiem terram
 inveniat thesauru licet ex proposito terra
 fodiat, et noate, qd vulgari ter fortunatu effec-
 tur, cui ipa plet fundi causa, et dici fortuna,

Causa e causa p accidem
 in his, que raro contingunt sine electione, ut
 lapis cadem, butuq pcutiem caru dicit illud
 pcutere. Causa dicit de omnib res, fortuna is
 e intelligemur e. Ex quo colliges, qd ai Deus
 omnes effectus pfectissime pvideat, mag pro-
 videntia omnia disponat nullus respectu Dei

potest evenire effectus casualitatis, et for-
tuiti.

Circa fatum pluximè tractaverunt Gentiles,
antiqui philosophi; putabant enim quendam
causam necessariam de se ipsa actionum inadita-
bilem in preteritione, causarum de ordinatione, à
qua fatali necessitate, accedant, proveniunt
omnia: unde fatum definebant p^{er} causarum
colliquantiam ex actionum moribus, et vi efficaciam
trahente, ut refert Albertus magnus. Fatum
sic explicatum plures continet errores contra fidem
catholicam, et ipsa ratione naturalem, quare ab
ecclesia fuit damnatum, et à sanctis Patribus
impugnatum, quibus et nomen ipsum fati exatatio-
nis: unde n^{ost}r^{us} Gregorius magnus humilia
s^{an}c^ta Epiphania ait: abstine à fidelium cordibus, ut
fatum esse aliquid dicant.

Nilominus ad puriora
sana fati interpretatio ad nos potest judicari. Vnde
Catholici; etenim p^{ro} juxta Catholicos fatum est
p^{re}ordinatio causarum. Quod ad causas, et p^{re}o-
r^{di} et determinatos effectus ad eterna Dei
providentia facta, que quidem infallibilis est, quia
Deus in sui dispositione non fallit; non tamen
necessitate rerum omnium imponit, sed Quod modum
cujusque causas determinat, et ad varios effectus
varias quoque causas aptat: unde sic fatum à No-
stra definitur. In parte quærit. In 1^a articulo De: or-
dinatio causarum. Quod ad effectus dicitur in-
tentis, et à 2da ita describit: in mobilis rerum
mobiliu dispositio, per qua providentia sua quoque

ordinis nectit. **Q**uod si non, et intellectu a nemine potest negari; non potest non videri cum gentilibus creatis vocabulum futurum volebat. **I**tem, quare **Beatus Augustinus** 3° de civitate Dei cap. 10 ait: in propria rebus quibusque rerum humanarum, factis videtur, quia ipsarum Dei voluntate facti, appellantur remota, teneat, et lingua confitatur.

U

um principia, et causas entium mobilium
hauriuntur. Philosophus in 1° et 2° libro
agitur in hoc 3° de eius proprietate, quae est mo-
tus, et quae actione, et passionem eius continet,
et cum motus possit esse finitus, et infinitus,
tractat deinde de infinito; igitur eius methodum
sequenter sit.

Disputatio I

De motu, actione, et

passione

Quæstio I.

Quid sit motus?

§.

Unicus.

am necessaria Physico sit motus no-
tia p^o Aristotelis verba hic cap. 1. 2. tex-
tu se apta: quonia d^r, ait, natura quide
ē principium motus, et mutationis, methodus
d^r nobis de natura ē, n^o latere nos oportet quid
sit motus; necessarium ē n^o ē ignorare ipso, ip-
sorum et naturā: Cuius ex philosophia motus
ē: actus entis in potentia, prout in potentia,
que definitio eade ē, ac que ab ipso tradit ter-
minis: motus ē actus ejus, q^d potestate ē, qua
tenetur tale ē. Pro intelligētia, tamen illius
ad exteriorē ē in quolibet motu quinque repe-
riri. 1° movens, seu id, q^d movet: 2° mobile,
seu subiectum motus. 3° motus terminus ad
quem: 4° terminus a quo, et 5° via ipsa,
seu tendentia, qua mobile procedit ad ter-
minum ad quem. Sic in motu calefactionis, aque
up^o 1° 2° 3° 4° 5° 6° 7° 8° 9° 10° 11° 12° 13° 14° 15° 16° 17° 18° 19° 20° 21° 22° 23° 24° 25° 26° 27° 28° 29° 30° 31° 32° 33° 34° 35° 36° 37° 38° 39° 40° 41° 42° 43° 44° 45° 46° 47° 48° 49° 50° 51° 52° 53° 54° 55° 56° 57° 58° 59° 60° 61° 62° 63° 64° 65° 66° 67° 68° 69° 70° 71° 72° 73° 74° 75° 76° 77° 78° 79° 80° 81° 82° 83° 84° 85° 86° 87° 88° 89° 90° 91° 92° 93° 94° 95° 96° 97° 98° 99° 100° 101° 102° 103° 104° 105° 106° 107° 108° 109° 110° 111° 112° 113° 114° 115° 116° 117° 118° 119° 120° 121° 122° 123° 124° 125° 126° 127° 128° 129° 130° 131° 132° 133° 134° 135° 136° 137° 138° 139° 140° 141° 142° 143° 144° 145° 146° 147° 148° 149° 150° 151° 152° 153° 154° 155° 156° 157° 158° 159° 160° 161° 162° 163° 164° 165° 166° 167° 168° 169° 170° 171° 172° 173° 174° 175° 176° 177° 178° 179° 180° 181° 182° 183° 184° 185° 186° 187° 188° 189° 190° 191° 192° 193° 194° 195° 196° 197° 198° 199° 200° 201° 202° 203° 204° 205° 206° 207° 208° 209° 210° 211° 212° 213° 214° 215° 216° 217° 218° 219° 220° 221° 222° 223° 224° 225° 226° 227° 228° 229° 230° 231° 232° 233° 234° 235° 236° 237° 238° 239° 240° 241° 242° 243° 244° 245° 246° 247° 248° 249° 250° 251° 252° 253° 254° 255° 256° 257° 258° 259° 260° 261° 262° 263° 264° 265° 266° 267° 268° 269° 270° 271° 272° 273° 274° 275° 276° 277° 278° 279° 280° 281° 282° 283° 284° 285° 286° 287° 288° 289° 290° 291° 292° 293° 294° 295° 296° 297° 298° 299° 300° 301° 302° 303° 304° 305° 306° 307° 308° 309° 310° 311° 312° 313° 314° 315° 316° 317° 318° 319° 320° 321° 322° 323° 324° 325° 326° 327° 328° 329° 330° 331° 332° 333° 334° 335° 336° 337° 338° 339° 340° 341° 342° 343° 344° 345° 346° 347° 348° 349° 350° 351° 352° 353° 354° 355° 356° 357° 358° 359° 360° 361° 362° 363° 364° 365° 366° 367° 368° 369° 370° 371° 372° 373° 374° 375° 376° 377° 378° 379° 380° 381° 382° 383° 384° 385° 386° 387° 388° 389° 390° 391° 392° 393° 394° 395° 396° 397° 398° 399° 400° 401° 402° 403° 404° 405° 406° 407° 408° 409° 410° 411° 412° 413° 414° 415° 416° 417° 418° 419° 420° 421° 422° 423° 424° 425° 426° 427° 428° 429° 430° 431° 432° 433° 434° 435° 436° 437° 438° 439° 440° 441° 442° 443° 444° 445° 446° 447° 448° 449° 450° 451° 452° 453° 454° 455° 456° 457° 458° 459° 460° 461° 462° 463° 464° 465° 466° 467° 468° 469° 470° 471° 472° 473° 474° 475° 476° 477° 478° 479° 480° 481° 482° 483° 484° 485° 486° 487° 488° 489° 490° 491° 492° 493° 494° 495° 496° 497° 498° 499° 500° 501° 502° 503° 504° 505° 506° 507° 508° 509° 510° 511° 512° 513° 514° 515° 516° 517° 518° 519° 520° 521° 522° 523° 524° 525° 526° 527° 528° 529° 530° 531° 532° 533° 534° 535° 536° 537° 538° 539° 540° 541° 542° 543° 544° 545° 546° 547° 548° 549° 550° 551° 552° 553° 554° 555° 556° 557° 558° 559° 560° 561° 562° 563° 564° 565° 566° 567° 568° 569° 570° 571° 572° 573° 574° 575° 576° 577° 578° 579° 580° 581° 582° 583° 584° 585° 586° 587° 588° 589° 590° 591° 592° 593° 594° 595° 596° 597° 598° 599° 600° 601° 602° 603° 604° 605° 606° 607° 608° 609° 610° 611° 612° 613° 614° 615° 616° 617° 618° 619° 620° 621° 622° 623° 624° 625° 626° 627° 628° 629° 630° 631° 632° 633° 634° 635° 636° 637° 638° 639° 640° 641° 642° 643° 644° 645° 646° 647° 648° 649° 650° 651° 652° 653° 654° 655° 656° 657° 658° 659° 660° 661° 662° 663° 664° 665° 666° 667° 668° 669° 670° 671° 672° 673° 674° 675° 676° 677° 678° 679° 680° 681° 682° 683° 684° 685° 686° 687° 688° 689° 690° 691° 692° 693° 694° 695° 696° 697° 698° 699° 700° 701° 702° 703° 704° 705° 706° 707° 708° 709° 710° 711° 712° 713° 714° 715° 716° 717° 718° 719° 720° 721° 722° 723° 724° 725° 726° 727° 728° 729° 730° 731° 732° 733° 734° 735° 736° 737° 738° 739° 740° 741° 742° 743° 744° 745° 746° 747° 748° 749° 750° 751° 752° 753° 754° 755° 756° 757° 758° 759° 760° 761° 762° 763° 764° 765° 766° 767° 768° 769° 770° 771° 772° 773° 774° 775° 776° 777° 778° 779° 780° 781° 782° 783° 784° 785° 786° 787° 788° 789° 790° 791° 792° 793° 794° 795° 796° 797° 798° 799° 800° 801° 802° 803° 804° 805° 806° 807° 808° 809° 810° 811° 812° 813° 814° 815° 816° 817° 818° 819° 820° 821° 822° 823° 824° 825° 826° 827° 828° 829° 830° 831° 832° 833° 834° 835° 836° 837° 838° 839° 840° 841° 842° 843° 844° 845° 846° 847° 848° 849° 850° 851° 852° 853° 854° 855° 856° 857° 858° 859° 860° 861° 862° 863° 864° 865° 866° 867° 868° 869° 870° 871° 872° 873° 874° 875° 876° 877° 878° 879° 880° 881° 882° 883° 884° 885° 886° 887° 888° 889° 890° 891° 892° 893° 894° 895° 896° 897° 898° 899° 900° 901° 902° 903° 904° 905° 906° 907° 908° 909° 910° 911° 912° 913° 914° 915° 916° 917° 918° 919° 920° 921° 922° 923° 924° 925° 926° 927° 928° 929° 930° 931° 932° 933° 934° 935° 936° 937° 938° 939° 940° 941° 942° 943° 944° 945° 946° 947° 948° 949° 950° 951° 952° 953° 954° 955° 956° 957° 958° 959° 960° 961° 962° 963° 964° 965° 966° 967° 968° 969° 970° 971° 972° 973° 974° 975° 976° 977° 978° 979° 980° 981° 982° 983° 984° 985° 986° 987° 988° 989° 990° 991° 992° 993° 994° 995° 996° 997° 998° 999° 1000°

calore: aquiritio ē tendentia, seu via ad calo-
re, qui ē terminus ad quem, et in quo mobile,
seu aqua quiescit.

Obseruandum inuicem ē duplici
dari in subiecto potentia respectu formae alie
ē ad formam ad fieri uā formam alia: qđ fieri
uā formae, seu via subiecti ad illam dicitur motus,
qui propterea recte p̄ data explicat definitio-
nem quatenus p̄ actum innuit motum
p̄fectionem ēē actiuam s̄c subiecti, uel mobi-
li potentia, nempe ad fieri formae, et p̄
ēē actum entis in potentia, prout in potentia
significat ip̄um ēē p̄fectionem uialem et
transiit hanc p̄fectionem mobile, ip̄um relin-
quendo in potentia ad terminum, prout quan-
diu subiectum ē in motu, existit adhuc in potentia
ad formam habendam id ē in via ad illam. Ex quo
patet motum posse, et formam elargiri et in de-
finiri: actiuam tendentia mobile ad termi-
num, quae definitio coincidit cum s̄c cum illa qđ
de ē in substantia.

Si ad tria data definitionem
dicar ea uenire alijs a definito, nā forma
Embrionis materia actuat, illa relinquendo
in potentia ad formam uenire: qđ illud exigit
in dispositionis materia ad quacūq; formam,
et in calore remisso, qui subiectum actuat relin-
quendo illud in potentia ad calorem interius
si, in qua, hoc dicar, respondeo omnia relata

relinquere subiectum in potentia in quantum
omne imperfectum ad perfectum ordinatur, secundum
per modum fluxus fieri via, ut tendentia ad
terminum, quod est de essentiali, et specifica ra-
tione motus.

Corum, quod a potentia in actum
transcunt aliqua forma, acquirunt, quod
id requirunt in instanti, sic aer, cum sole
in instanti fit lucidus, alio modo paulatim, et
successive, sicut orator ad remmum paulatim
perueniens, et puer successive caecum. Hinc
duplex est motus instantaneus, nempe, qui
in instanti perficitur, ut generatio, corruptio,
illuminatio, et successivus, qui non fit in in-
stanti. Definitio data motus proprii-
tatem ostendit motui successivo, nihil conti-
nuum accommodari potest instantaneo, nequam
in hoc modo instanti sit fieri, et factu
esse, hoc autem est de instanti reali, possumus
quippe duo instantia disputare naturae, unum
in quo scilicet fieri, alterum in quo scilicet factu
esse, sed notate dictam definitionem, non posse adap-
tari actionis instantaneae, quia licet videatur in
illis aliquis intercedere motus, hic non significat
aliquid tendens ulterius, factus ulterius non
ordinatus, in quo enim est in potentia, non est ad
aliquid actum.

II ^{loqu} **§. I**
in hoc veniunt. **¶** Inter actionem
motum, et passionem statuitur distinctione
reale, ex natura rei, non in sensu scholastico
ut apud philosophos iudicat. De veritate solus ratio-
nis admittit distinctionem, magnamque pars u-
triusque scholae. **¶** Hac sit

Conclusio nostra.

§. II
Inter actionem motum, et passionem nulla dat real-
iter distinctio. **¶** Nulla necessitas adest mul-
tiplicandi entitates actionem motum, et passio-
nem: quod est una realis entitas, ac consequenter rea-
liter non disjunguntur. **¶** Eadem eadem realitas per di-
versas denominationes potest esse actio, motus, et
passio, ut patet in calefactione, quae, ut egreditur
ab igne, dicitur actio, per hanc recipitur in corpore, videtur
illudque physica immutat passio, ac denique motus,
propter fluxum, viam, et tendentiam, ad terminum
predicatum, quod exprimitur docet. **¶** Aristoteles in
dialogo de veritate, cap. D. per haec verba: omnis
et in modis eadem res recipit diversos videtur
actionis, namque in actione, sepe recipit, ut
in passionibus, sicut namque et in appetitibus, et pas-
sionibus: unde et actio dicitur, et passio potest.

Argumenta solvuntur.

§. III
Aque. **¶** Actio motus, et passio ad haec
se pertinent predicamenta, quae pertinent ad
diversa predicamenta, et realiter distincta.
quod. **¶** Patet ex eo, quod motus, iuxta philosophum

ad nullum directum spectat predicamentum, actio
 vero et passio. speciale predicamentum constituit.
 Porro mixta que pertinent ad diversa predicamen-
 ta sunt res se diversae; hoc est, nullo genere conveni-
 niente, et quia res se diversae realiter disgi-
 unt, cum habeant diversas essentias. Ad hoc arripitur respondet D. Th. 1° 2° metae lect.
2^a per haec verba: predicamenta diversificantur
2^a diversimode, quod predicantur; unde idem 2°
quod diversimode predicantur ad diversa predica-
menta pertinet.

Respondetur ergo negando mixtum. Ad
 rationes disquis in mixtum et res se diversae in se phy-
 sice, et entitative non metice, et oblique secundo mixtum,
 et applicata distinctione mixti, implicita ejus disquis
 ratione: habent diversas essentias meticas secundo
 physicas non ratione, et secundo. Res non loquuntur in predicamento
 nec predicamenta constitunt prout sunt a parte
 rei materialiter, et entitative, sed prout sub-
 stant metice: videlicet rationi per ordine ad diversa mo-
 data, quae sunt prout sunt in nullo conveniunt genere,
 et res se diversae, et ad diversa pertinent predi-
 camenta, 2° quod diversimode predicantur, ut D.
 Th. loquitur. Ex quo ergo ad diversa predicamenta
 pertineant, actio, motus, et passio, solum inferunt
 distinctionem metice essentias habere, secus di-
 recte se entitative, non realiter disqui.

Insuper, quae
 ad diversa pertinent predicamenta disquirunt
 distinctione generica: quod et entitativa. Sed nega
 distinctio generica entitativa supponit, cum mixtum
 sit illa quod videtur. Non nega, et ante posuit, quia

generica distinctio nec supponit, nec excludit
diversitatem, sed numerica distinctio, et
ad utramlibet se habet indifferenter, et dicitur
generica distinctio, nra enitativa sumpta
distinctione pro dissimilitudine nro pro ca-
rentia identitatis, q̄a generica distinctio
informali, dissimilitudine, et diversitate
ortit, et n̄ in distinctione materiali, et entita-
tiva. Item ex distinctione generica, quae citro-
lus p̄ter acceptum nro minimè colligit phy-
sica, et entitativa; alias etm ex distinctione
specifica atq̄, a ratiōe realia distinctio illorum
entitativa posset inferri, qd̄ ē falsum.

De: si actio, et passio s̄ idē exit idē etm agere
et pati; at hoc falsum ē: q̄a = Argues
licet actio, et passio sint realiter idē in abstrac-
to, secus vō in concreto, q̄a prout sic applicata s̄
sunt realiter distinctae, distinctaeq̄, s̄ diversi-
tate terminorum, a quib̄ determinat distinctio
agendi, et patiendi. Patet hoc i his concretis, e.g.
noscere, et cognoscere, quorum forma eadē ē ip-
sa tamen s̄ distincta, q̄a n̄ solid involvunt
formam, s̄ et virtutem formam.

Ex dictis satis colligitur actiones motum, et passionem disqui-
maliter p̄ intellectum, qd̄ sufficienter pōt con-
grua orationum, ortatq̄ ex eo, qd̄ distinctivae de-
finitionis explicant. Colligit bene in nra sen-
tentia intelligi posse commune illud proloquium
actio, et passio s̄ unus motus; secus vō in oratione;

Disputatio II. De infinito

Quaestio unica Quid sit, et an dari possit infinitum?

S. Unicus.

Disputatio de infinito valde difficilis est: nec mirum inquit Vincennius Spica: eam n. nisi valde imperfecta ejus de notionē habeamus; multaq. fortasse ignoremus ex quorum cognitione tota res dependet infiniti. Vt, qā aliquatim salte illius notitia utilis ē, et necessaria aliqua de ipso licet breviter tractabimus: Igit infinitum sic ab antiquis Philosophis definitur, cujus nihil ē extra, quae definitio impugnatur a philosopho ex eo qd potius ē explanatio totius pfecti, quae explicatio infiniti: unde ipse sic infinitum definit cap. 2. hujus libri: cujus aliquid semper ē extra, id ē extra id, qd acceptum ē ita scilicet, ut sumenti aliud, et aliud semper sup. sit aliquid sumendum. Cuius definitione maxime advertit quae communiter tradit, et hix terminis dicitur: infinitum

ē id qd caret fine; na' sicut finitū ē qd ter-
minū, et finē habet, sic infinitū ē qd illo ca-
ret; unde infinitū dicitur impetrabile, et
immensurabile.

Infiniti varia sūt species: na'
aliud ē infinitū absolute, et in omni genere
pfectionis, seu essentia, qd sūt simplex pfec-
tio prevalens multitudini pfectionū om-
nē numerū superanti, ut Deus aliud ē
infinitū in genere determinato, et hoc ē
2us multitudinis, in quo nempe sūt unita-
tes nullo finito numero comprehensibiles:
ū 2us magnitudinis, ut si daretur linea infi-
nita extensionis: ū 2us intentionis, ut si da-
retur calor sine fine intensus in aliquo sub-
iecto. Aliud ē infinitū in actu, aliud in potentia.
Sūm qd dicitur etm categorematicū ē illud qd
actu caret terminis, ut si actu daretur infi-
nita hominū multitudo. Infinitum in po-
tentia. Sincategorematicū appellat, et ē, qd li-
cet in se finitū sit, tamen 2us ea, quā habe-
re potest caret fine: sic quolibet hominū mul-
titudo actu ē finita, et infinita in potentia, qā
qualibet data alia mīx, et mīx sine fine potest
dari.

Ex his infertur infiniti propria ē in plu-
ra posse dividi infinita; na' si infinitus homi-
nū daretur numerus actu infinita etm darentur
numeri species, ut infiniti binarij, ternarij.
Et ē propriū infiniti, qd nec additione finita

infinitu fiat, ne ablatione finita reddat
finitu. Et tande finiti e propriu quodum n sit
maius alio formaliter, nempe in ratione
infiniti, quamvis utru possit ee maius alio
materialiter; etenim si daret infinita homi-
nu multitudo maior foret absque dubio multitu-
do capillozu.

His positivis omnes in presenti
magis supponunt, quia possunt dari actu infini-
tu absolute, et in omni genere, quale neces-
sario e Deus optimus maximus. Supponunt
in sup extra Deu nullu actu dari infinitu;
na hoc inmensurabile, et Deus fecit omnia
in pondere, et mensura, iuxta illud sapien-
tie 8o: omnia in mensura, et numero, et
pondere disposuisti. Supponunt etiam fere om-
nia sua fluxu infinitu dari in chate-
gorematicu, ga data qualibet creatura potest
dari perfectior, et perfectior infinite, ut oriat ex
infinita Dei potentia, et virtute ejusq com-
municabilitate sine termino; quantumvis
em communicet, semp potest amplius sine
fine communicari, insup utraq hoc suposi-
tio oriat ex philosopho in presenti cap. 5o,
ubi sic ait: e qd infinitu quodammodo ponen-
du, et deponendu aliquomodo; na dat poten-
tia negat actu.

Major ad difficultas e circa in-
finitu in actu possibilitate: unde auctores disputant

Postquam Philoso egit de natura motus,
et infiniti disputat in praesenti in libro,
de duabus entis naturalibus extrinsecis affectionibus,
in proprietatibus, de loco nempe, ad quem ens na-
turale movetur, et de tempore, quo movetur.
Ista ad vacuum privative opponit loco disputa-
tione adhibet de vacuo.

Disputatio I

De loco.

Quaestio I

Quid sit locus realis, et quibus modis res possit esse in loco.

S. Unicus.

In claritate positi in loci natura proceda-
mus investigatione, notandum est aliud esse
locum commune, proprium aliud. Ille est, qui plu-
ra simul continet, ut aër volucres, aqua pisces.
Proprium est, qui se immediate unum tantum continet lo-
catum. Locus communis, ut ait Dr Phil^o improprie dicitur locus, tu quia mediate solum continet loca-

tur, ut enim, quia non continetur, utat locato, cui semper
est in se eo. Ergo et proprius in presentia
apud qui est duplex, intrinsecus nempe, et
extrinsecus. Intrinsecus est potentia ipsa, seu
adiacentia corporis ad locum, ex quo patet pro-
prie locum non esse unde totum agimus, et extrinsecus,
qui iuxta Philosophum est ultima superficies corpo-
ris continentis, scilicet, et immobilis.

Est locus superficies
et, quia cum locus, et locatus debeant esse simul, et
duo corpora nequeant penetrare, necessario est
locus esse superficies, et non corpus. Haec superficies est
ultima, quia si qua libet superficies corporis continen-
tis locatum est locus, et illa dum taxat, quo dicitur loca-
tus, et est signa corporis locati, respectu cuius dicitur
scilicet; nam superficies, quae intrinseca, et ultima est
respectu corporis locati, est scilicet, et extrinseca res-
pectu corporis locati. Quia etiam immobilis, quia quam-
vis mutetur corpus locatum, locus tamen nunquam
movetur. Hinc Aristoteles ostendit, dicentem in-
ter alia omnia verum esse, et locum, ita hic cap. de
loco, ut ait, verum locus, qui transfigi potest, ita
locus est verum immobile.

Haec loci immobilitas difficile
explicatur, quare Aristotelica loci definitio ab aliquibus
reposita, nam superficies ultima corporis ambientis
sepe mutat respectu corporis locati: si ergo locus
est immobilis, nequit esse ratio, ut sit in ulti-
ma superficie. An patet, nam arbor in medio
fluminis plantata, est navis in mari ancora

firmata in terram in loco ē; et tamen super
ficies aquae navim, et arborē ambiens nō ē im-
mobilis respectu ipsarū; cui utinam fluat, et
mutetur. Et ad dicendum ex Deo. Quia superficies
aquae navim ambiens et arborem nō ē
ipsarū locū videatū materialiter, et in
eō entis, sed quatenus ē superficies. Huius aquae
et terminat, quae fluat, et prout accipit formā
litterae nempe 2^a tale divinitus ad terrā cen-
trū, ad polos mundi, et ad alia puncta physi-
ca quo. verum nunquam mutat.

Si autem queras,
an praeter locū reale. detur alter respondens datus
locū imaginariū; qui ē spatium illud quod extra
caelos despicimus in infinitū diffusū, ubi nihil
adest possunt tamen ibi ēē quot quot alij mun-
di vellet Deus creare: Locū hūc actu nihil ē
corporeū, tanquam negatio repugnans ad recit-
pionda corpora, atque adeo appellatū imaginariū,
vel spatia imaginaria; quod potest dici locū
terre si extra mundū ceterū est. spatium reale
ceterū ēē in fine diffusū; alias idē quod ceterū
imaginariū inquirimus, inquirere debemus de spatio,
ultra imaginariū extenditur: ut quod ē creatū, et
increatū. Non hoc 2^a quia praeter Deū nihil
dat reale increatū. Si sic: potest ad mundū, et
ejusde, pariter traheretur; et cum sit infinitū diffu-
sū mundus ēē actu infinitus, quod ab omnibus
reperit, et saltem indefinitus in locutione Car-
tesiana omnia illa: ^{mensura} omnia in numero, et ^{mensura} mensura
et pondere disposita.

id singulare habere, qđ nempe n̄ sit p̄ ea con-
gruus Christi ad unū locū limitatū, sicut sub-
stantia spiritalis existit em̄ in pluri locis
p̄o numero scilicet alteri, inquit dicit, et in
quibz sacramentū accipiat, unde modus iste
quo Christus existit in Eucharistia dicitur sac-
ramentalis.

Quæstio II.

Utrum duo corpora quan-
ta possint esse in eodem
loco, seu penetrari?

Notantur a-
liqua.

§ I.

unc dat penetratio, quando duo, & plura
corpora quanta localiterq̄ extrema eade
omnino superficie ambiunt adequate atq̄ adeo
in uno eodeq̄ loco sūt, et minent. Hanc pene-
trationē n̄ posse naturaliter evenire suppo-
nunt omnes ista aliqui antiquos, statq̄ ex eo,
qđ natura nequit naturaliter eē sine sui

proprietatis: corporis atque uniti una ex pro-
prietatibus est impenetrabilitas, ut stat ex met-
ta. Quæritur quod si tunc dividitur, seu vult
turaliter potest accidere penetratio; in quo
dubitabit huiusmodi, et sententia negatiua daretur
et probabile. Itaque sententia omne. Cha-
tolici ita laborant, præterea negant pene-
trationis possibilitatem, ut ex philosophia habeant
aliquid, quod opponere possint veritati catholice,
et vera, et ad corpus Christi existentia, in
quavis hominis sacre parte.

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

111

ex his, que diximus in meta: p[er] illa in duob[us]
corporib[us] quantis potest impedire: p[er] et potest
facere, q[uo]d in eode[m] loco existant, & q[uo]d sint penet-
trata. Omnia ista ut preter n[ost]r[u]m, que pa-
tet 1° ex eo, q[uo]d cu[m] 2us effectus n[on] sit id, a
quo forma essentialiter dependet in suo e[ss]e; re-
quirem[us] ad illud potest abs dubio sine illa ma-
nere. 2°, q[uia] et in exteriorib[us] localib[us] e[st] effect-
us 2us quantitati[is] ip[s]ius intimior, q[uo]m[in>us] e[st]
penetrabilitas, et illa miraculose e[st] facta im-
pedit Deus in Eucharistia Christi corpore.

Argumenta solvuntur.

III

Argues 1°: impenetrabilitas nec divinitus po-
test tolli a quantitate: q[uia] nec divinitus possunt
duo corpora coexistere. P[ro]b[atur] aut[em] effectus forma-
lis forma; nec intrinsecus potest tolli natura forma;
et impenetrabilitas e[st] effectus formalis quantitati[is]:
p[ro]b[atur]. 2° Impenetrabilitas e[st] extrinsecus quanti-
tati[is]: p[ro]b[atur] n[on] potest auferri a duob[us] divinitus cor-
porib[us] quantis. Ad 1^{am} n[on] aut[em] p[er] p[ro]prietate[m] di-
vino n[ost]r[u]m effectus formalis forma. 3us secundo:
2us n[on] n[ost]r[u]m et n[ost]r[u]m distincta e[st] e[ss]e. Ad
2^{am} d[icitu]r q[uo]d aut[em] impenetrabilitas radicalis e[st] e[ss]e,
formalis, et actualis n[on] aut[em], et e[ss]e. Impene-
trabilitas actualis, nec e[st] essentia quantitati[is],
nec ip[s]ius 1us effectus, et aliud p[ro]prietate[m] natu-
raliter debita quantitati[is], n[ost]r[u]m effectus 2us.

unde illa potest Deus supernaturaliter operan-
do auferre à quantitate, quemadmodum de can-
de ratione auferit ab illa in Eucharistia ex-
tensionem localem.

Replicatur: quamvis impenetra-
bilitas actualis sit effectus 2^{ae} quantitati;
non tamen positivus, & privativus, seu negati-
vus; & effectus 2^{ae} privationis, à negativus;
nequit Divinitus auferri manente essentia;
alias posset Deus à Leone irrationalitate au-
ferre: qd. = Neque enim: qm̃ impenetrabilitas
fundatur in expulsionem quantitatum ab eodem loco,
seu in exigentia loci non occupati, distinctionemq̃
localis, quæ habet qualibet quantitas, quæ quidem
quid positivum est à Deo datur, ne una quantitas
confunderetur cum alia, et ut actualis ordo servaretur
quantitatum; sicut ad servandam distinctionem
qualitatum indita est ipsis contrarietas. Sicut
q̃ Deus à qualitatis auferre valet contrarie-
tate, eamq̃ in eodem subiecto sociare, ita potest à
quantitatis auferre positive expulsiuam, illamq̃
in eodem loco sociare. Irrationalitas est effectus
negativus fundatus in ipsa essentia Leonis im-
mediate: unde nulla est paritas.

Arguetur 2°: due
substantiales forme requiuntur in eadem ma-
teria: due quantitates successive, duo dies ho-
diernus ṽq̃ est externus, requiunt simul exis-
tere: qd. nec duo corpora supernaturaliter in

loco ee. = Nego nego. Disparitas ad I^u sⁱstⁱt in eo, qd si tua forma e^st in eade materia tunc tolleretur ab unaquaq^e expulsi^o alterius, quae e^st effectus I^u privativus; quo sublato salva essentia n^o sⁱstⁱt^ur; hoc e^st in ipso nulla e^st actus I^u, qd e^st ejus essentia. At penetratio admissa e^st tollit effectus I^u positivus quantitatis. = Ad I^u e^st disparitas in eo, qd si duo quantitates successive simul existerent, tunc tolleretur essentia earum scilicet ordo prioris, et posterioris, e^st ita qd duo corpora sint in eode loco, seu qd duae quantitates permanentes penetrant e^st infert defectus effectus I^u.

Dices: p^{er} penetrationem tollit e^st essentia quantitatis permanentis: q^{uod} nulla e^st disparitas. Ans^{er} pot^{est}: essentia quantitatis permanentis e^st habere partes extra partes; at p^{er} penetrationem tollit qd partes sint extra partes: q^{uod} = Nego ans^{er}. Ad p^{ro}pterea dⁱstinguo n^{on} n^{on} habere partes extra partes in ordine ad se scd^o in ordine ad locu^m, n^{on} n^{on} et distincta n^{on}, nego. Quamvis quantitates permanentes penetrant n^{on} habeant partes extra partes in ordine ad locu^m, idem vero in ordine ad se, in quo stat quantitatis essentia. Patet hoc in Eucharistiae sacramento, in quo e^st quantitas corporis Christi, licet ibi in ordine ad locu^m partes ejus n^{on} sint extrinsecae.

textu supposita penetrationis, posibilitate cor-
 poris, cu corpore, etm eet possibilis penetratio
 corporis, cu parte, et sic posset eandem orbem tex-
 turem reduci ad indivisibile spatium loci, qd
 e incredibile, ite tunc brachium, cu digito pene-
 tratu neet majus digito, qd e absurdum. =
 Respondeo sequela Ia ee certissimam, mihiq
 valde credibile, supposita fide existentie cor-
 poris Christi in quolibet indivisibili hominem
 em. major formalis difficultas em illo, qua
 in hoc, qd etm fit vero simile et certu ex eo,
 qd ex penetratione nulla sequit contradiclio. Ad
 alteru dispo. Brachiu cu digito penetratu
 nee majus digito actualiter extrinsece, et qua
 ad locu scedo: radicaliter intrinsece, et quoad
 se no, qa etvi ob defectu extensionis localis n
 apparet majoritas in te tamen abobusio
 majus eet.

Quæstio III.
 Utrum idem numero
 corpus possit divinitus
 replicari, seu esse cir-

cumscriptive in duo:
bus, vel pluribus
locis?

Notantur aliqua, et
sententiæ referuntur.

§. I.

venit in præsentia, an sicut duo corpora
possunt miraculose eē in eodē loco; ita pa-
riter idē corpus possit eē in plurib' locis? pro-
cedit ad quartā de præsentia circumscriptiva,
localiter extrema, seu loco commensurata; an
nempe idē corpus possit p absolutam Dei poten-
tiam eē simul. Martini, et pariter, ita ut utrobq;
mediante sua quantitate sit localiter extremus,
et a loco extremus adequate circumscriptus. Pro-
cedit, inquit, quartio ad modū essendi in loco cir-
cumscriptive; an idē corpus posse supernatura-
liter eē in plurib' locis definitive, et circumscrip-
tivo in uno, in alijsq; definitive sacramentaliter,
supernaturaliter hereticos, fide em, cōtinuē corpus
christi circumscriptive locatū in celo existerē sacramen-
taliter in omnib' hōib' secretis; de suo quippe corpore fuit ipse locutus

et in ultima cena dixerat: hoc est corpus me-
um, ubi totum suum corpus sub panis speciebus
 tantum manibus suis tenuit, sumendumq; por-
 tavit discipulis suis. Quibus positis ad quæ-
 sitionem istam respondent negative affirmative
 et scholasticæ, et communiter Jesuitæ; cuius sit.

Nostra conclusio.

§II.

Potest idem numero corpus miraculose esse
 in duplici loco circumscriptive. Potest: quam-
 vis ita duo corpora naturaliter exigant
 duplices locos, sicut unum corpus locum unicum,
 possunt tamen duo corpora esse miraculose in
 eodem loco: quod potest idem corpus esse simul in duobus
 locis. = Negant istam paritatem in eo vivente,
 quod si idem corpus esset in duplici loco esset divisum
 à se, quod implicat contradictionem; cum corpus in-
 dividuum sit essentialiter individuum in se: at ex
 quo duo corpora in eodem loco sint solum se-
 quitur, quod unumquodque non sit divisum à quolibet alio,
 quod est illi accidentale. = Sed ista, quod tamen essen-
 tiale est indivisum esse divisum à quolibet alio, quia
 esse individuum in se; cum quilibet per id, per quod est, hoc unum,
 per id ipsum, non sit quidquam aliud à se distinctum:
 quod nulla est disparitas lata.

Ut autem equivocatio tollat
 notate duplicem esse individuationem in se, et divisionem

ad alio, una nempe enitativa, localis alia.
1^a tam indivisio, qua divisio. e rei essentia-
lis; 2^a v^o accidentalis. Quando q^o duo corpo-
ra s^ut in eode^m loco n^o tollit divisio a quolibet
alio enitativa; na^m quamvis sint penetra-
ta s^ut distincta, et diversa; s^{ed} solum localis,
q^ua quoad locu^m n^o s^ut divisa. Similiter p^oq^u si
ide^m corpus, est in pluri^{bus} locis circumscripti-
ve tolleret ab eo n^oq^uid^e divisio enitativa,
s^{ed} localis, in quo n^o est repugnancia: semp^{er} q^o
n^{ra} paritas manet firma.

Por^o 2^a conclusio
alia ineluctabili paritate, pluxima^mq^{ue} in
genia s^unta^m torquere: fide^m co^mmuⁿe id^em co^m-
pus Ch^{ri}sti ex^{is}tens circumscriptive in a^lio,
et definitive, uⁿ sacramentaliter in hostijs sac-
cratis: q^o potest idem^e corpus ^{et} circum-
scriptive in pluri^{bus} locis. *Por^o ob^o 1°:* diffi-
lius est id^em corpus est in uno loco circumscrip-
tive, et in pluri^{bus} definitive, qua^m est circum-
scriptive est in pluri^{bus}: q^o si *Q^o 2° aⁿs:* difficilius
est idem corpus simul in pluri^{bus} locis cum prae-
sentia sibi nullatenus naturali, qua^m in pluri^{bus}
locis est cu^m praesentia sibi naturali, et convenien-
te; at corpus in uno loco ex^{is}tens circumscrip-
tive, et definitive in alijs pluri^{bus} ex^{is}tat in istis
cu^m praesentia nullatenus sibi naturali, qua^m
nempe totu^m ut in toto, totu^mq^{ue} in qualibet parte;
corpus v^o ex^{is}tens in pluri^{bus} locis circumscriptive.

ē in illis cu' praesentia sibi naturali scilicet
et circumscriptiva: q̄.

Pro. 2^a superior negā.
ut idem corpus sit circumscriptive in pluri;
tot h' occurrunt vitanda impedimenta, quot
superanda occurrunt, ut quidē in uno exis-
tens circumscriptive existat definitive, in alijs;
ad 1^{am} sū am occurrat solū epigentia corporis
ad essendum in uno loco naturaliter; ad 2^{am},
ad hoc occurrat epigentia, et insup' occurrat
epigentia ejusde' corporis ad essendum in
unico loco cu' extensione locali: q̄ si Q. =

Fixmat: si praesentia circumscripta n̄ ex-
cludit alia definitiva; corpus ita ad unū
locū n̄ limitat, ut n̄ sinat illud alibi praesens
ē vere, et proprie: q̄ n̄ inap' resistit alteri
praesentia circumscriptive, qua' definitive;
maxime cu' haec epigentia corporis tal' persona
n̄ sit, qua' circumscriptiva. 2^a: praesentia
definitiva n̄ excludit alia definitiva: q̄
nec circumscriptiva alia circumscriptiva. Patet
negā, et praecipue; cu' oīa multiplicatione
aeque militent argūta ratiā, ac oīa multi-
plicatione circumscriptive.

Respondet 3° mo

Salanco negando paritatem, q̄a ratio formalis
praesentia circumscriptive ē quantitas; unde
hac immultiplicata nequit multiplicari illa;
ratio vō formalis definitiva praesentia n̄ ē
quantitas; d' overisio substantia panis in

corpus Christi; quia cum multiplicari possit
imo pluries multiplicet, partiter multiplicari
non valet praesentia definitiva. = Tene sit:
quod veritas substantia panis in corpus Christi
est ratio formalis praesentiae definitiva; at im-
multiplicata conversione multiplicat praesentia
definitiva: quod immultiplicata quantitate
potest multiplicari praesentia circumscriptiva.
Primum: per unam conversionem sectat hostia;
at ab aliâ conversione divisa hostia multipli-
cat praesentia definitiva in omnes particulas
in quas dividit: quod.

2^a: quantitas non est ratio for-
malis praesentiae circumscriptivae ut cum quibus ali-
as nullus corpus quantum posset esse sine illa quod
est falsum. Est itaque quantitas similis rationi prout
enotat locum, aut applicationem ad illud, seu ubica-
tionem circumscriptivam; prout sic est in casu
relocationis quantitas est multiplex, licet non in
se enotative tamen, pluresque essent ubicationes:
et sic tot essent ^{quae} forma, quot effectus formales,
sequebanturque multae sequitur hoc immultiplicari,
immultiplicata absolute, et in omni sensu ra-
tione formali.

Argumenta solvuntur

§. III.

Oponunt se haec Angelica praecipue, plures
in locis coexistentes implicare contradictionem duplicem
corpus esse circumscriptivum in duplici loco, et nec

p̄ miraculu p̄sse circumscribere velocari, et
 Paremenū Anselmu, qui in Monologio cap.
 2° haec habet: qđ totu ē in aliquo loco, quomodo
 simul ē in alio loco, si nihil ~~esse~~ potest ēē in
 alio loco? = Responde (Vt Hic mente) ēē idē
 corpus n̄ p̄sse ēē circumscribere in duplici loco
 intellecta circumscriptione, prout ab antiquis in-
 telligebat; hoc ē intelligendo negationē aliterius pre-
 sentie, secus vō illa intellecta essentialiter, quo
 sentia n̄ excludit alia presentia, au n̄ claudit
 negationē essendi in alio loco p̄ presentia diver-
 sa. Eodē sensu potest explicari Anselmus nūq̄
 dicē ip̄su loqui ip̄i p̄sentia ordinaria et na-
 turali. Vel respondet cu' Vt eximio Ansel-
 mu loqui argumentando n̄ definiendo; unde
 cap 22. idem s. Qđ dicit discursu a se factu
 nihilcludere.

Atque 2° ratione: corpus idē re-
 plicari implicat contradictionē: qđ nec diuinitus
 dari potest replicatio. P̄t̄ autē: si idē corpus re-
 plicari p̄set ēē circumscribere in duplici loco,
 et n̄ ēē circumscribere; at hoc implicat contradic-
 tionē: qđ. Ille quoad 1^{am} partē supponit, et quoad
 2^{am} p̄t̄: modus essendi circumscribere ē talis,
 ut locus sit comprehensivus locati, na locus
 circumscribitur, ita debet continere locatu, ut ni-
 hil locati sit extra; at corpus existens in dupli-
 ci loco n̄ ita existeret, ut locus ēē comprehen-
 sivus ip̄ius: qđ n̄ ēē in illo circumscribere. =
 Dic' comprehensione circumscribere solum

existere in hoc, qđ totu corpus correspondeat
toti loco et partes corporis parti loci; secus vñ in
hoc qđ corpus existens hic, n̄ possit ~~posse~~ exis-
tere alibi. Unde in forma, nō ams, et m̄m
p̄tiva, et ad p̄tione nō m̄m, et nega.

Sed statim
replicabit: implicat contradictione, qđ corpus sit cir-
cumscriptive in aliquo a loco, et qđ sit extra
illud. 2° aliqua pars: qđ multo magis impli-
cat qđ sit extra. 2° totum, ut eet, si idem cor-
pus eet replicatu. Explicat: ut locatu loco com-
prehendat n̄ sufficit, qđ locu totu contineat
locatu, et requirit ultra, qđ locatu contineat to-
taliter, hoc ē, qđ ita sit in illo, ut n̄ sit in alio,
nec extra illud: qđ a ratione circumscriptionis ē
essentially determinare locatu ad unicu lo-
cu. Arguitur hoc, sicut et replica ho, aliqđ
similes congruant presentia corporis Christi,
in sacramento: unde illis utuntur heretici ad p̄tan-
du corpus Christi n̄ posse ēē in calo, et in hos-
tia; cu in calo sit circumscriptive, ac p̄sequens
comprehensive.

Respondes directe ad replica dis-
guendo ams: et qđ sit extra illud ē naturaliter
accedo, sup naturaliter subdisquo, et qđ sit ex-
tra illud p̄ eandē presentia p̄ qua ē in illo ac-
cedo, p̄ distincta, et diversa presentia nō ams,
et sub eadē distinctione nega. Ut corpus sit
circumscriptive in aliquo loco solum necesse ē,

qđ totu corpus sit intra; n̄ vō, qđ 2^a alia
 presentia n̄ sit extra. Patet hoc in Christi
 corpore, qđ in celo ē circūscriptive, et ade-
 quate, et tamen hoc n̄ impedit ipsu existere
 extra. 2^a alia sacramentale nempe pre-
 sentia; et omnium ratio ē, qā hoc ipso, qđ dis-
 tincta presentia corpus sit extra v̄ intra
 n̄ potest verificari de illo intra, et extra eē 2^a
 idē, et 2^a diversa, in qua nulla ē contradictio;
 cum hoc sit affirmatio, et negatio ejusde de eo-
 de, et 2^a idē.

Ad explicationē eadē distinctione
 distinguendū ē ante, et dicendū de ratione com-
 prehensionis n̄ eē, qđ ^{locus} corpus teneat ~~totum~~
 locatu totaliter =; siro totaliter cadit su-
 pra rationes tinendi; verneō si cadit supra
 vel intra 2^a rationē, sub qua tinet. Et
 pō corpus comprehendat a loco aliquo debet
 tineri totaliter 2^a illa presentia p̄ qua ē
 in illo: vū p̄ hoc n̄ excludit posse ab alijs com-
 prehendi etm 2^a alias rationes formales,
 seu presentias; na ut obū aliqd comprehendat
 n̄ requirit, qđ cognoscat ip̄ p̄ omnes rationes
 sub quibz potest cognosci a distinctis potentijs,
 et qđ totaliter cognoscat p̄ rationē, sub qua id
 tale potentia spectat.

Sicut qđ Christus Dominus

p[er] scientia[m] beata[m] res naturales comprehendit, quin ei correspondeat I[n] ratione formalis, sub qua ab ipso comprehendunt[ur] etiam p[er] scientia[m] acquisita[m], ita pariter, ut locum comprehendat a loco opus n[on] e[st], q[uo]d corpus correspondeat loco. I[n] alia[m] praesentia[m], quam potest habere, & sufficit in illo e[ss]e p[er] unica[m] praesentia[m], quae ratio formalis sit constituendi illud in tali loco. Nec q[uo]d ab uno loco comprehendat implicat ab alio simul comprehendere admodum quo eadem res naturalis a Deo comprehensa potest comprehendere, et a factis simul ab Angelo simul comprehendere. Proterqua[m] q[uo]d ut bene ait n[ost]r[us] Moneda de corpore in duplici loco existente nunquam verificat[ur] e[ss]e extra aliquem illius, & solum e[ss]e intra utrumq[ue]: n[on] autem ac de Christi corpore existente in una hostia n[on] verificat[ur] e[ss]e extra illa[m], & hoc, q[uo]d ex vi verborum existat in alia. Hoc facilius et brevius potest occurrere contra r[ati]onem.

Obice: implicat id[em] corpus, cu[m] unica quantitate duplici habere praesentia[m] ip[s]o implicat tota[m] n[ost]ra[m] hostia[m]. Ans. p[ro]p[ter] id[em] corpus cu[m] una quantitate habere duplicem extensione[m] locale[m]; at repugnat duplex praesentia sine duplici locali extensione: q[uo]d. P[ro]p[ter] n[ost]ra[m]:

extensio localis est effectus *Lxiii* quantitativus; at una quantitas requirit duplicem effectum *Lxiv* habere solo numero distinctum; sicut nec duplicem *Lxv* ad quem *Lxvi* requiritur: *qo.* = Nego autem, et in *ym* positiva. Ad hanc positionem dico *ym* extensio localis naturaliter debita quantitate, scilicet, divinitus communicata non *ym*, nisi omnia non negat. In causa bilocationis unica est extensio localis et quantitati naturaliter debita, eorum effectus *Lxvii*, quia cetera a Deo producerentur praeter naturalem exigentiam quantitatis, immo, et contra illam, sicque non essent effectus *Lxviii*.

Omissi ultima *ym*, quae poterat negari, ut sic dicui: una quantitas virtualiter, quae emittit una occlusio, emittit una, et virtualiter multiplex non, quia corpus quantum, prout oritur distincta loca multiplex est virtualiter, sicut quantitas ipsa: unde divinitus potest per ordinem ad illa diversae solo numero habere proprietates, seu extensiones localiter, naturaliter autem de facto idem corpus successive per ordinem ad loca diversa, distinctas numero acquirit praesentiam, quae licet ut sic idem emittit sit est virtualiter diversa. Fundat haec dona in eo, quod corpus locatum non acquirit praesentiam. Quod se absolute videtur *Lxix* se absolute ostendit, et notari vel, et per ordinem ad loca, ut enim ait Philo: praesentia resultat ex adjacentia corporis ad locum.

Arguer 3°: si idē numero corpus pos-
set ēē circumscriptive in duplici loco, seu videri
ēē realiter divisū, ac distinctū ā se ipso; at hoc
repugnat: q^o. P^o n^o n^o: ea realiter dividunt, ac
dividunt, quae realiter separant; at si idē corpus
posset ēē in duplici loco circumscriptive, separaret
realiter ā se ipso; na' inter ipsū ^{ut} existentē Ma-
ritiū, et ut existentē Parisiē daret realis distantia,
eade' nempe, quae dat inter Parisiū, et Maritiū:
q^o = 2^a: inter corpus existentē Parisiē, et ipsū
Maritiū existentē plura mediant corpora aera
scilicet, et corpora intercepta: q^o ēē ā seipsa di-
stant, separata, ac distincta: q^o ē absurdum.

Neq^o n^o n^o. Ad p^otionē p^oformu-
ta ad supra dicta d^og^o n^o n^o, quae realiter se-
parant entitative intrinsece, et in se sced^o: ex^otrin-
sece, localiter, seu quoad locū nō n^o n^o, et m^o n^o, p^ote-
n^oq^o implicite applicata distinctione s^oega. = Ad
2^a d^og^o n^o n^o, inter corpus existentē Parisiē, et
ipsū ut locatū mediant & sced^o; in se, entita-
tive, et absolute sumit nō a^o n^o, et s^oega. Ex vilo-
catione solū arguit locū distantia, secus vō
rei locata ā seipsa; hoc em realiter, et entitati-
ve semp ēē una, et eade', quamvis distincta, se-
parata, et distans localiter ā se ipsa, q^o exemplo
potest p^ofirmari; si duo corpora penetrata in uno
loco viderent, licet ēē unū localiter, nō vō entita-
tive: q^o similiter; si idē corpus ēē in plurib^o locis,
licet ēē localiter multiplex secus vō entitative,
q^o sua s^oervaret indivisione' essentialē.

Et arguitur solvere tenent otarij, ut
ostendant ita Calvinus, qualiter Christus do-
minus circumscriptive existens in calo n̄ repa-
ret, divinat, et dividat a se ipso existente in
sacramento alterius; cum inter ipsum ut in calo,
et ut in altari ingenit sit distantia, et inter
Christum in uno sacramento, et ipsum, ut in alio exis-
tente proxima sint corpora intercepta. In-
stantia huic respondent istae nulla implicatio
ēē in eo, qđ corpus Christi existens in calo cir-
cumscriptive sit etiam in sacramento, qđ in hoc
n̄ ē tanquam in loco; cum sit ibi admodum substan-
tia, cui n̄ venit ex se ēē intra, v̄ extra, distan-
te, v̄ indistante; quare n̄ sequuntur contradictiones,
quo ex duplici circumscriptiva ejusdem corporis
sequerent praesentia.

Sed ita se qđ ex responsio-
ne ē sequit corpus Christi in sacramento n̄
ēē circumscriptive, et admodum quantitativē, qđ
fatemur; Vm̄ quid negabit praesentia realiter,
et physice in sacramento ēē? Nemo sane nisi
infidelitatis reus; cui multo alijs in locis (praeter
calu) sacramentaliter praesentia sua substan-
tia nobis, ^{adit} et cum omnib; fidelib; loquitur. Eiden-
tina Sinodus; cui qđ praesentia resultet ex ad-
iacentia corporis ad locu, corpus Christi vere ē
in sacramento, tanquam in loco sacramenta-
li; quare igit a Huius, an sit a se distinctu, di-
visu ē, et ecce in suo robore instantiam.

De qđ Christi

corpus sit in sacramento admodum substan-
tia, et modo inextenso, unice potest non esse in loco
Aristotelico, et ratione propria quantitatis, cuiusque
ratione ipsi ad summum non veniunt esse distans,
et alia, quae inferri volunt ista absurda; se-
cus vero ipsi non debere venire ratione quantitatis
panis, sub qua est ad modum substantiae; salva
enim fide non potest negari vere substantiali-
ter praesentem esse, ubicumque adest hostia consecra-
ta; semper ergo verificatur corpus Christi esse vere
in duobus locis simul: quod et esse distans, et distin-
ctum a se ipso, aeterna Christi arguendi formula;
ad hoc enim nihil refert, quod in illis sit hoc, in illo
modo huius vel alterius ratione; cum hoc non tollat
inter haec diversa loca vere mediate plura
corpora intercepta.

Replebis: corpus circum-
scriptive in locatu duplicem haberet sufficien-
tiam ejus quantitas esset emulative dividua. Ans.
potest: illud posset violari in duplici loco singulari;
et tunc duplicem sufficien-
tiam haberet: quod. Quod non.
tunc corpus in uno loco existens singulariter esset sibi
ipsi in alio loco existenti: quod haberet duplicem
sufficien-
tiam, quia est singularis et, quod sufficiens tan-
gunt. = Disputo autem: duplicem sufficien-
tiam non: quod una intrinseca esset, alia ex-
trinseca credo autem, et non negat. In violacione
corpus haberet duplicem sufficien-
tiam, et non esset utraq;
intrinseca, seu locati; et una esset extrinseca, seu
loci; ut enim foret sibi ipsi singulariter quoad locum non

requirit, qđ corpus se intus in se tangat et
emittative, & sat ē seipsum tangere localiter,
seu qđ loca tangant.

Argues De: si id corpus
posset replicari posset ēē necdu in p^{ri}mo locis;
& et in omnib; cum n sit potior ratio pro uno,
qua pro alio: qđ ēē immensu: qđ ē repugnans;
cu immensitas sit attributu propriu, et pri-
vativu Dei. — Argutu hoc etm procedit tra-
vlocatione definitiva, ut cuiq patet. Neq qđ se-
quela; na quamvis corpus idē in omnib ēē
locis n ēē immensu, qā n existeret in illis
p eandē p^{re}sentia, et ā quolibet comprehen-
deret, ac mensuraret, qđ totu cu immensita-
te pugnet. Preterqua qđ licet ubiq ēē nunqua
ēē ubiq p virtute propria, ac psequens nec
immensu, nisi immensitate participata, n in-
dependenti, et essentiali, qua ē propria Dei.

Argues De: si id corpus posset supnaturali-
ter ēē in duob locis posset etm naturaliter; at
hoc repugnat: qđ. P^{ri}mo n^o posset tunc ēē, ū vilo-
cari in duplici columna distant; at hoc ipso pos-
set naturaliter in duob locis ēē: qđ. P^{ri}mo mix: se mo-
tiv columnis corpus illud naturaliter, seu natu-
rali propensione descenderet, moveretq, ut in cen-
tru tenderet: qđ naturaliter acquireret duplex
ubi, seu posset naturaliter in duob locis ēē. — Res-
pondet P. Elizado, qđ in casu arguti semotiv colum-
nis corpus n moveret, & in aere quiesceret nisi tolleretur

miraculum vilocationis, quia tunc in unum descenderet locus, quia unicus tunc exigeret.

Pater. Quidam alia procedit via, et ait tale corpus in utraque columna, seu utrobique potest moveri, et non utrobique, hoc est, habere in utroque loco exigentiam movendi se in alio; non se movendi in alio, non vero se movendi in utroque, quia est ad qui reservatione existit acquirere proprium, quod acquireret per motum in unico spatio, quamvis in omni spatio haberet exigentiam. Et si ab ipso quæras in quo loco ex duobus a facto moveret a motu columnis? Respondet ceteris paribus movendum esse in loco centro vicini, quia corpus in centro per lineam brevissimam tendit, si autem loca eque a centro distent tunc, ait, descerneret Deus in quo movendum sit corpus.

Utraque haec solutio, sicut alia, quæ adhiberi solent suas patitur difficultates; unde aliter respondes cum non Aloneda disquerido mihi posset etiam naturaliter ex suppositione miraculi scedo absolute non mihi et mihi distincta se-
qua. In casu arguti corpus vilocatum duplex acquireret ubi naturaliter ex suppositione tamen miraculi vilocationis. Nec in hoc est repugnantia; oritur enim, quod ex suppositione alicujus miraculi, sequi possunt naturales effectus, qui antea naturaliter sequi non poterant. Sic quamvis homo mortuus nequeat naturaliter vivere absolute proximaque alia efficere veniens ex suppositione

qđ miraculose revivisset, ejusq; anima ad
corpus reprediat.

Arguet deniq; ex corporis vi-
locatione plurima sequenti absurda, quae
nequaquam admitti: qđ bilocatio nō admittenda.

Ans pōt, qđ sequeretur qđ posse ex unico Mona-
cho fieri magnā communitatē, ex uno
lapide magnū Monasteriū, ex una aqua
gutta Oceanū. Deinde etiam sequeretur idē
corpus simul in uno loco posse moveri in alio
vō nō moveri hic sedere, alibi stare; et in uno
loco moveri versari hortu in alio versari oc-
casi. Et deniq; sequeretur posse eundem
hominē vō in uno loco manducare, in alio
exurire; in uno trahere laterē in alio; in uno
infirmari in alio bene valere; in uno mo-
ri vivere in alio &c.

Nego ans, et ad sū dico
nullā repugnantiaē in eo; qđ unus mona-
chus equivaleat plurib; si multoties replicet;
ac p̄ sequeat nec in eo, qđ unus magnā
efficiat communitatē; haec at talis solū est
quoad apaxientiam, et repletionē loci; secus
vō quoad intimitatē propter statim dicenda,
quamvis qđ quoad haec admittat sequela ā plurib;
ex Servitana familia; ^{ideō dicat idē} na lapsi nō continent
domū, nec aqua Oceanū p̄ praecisa locale
praesentia, s̄ p̄ sua entitate, quae nō multipli-
catur p̄ replicationē.

Pro aliorum solutione sciendum ē
duo dīgūi debere accidentiū pēnerā; nā
alia se habent ex parte loci, alia vō ex parte
locati; Zetā se tenent ex parte loci dīven-
te valent simulq̃ nōvenire corpori vilo-
cato, quin sequat̃ contradicō; de illo quipe
verificarent̃ 2^a diversa, et nō 2^a idē.
Itanū evenit in accidentib⁹ ex parte locati
se tenentib⁹ p̃p̃terā op̃osita rationē. Hinc
corpus vilocatu⁹ posset in uno loco moveri
sedere &, et nō in alio, et in uno ēē verus
ortu⁹, et in alio verus occidu⁹, q̃ā hōc, et
similia accidentia se habent ex parte loci.
Si tamen ex motu sequat̃ aliqua latitudo,
ea in utroq̃ loco remiser; q̃ā hōc ē acciden-
te habent ex parte locati, hocq̃ intrinsece ac-
ficien⁹; ē p̃p̃terā eandē rationē nō posset
idē homo in uno loco manducare in alio cu-
xire; in uno loco trivari larexi in alio; nec
in uno infirmari; et mori; in alio vō vive-
re, et bene valere.

Disputatio II De Vacuo.

Quaestio unica

Quid sit Vacuum, an pos-
sibile sit, et de facto detur?

Notantur aliqua, et re-
feruntur sententiae.

§. I

Vacuum aliud ē negativum, qđ ē men-
tali, quam repletivi localis negatio
quorundam spacia imaginaria p-
extra, tū ante mundana. Aliud vacuum
ē privativum, qđ nihil aliud ē, quam locus in-
anis, seu in quo nullū sit corpus. Ex quo or-
tat utrumq; differre in eo, qđ illi nulla reali
gaudet superficie, veniens privativum, qđ quidē
loci circumscribitur reali scilicet superficie: unde
ita definitur ex Aristotele, et De Finibus nullo

corpore repletur, aptus tamen repleti
o breviter locus privatus corpore. In praesenti
nō agimus de vacuo negativo, s̄ solum de pri-
gativo.

Notandum vō ē dupliciter accipi posse
ū populariter, et vulgari, et philosophice. 1o
modo dicitur vacuum locus quilibet in quo cor-
pus aliquid sensibile nō sit; unde vulgo dicit
solus exaucto vino esse vacuum, et sic de alijs;
ut et de vacuum philosophice veritas dedit ēē
locus omnia inani, et spatium sine omni
omnino corpore etiam invisibili; ita ut cava,
que circumscibit vīt nihil absolute, et propria
privatio corporis locati.

Circa vacuum hoc modo
acceptum plures sūt, varieg. sententiae. 1a re-
net vacuum adeo repugnare, ut nec divinitus
possit induci, ita Cartesiani, et Cartesiani. 2a
defendit omne vacuum possibile ēē divinitus, nul-
lum tamen dari nec posse induci naturaliter
seu p̄ vires agentium naturalium. Sic omnes ver-
ri Aristotelici. Alij duplex distinguunt vacuum,
magnum nempe, et insignium, qđ vocant quae-
accervatum, et minimū, qđ appellant dissemi-
natum, defenduntq; alij quae accervatum nō posse
dari naturaliter, de novo determinatum; alii
qui d̄ 1o ēē naturaliter possibile, et 2o nec
div. possibile; s̄ necessario de facto dari. Ita
plures modernī, quorum sententia illustrat
nō magister Lejogo tomo 5o Partis discursu 13o

et post eum communiter narratores.

Prima conclusio

§. II

Divinitus possibile ē vacuum. *Pr^o*; potest Deus annihilare totū aere in hoc Siphario stentū, ceteraq; corpora, quae in eodem se destruere, observatis parietib; et tecto, impediendo simul corpus aliud subingredi in locū corporū destructōrū; at hoc posito Siphariū hoc maneret vacuum, ut patet: qđ. *Pr^o*ta; nř quoad 1^a partē ex eo, qđ corpora in hoc Siphario stenta nulla cū parietib; et tecto essentialē dicunt onexione. Quoad 2^a d' etm orat ex eo, qđ nulla potest ēē vis, quā virtus divina n̄ possit superare; et ulterius Deus n̄ tenet uno corpore destructo, aliud subrogare; cū producat omnia libere, ut n̄ negant Cartesiani.

Sed opponer 1° qđ in casu posito Siphariū n̄ maneret vacuum, qā spatium, qđ inter parietes recipimus vere ēēt corpus, utpote extensū, et tūne, sicut antea dimensū. — Respondeo Cartesianū asserere corpus physicū, qđ quid reale ē cū Mathematico, qđ nihil ē reale, cū solū aliquid sit pater nřm modū existendi. Quia meri ipse implet nř spatium illud, ut tūne dimensū recipiat, et quavi vñ corpus, se tamen nihil ē, ac consequens ēēt realiter vacuum. Et si, ut vult Cartesianus

materia, sive corpus existit in extensione, ita
ut materia sit ubicumq[ue] scipimus extensione plu-
ta sequentem, et ingentia abstrusa. **¶** Sequeret em
mundus ee infinitus, materia ee ad aeternum, Neq[ue]
nullu[m] posse esse destructu[m], quin salte[m] aliud pro-
ducatur ex novo; ex quo videtur potest n[on] scire to-
mo 6° discursu 13° citato a numero 8, et Tomo
1° discursu 13° a numero 17°.

¶ Ponet 2°, si
intra Cyphariu[m] hoc poneret vacuu[m] parietes il-
lus distarent et n[on] distarent, q[uo]d implicat con-
tradictione[m]: q[uo]d repugnat vacuu[m]. **¶** Sed an[te] nunc pa-
rietes distarent inter se, ut supponit; alunde
n[on] distarent, q[uia] nihil mediar[et] inter illos. **¶** Per-
pondeo in cavu[m] ag[er]i parietes Cypharij realiter
distare; q[uia] posset corpus mediar[et] inter illos.
licet nullu[m] mediar[et], q[uo]d sufficit ad vera[m] distan-
tia[m]. Nec dicat tunc distantia nihil ee, atq[ue] adeo
nulla, q[uia] distantia n[on] existit intrinsece in ex-
tensione interjecta; sed in locis intrinsecis, in quib[us] ita
realiter sint corpora constituta, ut sine ipsoru[m] va-
riatione possint a Deo inter ipsa tanta corpora,
seu t[er] reale spatii interponi, quantum illa requi-
rit distantia.

Conclusio secunda

§ III

Nullum potest dari naturaliter vacuum in re-
rum natura. *Ponit 1^a Aristotelici hanc conclusionem*
hac ratione: universum in solum ordinem est perfectum; et
etiam in sua perfectione aduc perseverat, ut docet
experientia; et per perfectionem universi pertinet in-
tima partium omnium ejus coadunatio: quod hoc aduc
pererat; at perfecte partium coadunatione straxiat
vacuum; cum hoc partes distemperaret: igitur statim
perfectione universi, nequit vacuum naturaliter
dari: maxime cum nullum agens naturale posset
universi ordinem introducere, nequidem Angelus: in
etiam subjecti Angelis ordine terre, ut dicitur ad He-
braeos 2^a. *Alia 1^a qua unice potest esse difficilis*
propter 1° ex inductione omnium rerum compositarum,
quarum perfectio existit in unione, et coordinatione
partium: unde si ab homine vel aliqua parte discedat
continuo, vel totum, vel perfecta ejus constitutio corrumpit, et
sic de alijs.

Ponit 2^a mix illa ex eo, quod perfectio universi
pendet ab influentijs celestibus, quas res subluna-
res non possunt mutuare recipere, nisi daretur inter
ipsas intima coadunatio, quolibet enim in medio va-
cuitas interrumpere progressum influentiae, seu
qualitativum defectum sibi receptivum illius.

Ponit 2^a conclu-
sione Peripatetici ad experientiam juxta qua na-
tura vacuum horret, illudque veluti infernum ejus
hostem meruit non desinens totis viribus in ipsum per-
sequi, quod signum est evidens vacuum armoniam, et

ordine turbari universi: cuiusmodi a nullo natu-
rali agente potest universus turbari a nullo
potest vacuum in natura induci. Avumtu pte
Concor, ac summus rerum omnium conatus ad
vitandum vacuum, etiam dispendio particulari
boni, quod alias appetunt naturaliter, se magis
inclinando ad totius universi observationem, quam
ad propria. Sic si firula ex una parte sit a-
qua immersa, et ex alia subtrahatur aer; ascen-
dit sursum aqua ad replendum vacuum, quod daretur
attrahere aere. Contrario non decedit aqua ex vase
exigatis per crebra foramina subitus aperta,
dum superius foramen ocludit digito; quia nimirum
subintrare nequit aer, qui locum impleat ab aqua
deserendum. Similiter, quia in vase aqua attingit
gelu vas dirumpit, ut aeri pateat ingressus
et vitet vacuum. Alia omitimus plura huc
spectantia.

Rationes hae Empiricae ineffica-
ces eo ad profunda vacui repugnantia suadet non
Tejpo, et quidem efficaciter. Sed quia non bene potest
influencia celestis non posse communicari per
vacuum. Sed quia licet nullum naturale agere po-
sit naturae ordine perturbare in omnibus suis par-
tibus, in virtute habere, ut omne terra, in mag-
na ejus parte beneficio privet celestis influ-
entia nulla tamen adest repugnantia in eo, quod
ex ea minima ejus parte aditus ocludat, imo

121

quondam impedit solaris influxus respectu
pavimenti, in quo superstruitur edificium, et ordo
turbat natura per calefactionem aquae, quae na-
turaliter frigida est in communi ventennia, et
per aversum lapidis obicit per a vitare naturali-
ter descendere exigentis. ~~Ex~~ Experien-
tia nihil vincunt; omnes quippe illos effectus
referendos esse non ad vacui motum, et orationem, sed ad ae-
ris pondus, pressionem, et vim electricam mani-
feste vincunt philosophi moderni.

Propter hoc
aliaque omittimus aliter solutione nostra ob-
tinuimus, ut vacui aliquid naturaliter possibile sit,
ut detur necesse est, quod agens naturale, sublato
corpore ad aliquo loco, possit impedire ingressum
cujuscumque alterius corporis in illo loco succe-
dentis; at nullum agens dat naturale, quod impe-
dire possit ingressum cuiuscumque corporis in loco
simili succedentis. ~~Pro~~ Premissum: licet agens ali-
quod naturale possit impedire ingressum omnium
corporum sensibilibus; non tamen ingressum corporum
insensibilibus, subtilissimorum, seu materiae ætheree,
quod hæc subtilior est, et purior potius cuiuscumque
corporis, quamvis solidissimi. ~~Pro~~

Experientia adversæ
removetur.

S. III.

Plures a Neotezicis adhiberi solent experientie
ad possibilitatem, et existentiam p[ro]p[ri]a vacui: unde
dicitur 1°. ponamus duas tabulas ejusdem mag-
nitudinis, et latitudinis p[er]fecte planas, et se tota-
liter tangentes. Revert una motu velocissimo,
et abs dubio plus temporis sursum ad ingressum
aeris ad occupandum totum spatium interfectum,
quam in citissima dicta tabula elevatione: p[ro]
p[ro] illo brevi tempore dabit naturaliter vacuum.

= Respondeo, q[uo]d ambo casu, q[uo]d naturaliter
n[on] e[st] facilis tabula superior n[on] posset separari
aqualiter 2° omnes partes, s[ed] solum 2° aliquas,
et sic aer locum haberet, et tempus ad ingressum.
Si ad elevet equaliter dico tabula inferior in sur-
sum ascensura, quemadmodum, q[uo]d volumus uni-
us libri folium ab alio ~~vacuare~~ separare alia
sola inherentia affert, donec paulatim inter ea in-
grediat aer.

Dicitur 2° iuxta experientiam
in vase cineribus pleno infundi potest tantum-
de aqua, q[uo]d fieri n[on] potest nisi in illo daretur
vacuum. = Arguitur p[er] nimis nempe totum
vase vacuum e[st]; respondeo tamen vase cineribus
pleno ultra repleri posse aqua, q[uo]d partes ci-
neris, aqua humectatione magis inspiant
occupantq[ue] mem locum. Si ad experientia fiat e-
nim replenda nempe cineribus vase pleno aqua
dic hoc stringere, q[uo]d aqua cineribus comixta s[ed]
densat, et aliqua pars ejus exalat, quo res-
ponderi facile potest, p[er] huius generis experientia

Dicer 3° si vas aqua plenum, et unde-
 quaq^{ue} clausu^m nive circumdet^{ur}, tunc aqua de-
 densata m^ultum occupabit locu^m: q^uo in illo dabit^{ur}
 vacuu^m; cu^m n^{on} sit corpus a quo inane illud po-
 sit repleri. = Dicere poteris aqua congelata n^{on}
 densari, & rarefieri m^ultum occupare locum;
 ideoq^{ue} multoties vas, in quo congelat^{ur} aqua frangit^{ur},
 quamvis sit aereu^m juxta hanc rotatione^m factu^m
 est argenti suppositu^m, & illo admisso aliter respon-
 deo, q^{uod} et si vas clausu^m eet aduch^q p^{er} ejus pora^s
 ingrederet^{ur} aer in sufficiente quantitate, ut oc-
 cuparet locu^m ad aqua derelictu^m.

Oponer. De expe-
 rimentu^m illud celebre q^{uod} Torricellianu^m, q^{uod} Topi-
 celio a^utem apellant, q^{uod} ^{sup}aperte demonstrat^{ur}
 vacuu^m adu^s ingem^{us} n^{on} repugnare; cu^m Tubu^m
 vitreu^m v^{el} triu^m pedu^m longitudinis, cui unum
 dumtaxat est orificiu^m, est plenu^m Mercurio,
 si invertu^m adverte^m quivq^{ue} *Thydrargyru^m* ad
 viginti sept^e digitos descendere, adeo ut superio^r
 Tubi pars nullo maneat corpore repleta, ac pro-
 inde omnino vacuu^m. = Respondeo locu^m Tubi
 a Mercurio relictu^m repleri partim in aere fa-
 ra refacto, partimq^{ue} ipsius Mercurij esu^m v^{el} v^{el}.

Et q^{uod} parte^m illa superiore^m
 Tubi aliquo corpore ee^{re} plena^m debent omnes as-
 sere^{re}, ac invicta ovino ratione: pars illa
 Tubi est luminis capax; experientia em^{en} docet

luce' p illa tnalucere: qd e plena corpore.
 Pto nega: lux e substantia corporea, u qua-
 litas entitativa; si hoc du: qd in illo spatio
 sub e aligd subnu, qd luce' surretmet. Si su:
 qd illa replet p adictu spatio, et quemadmodu
 lux ingredit' p viti poros similiter ingredi po-
 terit ipsa adiente corpus aliqd subtilissimu,
 et nunqua dabit vacuu. Cade dona responder
 experimentis plurimis ex machina pneuma-
 tica, seu Boyleana, alijsq deumstis; na' cu
 ha' fieri n possint de corpore adeo solido ut
 nullos habeat poros nunqua poterit impedi-
 ri aeris subtilissimi, sive materie eterae
 ingressus

Argumenta a ratione sol- vuntur.

§V.

Argues se dat in reru natura plenu: qd et
 vacuu. Pto nega: dato uno spatio in reru
 natura dat etiam aliud; at vacuu e spatium
 plenu: qd si Q. — Nega nega. Ad p'one dico
 m'p ee vera de spatio: positivu, secus de
 de privativu: vacuu ad e spatium privativu
 plenu; quare ex hujus existentia n infer
 existentia vacui, d'p'atius positu

Argues se

pro vacuo determinato, seu vacuo li p corpore

disperis; si enim hoc non darentur vacua non parte
 explicari corporum rarefactio, et condensatio; quod
 si potest: corpus aliquod condensari nihil aliud est quam
 ejus partes proprium accedere ad minimum locum ^{duci} reple-
 ri, ut rarefieri est ejus partes discurrere, et lata-
 ri, ut minimum locum repleat; at hoc inexplicabile est
 non admittit vacuola; si enim nullum inter par-
 tes vacuum intercedit scipi nequit strictior
 accerui, et similiter extendi, ut se jungi non pos-
 sunt, nec minimum locum repleat, quin partes inter
 se aliquantulum distent, siue aliquod vacuum mediet
 inter partes, et partes: ergo admitti debet vacuum
 diseminatum, quo porio, et dato condensatio, et ra-
 refactio explicari facili negotio; facile namque
 intelligitur tunc corpus rarefieri, tum ejus par-
 tes ad invicem recedentes plures interjectas va-
 cuitates admittunt; tum vero condensari, dum par-
 tes ad invicem proprium accedentes, minora va-
 cuola intercipiunt.

Atque arguitur assumptum, et ad
 probationem dico, quod ob id recursum ad vacuola disse-
 minata possunt explicari condensatio, et rare-
 factio corporum facilius, verius, et clarius. fit
 ergo rarefactio per materiam curvalem, quam omnes
 admittunt ingrediuntur. Hec materia creta so-
 let dici et subtilissima, in quodlibet corpus
 invenit, ille meatus occupat spatiosa, quae ma-
 nent ex separatione partium corporis rarefactio-
 ni admodum quo spongia dilatat per aquam aëriem

in eius cavitate inprimis. Similiter condensatio
fit p. expulsiōe, et recessu ipsius materie subti-
lis ex interstitijs insensibilium corporum. Et qđ p. hanc
expulsiōem fiat condensatio cernit classe in condensatio-
nib. sensibilib., quar. fieri videmus p. evaporatiōem
corpuseulorum, seu exalatiōem quorundam, que
locu. derelictu. occupabant, ut fit notu., quan-
do p. solis calore. condensat. huius.

Deinde ista hanc
solutione, que genuina. continet Peripateticoru.
doctrina. invicem. ita. laudatur. Teipso: ex materia
ipsa. subtili, qua. impedire volumus vacuu., in-
ferri. huius. realit. existentia: qđ. xit. omnis. nra.
doctrina. Argumentu. p. hanc. forma. materia. subtilis. ē.
condensabilis: qđ. dant. in. illa. potu., ut. spaciola. omnis.
materie. vacua. Ans. ut. certu. supponit. ad. Illius.
auctore. ex. eo, qđ. nullu. ē. corpus, qđ. n. sit. capax.
alicuius. condensationis, et. rarefactionis: et. certe.
si. calore, et. frigore. duriora. metalla. condensant., et.
rarefiunt, ut. indubitabilis. orat. experimen-
tis, quomodo. neppxi. poterit. calore. rarefacere,
frigore. condensare. tal. tenue. corpus, quale. ē. ma-
teria. subtilis? P. qđ. qđ. v. qđ. corpus. aliqđ. con-
densari. ē. partes. ipsius. intimius, propiusq. in. vice.
uniri, seu. accedere; at. hoc. accidere. nequit, quin.
inter. ipsas. processiverit. aliqua. vacuitas: qđ.
dant. Alix. ē. p. re. nota, et. mix. p. hanc: qđ. si. inter.
partes. illas. nulla. ē. spaciola. vacua, adeo. ē. inter.
inter. se. amplecti, ac. iungere, ut. ambliu. n. possent.

ad aere accedere. Nec prodest recurrere ad
alia materia subtili subtiliore; tu quia hoc re-
pugnat; nam enim quia ipsa enim est condens-
ibilis, unde posset et ea idem usque in infinitum
reformari arguitur.

Replica hoc opportuna quidem
est unde nihil vincit; nam in illa supponit Illius
auctor, quod debebat probare nempe materiam
subtilem esse condensabilem quod negamus impenetrabile
quippe nobis videtur tam tenuem, subtilem materiam
aliquam posse pati compressionem; etenim cum supra
omnes sit qualitates sensibiles, condensationem me-
dijs his fiat merito putamus vi, et facultate
naturalium agentium, semper operari epigenitum
medijs sensibilibus qualitatibus, nullatenus simili-
le materia posse condensari. Ratio suppositionis
nulla est, quia quod densiora corpora calore rarefiant,
frigoreque condensent, non potest idem esse et materia aere-
rea, in cuius quasi viscibus, ob ejus subtilitatem
ingredi nequeunt illae sensibiles qualitates.

Rice-
tamen: porri rerum, quae condensantur, et rarefi-
unt, valde diversarum sunt figurarum: incredibile
quod est materia subtilis posse omnes repletre, tamque
diversis figuris accommodari, sequenterque omnia,
et quaecumque vacuola ad ipsa impediri. = Neque
negandum quia cum materia subtilis inceptibilis sit
parvitas extremamque fragilis est, ac flexibilis, qua-
re incredibili facilitate dispergitur, et dissipatur,
ac perqueor eadem facilitate, omnis figura spe-
cies accommodat. Nec hoc difficile aperiatur videnti

facilitate magna, qua aqua figura accom-
modat' cuiuscumq' vasu; cu' tamen partes
ejus, quasi infinita crassiores sint materia aere
reos partes; de quo videre poteris exuditu' *Sec*
Regnaul tomo 2° observationu' physicaru' obser-
vatione 3^a ubi plura etiam circa praesentem ma-
teriam inveniuntur pulchre dicta.

Aequies 3° ex n^{ro} Illmo *Sej*
god: si in aere natura nullas daret' determinata
vacuola, nec ullus daret' motus; at hoc e' falsu'. *Sec*
Sec n^{ro} 1° tum nullu' corpus moveri posset,
quin simul moveret immediatu' aere' versus
eandem partem, versus u' quo' ipse movet, qui qui-
de' aere' alium etiam moveret, sicq' continuat';
ita ut impulsus hic propagaret' necessario, usq'
ad metas mundi; cu' po' nulla naturalis sit vis
ad tal' aeris portionem magnam movendam omnia
mobilia naturaliter quiesceret, nulluq' daret'
motus, nisi darentur vacuola, in quib' motus aeris
requiesceret.

Explicat rationes hanc exemplo ali-
cujus hominis, qui si poneret' intra aliqua
aula ex omni parte clausa fructulu' tigrionu',
perfecte, apteq' junctis plenam, absq' dubio nullatenus
posset se movere cogit nullu' intra aula' e'et
spatiu' vacuu', quo moverent' dicta fructula;
na' si hic impulsus aliquis imprimere' hic
fructula stimulare' in recta linea usq' ad pariete'
te, quod cu' n' possent diluere necessario im-
mobilia manerent. Idem q' accideret in toto universo

dum modo vacuata nulla darent in se.
 Nemo
 nym ad p[ro]p[ri]et[ate]m dicimus corpus motum ma-
 iore quide[m] aere immediat[i], huncq[ue] aliu[m], n[on] ita
 ut in linea recta staret motus; q[uia] cu[m] aer flu-
 idus sit facile cedit si que eode[m] instanti rea-
 li, in quo corpus incipit moveri, simulq[ue] an-
 teriore aere protulit hic motu quasi circulari
 p[ro]p[ri]e ad occupandu[m] locu[m] a corpore relic-
 tum; n[on] reced[ens], quia cu[m] corpus aquis submer-
 su[m] intra illas movet statim in locu[m] relictu[m] pro-
 fluens aqua ignata s[ecundu]m fluiditate[m] accurrens
 ingredit[ur], quin corpus ipsu[m] moveat p[re]cise
 versus eandem parte[m], versus qua[m] movet ipsu[m],
 ut experientia om[n]ib[us] stat, ex quo colligitur dispa-
 ritas ad exemplu[m], q[uo]d quide[m] n[on] ad te; na[m]q[ue] n[on]
 motu furcula solida s[ed] ac firmata, interq[ue] ac
 partes fluidas aquas maxima, om[n]ib[us] nota est
 differentia, qua p[re] oculis habita facile occur-
 rit alijs. Illi magistri, Gavendi utaq[ue]
 objectionib[us].

Disputatio III De Tempore Quæstio I.

Quid sit tempus?

S. Unicus.

ost qua de loco, ubi corporeatulg rexu ubi-
catione epir Philoſophu, & eazude diue-
rit duratione: quare, et nos ejus ſequentes, meta-
du ſermones inveniimus de tempore. Et tem-
pus res omniſ aia adeo tamem explicatuſ diffi-
cilis, ut ſua difficultati ſubcurrere videat in-
genioru ſenſu Auguſtinuſ; libro em 11° ſua-
ruſ ſerſionuſ cap. 10° ſic ſibi interrogat; quid
e tempus? Et reſponder: ſi nemo ex me quaſit
ſcio, ſic quaſienti explicare velim neſcio. Et cap.
2. 5° ait; ſpicez ſibi domine ignorare me aduc
quid ſit tempus. Ne q̄o in temporuſ explanatione
proximuſ deficiat de ipſo pauca dicemus.

Et q̄o tempus
ſuxta philoſophum numerus motuſ duſ priuſ,
ac poſterioruſ. Dicit numerus q̄ pro actu nume-
rante, & pro multitudine numerata, q̄a tempus
importat ſtinuaſ ſucceſſioneſ partiuſ motuſ; qua-
ruſ una altera poſterior e ipſiq̄ nulla interrup-
tione ſucceſſit; unde omnes tempus ſcipimus tan-
quaſ quid ſtudioſuſ fluens, cuſq̄ ſpartes temp ſt
in tranſitu epirtenne; ſic ut nulli partuſ ſit
requies, ſi motuſ. Quare motuſ comparant unduſ
rapidiſ fluminib; quaruſ alia inceſſanter im-
pellunt ab alijs, naſat Ovidiuſ canit.

Ipſa quoq̄ arduaſ habent tempora motuſ,
Non ſecus ac flumen.

Sumit etiam numerus in presenti pro men-
sura motus, quia major, et minor extensio motus
tempore mensurat, et regulariter motus nu-
meramus numerando tempus. Quia autem duplex
est mensura intrinseca scilicet, et extrinseca dividit
tempus in intrinsecum, et extrinsecum. ^{1^{us}} est ipsa
duratio rerum intrinseca, seu ipsa multitudo
partium motus in se, et prout in se considerata. Hec
est eadem multitudo, prout assumit ad aliarum rerum
durationem mensuranda dicitur tempus extrinse-
cum; sic quemadmodum ad dimetienda quantitate
^{2^a} ~~planitie~~ utimur mensura aliqua determina-
ta, ulna ipsa; ita motus aliquis utamur, ac for-
me adhibemus, ut rerum durationem cognoscamus.
Et sicut ulna mensura intrinseca est sui ipsius
extrinseca ubi rei per ipsam metitur; ita numerus
motus, qui tempus extrinsecum est, et mensura ex-
trinseca respectu durationis aliarum rerum, sui ipsius
intrinseca mensura est.

Anc utat tempus forma
liter summi finitudine importare; cum sit men-
sura durationis rerum corruptibilium principium, et
fine habentium; unde temporale proponit eterno,
id est, orat res temporales, ac res finite durationis;
unde non repugnat ipsi pro motu recessivo mate-
rialiter summi esse infinitum, et interminatum sal-
tem a parte post.

Dividitur tempus etiam in particula-
re, et universale. ^{1^{us}} dici potest motus continuus
cujuscumque corporis sublimaris, ut horologij

universale vō, qđ absolute tempus dicitur, ē ma-
tur localis celestium corporum, quorum cu regu-
larior, uniformior, et ubiq̃ gentium notior sit
motus solaris, immensura durationis ali-
orum rerum, comminiter ab omnib' adhibet. Sic
dicimus re durasse p̃ annum, qđ idem ē ac di-
cere tandem exstisse, quando sol p̃ Eclyptica
integra revolutione explevit; hac namq̃ revolu-
tio dicitur annus, sicut integra ejus revolutio ab
ortu ad occidū p̃ utrumq̃ hemisphaerium dies,
quae in viginti quatuor dividit partes, quae dicunt
hora, quarum qualibet etm dividit in partes sexa-
ginta, quae appellantur minuta.

Late hic solet in-
quiri, an tempus situat ex instantib' indivi-
sibilib', an ex partib' divisibilib', in infinitum. In
quo dubio, qđ inutile nobis videtur. Iudicet dic-
tum ip̃u surgere ex instantib' indivisibilib',
solumq̃ existere ratione instantis. Quam reso-
lutione probabunt verba patennis nri Anselmi
in Monologio cap. 2. qđ quoniam qđ aīr, tam mu-
tabilitex ut n̄ immexis negat simplicitex, p̄-
fecte, et absolute ēē, et assequunt fere n̄ ēē, et vix
ēē: n̄ p̄ re, d̄ p̄ aliud. Partes qđ temporis n̄ p̄ se
adveniunt ad praevenire, seu ad ēē, d̄ p̄ aliud, qđ vix
ē, id ē, indivisibile. De expresse docet Aristoteles,
na ait: nihil ē temporis, nisi nunc, qđ ē indi-
visibile: unde mox ait Seneca: in puncto sup̄-
entis temporis pendemus. Nec aliter posset in-
telligi tempus enī ēē successivum; na ē hujus ratione

ē, qđ ejus partes nō existant simul, ut ē propu-
um pmanens, d' una post alia, qua quide sit
indivisiibilis, alias illa in quas posset dividi, nō
mul ēent.

Respondeo tamen: tempus ē quantum, ac
extensivum; nequit qđ virtuti ex indivisibili, nec
existere ratione instantis. — Difficultas p-
pria, qua in hac replica continet alibi dicitur, qđ
nunc a d' qđ qđ an: ē quantum, ac extensivum
successivum, sed pmanens nō an: et s' qđ;
qđ quantum quantum pmanens nō posset virtuti
ex indivisibili, nec existere ratione unius, qđ
se tangeret. Dicitur se tota, et de ejus ratione ē, qđ
simul existant omnes ejus partes: veneramen
successivum, qđ cu sit de ratione hujus, qđ unum
existat post aliud, sequente qđ d' existat u-
num, aliud deficiat, potest qua optime, et debet exi-
tere ratione indivisibilis instantis, virtutis ex
indivisibili; quia bene possunt facere exten-
sum successivum, cu hoc nō sit in unione, u stac-
tu trini, u plurius, d' in duorum, trini, u plurius nō
interrupta successionē.

Quaestio II.
Quid sit Duratio, et u-
trum a re durante dis-

tingatur?

SI.

Quonia' supra diximus tempus eē mensura
durationis, querimus nunc quid sit
duratio; et dicimus, qđ ē præsentia rei in suo
eē; na' juxta commune hominum sensu id dura-
re dicit' qđ ē et deinceps durat. Ex quo inferi', qđ
sicut productio terminat' ad eē rei, ita conserva-
tio terminat' ad ejus durationē; et sicut conser-
vatio nihil aliud ē quā continuata productio, ita
duratio nihil ē aliud, quā existentia continuata.
Ergo dubium præfixū procedit de duratione in-
tinuata, et dicimus ea' nō disquiri a re durante;
durare namq. nihil aliud ē, qđ præexistere eē
ū existere; et hoc saluat' p' sola existentia conser-
vata, et continuata: qđ in hac sola vivit dura-
tio, propterea qđ nō disquiri a re durante.

Dices: res
durat, quatenus hoc v. solo tempore existit; hac
ad v. illo tempore existere, disquiri a rei existentia;
cui res existens iniquat' hoc v. illo tempore habere
existentia' se p' duratio distincta a re præexis-
tente, sive durante. = (sic duratione)
disquiri a re durante, sed p' præexistente existentem

2^a ea quae importat & notata puta 2^a men-
sura extinsecā, & 2^a hoc & illud tempus, a quo
coexistendo mensuratur, qd quidem stringenter adve-
nit ipsi accidentale quidem cuiusq; rei ē crassina,
ū hodierna die servari: secus vō 2^a id, qd dicit
in recto, et intinsecā, qā stringenter ipsi hoc ad-
venire nequit; cū sit ipsa met existentia & se
sufficiens ad extendendū, et durandū, dummodo
vixeret.

Quotuplex sit duratio?

ubi de aeterno^{itate} et aetvo

S. II

Dividit duratio in intinsecā, et extinsecā.
Intinsecā stimulata rei existentia.
Extinsecā ē mensura durationis intinsecā.
Et dividit hac duratio in aeternitatem, aetvū, et tem-
pus. De hoc sa' egimus. Aeternitas at ē iuxta
Voetii inextimabilis vita tota simul, et pfecta
per seipso. Dicit inextimabilis vita, id ē, si-
ne principio, nec fine: tota simul ac pfecta per
seipso; hoc ē, duratio indivisibilitex, et absq; suc-
cessionē ulla ambiens durationes omnes
inferiores, earq; in sinu suo vastissimo com-
prehendens. Unde aeternitas solius ē Dei
propria duratio; Nec namq; adeo praesens ē ejus

vita immortalis; ut nec aliquid ipsi sit pre-
teritum, u. futurum. Contra vita nostra, cuius est
labile illud nobis praeens instans possidet;
nam, quae praeteriit jam fuit et quae futura super
nondum habet.

Ex his arguitur aeternitate ad distinc-
tione temporis excludere initium finem, suc-
cessionem, et compositionem eam simplicissimam inter-
minabilem existentiam, quae nec habet prius nec
posterius, praeteritum, nec futurum; et praeter
nec esse longa, nec brevis, nec antiqua, nec nova,
et indivisibile. poterit dici immobile nunc
tam in essendo, quam in operando. Beatus
sic deum allegans eleganter exprimit in An-
selmum cap. 10. Prologus: et aeternitate prolo-
gus hil praeterit, ut jam non sit, neque aliquid futurum
est, quodam nondum sit. Non ergo fuisse huius, et exis-
tere: sed huius, et hodie, et cras est. Immo nec huius
ne hodie, nec cras: sed simpliciter est supra om-
ne tempus.

Cum est duratio rei creatae, ex propria
natura incorruptibilis: talis est duratio Ange-
li, et animae rationalis, quia licet a Deo pendentes, non
nullum tamen in natura fine agnoscunt;
unde cum aeternitas a parte post solet appellari. Cum
igitur cum participatio aeternitatis, et deficient,
et longe minus perfecta, distatque ab illa per omni
tium sui ex facto, et per omni fine et possibili; cum
nulla ab aeterno fuerit substantia creata, nec

ulla sit creata ⁱⁿ tempore, quia absolute non possit
 Deus destruere per suspensionem scilicet conserva-
 tivi; quorum neutrum competere potest creaturati
 simplicitati dicte.

LIBER V. hys

CORUM.

Eum motus essentialiter sit via, et tenden-
 tia mobilis ad aliquod terminum acquirendum
 necesse est, ut ad illud aliquod dicat respectum, ad illa
 unitatem derivat, ac distinctionem: quare ad utrumque
 melius dignoscendum dixerit in hoc libro philoso-
 phus, et huius, quo per se motus terminare possint
 circa quod sit.

Disputatio unica.

De terminis, et u-
 nitate motus.

Quæstio I.

Ad quæ prædica- menta detur per se motus?

S. Unicus

Ut aliquid sit per se terminus motus triplex
requiritur ordinatio. 1^a est ut habeat per se latitudi-
ninem extensionis. 2^a ut sit in se per se
quæ motus, æquo in præsentia est stans, ac succes-
sivus, qui nempe non in instanti, sed paulatim, et
per partes acquiritur. 3^a ordinatio est, ut subter motum
sit eum in actu, ut suscipiat terminum per motum
acquistum. 4^a denique ut motus det inter ter-
minos positivos, hoc est, quod talis terminus a quo, quod
ad quem sit quid positivum, ob cuius defectum genera-
tio, quæ transitus est a non esse ad esse terminus non est
motus successivi. Quo posito inquiremus, ad quæ
det per se motus? Respondetur per se motus ad aliquem ter-
minum nihil aliud est, quam terminus latitudinis sue
entitativæ, et non aliter terminare motum.

Questio 2^a dat
per se motus ad quantitatem, qualitatem, et ad id. 1^a per
ad quantitatem per se dat augmentatio, ad qualitatem
alteratio, et ad id motus localis; ad idem motus

successi, ut scilicet tales; cum venient inter terminos
 nos positos; augmentatio enim fit a maiori ad maiorem
 quantitatem; alteratio a qualitate in qualitate; mo-
 tusque localis a loco in locum; in quibusque reperiantur
 in illis alia requirita scilicet: *q. d. =* Ad hoc
 hoc solum dicitur per se de motu docet Philosophus in
 praecedenti cap. ubi alij exclusi subdit: restat
in qualitate, quantitate, et ubi tangitur modo motus
esse.

Dices: quantitas et qualitas sunt proprietates
 substantiae, quae non ratione sui, sed actione substantiae
 sunt productae, neque enim per se motus ad illas.
 = Dicitur autem substantia substantia per se pro-
 ducta in se per productionem per se: in se non dicitur.
 Ad quantitatem et qualitatem in se sui productione
 non datur per se motus; quia ad illas prout sic per se
 terminatur generatio, et sic per se non producuntur
 ratione substantiae, qua sunt inveniuntur per genera-
 tionem: at in se per productionem, hoc est, quando adeas
 terminantur augmentatio, et intensio per se termi-
 nant motum, quia tunc, quod sunt inveniuntur substantia
 fieri magis, et magis albi usque, quod per quantitatem
 habet, et qualitatem.

Dices de motu successivo ad
 distinctionem motus improprie, et late talis, seu in-
 stantiae velut inter terminos omnes, ut docet
 Aristoteles, et Philo; at quantitati nihil est
 motus, ut dictum fuit in meta physica ad illa per se non datur
 motus. = Sic ad motum non requiritur instantaneitas rigorosa.

et sufficere late tale, quia quidem quantitati convenit,
quatenus vivit in m^o, et aut m^o latitudine e-
st de forma: unde quantitas magna et parva
ordinari dicuntur; aliqualem oppositionem dicit quan-
titas parva secundum ipsam cum magna; sicut et qua-
litas intensiva et remissa.

Quaestio II.

A quo motus suam
desumat unitatem?

S. Unicus.

Respondetur dicens se unitate generice specifica
et numerica, et dicat se: motus desumit sua
unitatem generice, et specificam a termino ad quem et
sic motus, quorum termini ad quos generice dispu-
untur sunt generice distincti, indistincti autem, si termi-
ni generice non dispuantur; similiter unius speciei
est motus, si unius speciei sit res ad quas terminantur.
Hinc generatio, et augmentatio generice dispuantur,
quia earum termini substantia necesse est, et quan-
titas differunt genere, et coalescentia, ac fusio factio
differunt specie, quia calor et frigus ipsarum terminis
non discriminantur specificis.

Ad 2^{am} de: unitas nume-
rica motus sumit a subto, termino ad quem, ac
tempore, Ratio h^{oc} est, quia cum motus sit accidentis,
sua numerica unitate sumere debet ab illa in qua est.

Perit. Si ergo ad maius est via, vel fieri rationem
ad qua' huius requirit unitatem. Et denique ad maius ra-
tio est, quia ad maius se ipsum interumpit indiget
temporis unitate.

LIBER VI.

HY-

SICORUM.

Agit in hoc libro Aristoteles de compositione
continui, tam per manentis, quam successivi, et
postquam aliorum Philosophorum sententia rejicit, sele-
ctione sua statuit. Tractat deinde de inceptione, et
decisione rerum. Eandem methodum sequuntur com-
munes Philosophi; cui illis quod sit.

Disputatio I.

De constitutione continui

Quaestio unica

Utrum continuum consti-

tuatur ex solis indivisibili-
bus, an vero ex partibus di-
visibilibus in infinitum?

Aliqua notantur et senten-
tia referuntur.

Quas in qua agitur, tamquam omnium
difficillima merito ab omnibus habet; adeo res
in gentibus, ac fere indissolubilis difficultas est plena,
ut nulla in ea possit elegi opinio, quae inextinguibilis
nec sit adstricta. Pro aliqua autem ipsius intelli-
gentia notandum est, quod continuatur, quod partes integran-
tes habet, id est, per modum actus, et potentiae, non se ha-
berent, sed naturali nexu unitas, per quod differt a tri-
quo, quod unione in importat, sed solus dei immedia-
tione: nam sicut spiritus dicuntur, quorum extrema sunt
unum, id est, naturaliter unita, ita spiritus sunt, et dicuntur,
quorum extrema sunt simul, seu in locis immediatis,
notandum est, quod continuatur aliud esse per se, quod
nempe, partes existunt simul, ut lignum, et aliud
successivum, cuius nimirum partes non simul exis-
tunt, sed fluxu non inter se, per se, ut motus,
et tempus. In praesenti ad loquendum a continuo
absoluto, quod rationes pro una alteraque parte
trium comprehendunt

3° notandum ē, aliquos ēē, qui ut ā
 magno difficultatū boraginē circa continuationē unius re
 eriperent media via excogitavunt, negantes
 omnē compositionē in continuo, omniumq; partium di-
 stinctionē, asserentesq; illud ēē unū aliqd simplex,
 qd nec continuat ex partib; nec ex indivisibilib;. Hec
 opinio communiter despicit, lateq; impugnat a nro
 & Aquinse, a nobis at hac vrbī ratione improbat:
 partes unius, ante actuale divisionē sūt separabiles,
 et divisibiles. qd hęc distinctō; na separabilitas ē rea-
 le signū distinctionis alias idē posset ā seipso se-
 parari. Et vane quis neget aduc ante divisionē ca-
 put disparti ā pede, pedē ā manu &c. Supponenda ē
 qd partium unius distinctio, harumq; divisibilitas.
 Ut scire quomōdō divisibilitas hęc progredi posset ē
 casus difficultatis.

Aristotelici docent continuū componi
 ex partib; in infinitū divisibilib;, adeo ut nullā, quam-
 vis exigua sit assignabili. **Ex** cūq; divisibilita-
 tis finē possit Angelus, &c. p. venire; Atq;
 nant ā hī auctores puncta indivisibilia, quę vocant
 copulativa, et terminativa, qā quantitatē continuā
 terminant partesq; eju instar uniorū copulant; nec
 ideo admittunt infinitū in actu, sive categorematicū;
 sed solū in potentia, seu sine categorematicū;
 na quacumq; assignent partes semper sūt finitę,
 quamvis semper designari valeant plures in con-
 tinuo, et plures sine fine. Aristotelici in hac parte
 adherent Cartesiani, cū Cartesio.

*Sciti, cui suo principe Senone Aristotelece
 ex diametro opposita ducere sententia, dicuntq
 continuu' constitui ex indivisibilib', seu minimis natu-
 ra punctis, in qua, tanquam in primordialia sui
 principia resolvi debet q'dlibet continuu': na' licet in
 quolibet, & minimo corpore sensibili tot sint indivi-
 sibilia, ut nemo mortalium possit ea enumerare;
 at Deus & etiam Angelus potest, corpus in illa di-
 solvere, ita ut nihil illius ulterius divisione p'mi-
 tat; Huic sententia subscribunt plures doctores,
 omnesq' Atomista, cui solo discrimine, qd' in indivi-
 sibilium dispuunt' explicatione: omnes & loquunt'
 & indivisibilib' n' mathematice sumunt', & physice
 considerant', quae atomi appellant'. Opinione' hanc no-
 vissime tuetur n'r. Teijppo tornio 3° Epistolarum
 epistola 12^a, eamq' claritate, qua solet, illustrat:
 cui omnino subscribere sit.*

Nostra Conclusio II

*Continuu' n' constituit' ex partib' in infinitu' divisibilib',
 & ex solis indivisibilib'. Pro 1^a pars conclusionis: ne-
 pugnat juxta Aristotelicos infinitu' in actu, & sti-
 tuitu' constitutu' ex partib' in infinitu' divisibilib',
 e'et finitu' in actu: p'o. Pro 2^a m'te: continuu' constitutu'
 ex partib' in infinitu' divisibilib' actu haberet in-
 finitas partes; p'o e'et actu infinitu' & ita d'et mul-
 titudine, tu' etiam d'et extensione, q'a partes ille,
 utpote quanta e'ent extensa. Pro 3^a aut: continuu'*

ex partibus usque in infinitum divisibilis virtute, actu haberet partes, in quas esset divisibile, ut etiam aposte dicit. *Stinus* citatur divisibile non esse in partes possibili-
les, id quod ab ipso de novo acquiritur, id in partes actu habitas; at haec essent infinitae, alias divisibilitas stinui non esset interminabilis: *qo*.

*U*per, et explicat:

id in stinuo est actualiter infinitus numerus partium, id solum finitus. Si hoc *U*per *qo* divisibilis stinui finiti exit finita, ita ut post plures divisiones deveniendum sit tandem ad ultimum, sequenterque non constituit ex partibus in infinitum divisibilis. Si *U*per *qo* dat actualiter infinitum *U*per numerum, ut patet. =
2o: nulla res est actu divisibilis nisi in partes realiter actu existentes, ac distinctas: si ergo stinui actu est divisibile in partes usque in infinitum, partes usque in infinitum et realiter distinctae existunt in stinuo, at partes usque in infinitum actu realiter distinctae, et existentes sunt actu infinitae: *qo* actu infinitae partes darentur in stinuo: *qo* hoc esset actu infinitum.

Nullus

fere orationum est, qui ingenio sui tenuitate fateatur ad hoc argumentum solvendum, id nihilominus, ut illi occurrant magno verborum armamentario. Disputant *qo* in stinuo duplex genus partium, aliae, quae dicuntur Aliquotae, et aliae proportionales. Aliquotae sunt, quae certa, et determinata habent magnitudinem, et extensionem; unde aliquoties replicata stinuum ad aequum, et totum exaequant, sic quatuor

palmi & partes aliquotae ulnae, quia palmus quater ductus exaequat, atque aequat ulna.

Partes proportionales sunt, quae inaequales sunt, in contextu, ac indeterminate ordinatae magnitudinis, quatenus summi possunt minores, et minores sine fine: et dicuntur proportionales, quia omnino componuntur proportionem quadam, na. sicut duplex ulna mediata proportionatur ad ulna, ita duplex mediata semiuulnae, cum semiuulna &c. Partes aliquotae dicuntur etiam non se communicantes, quia una non terminatur intra, & extra aliam, sicut unus ulnae palmus non est intra alium. Proportionales vocantur se communicantes, non quia penetrant inter se, sed quia includantur in aliquotis, a quibus discedunt per distinctionem includentis, et includi, ut patet a mo.

His positis dicunt Aristotelici partes aliquotas infinitas non esse; nam aliquoties repetita, omnino exaequantur; dicunt ipsae partes proportionales infinitas non esse actu, quia cum sint indistinctae ab aliquotis in hisque incluse non habent extensionem, ut numerus distinctus constituere non valent, ac consequenter nec actuale infinitum. Poterunt tamen consistere infinitum in potentia, et per divisionem, quatenus quantitas qualibet etiam determinata extensionis potest usque in infinitum minui, ac sine fine dividi.

Adversarij in hac solutione magna patiuntur equivocationem, dum partes proportionales

non distinguunt ab aliquotis; cui nulla assignabi-
lis sit pars proportionalis, quod non sit aliquota, quod
evident per ex eo, quod aliquota est, quae aliquoties sum-
ta exauget totum; at partes proportionales aliquo-
ties sumta perfectius exauget totum; sicut enim pal-
mus, qui est pars aliquota ulnae quater ductus fa-
cit ulnam, ita medietas palmi, quae est proportionalis
pars sumta octies ulnam facit: pro nulla est pars pro-
portionalis, quae non sit aliquota. Quo posito ita solu-
tione impugno: omnes partes proportionales et ali-
quote: pro quidquid dicitur hic de illis verificatur; at de
aliquotibus dicuntur, utraque earum finitum et infinitum esse
actuale, si in infinitum essent divisibiles: pro dicendum
erit de proportionalibus.

2^a et instaurat nostra ratio:
sive infinitum sit partium aliquotarum, sive pro-
portionalium, equale inveniendum adest, dumodo
per illud est categorematicum, et actuale; at ratio nostra
per infinitum in actu: pro. Pro mum: si continuum esset
divisibile in partes proportionales, usque in infinitum,
in continuo darentur actu infinitae partes propor-
tionales actu existentes, ac distinctae; at infinitae par-
tes proportionales actu existentes, ac distinctae non pos-
sunt non constituisse infinitum in actu, saltem 2^a mul-
titudine: pro. Aliter et sequa ostent, inique similiter
patet ex eo, quod iuxta ipsum Aristotelem nihil potest
dividi nisi in partes, quae eidem acta inveniunt, quae
quidem distinctae debent esse utpote separabiles, ac di-
visibiles; nam nihil potest dividi, ut separari a seipso.

3° et explicat: videtur, partes propor-
tionales in continuo contineri, autem et infinitum
in potentia, quia et in potentia sunt distincta, ut quia
solum in potentia sunt divisa, et indivisibiles, ita
ut non possit eorum divisio exhausti. ^{3^o} ^{1^o} non dicunt
staprij quibusdam disputamus; si 2° minime vi-
tat infinitum in actu. ^{3^o} ^{1^o} assumitur: non vitat,
quod actus sint infinitae partes, actus entitative
distincta: quod nec infinitum in actu. = Formate
in partibus proportionalibus dilemma pro solutionis
propositione predicta; nam, ut bene ait magister. Tunc
pro ad illud reducit questio difficultatis quod tenet,
a qua nunquam adversarij se expedient. Haec
causa omittimus alias propositiones pro nostra solutione
firmanda, quas qui desideret facile in auctoribus
inveniet.

2^a pars solutionis sua sponte descen-
dit a 1^a; cum enim continuum non sit in infinitum di-
visibile necessario per continuas divisiones, et subdivi-
siones, deveniendum est tandem ad indivisibilia: ex his
pro componitur; alias daretur processus in infinitum in
divisione continui; qui quidem processus, cum ab Ari-
stotelis reprobetur tamquam impossibilis in alijs rebus,
ignoro certe, cur ad ipsum in praesenti admittatur; cum
ipsius rationibus, quibus in alijs rebus rejicitur ut impossi-
bilis in divisione continui impossibile esse convincatur, ut vi-
dere poteris apud Vincetium. Postea hoc argumentum
tractante.

Argumenta solvuntur.

III

139
Aques 12: si infinitum non est in infinita di-
visibile, ultimo resolveret in indivisibilia non
est extensum; at hoc nequit dici: quod. Propter mixtum: in-
extensa non faciunt majus. Nec extensum; an in-
divisibilia sunt inextensa: quod. Alium patet ex Aristotele
ex illo sibi notissimo Aristotelis prologo: in-
divisibile additum indivisibili non facit majus, nec
extensum; at non ob aliud nisi quia sunt inextensa:
quod. Ergo 12 patet mixtum: nomen dat quod non habet;
at inextensa non habent extensionem: quod nequeunt
illa communicare, sequentem nec facere majus,
ut extensum.

Argumentum hoc precipuum est pro adversa
sententia ejusque mixtae difficultas ostendit explicem-
us. Respondet ad illud negando mixtum. Ad probationem dis-
puto mixtum: inextensa separata cedo juncta non
mixtum, Aristotelis prologum, et negas Aristoteli-
ca maxima tam longe abest ut sit admittibilis,
quin potius directe contradictoria, nempe indivisi-
bile additum indivisibili facit majus, et extensum ha-
benda sit ut evidenter vera. Quod sic vincit:
indivisibile additum indivisibili facit divisibile:
quod majus, et extensum. Ans est manifestum, quia com-
plexum ex duobus indivisibilibus unitis coalescere divisi-
bile est in illa, quod unico repugnat indivisibili. Negas
autem non minus certa videtur; nam cum indivisibile sit
minima, quae potest dari pars materiae, quae libet

extensione: q̄a = Replica hac facile inuitat in
 exemplis aduati, na materia, et forma rem-
 sim sumta n̄ s̄t homo; & unio n̄ s̄t ext ip̄is
 q̄d homo s̄nt: ip̄e nec ut s̄iuncta, seu unio
 exunt homo. Respondeo itaq, q̄d sicut unio ē
 additio necessaria, ut materia, et forma con-
 tuant homine, ip̄a v̄o materia, et forma
 s̄t, quae constituant ip̄ud tanqua' primordialia
 principia, ita pariter unio indispensabilis ē
 ad constituendu' extensū, ip̄a tamen indivisi-
 bilia s̄t s̄a extensionis principia.

Ricez tamen:
 unio indivisibilis talis ē, ut aduc illa posita, ne-
 queant constituere extensū: q̄o nulla ē data dona.
 P̄t̄ aut̄: unio indivisibilis stat in tangentia,
 quam inter se dicere queunt; at tangentia hac
 n̄ sufficit, ut constituat extensū: q̄o. P̄t̄ m̄x;
 indivisibile aliud tangens tangit illud 2° se
 totū; & tangentia hac n̄ sufficit, ut constituat ex-
 tensū: q̄o. P̄t̄ m̄x ex eo, q̄d extensio consistit in
 tangentia, seu unione part̄s solas extremitates.
 Atq̄ a stat ex illo prologo: indivisibile, ū totū,
ū nihil attingit.

Nego antecedens. Ad probationē
 nō m̄m. Ad huius p̄tione' disq̄uo m̄m 2° se
 totum p̄ intruissione' unius, in alio nego:
 s̄ juxta positionem concedo maiorem.

et distinctio mxi no nega. Absidio da' unu
indivisibile tangit aliud tangit illud 2° re
totum, seu tota ipsius emittat; & cu illud n
ita tangat, ut intronit in emittat ejus
poteri qua' optime cu illo coivare exten
sione, seu extensio facere. Tangit qd unum in
divisibile alteru p juxta positione solu, seu
p naturale unionem, taliter, qd indivisibile exis
tens in loco A attingat aliud juxta se positu
in loco B, et quoniam in hujus tota emittat
attingat, in ipsa, nec in ejus loco n intronit,
qa ad hoc revirit p propria duxit, et mo
leitate indivisibile existens in loco B, et sic
faciunt extensio.

Ad pbone mxi dic exten
sione existere in tangencia partes extensi
tates, quae tales sint virtualiter, & formaliter,
nisi sit extensio coaccuvata, et sensibili;
hac namq extensio requirit formaliter
tales. Super ratio, qa extensio formaliter re
quirit solu, qd partes sint extra partes for
maliter in ordine ad se, et salte radicaliter in
ordine ad locu; cu qd indivisibilia, ita invice
tangant, ut sint extra in ordine ad se, et ad lo
cu; ita se habent, ac si extremitates formaliter
tales haberent, quib' unirent, qd sufficit ad uniu
enda extensione essentielle. Per qd stat prolo
quy obli intelligentia. Aduc instant Aristotelici:

semel qđ indivisibilia se tangant. Quod se tota
penetrant, qđ naturaliter nequit accidere: ut
qđ hoc videt inveniuntur stimuli continere de-
bemur ex paratib. Ans. potest se, qđ penetratio
nihil ē aliud, quā adequatus duorum tractus.
De, qđ si duo corpora se tangere viderentur Quod se tota
penetrarent: qđ a simili. — Nego autem. Ad 1^{am}
pōtionem discolo: adequatus tractus p̄ intrusione
seu intrusione unius in alio scdo: p̄ iusta po-
sitione solum nō pōtionem. Penetratio ē coexistentia
duorum in eodem loco, quā nequit dari absq̄ intrusi-
one unius in alio. Adeo ad intrusio nō accide-
ret in tangencia indivisibilia, quā propter nūq̄
data ratione. ēē p̄ iusta positione solum.

Ad 2^{am}
nā paritate; qđ cū corpora partes habeant in-
teriores, et exteriores nequeunt adequate Quod se
tota tangi, quin interiores attingant partes; ad
has ad tangendas necessu ē corpus tangens p̄
exteriores ingredi, intrusum, seu in eandem loco ēē
p̄sequens penetrare. Ut indivisibilia, cū nullas
partes habeant intrusione nō egent, ut adequa-
te Quod se tota tangant, quare potest hoc dari a-
dequatus tractus absq̄ penetratione. Et replica hac
urgere possunt Aristotelici, tu in punctis, quā
admittunt stimulationis, tum et in terminati-
onibus, quā utiq̄ a partib. tangunt Quod se tota iusta ad
ipsos decantatur: indivisibile, a totu a nihil atin-
git: o qđ cū partib. naturaliter penetrant, ē.

ex indivisibilibus ad equatam partem precise non
sequitur penetratio.

Argues 2^a minimum debet esse
continuum ex partibus, quae sint ejusdem rationis cum
illo: quod cum illud sit divisibile et extensum, minuitur
ex partibus divisibilibus et extensivis: quod non ex indivi-
sibilibus. = Hæc mat^r: minimum essentialiter est
divisibile in partes quantitativas: quod in partes
extensivas: cum quantitas continua sit essentialiter
extensiva: quod non est divisibile in indivisibilia. = Dis-
tinguo autem: ex partibus 2^a et elementatis scedo 1^a
et elementaribus naturalibus, et æregalibus. Sicut partes
2^a minui videntur, et ejusdem rationis cum nive, cum sint
nix, sicut videntur 1^a et elementares, seu quæ 1^a sunt
principia nivis nempe aer, aqua, et nitrum: ita
partes 2^a, seu elementares minui, et ejusdem ra-
tionis cum illo, sive divisibiles, ac extensæ, sicut
ad 1^a et elementares, quæ sunt indivisibilia, quæ
ut quæ possunt dici extensæ.

Ex his ad afirma-
tionem de quo autem: in partes quantitativas, sim-
plices, et elementares, et compositas et elemen-
tatas scedo: compositas, seu elementatas precise
non autem et æregales. Fundunt namque partes
quantitativas, et partes quantitativas, iudicantur
ideæ esse, cum inter ipsas magna sit diversitas.
Ergo partes quantæ sunt 1^a ex indivisibilibus com-
positæ, atque ideo extensæ; at quantitativæ ex-
tensæ non sunt, et sunt extensionis elementa. Indivisibilia

ad huius generis est: unde non est extrema in quan-
ta, sed quantitativa, in illa est ultimo divisibile
quantitas continua; nam licet nullum indivisibile sit
in se extensum, plura tamen collecta constituit
extensionem; admodum quoque, quamvis nullum sit
divisibile simpliciter sumptum, divisibilis est collectio
eorum.

Argues. 3^a si continuum constitueret ex solis in-
divisibilibus, nulla diversitas daretur inter mo-
tum tardum et veloce; hoc est absurdum: pro. Pro mix-
tum velocissima aquila eodem tempore, plus spa-
tij non percurreret, quam pigra testudo: pro. Pro ana-
logia: velocissima aquila in indivisibile tempore ac-
quireret, velut indivisibile spatij: pro non plus spatij
acquireret, quam testudo, quia in indivisibile tem-
poris nequit percurrere minus, quam indivisi-
bile spatij. Sic quod velox mobile in unico instan-
ti temporis transiret plura spatij indivisibilia,
quam tardum, quia mixtum impulsus, velocitas, et virtus
motiva est in illa ad vincenda revertentia spatij.
Et instat argumentum in indivisibilibus continuativis,
quod ex ad adversarij: quomodo velox mobile
plura continuativa puncta transiret in instan-
ti?

Replacabis: si mobile velox percurreret in instan-
ti plura indivisibilia spatij in eodem instanti plu-
ris esset in locis; hoc repugnat naturaliter: pro.
Pro mixtum: tunc quodlibet indivisibile spatij in instanti

prestantur et locus mobilis. — Replica hæc
difficillima est, et forsitan indissolubilis in ejuſ
solutione plurimum auctores laborant; unde ut
ne nullus illa solide enervat. Relictis p̄o
pluribus responsionibus pro aliquali ejus solutione
dicimus indivisibilia spatij in instanti p̄transi-
ta se habere tanquam loca partialia n̄ totalia;
omnia em̄ ratione unius loci totalis sortientur
respectu mobilis velocis q̄ proinde in unico est
loco in instanti.

Si v̄o hæc solutio n̄ plene satisfacit; n̄ ideo judicare debent Aristotelici se de
Cenonistis victoria repositare, q̄a argutū est
omnibus commune, pro ejuſq̄ difficultati enodati-
one omnes teneamur insudare. Nemus quippe
stimulus n̄ ex indivisibilibus sortiri, sed ex partibus. Cer-
te tunc velox mobile erit nunc plures spatij par-
tes in instanti percurreret, pluraq̄ indivisibilia
unitiva, quæ mobilis tardus p̄o in unico ins-
tanti pluribus est in locis. Quidquid Aristotelici
huic respondeant instantia respondebunt Ceno-
nista arguto, et replica.

Arguer de arguto est Ma-
tematico de unito ex quo demonstrat quamlibet
linea esse divisibile in partes aequales, q̄ n̄ est v̄o
stante n̄ra sententia; na linea sortitur indi-
visibilit̄ imparibus tribus q̄ quinq̄, novem & n̄ pos-
set in partes dividi aequales, ut patet. — Res-
pondes quamlibet lineam esse divisibilem in duas.

medietatem aequalitatem sensibiliter specur physice, et
 realiter; nam duplex medietas cupit, scilicet linea
 aequalis aparet, et si altera alia deperdat in
 puncto indivisibili, quia hic excessus quamvis di-
 pceptibilis sit per intermedium tamen capi nequit per
 sensum, et tam longe abest, ut ostendat ut demon-
 stratio, quinimo nec probabile sit iuxta Illius
 Theoremam, aperte quippe supponit in illa demonstra-
 tione, quod debebat probari, nempe infinita mate-
 ria divisibilitatis dummodo in divisione, et sub-
 divisione partium aequalium procedendum semper
 sit ut volunt detractores. Eodem vitio laborant demon-
 strationes aliae, quas solent Aristotelici nobis ob-
 ficere, et quarum solutiones apud eundem Illius po-
 terint videre.

Et ut melius ipsis occurratur scire
 oportet quod adhibere Mathematicas demonstra-
 tiones ad probandas res physicas, et prout est in re
 natura, quod et Aristotelici debebant insinuerere; nam
 mathematica etiam demonstrat lineam rectam attingere
 circulum, et globum effectum planum in solo puncto:
 circulum quippe, et planum componuntur ex punctis. Nec
 tamen non his demonstrationibus pro nostra solutione
 probanda uti sumus, quia expressa Mathematici nihil vincit
 circa naturam physicam quantitativam; viderant
 enim mathematici extensionem non esse extensionem et de
 illa agunt prout est in idea non prout est in re, et cetera
 plura dantur in nostra imaginatione ideata, de quorum
 dubitatione experientia, ut patet in ipsa Mathematica,

quæ supponit lineas omnino rectas p[er]fectu[m] circu-
lul, et q[uo]d ex eode[m] puncto infinita linea educi pos-
sunt; et tamen vera necne sint hoc aliq[ui] p[ro]nu-
lata, ut Mathematici vocant dubitat merito
ph[ys]ica.

Pro complemento quaestionis inquirere,
quæ naturalis differentia sit nos inter Atomistas.
Respondet nos ab Atomistis differre 1° q[uia] po-
nimus indivisibilia, quæ aliquo nexu copulata,
ut inferat ex n[ost]ra doctrina; Atomista v[er]o asserunt
inter nos samitas esse, u[bi] quidam prædicasant
licet, quæ colliguntur in unum absq[ue] unione distincta.
Discriminamus n[ost]ra 2° q[uia] aliqui Atomiste
accedunt punctis, sua extensione, et figura, q[uo]d
accipere n[on] possumus possibile: aliq[ui] dicunt indivi-
sibilia naturaliter habere capacitatem, ut pro varie-
tate circumstantiarum, nunc n[on] n[on], nunc m[en]s,
occupent locu[m], sive ut replicent nunc in p[ar]te
nunc in pauciorib[us] loci, seu spatij punctis; admodu[m]
quæ anima xat[is] in se indivisibilis, nunc n[on],
nunc m[en]s occupat locu[m] juxta varias hominis
ætates; et cu[m] in dicta replicatione, atomi, seu punc-
ta, quodammodo intumescant vocari solent in-
tumescencia, turgida, et inflata.

Et notare Atomis-
tas n[on] dici tales, u[bi] nominari Atomistas, q[uia] ex a-
tomis omniu[m] continentur, & hoc sibi vendicant no-
men, ex quo compositu[m] substantiale ex solis materia

atomis flaxi. attendunt in praxenti. ⁱⁿ omni-
 bus loquimur de compositione integrali. Disqui-
 mus tandem ad Atomistam, quatenus autem
 minus minus exindivisibilis est materia, tu, pr-
 mo Aristotetica, quia abhorrent modum.

Disputatio II

De inceptione, et de scissione
 rerum.

Quaestio unica
 Quomodo res tempore men-
 suratae incipiant, et desinant

SSC?

S. Unicus

um obitum phy- sicis sit ens caducum cor-
 ruptioni, sicut et generationi. Notandum me-
 ritum aliquid dicendum est de ejus initio et fine, seu
 de inceptione et de scissione, quae sunt termini dura-
 tionis rerum. Pro quo notandum est terminos duratio-
 nis debere esse indivisibiles; si enim divisibiles essent
 haberent principium, et finem, itaque starent alij
 termini, qui utpote extremi starent etiam ini-
 tio, et fine, et sic in infinitum, usque dum perveniret
 ad aliquid indivisibile terminans: quare necesse est,

terminos durationis rerum instantia indivisi-
bilia esse admodum quo termini qui incipiunt,
et finiunt lineas et puncta, indivisibilia. In-
super notandum est dubium procedere de inceptione,
et de extinctione rerum vel permanentium, vel suc-
cessivorum.

Dico. 1. res permanentes incipiunt per
se, cui est ut erant instanti, et per
tionem, et terminant per se, vel non, vel per rationem
extrinsecam. **Secundo** patet ex eo, quod in illo instanti in-
cipit res esse quid sit, et existens, et ad habeant
essentia indivisibilem, etiam permanentia in se
instanti rationali. **Ratio. 2.** Ego ad corrup-
tionem unius, sit generatio alterius in instanti in
quo desinit res procedens in aliam rem generantem, cui
intrinsecum est instanti, et quod hoc rei esse desi-
nerit. **Extrinsecum** est, utpote in quo verificat:
nunc non est res, quae antea immediata erat.

De res successive incipiunt, et desinunt esse
intrinsece volu, id est, incipiunt per ultimum
et desinunt per se, vel non, vel per rationem. **Ratio huius**
nam cum entia successiva nequeant totum suum
esse habere simul, quia utantur essentialiter priori,
et posteriori, nequeunt sequenter illud habere
in instanti intrinsece cui coexistant: et sic
necesse est ea incipere per instanti extrinsecum,
vel per ultimum sui non esse, et desinere per extrinsecum
quod instanti, quod sit. **Secundo** est sui, seu in quo

amplius n̄ st; cu' tamen tota duratione praecedenti fuerint.

Pro complemento queres, quina sint termini magnitudinis, et parvitatix. Respondes utrumq; ē in duplici differentia, videlicet intrinsecu, et extrinsecu terminu intrinsecu magnitudinis ē sub quo res exorari potest, sub n̄ji n̄ potest, dicitur maximu' qd sic. Extrinsecu ē ille, ad quem res pervenire n̄ potest, quia determinat, unde vocat maximu' qd n̄. Terminu intrinsecu parvitatix ē sub quo res exorari potest, sub m̄xi n̄ potest, et sic dicit minimu' qd sic. Extrinsecu ē ille ad cuius parvitate res pervenire n̄ valet salva manente ejus natura, quare appellat minimu' qd n̄.

Hoc posito dico, qd quantumvis n̄ sit facile assignare terminos magnitudinis, et parvitatix reru' certu' tamen ē res illos habere; quia cu' omnia Deus fecerit in numero pondere, et mensura, quod debet res ē naturaliter determinata. ad hanc, ē illa quantitate, quae apta sit ad exercendas operationes sibi naturales; dubitatur quippe negari dari posse quantitatem, adeo exigua, ē magna res pervenire ad hanc naturam ut sit huius operationes n̄ sit accomodata. Circa n̄ viventia ad sci-re ē eas habere terminos parvitatix, ac magnitudinis ex vi sua generationis, et formae;

at in incremento, sive generatione.
terminus magnitudinis ex se videtur non
habere; nulla quippe, absolute loquendo, apa-
ret repugnancia in eo, quod aqua possit addi
aqua alia, aeri alter aer, et sic de alijs in
infinitum sine catopse marice

IBER VII HY

SICORUM

ere omnia de quib' agit in hoc libro Phi-
losophus maxime in precedentibus discu-
ssa; quare ad auctorit' communiter hic di-
sputat' e' de comparatione motoris ad mobile,
de qua sit.

Disputatio unica ≈
De approximatione moto-
ris ad mobile, sive agentis.
≈ ad passum.

Quaestio unica

Utrum agens possit operari in distans?

S.I.

Duplex in causis approxinatio, seu contiguitas ad locum, ubi produciunt effectus. ¹ ~~Utrum~~ e diſpūenda. ² ~~Utrum~~ e contiguitas suppositi, cui nempe causa dicitur sua entitate immediate e parvo inſua: 2^a e approxinatio virtutis; cui scilicet causa, quoad entitatem a parvo remota, ipsi e origo p. virtutem a se p. medium diffusa. Quare qd, an sit agens operetur eperat immediata aliqua approximatione suppositi, o salte virtutis ad parvum? seu qd id e, an possit operari in parvo a se distans, quin operetur in medio?

Rico: nullus agens potest operari in distans, quin operetur in medio, ^{seu} ~~omne~~ ut operetur eperat approximatione suppositi, in virtutis ad parvum. ~~Pr.~~ operari requirit ad ee; at ee coartat ad locum determinatum: potest operari, qd falsum e si agens agere posset in distans, na tunc n eet, quantum ad locum limitatum, possetq agere in parvo ubicumq locatur. Cogno sequeretur ignis vq hic existente posse urere lignum existens Alatrii, qd e absurdum

experiencia ad parvum. Patet hanc sequela, quia
si agens nulla eget approximatione ad parvum
nulla posset discrimini assignari ratio, cum
in multis distantia possit operari, et non in multis.

Explorat: ratio unica cum in
maxima distantia non potest agens operari
est, quia causa, quanto magis est distantia plus virtutis
impedit, et progreui ipso quasi fatigatur, et de
impotenti fit ad ultia progrediendum; at si nihil
operatur, non nulla ejus virtutis est diffusio per medium,
hanc ratio nulla est; cum tamen virtus nullatenus in
medio obdurant: quod si agens non egeret approxima-
tione immediata ad parvum operari posset in loco
in quacumque distantia locato sua experientia,
juxta quam omnia agentia naturalia sua se-
terminata habent sua activitatis sphaera = Viget:
Parum videmus actionem virtutis agentis, si
occurrat medium ineptum ad deferendam ejus vir-
tutem ad parvum: sic illuminatio solis impeditur in-
terjecto corpore opaco, id est accidit in sono, odore,
et alijs: quod quia indiget approximatione ad parvum;
nam si nihil ab ipso per medium diffundit; cum e-
jus causalitas interlicitur.

Hinc Apostolus Pau-
lus ex operatione, qua Deus nobiscum scurrit
inquit nobis esse praesente; ita enim actorum 17-
ait: non longe est ad unumquemque nostrum; in ipso enim

movemur, vivimus, et sumus. Et patens
 nō Anselmus Deū in omni loco ēē pōt ex quo
 omnia veret, ita namq̄ loquit̄ cap. 2.^{3o}
Monologij (aliar. 22): in omni loco, v̄ tempore
suo quoda' modo dici potest ēē, quonia' quid-
quid aliud ē, nec in nihilu' cadat, ad eo praeven-
te sustinet. Ha' at illationes nulla ēent ut
 patet si agens posset operari indistanti, seu
 sine approximatione ad passu.

Solvuntur argumenta.

§II

Nostrae communis sententiae opponit̄ nō Illius
 Scijpeo tunc hō teatū discursu De paradoxa
 Ha' hac ductus ratione: flamma magna pyre
 nōm calore' emittit, corporaq̄ calefacit in nōi di-
 stantia, quā flamma parva; ex quo eidenter
 deducit̄ illa' necdū calefacere panes parvos, ex-
 teriores; dētm panes interiores: nunc sic; at par-
 tes interiores, scilicet profunditatis pyre, nihil in
 exteriore, quā t̄ mediū inter illas, et primum:
 q̄o. q̄o. adant̄ in distantia. Itat̄ hoc mix ex eo qd
 nullu' agens agit in vibi simile, ut fect accioma
 commune.

Respondeo tota flamma pyre mag-
 na, passu ēē ^{approximata} approximatione repositi, ad qd su-
 ficit ^{approximata} approximatō ēē panes aliquas sui partes
 immediate, mediate vō panes alias, qā omnes eade

actione scurrunt, et p. medul. amur, ad medul. hoc
magis pcutit pladius, qua' pladius, qā omnes
illius partes se habent p. medul. unius ad pcutien-
du, quamvis n. omnes applicenter immediate
dicere etm. pos. omnis flamma' vale' calefacere
penes partes exteriores: ista tamen fovet p.
interiores, qd. minime opant' obto. actionatis.

Obijciat

2°: agens totius patet operari indistanti,
qua' in mediū: qd. absolute valet operari in illud,
quin operet' in mediū. Patet autē in sol. qd.
magis infima calefacit regione, qua' media, et
in igne stupa' dicitur accendere, quia aere
accendat proximiorē. = Respōd. autē: si cetera
sint paria nō: si n. sint paria scdo autē, et nō
sega. Sol magis calefacit infima regione, qā
cū terra extensione' radiū ejus impediāt
horū reflexio, qua calor duplicat, ipsa ptingit,
qua quide' reflexio ad media' regione' n. pvenit,
ideōq. minus calefacit illa. Ignis stupa' accendit,
n. vō aere, qā stupa' habet dispositione, ut ac-
cendat', qua' n. habet aer: unde n. s. aequaler,
et ex hac inequalityte provenit, qd. fortius agit
in distantia n. vō deducit nihil agere in mediū.

Cones 3° exempla pluxima,
qua' clare vincunt agens operari in distantia,
seu absq. approximatione ad passū. Nam sol pro-
ducit aurum in viscera' terre ad qua' nec lux

nec calor ejus perungere potest. Aqua leberis
superius calet in fundo friget. Torpedo stupe-
facit manus distantes piscatoris, quin simile
causet effectum in fune, o hamo, quo deprehendit.
Magnes ferrum trahit et in tempora tabula.
Basiliscus hominem distans solo aspectu interf-
ficat, quin laedat corpora intermedia. Uetula ac-
ciliis fastinat pueros distantes non viros propin-
quiores. Et denique pulvis symplicus distanti
egroti sanitatem sciliat. Sit ex vitulo stus,
o simplici, o ad sole sic canicularij calcinato,
et vi pannu sanguine hominis vulnereati tinte-
tu pulvere illo inbuat, curat vulnus abven-
tis, modo pannu in loco reuer temperato;
na si in calidior loco sit vulnus inflammat;
si in frigidior rigerit.

Algo arumtu. Et ad *Iu*
exemplu respondet solis calore, o ejus aliquo
occultu influxu viscera terre p mediu peme-
trare, idiq auru producere. *Ad 2u* dico partes
inferiores aquae rarefactas a calore reddi levia-
res, sicq sursum ascendere, frigidiorib, utpote
proximis descendentib ad fundu leveris. *Nic*
ad 3u, qd torpedo manus stupefacit piscatoris
veneno p hamu diffuso, qd patet ex eo, qd id nesi-
ceret, si piscator hamu non tangeret, qd vo ha-
mu non stupefaciat provenit ex eo, qd a ptim
ad hunc effectum non habet temperamentum. *Ad*
4u dicendu ferru trahi a magnete virtute p

mediu, usq ad illud diffusa, ut orat ex eo, qd,
interposita tabula n̄ ita prompte ferat ex-
citāt, qd ē signu nihil operari in ferro, donec den-
su illud transeat mediu; tabula ad n̄ trahit,
qā virtuti ē improporcionata magnetis.

Ad quin-
tu dico Basiliscu homine interficere corpus-
culis venenatis ex ejus oculis in homine p
mediu missis; Et similiter dic ad 6u ex oculis
vetularu exire pestilentes, corruptis, ma-
lignasq sanguinis mercuria alitur, qui p aere
diffusi in temero pueroru cerebro inveci fas-
tinationis producant effectū, quē n̄ causant
in duxiori cedebro vironu. Nunqua pō aliquid
in distanti operant, quin in aere intersecto
agant, quomodo in hoc eundē effectū n̄ produ-
cant defectu dispositionis, juxta quā agens
qdlibet semper in subto agit. Haec dicta sūt ex
suppositione, qd exempla haec aliq̄q hīs similia
vera sint, ea namq fabulosa ēē evincit n̄ x
scij qd, sicut, et nulla ēē pulveris simpatici
virtute, qua tamen gratis admira dicimus
ad ultimu, qd ex vitulo et sanguine p mix-
tis exhalant tenuissimi spēsiti, qui late
p aere diffusi tandem perveniunt ad homine
vulneratu, ac vulnere medendo prosunt,
aequenterq abq approximatione nihil vi-
milis agit sive in passopulvis agit in homi-
ne, sive in passo

LIBER VIII SICORUM.

Plura, quae in hoc libro Philosophus docet
 et parvi momenti, et momenti jam expli-
 cate. In illo maxime Aristoteli fuit cu-
 ra aeternitate stabilire mundi, ac motus cir-
 cularis colorum abq[ue] ullo proximo initio. Ut
 patet, ut fide coram a nobis e[st] supponendum
 docet em[en]do orthodoxa fides creaturas omnes n[on]
 ab aeterno, sed ab initio temporis fuisse editas, ut
 definitum e[st] in scilicet Rome, in laterano, sub In-
 nocentio 3° celebrato cap. firmiter et summa
trinitate, et fide catholica stat[ur] et n[on] suppositio
ex multiplici sacra scriptura testimonio na
Geneseos 1° dicit: in principio creavit Deus coe-
lum, et terram. Proverborumq[ue] 8° non d[omi]n[u]s exar-
abit, et ego jam concepta era[m];: adhuc terra[m] n[on]
fecerat, et flumina, et cardines orbis, terra[m].
 Unde Christus Dominus ita Joannis 1°
 alloquutus e[st] suu[m] aeternu[m] patre: clari-

patet claritate, quae habui priusquam mundus
fieret. Et Apostulus ad Cōherios 1° elepit nos in
ipso ante mundi constitutione.

Vnde et licet veritas
ratione naturali valeant probari, tamen res una
efficacia ascripta pro illa, quae videri possunt in
Cardinali et quidam et cetera antiquorum
Philosophorum ista Aristoteles testimonia, ex
quibus et unum producat insigni Lucretij, ita
aduentur a posteriori.

Propterea si nulla fuit genitalis

ex origo.

Ternarum et calis, semperque atrox

et na fueret;

Cux supra cellu Thesamum, et

funera troje,

Nos alias alij quoque res cecinere

q Poete?

Luo tot facta virorum toties

cecidere? Necusqua.

Extremis fama monumentis

incita florent?

Hoc pō supposito ad difficiliora tãnceamus
unde vit

Disputatio unica.

De mundi initio.

Quaestio unica.

An mundus potuerit
esse ab æ-
terno?

Aliqua notantur et
feruntur sententiæ

§. I.

Cicero ait ceterum ex dicto mundum esse factum.
Non fuisse ab æterno dubitat tamen an
saltem potuisset ab æterno esse, et notandum per mun-
dum intelligi in praesenti res omnes creatas esse
permanentes, ne etiam successivas; unde de om-
nibus quaestio procedit. Notandum 2°, ad ope-
rationem liberam minime requiri, quod agens illa
tempore precedat; nam textus est Deus ab æter-
no libere decrevisse quidquid fecit, in tem-
pore. Tandem sciendum necessarium non esse causam

semper procedere cum effectu tempore, & suffi-
cere, qd illud procedat, & qd sit prior illo prio-
ritate a quo. vive natura, quia prior est. In opi-
nio tenet mundu n potuisse ab eterno quoad
res permanentes, res quoad accidentia. Ita
plures the. 2a e omnino opoita eamq pro-
pugnans complures, alij q pauci. 3a deniq
e media, docetq entia permanentia ab eterno
potuisse a Deo fieri, non successiva. Sic
Dr Eximius n^r Maesta Joannes a S^{to} Tho,
et communiter Theologi

Nostra prima conclusio.

II.

Provenit creatura permanentiter ab eterno
sibi. Conclusio ad hoc terminos coartata e
Doth exprobre; nam salte de res permanentib
quit, cu la parte quest. Ad artic. 2o in con-
pote ait: Respondet dicendu, qd mundu n semp
fuisse, sola fide tenet, et demonstrative probu n
potest; at si ipse ab eterno ee repugnaret de-
monstrari posset ab eterno n fuisse: qd re-
pugnat mundu ab eterno fuisse: qd salte quo-
ad entia permanentia potuit ab eterno ee.

S. D^r de aternitate mundi dicuxiens, ita
opusculo 2o conclusionem nra p^rst: sic qd patet 99

¶ In hoc, qđ dicit, aliquid factu eē a Deo, et
 ¶ nunqua n̄ fuisse n̄ ē intellectus aliqua repug-
 ¶ nantia: si eē aliqua repugnancia, mi-
 ¶ nus ē quomodo Augustinus ea n̄ vidit: qđ haec
 ¶ efficacissima via eēt ad improbandam mun-
 ¶ di aeternitate; cu' tamen ipse multis rationib'
 ¶ impugnet aeternitate' mundi in *Metaphysica* et civi-
 ¶ tate Dei. Nam unde omnino pretermi-
 ¶ nit? Quinimo immo videt, qđ n̄ sit ibi repug-
 ¶ nantia intellectus. Unde et adversarij p
 ¶ Ieronia S. O. loquens subdit: qđ illi, qui ta-
 ¶ subtiliter ea percipiunt soli s̄ homines, et qđ
 ¶ eis oit sapientia.

Ratione pōt solutio; qđ n̄ di-
 cit implicancia a Deo fieri potest, at mundus
 ab aeterno fuisse qđ ad res permanentes nulla di-
 cit implicancia: qđ potuit ab aeterno eē. Pōt mīm:
 illa implicancia statet ex parte Dei create ex
 parte rei create, ū ex parte ipsius creationis;
 et ex nullo cap. stat. qđ. Pōt mīm: n̄ stat ex par-
 te Dei, qđ Deus ab aeterno ē omnipotens; nec ex
 parte rei create, qđ de huius ratione t̄ eē ab
 alio, et quamvis mundus eēt ab aeterno ab alio
 eēt scilicet Deo, tanqua' a p̄ causa; nec deniq̃
 ex parte creationis, qđ ad hanc n̄ requirit, qđ crea-
 tura p̄cedat sub n̄ eē, et postea transeat ad eē

Et sufficit, quod fiat ex non presupposito rubro, ut docet
etiam Anselmus in Monologio cap. 6°, et
quavis ab aeterno esset fieret ex non presuppo-
sito rubro, sive ex nihilo, id est non ex rubro aliquo,
ut loquitur Anselmus: 6°.

Conclusio secunda.

§ III.

Potuit mundus esse ab aeterno quoad res succes-
sivas & occlusionem hanc etiam patet. 1° The testi-
monia supra relata, ut parum reflectenti
ostendit. 2° Insuper ratione: tempus, et motus po-
tuerunt esse ab aeterno: 6°. 3° Ad autem tempus
et et motus possunt in aeternum durare: 6° potue-
runt ab aeterno esse. 4° Ad negandum: 1° est unum quod qua-
libet assignata successione partium temporis,
et motus, aduc aliam, et aliam possibilem sine
fine: at qualibet etiam assignata potuit alia et
alia fuisse sine fine; nulla quippe temporis,
et motus successio partium necessario est 1^a, et 2^a.

6°. Affirmat homo, ut patet ex eo quod permanens,
potuit esse ab aeterno ex occlusionem precedenti,
in qua conveniunt plures nobis in presenti os-
tendit: 6° ad aeterno potuit esse motus ejus res-
pirationis, et cordis ad ipsius vitam necessarii.

2^a calu^r potuit eē ad aeternū pō et ejus motus.
 P^{ro}terea: tu qā motus ē proprietas calu^r; tu
 et m, qā calu^r ad aeternū existeret, o moveret
 o qā moveret? Si 1^a: pō ab aeternū haberet
 motu^m. Si 2^a: pō haberet valde privatione
 motus: pō in illo ad aeternū posset dari mo-
 tus; nā privatio ē carentia forma debite
 in vtro. capaci, et ad illa apto.

Solvuntur argumenta.

S. III
 Op^{er}um 1° aduersarij, p^{er} p^{ro}positu^m Patrum
 testimonia, in quib^{us} pōnt verbu^m Divinu^m n^{on}
ē creatura; qā ē ab aeternū, q^{uo}d iⁿ significatiōe
 deducet^{ur} si posset aliqua creatura eē ab aeternū.
 — Sic 1° Patres arguere ad homine^m
 ista Ariu^m, qui assererat ex una parte ver-
 bu^m Divinu^m ab aeternū eē, et ex alia omne cre-
 atura interripere inceperet; unde sic ista illu^m
 demonstrative arguebant: p^{ro}ter q^{uo}d ē ab aeternū
n^{on} ē creatura; d^{icitur} p^{ro}ter verbu^m Divinu^m ē ab aeternū
noⁿ q^{uo}d verbu^m Divinu^m n^{on} ē creatura. Et hoc
 at n^{on} potest interre 1° Patru^m sententia^m
 eē creatura^m ab aeternū eē n^{on} potuisse.
 Arguer 2°
 ratione creatura ab aeternū producta n^{on} eēt su-
 p^{er}mo Dei tantu^m respectu; iⁿ regnat creatura

n̄ subjecta supremo Dei dominio: q̄ repugnat creatura ab
aeterno. **P**ro my: talis creatura infinite duraret, quin
posset destitui a Deo: q̄ n̄ est subjecta supremo Dei
dominio; cui ^{hō} respicienda est maiestas in eo q̄ pos-
sit pro suo libito aeternare; et destitueret crea-
tura. **P**ro aut: talis creatura in quocumq; destitui-
eret instanti, ja duraret p̄ aeternitate. **N**epo
my, ad p̄mone) dīguo aut: quin posset destitui
a Deo absolute, et antecedenter nō sequenter, et
ex suppositione liberae creationis ab aeterno Deo
aut, et nō orega. **III**

Nepote n̄ produimus creaturam
ab aeterno productam n̄ posse destitui a Deo nisi
in tempore, et postquam p̄l duraret p̄ aeternitate;
vnde hoc n̄ ē otia Dei supremi dominiū q̄ ne-
cessitas illa p̄ aeternitate) aeternandi n̄ ē absolutum
et aut. **I** ex suppositione, et sequenti libera
creaturae productione ab aeterno. **N**epo suppositio-
ne q̄ Deus decreverit producere hominem in
tempore n̄ potest n̄ illu in tempore producere et
ex suppositione q̄ voluerit revocare illu in in-
stanti. **I** nequit ipse oia instanti destituere, quem-
admodu de facto n̄ potest amplius destituere
animas rate) q̄ decrevit illa in aeternu aet-
nare: ex hoc a nihil requit otia Dei dominiū, **I**
potius omnia hac divina libertati dominiū
supponunt p̄fectu. **R**eplicabit implicat Deum n̄

posse destruere creaturam aduc ex suppositione li-
bere creationis ab aeterno: cu' qd repugnet il-
la ad aeterno destruere, nequit ea ab aeterno
creare. Por' aut' implicat Deus n' posse suspen-
dere ^{sua} servationem facta illa suppositione; ser-
vatio em' e' novu' beneficiu' supra creatione;
et suspensa Dei servatione, creatura destrueret?
qd. = Sedo aut', et nym p'ria, cujus implicita
disq'uo p'one: servatio e' novu' beneficiu' su-
pra creatione in tempore scedo: ab aeterno sub-
disq'uo: novu' beneficiu' necessario cu' illa onepu
scedo: sic n' onepu n' p'one, et mxi sceda rega.

Licet servatio sit novu' beneficiu'
supra creationem rei; at ex suppositione libere cre-
ationis ab aeterno Deus tenet necessaria ne-
cessitate sequenti ad servanda re' p' infini-
ta a parte ante duratione, solut' paret sus-
pendere sua servatione in tempore, et a parte post,
quo sensu n' supponit res aeterna. Haec a' neces-
sitas n' oritur ex decreto creandi, ^{sed} ex ratione cre-
ationis ut cumq', et ex decreto creandi ab aeterno,
vel ex creatione prout aeterna, quae infert es-
sentialiter servatione p' equale duratione, et qd
servatio, necessario inferat n' obstat, quomodo
sit novu' beneficiu'; na' in placidili Scoloporu
sententia Angeli, qui adhererunt, in voce inflexibiles

n̄ poterunt n̄ finaliter previare, cum quo
tamen comparit' prevenientia' finalis novū ēē
beneficiū supradictū meritorū

Arguetur 3°: Deus mun-
dū ab æterno produceret n̄ posset n̄ illū pro-
ducere: q̄o produceret illū necessario, et n̄ libe-
re, q̄ ē absurdū. Porro aut: tunc Deus v̄ pos-
set illū n̄ producere ante, v̄ post productionē
v̄ in ipsa productione; d̄ nullo ex his modis pos-
set n̄ ante, cui nulla duratio æternitate) pre-
cedat, nec post productionē, v̄ improductionē q̄
tunc jam res producta ēet, et res quando ē neces-
sario ē q̄o. — Rursus aut: n̄ posset n̄ illū
producere potentia sequenti scdo potentia ab-
soluta, et antecedenti nō aut, et seq̄a. Ad p̄mō
dic. Deū absolute posse in ipsa productione mun-
dū n̄ producere, quatenus volens, et n̄ aliter
produceret ipsū ex suppositione at q̄ produceret
jam n̄ posset n̄ producere: sed cū hac neces-
sitas sit sequens ipsa libera productione,
minime officit libertati.

Replicabitur: causa li-
bera debet ēē indifferens ad agenda, v̄ n̄ a-
genda antegira) agit; at si Deus ab æter-
no crearet mundū, nunqua) indifferens
fuerit ad illū creandū, v̄ n̄ creandū n̄ em̄
procedere posset illa indifferencia mundi
productione: q̄o illū libere n̄ crearet — Rursus

in finem: antequam agat anteceditate, temporis
 non anteceditate natura ^{2do} non nym, et in
 distincta non oregat. Quia licet causa liber
 se finita indifferencia tempore antecedit
 actione; et tamen dum non est respectu causa
 libera ~~se~~ infinita, et increata.

Argues 4to
 creatio est productio rei ex nihilo; at si mun
 dus esset ab eterno non fieret ex nihilo, nunquam
 enim sub nihilo fuisset: propter ^{uit} requirere creati ad eternum.
 — Respondet: creatio requirit transitum a non
 esse ad esse; at mundus eternus non haberet tran
 situm a non esse ad esse; cum nunquam habuisset non esse: propter.
 — Ad argumentum dicit mundus ab eterno productus
 producendus fuisse ex nihilo ^{crea} ~~sub~~ ^{ceptu} ~~productionis~~, quae pro
 ductio est ex nihilo, non ex aliquo, ut explicat An
 selmus. Et quamvis ^{nunquam} fuisset ^{sub} ex nihilo ^{sub} ac
 tuali, fuisset tamen sub nihilo possibili, quod su
 ficit ad rationem creationis, et cuius ^{ceptu} ~~ceptum~~ non
 presupponere actuale nihil, cuius rei quod ex se po
 sit illud presupponere, non subregat. Respondeo ad
 firmationem, ad quam dicitur nym; et non esse actualem,
 non possibilem ad esse ^{2do} ~~2do~~ ^{actualem} ~~actualem~~ ^{propter} ~~propter~~ ^{non} ~~non~~ ^{nym}.
 et non distincta oregat.

Respondet: annihilatio re
 quirit transitum a esse actualem ad nihil actualem: propter

creatio requirit transitu ex nihilo actuali ad ac-
tuale esse, nam rationum eadem est ratio. = Ad 3° sequ^a.
Disparitas stat in eo, quod id quod non est actu, potest esse ni-
hil, unde non potest annihilari; et ad creationem suffi-
cit res ex nihilo fieri, seu ex nullo subto, quod valuit
in nihilo possibili, dummodo res creata, quantum est
ex se potuerit non esse, potest, quod rationum eadem sit
ratio, quod est quantum ad ipsas rationes oppositas;
unde sicut creatio opponit annihilationi, ita haec opo-
nit creationi. ^{et transitu} Non in omnibus et statim eo-
dem modo est ratiocinandum, sicut quantum ad esse po-
tuisse se ab aeterno, non aequale dixerunt de anni-
hilatione et creatione propter disparitatem allatam.

Ad 4° : implicat ^{creatura} aeterni prin-
cipio; et mundus ab aeterno creatus carendet prin-
cipio: po = 2° Implicat creatura Deo similis in du-
ratione; talis est creatura producta ab aeterno:
po = 3° Implicat creatura, quae nunquam fuit
intra potentia Dei creativa; ita se haberet crea-
tura aeterna, seu ab aeterno creata: po = 4° Im-
plicat in principio originis, et cau-
salitatis deo durationis, et temporis non in
distincta quod non negat. = Ad 2^u non minus, quia cre-
atura ^{ita} est aeterna aeternitate est accidentali, ac-
cessibili ex se a Deo liberaliter sibi donata: Res
aeterna est essentialiter a se, et necessaria.

117

— Ad ultimum dic creaturam ab aeterno pro-
ducta in fortuna fuisse in sua potentia. Vel
creatrice pro aliqua duratione temporis, ne-
pro aliquo signo causalitatis, qd sufficiens
ad rationem creaturæ.

Argues 6° adversus 2^{am}
soluione: res succeda tempus v^o importat es-
sentialiter aliquid, qd neguit ee ab aeterno. ^{Pot}
anr: tempus importat essentialiter prius, et poste-
rius; t qd importat prius, et posterius importat
aliquid qd neguit ee ab aeterno; na qd posterius
e ab aeterno ee neguit: qd. — Explicat: pars poste-
rior temporis neguit ab aeterno ee: qd nec tempus.
^{Pot} anr: pars illa posterior foret posterior ad
priorem ab aeterno existentem: qd n^o eet simul cu
illa: qd neguit ee ab aeterno. — Aliter pars pri-
or temporis neguit ab aeterno ee: qd id e qd prius.
^{Pot} anr: si pars prior temporis eet ab aeterno
infinite duraret ante posteriorem; at hoc repug-
nat; cu sit contra rationem entis successivi: qd.

Argu-
tu hoc exponit, ut nra mente amplius ex-
plicemus; qd cu dicimus res successivas potuisse
se ab aeterno ee nolimus significare ens succes-
sivum aeternum ee, n^o posse dici p^o affirmatione, qua-
si aliqua pars eius determinata, totum illud collec-
tio potuerit ab aeterno existere; hoc em impossibile e,
et contra rationem entis successivi, ut suadet.

argumentum, et itaq̃ interdictum est successivum
potuisse ab aeterno esse per negationem partium, quia
sit omnium pars. Quo posito ad argumentum decessus entis,
dignus sequens: tempus nequit esse ab aeterno
non permanens, et per habere partes ab aeterno
existentes scedo, successive, et per fluxum partium
non negat. Qua distinctione occurreris alijs.

Nulla res successive esse po-
test ab aeterno permanens, seu ita ut ejus par-
tes simul ab aeterno existant, quia hoc est contra
rationem entis successivi, sicut, ex quo aliqua ejus
pars determinata prior, et posterior existat
ab aeterno, nam cum quilibet sit fluxus, in instan-
ti existit solus; cum hoc tamen stat, quod tempus
esse potuerit esse ab aeterno successive, ad quod mi-
nime requiritur, quod ab aeterno fuerit aliqua pars
prior, et posterior, sufficit quippe, quod ante quam-
libet partem fuerit prior, fuerit prior alia, et alia
sine initio, seu ita ut nulla fuerit omnium pars.
sic namque quomodo nulla pars aeterna dicat
durationem, eadem tamen fluxus exit ab aeterno,
potest hoc in ipso tempore, quod ut duxerit in-
finite a parte post non requiritur, quod aliqua ipsius
pars posterior duxerit sine fine, et sufficit post
quamlibet partem posterioris dari aliam, et aliam
sine fine, seu ita ut nulla sit ultima per quod

partium fluxus durabit in aeternum, licet
nulla pars in aeternum duret.

Insuper:

quod nulla pars temporis esse potuit ab aeterno;
at tempus non dividitur a suis partibus: quod tem-
pus nec successive potest esse ab aeterno. =
Idcirco alij ultimum diviso consequentem tempus
dividere sumunt acedo: collective acceptum non ne-
gari; quia quamvis nulla determinata partium
temporis successio potest esse ab aeterno, nihil
ominus collectio omnium potuit ab aeterno esse suc-
cessive; cum in illa collectione nulla esset pars
assignabilis, quae alia, ^{prior} et alia ^{prior} sine fine
non supponeret prout exigit, ut ab aeterno sit flu-
xus partium. Quod quidem explicative valet pari-
tate temporis aeterni a parte partem licet di-
videre sumunt, sive pro successione determi-
nata non potuit esse aeternum esset tamen aeternum
collective acceptum, quia in collectione omnium suc-
cessionum, nulla est imaginabilis pars, quae om-
nia sint ultima. Icludit quod mundum, et quoad
res permanentes, quae quoad successivas potuerunt
ab aeterno ad a Deo, in cuius tantum potentia odior-
is laude, et gloria cedant omnia dicta: nec non
in gloria, et laude nostra perpetua auxiliatrix
Maxie, ut optimus nostra principis generalis sit
Finis.

[The page contains several lines of extremely faint, illegible handwriting, likely bleed-through from the reverse side.]

DE MUNDO, ET CELO CO-

PENDIOSI

SI

MA TRACTATIO

Quoniam per octo physicorum libros corpus
naturale in communem contemplati
mus; nunc utriusque sequenter philosophi de
corpore etiam naturali in specie sumus instituti
ri, ut de mundo res omnes complectente, obijta
a latinis appellata universum, sicut quod eius exi-
mius splendore, ac ornatu a Grecis quosmon
dicto. Quae ad hoc dicturi sumus brevissime
quatuor disputationibus complectemur. Ita erit

a mundo in communi: 2^a a mundo celesti: 3^a a mundo elementari: ac de deit^e & mundi dispositione, seu e mundi systemate.

Disputatio

De mundo in com-

muni.

Quæritur 1° quid significet mundus? Respondeo varias habere significationes, et acceptiones. Accipit 1° pro idea, seu exemplari in mente divina existente ad cuius imitand^{um} Deus supremus artifex edidit omnia: et in hac significatione dicitur mundus. Accipit 2° pro corpore, & de quo cecinit Voetius:

¶ Tu cuncta superius
Rucis ab exemplo pulchrum pul-
cherrimus ipse.
Mundum mente gerens similisq;
imagine formas.
Perfectus iubeas perfectum absol-
vere pariter.

Libro 3° a resolutione meteo 2°

Mundus hunc Architypum inuisibilem
appellat S. Paulus; nam ad Hebræos cap. 1. ait:
fide intelligimus aptata esse secula verbo Dei quia
ex invisibilibus visibilia fierent, id est, ut man-
datis idealibus se se praeberet per mundum exemplatum.

Accipit 2. mundus pro mun-
do exemplata, nempe pro mundo, quem Deus pro-
duxit, ad extra, quod dicitur. Exipit hic exemplar
spiritualis primum corporeum, et abbreviatum. Iste
est, qui statat intelligentiis separatis, et spiritualibus,
quales sunt novae Angelorum chorae, et humana ani-
ma post mortem hominum. Mundus corporeus est,
qui statat substantiis materialibus, ut coeli, et ele-
menta, et denique mundus abbreviatus est homo,
quem Graeci vocant Microcosmum, id est, parvum, seu
minorem mundum; cuius sit rerum omnium epilogus,
et compendium.

Tunc mundus etiam accipit, pro so-
la hominum collectione, ut ubi Christus Dominus
mundum redimere dicitur. In presenti autem solum ac-
cipimus, de mundo corporeo, et ut comprehendente
res corporeas nunc existentes, sub qua acceptio-
ne, ita, ab Aristotele libro de mundo cap. 2. defi-
nitur: mundus est compages ex caelo terraque coagmenta-
tata, atque ex his naturis, quae inter illa continentur.

Quae 2. quodammodo est mundus. Respondet, quod uni-
cus est mundus, quamvis plures possibiles sint. Iste
ex sola Dei providentia, ut ait, potest; nullum quippe

experimentum e possibile, qd mundus alioru exi-
stential, n̄ existētia) nobis clare possit ma-
nifestare. Pro nra d̄ responsione stant sacre
litterae, n̄ nisi unus mundus a Christo Domino
redempti meruione) facientes. Quod patet ex eo,
qd cu Dei potentia sit infinita n̄ e exhausta
p̄ unum mundum, nec exhaustibilis e p̄ plures p̄fec-
tiores sine theggetice infinitos; unde paulo
p̄o dixit Caeterum alios mundos repugnare cogit
materia cuius mundi omnia repleat spatia
etm imaginaria: quasi n̄ fuisse liberum Deo e
materia, quantum voluerit creare ac p̄sequens,
n̄ nisi finita) finito spatio tenta) reuocata
sibi potestate alia) et alia) in alijs, atq. alijs spa-
tijs) creando).

Quaerit 3^a: an mundus sit p̄fectus?
utiq. e em̄ opus Dei, et Dei p̄fecta sit op̄era, ut
dicit Deutoronomij cap 32. unde Genesij 1°
habet; vidit Deus cuncta, quae fecerat, et erat
valde bona; quae ipse narrabat Thales apud
Laertium pulcherrima ^{mundus} ~~res~~ op̄us em̄ Dei e, nec hoc du-
bium e, potest accurate mentis oculo videri p̄fec-
tum mundi integritate, varietate, et ordine, quae
omnia ad p̄fectionem spectant maxime) iudant.

Quaerit 4^a: quo ordine mundus
editus fuisse? Creationis mundi ordine) describit
Moyser cap 1° Genesij. hoc modo: in p̄ncipio
creavit Deus caelum et terram, et 1^a die fecit calos

mines Angelos, et elementa, omniaq. quae ex
 eo nihilo sortita sūt, in vesp̄ luce; fecit em̄; cū
 celis omnia ad ipsos pertinerent. 2^a die sepa-
 ravit Deus aquas ab aquis, ne in p̄fluviales,
 & fluviatiles, et maritimas, et in aëre positione, fix
 marentur. Die 3^a aquas in unum collegit rex
 rag globum, mixto artificio plantis atq. florib.
 disposuit, et ordinavit.

De die 4^a videtur
 sole, et luna, nova luce, noviq. influentis dona-
 vit ad dirigendā anni tempestates. Die 5^a
 pisces, et aves produxit. 6^a die pecora produxit,
 et pro totius mundi coronide tanquam totius ope-
 ris compendium dedit hominē ad imaginē, et
 similitudinē suā, fecit illud. 7^a die quiescit Deus
 ab omni opere, qđ patiarat.

Huius explicationi opo-
 ni potest 1°, qđ luce p̄mittit ante solē facta, nem-
 pe 1^a die, cui sol 2^a die creatus describitur, 2^a
 proponit firmamentum, qđ vocabitur Deus celū
 2^a die factū, cū fuerint celi omnes, 3^a die cre-
 ati. — Respondeo luce n̄ fuisse factā ante solē;
 sol quippe fuit 1^a die, simul cū luce creatus. Res-
 pondet ad 2^a die factū quoad speciale cursum
 in Zodiacō, et quoad influentia ad temporū
 vicitudines causandā; unde dicitur factus ē
 simpliciter, sicut ēēt in signa et tempora, et dies,
 et annos. Similiter dico ad 2^a firmamentū
 fuisse 2^a die factū n̄ quoad substantiā, sicut quoad

munus dirigendi, sicut aeterni. Sic
De Genesi posuit a Deo in nobis, per huius-
modi, si quod antea non erat, et quod tunc destinatum ca-
pit in signum, fedus, et pacis, et caritatis mun-
di, ut a Moyse tradita sequentibus versibus ex-
ponit.

Prima die Caelum et terra, lucem
creavit

Altera dispendit spatium dis-
criminis aquarum.

Tertia cecernit undas dat gramina
terrae.

Quarta caelat voles, et lura,
caelestiaq; avia.

Quinta dedit pisces, eadem ge-
nus omne volantium

Sexta dedit pecudes, hominem
quoque, quem Deus ipse

Condidit: in die operis, requi-
et lux septima pulset.

Quaeritur, si quomodo accipienda
sint haec creationis? Respondetur, quod

Angustinus, hoc dies explicat ordine cognitionis
Angelicae, et temporis, successione; ita ut 1a dies

est cognitio Dei operis. 2a dies cognitio Dei operis;
3a 4a et sic ceteris. Sic ad dies contrarius versum

et mane, quatenus Angeli cognoscunt res
 duplici cognitione altera obscuriore, qua cog-
 noscunt res in se ipsas altera clariore, qua
 cognoscunt illa in Deo, seu in verbo Divino,
 quae cognitio dicitur matutina; cum illa dicat
 vespertina. Modus hic explicandi rejicien-
 dus nō ē; sed ob reverentiam auctori debitam; cum
 etiam, quia scriptura sublimiore explicat sensu,
 infideliumque calumniis minus obnoxio. Nichil-
 ominus, quia verba sacra scriptura sicut in sen-
 su proprio accipienda semper ac ex illius sic accep-
 tis nullum sequitur absurdum, ut docet idem Augus-
 tinus; et cum nullum sequatur absurdum, ex quo dies
 creationis quæritur naturaliter, quod communis sen-
 tentia explicat eos 2° temporum cursum natu-
 ralem, ita scilicet, ut qui libet eorum quærit ex
 vixinti quatuor horis duratur.

Quæritur 6°: quæ
 anni tempestate mundus creatus fuit? Quo-
 propterea hac re ē sententia precipua, auctoritatē mun-
 dum autumno statum fuisse, eoquod ab æquinotio
 autumnali annus antiquis Æthiopicis inciperet,
 annusq; civilis, ut patet plures scripturae tes-
 tes, quos subicit natalis Alexandri totius
 historie ecclesiasticae, propter quos opinione
 hanc, ut probabiliorē habet, inrupq; potest ex eo,
 quod fructuum matutinos, qui Adami, et Eve atq;
 animalium, quæ fructibus vescuntur, urui apti
 erant, in mundi exordio, potius autumno

ovenit, quia vera tempora. Huius opinioni
suffragantur Abulensis, P. Patarius, alij de-
tissimi viri.

Sed tamen communior sententia
S. Patrum, ac Philosophorum docet. mundum
fuisse creatum vere; nam magis veri, quam
utumno agunt verba illa germinet rex
et herba virens, lignuq; pateriferu. Sumq;
fluxus morales agnunt, quae idem vincunt.
Veris em temperata gratia e amemior, et
hilarior: in vere Christus Dominus nra in
immaculato virginis utero natura vbi
copulavit, et sanguine in cruce proprio ex-
plant, et e sepulchro gloriose resurrexit:
eveniens po. videt mundum ea temperate fuisse
natum, quia deinceps eum auctore, ac redem-
tore fuit, regnatus, sicut hic em die be. passus
e, quia homo fuerat productus.

Nec argenti qua
oponit Natalis. Ad h. em dicimus annum in-
cepisse apud Hebraeos ab equinoctio autumnali
n. p. t. mundum ea temperate fuisse editum,
mixta quippe in populis et seculis circa anni
incoatione fuit diversitas; forte non a crea-
tione mundi sub putabant antiqui annos, et
a diluvio praeterito, v. ab aliquo alio huius modi:
unde Deus huiusmodi anni incoatione refo-
ravit praecipiens in exodo, ut annus inco-
aret ab equinoctio vernali; nos eum incipimus

a la memoria Januaria. 2^a xtra imperij.
Romani, qā tunc sol incipit ad nos accedere.

Ad 2° dico loca in quib'
Adamus et Eva, sūq' terrestria animantia
fuerunt creata, utpote valde temperata sū in
vixere plurib' fructib', herbarūq' copia abun-
dante, p'aequali qd' Adamus et Eva fuerunt
positi in Paradiso terrestri, ubi semper arbores
habebant fructu, quare placet cu' Virgilio nra
in hac parte mentes explicare.

Non alias, prima a nascentis

origine mundi.

Maxime dies, aliumve ha-

buisse tempore.

Tradiderint ve illud erat.

ve magnus agebat.

Ombis et hi bonis placebant flatib' curi

Luxer. 2°: gaudium mundus

sa duraretur? Respondeo variā ēē circa hoc
auctoꝝ opinionem: ceterū h^o supputatione sup-
taaginta interpretu, quā ecclesia in martiro-
logio die 23^a decembrii sequit' fluxerunt
ā creatione mundi, usq' ad advenitū Domini
nri Iesu Christi 520, quib' si addas 1762,
quos numeramus p'ā Christo nato dū hoc
scribimus habebimus totā mundi aetate an-
nus videlicet 6962.

Luxer. 3°: an mundus
in hoc statu sit semper duraturus? Respondeo

mundus integriturum esse, quantum ad genera-
tiones, et motus caelestes, ut fides docet; dicit
enim scriptura caelum, et terra transibunt: man-
suum tamen quantum ad caelos, elementa, et ho-
mine: unde dicitur ex illa Ecclesiastici 30: didici,
quod omnia opera, quae fecit Deus, preterierant
in aeternum, et ex illo Apocalypsis 21: vidi ce-
lum novum, et terram novam.

Ergo quando dies ille
terribilis, dies ita calamitatus, et miseria a-
propinquaverit universale iudicium in ore So-
sefat vocabitur homo, et per immutabilem, irrevoca-
bilem Iudicis sententiam, ut aeternum
glorificandus celsus, ut sine fine cruciandus
in eterno deputabitur, tunc non solum, ut olim aqueo, et
igneo diluvio (ecce enim Deus in igne veniet) totus
mundus exuret, atque peribit: mundus tamen
caelestis, et elementarius, licet sine ullo ampli-
us motu relinquetur, ac in longe proximior statu
stetinet. Cetera omnia transibunt heu! ibimus
ibitis, ibunt; cum hac tamen diffectione, quod nos
vita rationali praediti et mortales tremenda
tuo revocati sumus mansuri resurgentes,
ad reddenda summo iudici strictissima ma-
nium, nostrarum actionum verborum, et
minimarum quoque cogitationum rationes.

Sed quare magis tunc dic quan-
do hac exiit? Respondet, quod nunc non est nosse tem-
pora et momenta, quae Deus Pater in sua pavit

potestate, quorumq; notitia vobis soli reueravit,
 nec foderet. scilicet, et merere tremendu illud
 die, et iuxta Christi monitu vigilare: vigilate
itq; q̃a nescitis die, neq; hora.

Disputatio II

De mundo cæles-

Exponitur hic, quæ in mundi in com-
 muni spectantur, ad contemplanda nobis
 esse ejus parte nempe Cælum progrediuntur. Et
 q̃d cælum, quidquid corporeu existit a luna usq;
 ad impetum inclusive; corpora namq; infra lu-
 na posita constitunt mundu elementariu, qui
 ideo solet dici sublunariu. Sit supralunariu
 pars, a qua nunc agimus dicit Cælum a cælari-
 do, eoq; inferiora cuncta tegat, v̄ a verbo greco
Cælon, q̃d scorum significat, qualiter nobis appa-
 ret Cælum.

Quæritur 1°. quæritur sit substantia cæ-
 loꝝ? Dico substantia cæloꝝ ee specie diversa,
 et noviorisq; elementari. Ita patet ut patet ex eo, q̃d
 ut infra dicemus cæli s̄t ab intrinseco incorrup-
 tibiles, at tales n̄ eent si n̄ haberent materia spe-
 cie diversa a sublunari; cui hæc sit principiu
 corruptionis: q̃d. 2° ad partem satis inferi ex eo,
 q̃d cælum sit deputatu in ratione Dei, cujus elementari

molev & scabellu e; unde Isaac 66 dicit: caelu
sedes mea, terra & scabellu pedu meoru.

Quæritur 2° an forma cel-
loru sit animata? Respondeo corpora omnia
caelestia esse inanimata, ita sententia com-
munis est inter philosophos Platonicos, aliosq an-
ticos — et Porphyrius corpus caelestis nullius vitalis
operationis est capax: quod nec anima est. Porphyrius autem:
operationes vitales, ut anima sensitiva,
ut vegetative, ut rationalis; at corpus caeleste
nullius operationis fluxu animatum est. Porphyrius
non enim audit, arguit, ut intelligit; nullus enim simili-
les operationes in calis deprehenditur.

Quæritur 3° an substantia celoru sit corruptibilis?
Respondeo esse naturaliter incorruptibile.
Errat 1° eo eo, quod Apostolus cap. 1° ad Corinthios cap.
corpora beatoru vocat caelestia, eoque sunt in-
corruptibilia; nostra vero ob materia ratione apel-
lat terrena. De porphyrio: quia natura rei ve-
nari debet ex ejus motu; motus autem celoru
est perpetuus, quia autem sit circularis, nec habet
terminum, nec eget finiri quiete sicut rectus.
Si ad operari. Sol: opera manuu tuaru et ce-
li ipsi peribunt: dico hoc futurum esse non virtute
agenniu naturaliu, sed potestate Dei, cui non
negamus virtute transmutandi calos, quam-
vis natura sua incorruptibiles, deinde hæc
mutatio non videtur futura, quoad substantia,

et quoad accidentia.

Querit 2° an cœli sint solidi? Respondes probabilius eē cœlos omnes eē solidos; hoc eēm fortius videt sacre scriptura, et p hoc videt melius explicari regularitatem cœlorum, ac siderum motus; si eē cœli fluidissima, et aurtantia strarent, ut plures iudicant, ut pceptibile ē quomodo possent in tal minus ordine, et equali temp cursum pperius girari, et circumvolvi, eardeq inter se distantias servaret, et sane si cœlus fluctaret, et in ea aurtia, velut pisces in Oceano circumnatarent in intelligibile omnino aparet, qualiter in firmamento sint cœlestia fixa, ac fixe, quas nequeunt advenarij.

Sed dices: quomodo siderum lux pervadere potest cœle, absq reflexione tot esphærarum, si solidi et cœli? Dico apud nos eē plerūq eē solida maxime ppicua, quo lux facile pervadit, et absq sui reflexione; qā hoc refrangit solū, dū incidit in mediū inegualis ppicuitatis. Cum qō calentes sphære possint eē, equalis, ac pfecte ppicuitatis, quamvis sint solide nil vetat eas pura minimeq refracta siderum luce usq ad nos deferre.

Querit 3°: quot sūt cœli? multiplex circa hoc fuit cœmēntia. Ia docet duo solū eē cœlos Empiriū nempe, et siderium

seu etherum. 2^a tenet tres calos eē Empyreū
scilicet, viderū, et aetherū. 3^a avvertit tot eē
distinctos calos, quot fuerint diversi motus
in viderū observati; qā cū cali sint solidi, vi-
dera omnia calis, ita infixa, et clarvata eē
debent, quasi nodi in tabula, et sequenter de-
ferri solū motū cali; cū it infixa, scilicet plū-
res sint motus inter se oppositi, plures pariter
debent eē cali; Nam id corpus ex se nequit
simul oppositis motib^{us} fieri. Hinc Egiptij Caldei,
aliq^{ue} antiquissimi Astronomi, avenerunt octo ca-
los eē: septē p^{ro} p^{ro} Planetis, et octavū, qd
sū mobile appellabant, eog^{ue} alios septē suo motu ad
ortu in occidu caperet existimabant, p^{ro} stel-
lis fixis. Alij octo his aliud calū addiderunt
propter aliū motū, quē in stellis fixis observa-
runt; hocq^{ue} novū calū sū mobile eē dixerunt.

Alfonso ad Cartelle p^{ro}
aliū distinctū in stellis fixis adinventū mo-
tū: unde n^{on} dubitabit cū suis avclis, qui Alfon-
sin appellāt decimū calū assignare. Aliud
deniq^{ue} respicienter trepidationis motū ab Alfon-
sinis statim loco illius duos alios librationis mo-
tus subrogarunt, et sic p^{ro}ter novē duos alios
calos adhibuerunt rejecto alfonvino; et sic p^{ro}-
ter impyreū undecimū admiserunt, quorū
undecimū immediate sub impyreū collocatū mo-
bile sū appellarunt; na impyreū qd^{ue} sedes ē
beatorū n^{ost}ra p^{ar}ti immobile ē juxta commune

venit ecclesie; dicitq Empiteu, quasi igneus
n ab ardore, & a splendore, quod in illo ponit
ad suu delicias.

Ca his omnib opinionib, qua no-
bis magis placet ea e, qlla triplex calu statuit;
qa nobis videt, qd mior sacra scriptura dicenti
Su Paulu xpm fuisse usq ad 3u calu, hoc e,
usq ad impiteu, ut S. Patres exponunt vltia
qd n dat aliud: unde oia admittentes enume-
rata supra coloru multitudine sic inuixit
Chrysostomus. Homilia de in Genesim: huc ipse
post tanta dona fexer ebs, qui ea ex vne cerebro
loqui, et oia diuina scriptura multos calos di-
cere audent; nec ratio adert ut penis ad calos
multiplicandos; si em aliqua daret maxime illa
qua supra tenuimus, nempe tot debere ee calos,
quot motus in siderib oporui asexuant; hanc
nulla ee patet ad sominez oia aduertentiu iup-
ta ipso em calu, et sidera ab intelligentiis movent:
qd motus, qd calis mediantib praxiani auerunt
provenire poterant a solis intelligentijs, et cu hac
potuist siderib omnes motu differentias, quin
duccerent frustra ingentes ille coloru moles mul-
tiplicanti.

Quere 6o: quale figura habeat calu?
Respondeo Empiteu immobile ee figuru quadra-
te: e em beatoru sedes et quies, qua a Somne
vocat Apocalipsis civitas in quadro posita e.
Ad calu sideru habet figura rotunda: Et
communis vementia, pte q ex ea, qd haefigura e

dicunt ad fixas, quae manent semper in eadem dis-
tancia; nec sunt modo propinquiores, modo re-
motiores. Harum vero stellarum numerus est plane
innumerabilis, soli Deo notus, qui numerat
multitudine stellarum et omnes eas nomina vocat,
ut canit Sapienter Psalter. Ut enim alia, proterea
vix via lactea nihil aliud est, ut dicunt mathe-
matici, quam innumera multitudo minimarum
stellarum, quae opere Telecopii propinquant.

Lexum stelle
fixae, quae magis conspicue nocte serena nudo oculo
notari possunt et iuxta Ptolomeum, aliosque, dis-
centur aliae mille viginti duo. Ut ad hunc
numerum ad facilius determinandum Astronomi
stellas fixas diviserunt, ac diviserunt in quadragin-
to octo Arcuum, seu constellationes: ita ut Arcus
venerit, et constellation nihil aliud sit, quam quaedam
stellarum praecipuarum multitudo, figura alicujus
animae. Haec igitur, ut alterius rei similitudine, et effi-
gie sub hoc ordine, ac situ representantur. Praeter
harum constellationum viginti una sunt ad Septentrionem,
quindecim ad Meridiam et duodecim in Zodiaco, haec
duodecim una sunt praecipua et earum ordinatio, et no-
mina in sequentibus versibus patent.

Sunt Arietis, Tauro, Gemini, Cancer,
Leo, Virgo

Libra, Scorpius, Sagittarius, Capricornus,
Aquarius, Pices.

Ex his signis sex priora sūt Seren-
tionalia, et alia sex meridionalia item tria priora
sūt verna tria sequentia Estiva tria succeden-
tia Autumnalia et tria ultima Hiemalia. Sig-
na etiam hac inscribitur ad singulis mensib' ita
ut circa diem 20^m Martij inscribiat Ariete.
die 19^m Aprilis Tauru die 21^m Maij Gemini die
21^m Junij Cancru die 23^m Julij Leone die 13^m
Virgine die 22^m Septembris Libra die 23^m Octobris Scorp-
ione die 22^m Novembris Arcientente seu Sa-
gitarii die 20^m Decembris Capricornu die 19^m
Januarij Aquaria seu aquarii et 19^m Februarij
Pisces.

Queretur 2° quo motu stelle fixe moveantur
respondetur duplici. 1us ē motus communis ceter-
is omnib' siderib' quo singulis dieb' ab ortu in
occasu feruntur. 2us ē proprius, quo nempe asec-
tione vera singulis dieb' aliquantulum recedunt
ab ortu in ortu. 2us Ecliptica. Hic motus tax-
dimus ē; na illo ē 30^a secunda decurrunt stelle
fixe singulis annis juxta aliquos Astronomos.
Et motus communis stellaru fixaru tanta ē velo-
citate, ut vix humano possit comprehendere ingenio:
spatio em viginti quatuor horaru effectus ab ortu
ad occasum complēt motu.

Queretur 3° quid quotq' sint
stelle exstantes? Respondetur qd exstantes stelle nil
sūt aliud, quā ipsi planetae exstantes dicti, eorū ne

inter se, nec cu' stellis, ipsis eandem servant distantia. Casu' stellaru' numeru' dat sequens versus:

Errantes ultima venit Luna, hoc est Saturnus, Jupiter, Mars, Sol, Venus, Mercurius, Luna

Et alij Planete minores adjuncti quibusda' Majoribus instar satellitu', ideoq' satellites dicti, videlicet quatuor circa Jove', et duo, o' tres circa Saturnu'. Ut de his n' agimus n' em' adducunt ad aliqua' tempore' o' reru' causanda' varietate', sicut majores.

Quæ-
res 2^a: an sidera influant in sublunaria? Respondeo 1^a n' posse dubitari sidera aliqua' habere influentialia in inferiora, videmus em' illa terra illuminata, soleq' illa' calefacere, aliq'q' similia, ut radij solis corpora multa dura emoliri, eliqua' dissolvi &c. = Dico 2^a: sidera præter lucē, et calorem alios effectus in sublunariis causare; oritur em' experientia, qđ sole declinante ad verna Aërialia, omnia languerunt redeunte vō ad verna, et grana, quasi reu' discunt, semina parantur, terra vertit gramine, arborer florib' ad fructu'. Similiter in plenilunio, et novilunio, novi, et adeo diversi experiri effectus, ut n' possumus n' illustrare influxu' lune.

Nec alia vis assignari valet causa' varia aeris, mutatione; grandinu', pruina'q' spū' ac tempestatu', etm' sole eodem modo

re habente ceteris sicut interpestive accidenti-
um, quae in coniunctio variorum planetarum, in in-
flupus diversus stellarum fixarum. Effectus ad
hi causantur a sideribus per virtutes, quae sensibus
cipi nequeunt, ideoque qualitates occultae dicuntur, ut
volunt aristotelici, in perre fluxiva, substantia sub-
tillissima ad actus diffusa, ut cum alij sentit tota;
in denique modis solis luce, et calore, ut tenet Fran-
cisus Laylle.

Quaeritur 3°: an corpora caelestia in-
fluant in potentias, et actus humanos? Respondetur
corpora caelestia nil posse agere directe in potentias,
in actus humanos posse in indirecte, et per accidens,
ita R^o Phil. 1^a parte, quatuordecim articulo 3° et de et
quantum ad 1^a parte est definita ab ecclesia, per
rationem: corpus nequit directe agere in spiritum, et
potentiam, quia homo operatur, non humana, actus
in spirituales: 2° = 2°: voluntas movetur a ratione,
ratio autem non pendet a calis, sed a 1° principij, quorum
veritas aeterna est, et minime pendens a sole, lune,
in Mercurio: 3°

Convenit tamen animae potentiae in-
directe, et per accidens ab influentiis astrorum affluant, na-
cum animae facultates a corporis organis, ac materialibus
sensationibus in perando dependant, si haec sideribus
vene aficiantur perfectius, ac facilius operantur illa: 4°
corpora caelestia, quatenus universales causas occu-
runt ad generationes cerebri hominis, ac apertis ipsius
organis, similiterque du corporis humores, in agentibus

commovent in causa esse possunt, ut diversim^u appetit^u
 versitudo exutent inclinationes, a quib^{us} homin^u vo-
 luntas diversimode aliciat: vñ hoc ē influere di-
 recte in corporea organa, solumq^{ue} indirecte in poten-
 tias homin^u. Potest em̄ voluntas virtute, et ratio-
 ne illis inclinationib^{us}, et motib^{us} resistere, aliamq^{ue} vi-
 ta ratione, quā, quā inspirat a celis temere; et e-
 nim juxta illud Tholomei sapiens dominabit^{ur} artib^{us}.

Hinc sitat, quā stulte credi-
 tu^m ē homin^u fata a siderib^{us} dependere, adeoq^{ue} ēē
 immutabilia. Unde ut bene advers^{us} facile inveni-
 tile^m & vñ opinionem plurimā Plurimū flammā quā p^{ro} recor-
dia nolentes animi prava^s effectus domare, et in-
temperantia obistere, ut excusent excusationes
in peccatis suorum scelere^m tu^m xpi^mitudine in Deū
impie rejiciunt, imposita^mq^{ue} ab artium influxu
peccandi necessitate querunt unde scribendi hos
versus fata ē occasio:

Quam falso aculant superos stulteq^{ue}
 geruntur.

Mortales etenim nostrorum causa
 malorum

Nō sumus, et suague magis
 recordia ledit.

Ex his collige Astrologos mi-
 nime ex artib^{us} predicere posse ea, quā ex huma-
 na pendent lib^{er}itate, nec futura aliqua stringen-
 tiā hoc em̄ scientia solui. Ne ē, imo circa ac-
 tus liberos, nec tenue^m probabilitate^m judicio habere

aperte ex Astrologia: unde dicitur in bulla,
qua incipit cali. et texta creator vna Astrologos
edita, huiusmodi prohibet predictiones, etiam si
id nō cōtento affirmare aruerant nō protestentur nec
vacat Astrologia iudicialis dicta impudentia,
et vanitate nunc demonstrare; sufficit quippe pro
eius futanda exortentia scire ppterit elucina-
tionis circa suas predictiones fuisse semper sece-
tos Astrologos, insup̄ hoc argūtu perite ver-
sat nō Pygros pmo 1° discursu 4° ubi potest
videri.

De Planetis in particulari.

De Sole

De planetarū omniū præstantissimus est
sol, tu magnitudine, tu motus velocitate, lu-
minis claritate, influentiarū enexpia &
magno jure unde planetis loquimur a sole
sexmo initium ducit. Est qđ sol figura spheri-
ca, ut ipso dicitur videri, utatq̄ ex eo, qđ si sol
sphericus nō eēt & planus nō equaliter quoquo
versu lumen emitteret, et sic planeta, quoties
ab ipso recedentes eum ex latere intuerentur multo
minus lumen acciperet qđ sperit experientia.
Circā solis natura nō omnes conveniunt: alij eū
tenent ipsum eē verissimū ignē, nō quide usua-
le, qui ē mixtus quodam seu ex materia sub-
tili, ū etera compositū; hoc suadent ex eo: qđ in
sole respiciunt ignis proprietates, habetq̄ eosdē
effectus; qđ fixat p̄nomenis, quā in sole,

et circa solem observantur solutissimi naturalium rerum scrutatores. Ceterum Subo Obtrico viz
 sus ē sol instar metalli in fornace agitati, ac
 ferventis, et Pater Hiquerus opere telescopij
 observavit solem esse velut mare igneum fluctibus
 aborticis signis asperum, et corpus cuius super-
 ficies tota observat tremens, et quasi circum
 volitantibus fulgribus aspersa.

Aristotelici autem putan-
 tes solem esse solem virtualiter calidum possunt argu-
 ti non tremendis illis non esse ignem: nam si esset ip-
 sius purus, non ardens in aliquo alieno corpore non
 suum, quia ignis purus rarissimus est, ac proinde
 minus fulgens, et pene invisibilis. Non ita
 Quod, quia corpus illud cito absumeret, si non sit
 combustibile; si autem incombustibile sit in eo non
 duraret.

In sole observantur maculae ipsius infus-
 cantes, quae juxta aliquos nihil est aliud, quam
 quodam calorem peraxum soli viciniorum densi-
 ores partes, quae ignis circumfusiōis dum nos in-
 ter, et solem contingunt ejus splendorem infuscant;
 unde Alexandrus aliquando putatur ē solis
 macula. Verum postquam Astronomi Telescopio ar-
 mati oculis intueri colu cepervnt, deprehē-
 derunt in solari disco, non prope ipsum quaedam
 nigrae partes, veluti umbras, quae appellantur
 maculae; alias vērē reliqua solis superficie luci-
 diores, aut flammiformes, veluti facies, quae vocantur
 faculae.

Har po maculae

qua circa sole moventur; cumq; inter ipsu, et
terra constituantur ob opacitate, qua habent, quasi
umbrae in disco cernuntur solari. Alij deniq; et
foram melius dicunt maculae illae esse vapores
ex ipso solari corpore procurrentes qui ut tan-
tisq; ab eo recesserint adensant, parteq; solis
tenent, atq; ut ipsius maculae appareant. Circa
faculae dicunt qui eas admittunt eas esse ignem
et ignis globos, solariq; Oceani, et fere recentiar;
dum namq; sub solari signis ignis vehementi-
a abulit magno impetu illa exumpunt, quidq;
ceteris solis partibus lucidiores.

In sole tre commu-
niter observantur motus. 1us omnium siderum e
communis est ille, quo singulis diebus ab ortu in
occasu moventur, qui dicitur diurnus eoque tem-
pus, quo pergitur dicitur dies. 2us solis motus e
annuus, quo scilicet moveri videtur ab occasu
in ortu iuxta Eclipticam, et sup huius solis, di-
citurq; motus hic annuus, qui tempus, quo sol
percurrit hoc motu Eclipticam dicitur annuus. 3us
solis motus e ille, quo circa propriu centrum
revolvitur spatio circiter viginti septem diebus, et
motus hic solet dici motus Vorticinis.

Ex his col-

ligit sole quandoq; esse terra proximior, et quan-
doq; plus ab ea distare, et cu sol maxime dis-
tet a terra dicitur esse in suo apside, seu Apogeo, illaq;

maxima distantia dicitur apogea. Cuius a sol minima, quae potest a terra habere distantia obtinet in suo dicitur versari perigeo, ideoque distantia haec dicitur perigea. Quaecumque vero inter maxima, et minima intercedens distantia appellatur media.

Hoc posito si quaeras quantum sol a terra distet? Respondes, juxta aliquos esse eundem hanc distantiam, nunquam esse minorem septem mille semidiametris terrestribus, quarum quaelibet duo supra mille leucas Hispanicas, cui dimidia circiter aequinet. Unde juxta plures Astronomos major, seu apogea solis distantia stat septem mille, et sexcentis semidiametris terrestribus media 7300 minima vero seu perigea 7000. Alij autem judicant, praedictas distantias esse multo majores, Nos vero ut jam diximus supra judicamus nihil certo ac hinc sciri posse.

De Saturno.

Saturnus est Planetarum suus a nobis remotissimus, qui sua absolvit revolutionem intra annos 29, si-
cut ergo 1610. suus qui saturnum telescopio observavit fuit Galileus, qui mira in eo detexit; observa-
vit enim nunc apparere obale, nunc acutu, nunc tricoxpo-
re; adjunctis ejus globis, utriusque duobus globu-
lis, nunc denique solitariu, perfecteque sphaericu. Dein-
de Astronomi exquisitionibus utentes telescopijs observabere saturni corpus, curavit, utrum sit pla-
neta sphaericu, an vixi annulo luminosa, quingule

nunquam egue Saturnus an vice verum, et pro-
mpti, in mxi versus terra obliquitate in indela-
tion, in striction respicit ut in figura sa repre-
sentat?

De Iove, et Marte

Post Saturnum sequitur Iupiter, et Mars, tresq;
hi Planetæ dicuntur superiores, eorum nunquam in-
tra solem, et supra ipsum degerere respiciunt; a-
lij vò inferiores appellantur, quia Venus, et Mercurius,
aliquando ipso humilioribus respiciunt. Iu-
piter quò illustre est sidus, et quo plura Actiono-
ni observantur phenomena; annotat in eo ma-
cula nigrescent, cujus ope celebris Lavinius
observavit hunc planetam volvi circa proprium
achel spatio circiter decem horarum. Iste planeta
quamvis longe mxi sit longe minus splendet,
qua Venus; quia cum multo longius distet à sole
huc accipit languidior. Habet quatuor satelli-
tes, qui omnes circa illum girant, inaequali tamen
circuitu, nam alij viciniori, ac breviori girant cir-
citu, alij applicationi. De Marte nihil speciale
occurrit dicendum; unde sciendum volui est illud supra
proprium acce' volvi juxta aliquos, ipsumq; esse macu-
losum, lucemq; rubicunda micantem, qua aliqua sui
limbi ante orbatum non nunquam respicit.

De Venere, et Mercurio

Post solem, et lunam fulgentissimum sidus est Venus

re quoque plura sunt observata. Si observatus fuerit
illa solis mane orientis, procedere; et tunc dicitur
stella matutina, veli Phosphorus à Grecis Lucifer
à latinis, post aliquot dies inter ipsum, sub-
sequi, et perire ad occidentem apparere, tunc appel-
lat Hesperus, et à latinis Vesper. De ipsa ali-
quando licet raris de die aspiciatur esse. Bō à Neo-
tenicis fuit observatum, nondum hoc sidus eas-
de prope phases cum luna habere, videlicet nunc
corniculata, nunc falcata, nunc Bivecta, nunc
suberante, nunc pene orbiculare; et nunc plena;
prout nempe varie à sole illustrat ostendit ad nos
partem illuminatam. De Mercurio idem quod Venere
observant recentiores Astronomi, quamvis inter
minus frequenter, multoq. difficilius observet, quam
Venus, eoque ob exiguas à sole depressiones sub ejus
fulgore plerumq. latet.

De Luna.

Pot alios et omnes planetas nobis explicanda re-
ultima venit Luna, quæ sidus est nobis familiaris-
simum, terraq. amicissimum, cujus affluentij
maxime tellus nostra ditatur. Est qō luna substan-
tia opaca; nam in volari deliquis inter sole, et
terram constituta radiorum solarium traiectiones im-
pedit; nunc aut impediret, si eē Diaphana, ut pa-
tet. Quæ figura spherica est, ac globosa; non tamen
adeo perfecta, ut ejus superficies sit prorsus levigata;
est enim cæspersata et prænotis elatioribq. partib.

ad inartat. valium dicarum montium, et collium vi-
cut. Telescopij observat. Ex quo stat maculas
illar. fixas, et ad variu solis aspectu varian-
tes nihil aliud ee, quam umbra a prominentiis
partib. projecta indeprentes.

Sed quæres quid vint
macula perennes, quib. temp. nudis oculis ob-
servat maculas a facie luna? Respondes ear
ee partes aliquas radios minus valentes luce
reflectere propter qd. apparent nigricantes. Vel
forte exunt partes aliqua lune tali. qd. color.

Quæres 2° an luna a se lumen
habeat? Respondes luna a sole illuminari, et
ex se nullu lumen habere, si em. ex haberet
lumen nullatenus posset explicari ejus incre-
menta, et decrementa. Hoc at. supposito facilius
explicari. ut statim patebit.

BUILLI Dico: in luna Eclip-
sis, totalit. luna habet lucem, qua totu ipsius vir-
cus aperte respicit; hæc at. lux requirit provenire
a sole: qd. e propria luna. = Dico tamen lucem
illa procedere a radijs solis refractis in vaporib.
aeris globu terra ambientib.: unde diversi in
Eclipsib. apparent colores, qd. vapores circa terram,
quos solares radij transeunt diversa it. opacita-
tis, et diaphanitatis.

Quæres 3°: in quo facies luna
divertant? Facies præc. id. sonat de apparitione, et de
luna decursu annis mensis nobis diversi modo
appareat, diversa it. facies lunares, qua videntur

possunt in figura 2^a. Videntur quoque Phases hae, seu incrementa, et decrementa Luna in diversa positione, et conjunctione cum sole; nam cum a sole lumen habeat, Luna 2^a diversa ritu habitatione ad illum, diversa quoque fulget luce, et variat nobis infra menses facies exhiberi. Sit itaque in 2^a dicta figura Terra, et sit circulus A C M Orbita lunaris, per quam Luna Zodiaci spatium unius Mensis Luna motu proprio movetur, sit itaque Luna in A inter sole S et oculum nostrum interposita; tunc cum Luna lumen suum a sole mutuatur pars ejus, seu Hemisphaerium illuminatum spectabitur, et a Terra erit abstruere, frequenterque hemisphaerium ad Terram vergens erit totum obscurum, et sub solis radiis occultatum, ac temporis occultationis vocatur interlunium, die quo conjunctionis dicitur novilunium, quod in Luna videtur tenuissimum, ut querebatur et nunc.

Deinde cum motus hic Luna velocior sit motu solis, et conjunctione post unum, et alterum diem recedit, apparetque vespere in horizonte occidentali paulo post solis occidum tenuissime coarctulata; ut in D; solis enim parva illa partem illuminata portio extrema spectari valet: et hoc est Phasis Luna, dicitur Neomenia, seu nova Luna. Postea videtur lumine accita quarta, et quinta die, ut in E. Quando Luna pervenit ad punctum quadratum, quod contingit octava circiter die post conjunctionem, media pars Hemisphaerij illius ad nos converteri apparet splendida, ut in F, quae causa Luna vocatur Dichotoma seu Divecta, et hoc est Luna quadratua. Postea lumine aucta apparet gibbosa, ut in G, deinde adeo pivata in K, ut fere spectari plena, et denique die circiter I A u B apparet in H.

solis contraria, ut totum quod ad terram versus est lux.
Hemisphaerium illustratur a sole, et quia totum orbi emi-
cat dicitur luna plena, sive Plenilunium.

Hæ Phases
seu figurae lune adveniunt a conjunctione ad opo-
sitionem; post hanc vero, seu peracto plenilunio ad opo-
sitionem ad conjunctionem eadem ordine inverso, et re-
trogrado recurret, ut videtur in figura a **L** usque ad **A**.
In eadem videtur luna nova conuexa orientem spectare, cui
pars ipsius illuminata ad occiduum vergere videatur; con-
uexa vero veteris ad occidentem esse conversam, ipsa vero ver-
gere ad orientem, donec iterum in **A** cum sole conjungatur.
cujus eadem opposita est ratio, ut patet, ex sola inspec-
tione figurae.

De Solis, et Lunæ eclipsi- sibus.

Eclipsis est privatio lucis alicuius visibilis in terra induc-
ta oppositione alicuius opaci. Lunaris eclipsis est pri-
vatio lucis **S**olis in luna a sole recepti, inducta oppositione
globi ad terram inter eos, et solem. Dicitur privatio lu-
minis **S**olis, quia aliquoties luna eclipsim patitur, quin
privata sit lumine **S**olis, hoc est, procedente a radijs soli
refractis in aere circumterreno, seu in partibus ipsius
terre globum ambientibus, ut supra diximus. Luna e-
clipses nunquam attingit, nisi in plenilunio, quando
nempe luna a sole integro semicirculo distans, illi
diametraliter opposita, atque in eo celi tractu reperitur,
in quo terre umbra projicitur. Patet hoc in figura **1**a.

in qua **AIB** e sol; **CD** terra: terra umbra in eo-
nu projecta **CFD**. Ex quo patet umbra posse lumen
eclipsari nisi ueretur in ea celi parte compaerentia
in **CFD**, in qua si ipsa fuerit directa, et comple-
re eclipsis exit totali. Si partialis sicut illa fue-
rit **2^a** parte, ut in **G** nullaq; eclipsis exit, porquā
ex parte illa egressa fuerit, ut in **H**, et **K**. qā licet sit
in plenilunio debeat umbra terrae, ac proinde
nihil obscurari, et ab eclipsis e proxiu immuni. Ex
quo uerit, qd cu n sit necessu in omni pordinie
e luna in machi uel celi, inque terra proiciat um-
bra, nec necessu e ipsa in omni plenilunio eclipsis im-
pati.

Eclipsis solis e privatio luminis solis in terra
orta ex luna interpositione inter sole, et terra: qua-
re solis eclipsis contingit solum in luminariu junctiōe,
quando nempe luna proximior e terris, postea q; u-
tinus inter uisus nū, et sole. Nec in omni nouilu-
nijs contingit eclipsis solis, s; in illis in quib; luna dia-
metrat interpositio inter sole, et terra, et tunc eo
major, u minor e, quo magis, u minus luna in sole
incurrit. Ubi notandu e eclipsis solis n posse ee uni-
uersale, ita ut tota terra lumine obeat solis, qā cu
luna sit minor terra, ejus umbra aliquē salu ter-
re tractus potest obscurari.

Ex dictis uerit eclipsis
solis potius ee terra eclipsis, n em sol, sicut luna,
lumine priuat, s; terra. Verit ite, qd cu in passione
domini fuerit solis eclipsis, p adrogaretur in ple-
nilunio illa eclipsis n fuit naturalis, s; miraculosa,
et contra naturā, qā naturalis solis eclipsis n no-
u lunio, u circa contingere debet: propter hoc legit

*Nicomachus Asopagita in Astronomice: u
Deus nature patit, u mundi. Adhuc dissolvit.*

De stellis novis, atque de Cometis

X. H.
Inventa pluries in celo apparent portenta, quorum
aliqui dicunt stelle novae, q̄a stellis s̄ valde similia;
alia v̄o cometa; Circa ista, quae temp̄ apparent su-
pra Planeta, variae s̄ auctorum sententiae; nobis
ad probabiliorem appareat opinio a veteribus stellae illae
n̄ esse in se novae, s̄ p̄ a mundi institutione fuisse
a Deo in firmamento creatas: nam ut dicit Eccle-
siastici 18. qui vivit in aeternum creavit omnia
simul; et p̄fecti s̄ celi, et terra et omnis ornatu
eorum, ut dicit Genesii 1. 5, apparent at̄ terribili
novitex, q̄a in aethere profundissimo latentes, et ob
immensam distantiam novis inopina, descendunt
ad nos evadunt visibile, et itere ascendunt invisibi-
les.

Cometa dicunt tales, eoq̄d scinnata sint, et seu
crinita, s̄ quasi radiorum sabare capillata, dixerunt
s̄ cocti nomina, ob varietatem, quae praesentant
figurarum; unde, qui circumq̄ radiorum capillatio cin-
tunt, Criniti, u Crata appellant; alij quib̄ longius ra-
diorum apuncta, s̄ tracta, dicunt Caudati; et dicitur
Barbati, qui breviori cauda refulgent ad modum
Barbae formata. Cometa alij dixerunt novae s̄,
aliqui em̄ p̄ paucos dies apparent; alij p̄ menses in-
tepe, u menses; et nonnulli p̄ unum, u alterum annu.

Omnes participant motui minoris & majoris committuntur
ab ortu in occidu; et insuper proprius ab occidu in or-
tu, atque obliquus tamen sicut planeta habent mo-
tu; in colore diversimodum, et in alijs coloribus
ut inest, nonnullis flavus; alijsq; subcinericius. An-
tes et prope solem communiter appaere incipiunt,
et sic statim post solis occidum observant, ut etiam
ad plagam orientalem ante solis ortu.

Circa Cometarum
naturam varia fuerunt placita Philosophorum.
Aristoteli asserunt Cometarum nova fieri ex
magna exhalationum copia a terra egressa, ac in
suprema aeris regione elevata, ubi compacta ig-
necit ceptuq; igne hic reavat, donec sulphurea,
pinguisq; illa materia, quae pabulum flammis illius
peccabat, deficiat, ipsaq; deficiente deficiat quoq;
Cometa. Hoc tamen sententia deficit, falsaq; redditur
ex eo, qd Astronomice observationes manifeste re-
vincunt Cometarum proprie tales in regione aeris non
existere, sed supra luna saltem. Alij asserunt Co-
metas in celo generari a novo ex materia etherea,
et coelesti, quae condensata corpus contrahit Comete.
Alij dicunt fieri ex aggregatione halitus ex Planetis,
proxime ex sole procedentibus et in uno loco coe-
untibus. Ut utaq; hac sententia impugnat ex eo, qd com-
munis sententia veras negat generationes, et cor-
ruptiones in calis.

Deniq; alij tenent Cometarum a novo
non generari, sed esse stellas, seu planetas, ad alij a
Deo in principio mundi creatos. In hac opinione
perveniunt in circulo maxime circumferentia, summaq;

terra cū Centurio, cuius proinde mirum ē, par-
tē nobis visibilis, ac persequens, sed in illa cometa re-
cedunt a terra post longa annorum intervalla
fiunt conspicui, inconspicui se redeunt, quādiū pallas
circuli paxter gyant ob immensā nobis distantia.
Opinio hac nobis videt̃ probabilior, communiterq̃ sequit̃,
postquam illa optimus doctor Cassini illustravit.

Cometa infavoritū eventuum nuncios ēē, et veluti mi-
nister divina ultionis oculos atq̃ statū nimirū
signa, principū mortes, vella, pestes, famēsque por-
tendunt communiter credit̃, unde Poeta:

Semper aduc dixi quoties arcere Cometa.

Certa secutura signa fuere mali.

Insuper cuncta, quae Cometis tribuunt infavita se-
quentis verat̃ amplectit̃ Pontanus:

Ventorum quoque dabant tibi signa Cometa

Illi etiam belli motus, feraq̃ arma minant̃,

Magnorum, et clades populorum, et funera Regū.

Atamen timores hos vanos ēē
infert̃ ex ultima circa Cometarū natura a nobis
approbata sententia, idemq̃ vincit nūc teipso cometa
teatre discursu 10°. Et quamvis plures s. Patres idē
q̃ communis opinio videant̃ scribere, id tamen effi-
ciunt ut salubriter ostendant mortalit̃ divina pre-
videntia ipsos comminante: nec negamus hanc ēē
dignā homini Christiano philosophandi ratione.

De Sphaera.

Attendens videtur ut sphaera in cuius centro de terra
hinc ad ejus similitudinem constructa fuit sphaera quaedam
militaris dicta, in qua quaedam puncta lineae, et circuli de-
signant, quibus viae explicantur motuum celestium. Huius bre-
ve' explicatione' subijcio, quia illius notitia necessaria om-
nino est ad intelligenda dicta, et plura dicenda.

Ergo sphaera
sic definitur: corpus solidum una superficie contentum, in cuius
medio punctum est, a quo omnes rectae lineae ductae ad ambi-
entem superficiem, seu ad circumferentiam sunt aequales. Centrum
sphaerae est predictum punctum in medio situm. Diametrum sphae-
rae est quaelibet linea recta per centrum transiens, et
utrumque in superficie sphaerae terminata. Huius similitudo
est semidiameter, seu sphaerae radius. Axis sphaerae est
diametrum supra quo movetur sphaera, seu moveri in-
telligitur. Poli sunt extrema axis. Circulus maximus est,
qui ex sphaera in duas partes aequales seu Hemisphaerae
dividit: Circuli vero, qui sphaera in partes dividunt ine-
quales dicuntur minores. Ex quo patet circulum omne
maximum per centrum transire sphaerae. Circuli pa-
ralleli in sphaera sunt, qui inter se undique equaliter dis-
tant.

His positivis tria disquirenda sunt in sphaera, nempe
puncta, lineae, et circuli, quibus explicatis explicata ma-
net sphaera. Septem puncta assignari solent in sphaera;
nempe centrum, duo Poli, puncta Zenith, et Nadix,
et puncta ortus, et occasus. Centrum iam videtur esse punc-
tum in medio sphaerae situm. Poli sunt ea puncta super
quibus tota volvens machina caelorum, quotidie ab ortu in
occasu, seu extremitates illius diametri circa quod abaxipit.

sphæra. Alter ex his Polus vocat Arcticus; alter vò Antarcticus. Ius ē, quia ad septentrionem vergit, appellat q Arcticus, qā jacet prope constellationem ur a minor dictā, que græce appellat Arctos. Nominat etm septentrionalis, ā septē stellis, que Arctiones vocant, fulgentq; in ur a major, et deniq; Polaris ā Vento Polaris ex ea plaga distante. Polus Antarcticus dicit ille, qui diametraliter opposit Arctico, vocat aliter Noridionalis, et australis, qā in eadem mundi plaga.

Puncta Zenith, et Nadir it ea, quorum unus scilicet Zenith vertici nro judicat imminens perpendiculariter; alter vò, nempe Nadir ē diametraliter opposit Zenith, existitq; in parte Celi infra terras latitante, unde si duceret linea recta transiens per caput, et pedes hominis stantis, praeiret hinc, et inde ad illa duo puncta: ex quo patet hoc mutari quoties mutet homo. Puncta ortus et occasus it ea in quib; videt sol orti, et occidere tempore Equinoctiorum, hoc ē, quando dies æquant noctis initio scilicet veri et autumnii. In sphære innumera possunt designari lineæ, et hæc solæ spectari solent, nimirum semidiameter, seu radius, diameter, et axis, quæ sãt explicatæ. Similiter innumeri in sphæra possunt circuli excogitari; præcipue tamen consideranda sũt decem, quorum sex sũt maximæ, et quatuor restantur minores. Maxime sũt Horizon, Noridionalis, Equinoctialis, Celastica, Columnæ Equinoctiorum, et Columnæ Solstitiorum. Minores aut sũt Tropicus Canceri, Tropicus Capricorni, Circulus Arcticus, et Circulus Antarcticus.

De Horizonte.

Horizon est circulus dividens Hemisphaerum inferius a superiori, unde Horizon dicitur, quod id est, ac terminat, seu finitior, eo quod finiat, seu terminet visum. Horizon habet tanquam sui polos puncta Zenith, et Nadir, ex quo oritur non posse hominem moveri supra terrae superficie, quin circulus Horizontalis relative ad illum hominem utatur. Horizon duplex dicitur, rationalis nempe, et sensibilis. Rationalis dicitur ille, cuius plane per terrae centrum transierit, et ipse a se dividetur in duas partes accurate aequales. Horizon sensibilis, rationis compariatur, est quia visu non determinatur, et cuius plane transierit per punctum superficie terre, qualem est ille circulus sensibilis, quem in aperto campo circumspicientes, velut coniuncta celi, et terrae videntur.

De Meridiano.

Meridianus est circulus transiens per polos mundi, et per Zenith, et Nadir, dicitur quoque meridians, quia ubicumque sit homo, et in quocumque tempore anni quando sol pervenit ad ipsum, est illi meridies, sicut supra Horizonem, sicut media noctis, si existat infra Horizonem. Ex eo autem, quod meridians perpendiculariter existat supra Horizonem, patet esse ipsum ea proportionem mutari, quia mutat Horizonem, non quidem directe progrediendo ab uno polo ad alium, sed directe vel cum ortu, vel cum occasu; unde, civitates quales una magis accedit ad orientem, quam alia, diversos habent Meridianos. Etiam Equinoctialis intercepitur inter duos meridianos dicitur.

longitudo civitatu

De Aequinoctiali seu aequatore.

Aequinoctialis seu Equator est circulus dividens sphaeram in Hemisphaerium Boreale, et Australe; unde distat equaliter a polis mundi, et proinde habet eosdem polos, ac ipsa sphaera. Deo autem dictus fuit aequator, quia quando in huius circuli plano sol versatur, tunc dies in omni loco equant noctes, quod vis in anno contingit, scilicet die 21. Martij, et die 23. Septembris. Ex eo, quod equator distet equaliter a polis, sequitur ipsam perpendiculariter secari ab omnibus circulis meridians, qui supra ipsam notari solent. Circuli autem meridiani per singulos Equatoris gradus vocantur in Geographia locorum longitudines; et cum circuli meridiani concurrant in polis, eo minus inter se distant, quo magis ab Equatore recesserint.

De Ecliptica et Zodiaco.

Zodiacus est circulus latus in cuius plano sol, et planetae suos circuitus peragere videntur, quia vis solis deprehensus fuit invariabiliter correspondens mediae parte latitudinis ejusdem plani, dum est ita Planetae hinc, et inde visi sunt ab eodem medio plano idigredi; alij quidem magis; alij minus: idcirco Astronomi latitudinem sexde- cim graduum Zodiaco tribuere coacti sunt, ita ut media ab latitudine accipiat circulus alter, minime latus, qui vocatur Ecliptica, eo quod solis, et lunae eclipses in hoc circulo contingant, cui sol utramque respondere videtur. Zodiacus equatorem oblique intersecat; unde ab Aristotele

Vicit circulus obliquus, dicitur enim latine *Signifer*,
 quia fert signa, & dividit in ea. Dividit itaque in duodecim partes equales, quarum singulae triginta sex gradibus, quae dicuntur signa, et quorum nomina per alibi dedimus. Et nunc in quibus propriis characteribus quibus designare volumus nomina.

♈ Aries, *♉* Taurus, *♊* Gemini, *♋* Cancer, *♌* Leo, *♍* Virgo,
♎ Libra, *♏* Scorpius, *♐* Sagittarius, *♑* Capricornus, *♒* Aquarius, *♓* Pisces.

De Coluris

Coluri sunt duo magni circuli, sese perpendiculariter secantes in polis sphaerae, qui dividunt Zodiacum, et equantur in quatuor partes equales, pro quatuor diversis anni temperantibus: unde qui sicut Zodiacum in punctis Equinoctialibus, vocatur *Colurus Equinoctiorum*, qui vero secat Zodiacum in punctis solstitialibus, vocatur *Colurus Solstitialium*. Solstitia sunt puncta, inquit, per quae maxime ab equatore discedit, quorum ad boream vergens dicitur *Solstitium*, ad austrum vero *Hyemale*, quia in illo est, in isto vero hyems incipit in nostro Hemisphaerio.

De circulis minoribus, ac primum de Tropici

Tropici sunt duo circuli minores equatori paralleli, per eclipticam solstitia puncta ducti, quorum ad boream vergens *Tropicus* dicitur *Cancer*, qui a vero ad austrum spectat *Tropicus Capricorni*. Vicuntur *tropici*, id est, *reversivi*, quia dum sol eos attingit revertitur versus equatorem, nec unquam eos praetergreditur, nam terminant utringue.

magis. Zodiaci. Ad equantem declinationem. Itaq[ue]
sol annuo motu, percurrente Zodiacu[m], ultra eos excur-
rare nequit: unde videt[ur] describere duos hos circulos, si-
cuti, ac h[uius]m[od]i dieb[us].

De circulis Polaribus

Polaris circuli s[un]t duo parvi circuli distantes a t[er]re-
re polis, utrimq[ue] t[er]re, quilibet fere cu[m] dimidio, qui equa-
tori s[un]t Paralleli, quoru[m] alter dicit[ur] Arcticus, ex eo, q[uo]d
existere fingat[ur] v[er]u[m] Polu[m] Arcticu[m], alter v[er]o di-
cit[ur] Antarcticus, q[uia] existere videtur Polu[m] Antare-
cticu[m] existimat. Inveniunt hi circuli, tu[m] ad designan-
do eclipses polos, tu[m] ad determinanda t[er]re loca,
inquit sol, p[er] aliquot dies, nec orit[ur], nec occidit. Pro
complemento sciend[u]m e[st] omnes, huiusq[ue] explicatos
sphere circulos, pariter intelligi posse delineatos supra
superficie[m] terre. Et ut melius intelligatis dicta, sub-
ijciat[ur] sphere cu[m] omni[um] sui circuli figura.

Disputatio III.

De mundo Elementari.

Non agimus de elementis, prout ad mixta
pertinent, sed de illis, ac propriis, ut agimus,
prout elementa s[un]t corpora simplicia, ex
quib[us] inferior hec mundi pars, quę sub celo e[st], com-
ponit[ur].

Quęstio 1^a. quor[um] sint elementa? Respondeo com-
mune[m] e[ss]e sententia[m], elementa e[ss]e quatuor, quę
numerus statuit Aristoteles, propter numeru[m].

quaternarium qualitatum tactilium, scilicet caliditatis, frigiditatis, humiditatis, et sic citiuitatis, ut quae libet harum rationum habeat suam receptivum. Et ideo illa terra, aqua, aer, ignis.

Quaeritur 2^a: quoniam elementa habeant situm? Omnes, qui quatuor dicta admittunt consentiunt terra esse in centro mundi, aqua supra terra, supra aqua aer, et ignis supra aere. Ratio est, quia cum terra sit densissima, omnibus alijs gravior debet esse in centro, in medijs, ubique eam ubique cingant; alias versus celos tenderet, ad illosq; ascenderet sua ejus inclinatione; nam ut ait Hesiodus Paltes fundavit terra super stabilitate sua (id est gravitate, ac soliditate) non inclinabit in seculum seculi. Aqua post terra densior est, et gravior; unde locum occupat post illam, hujusq; superficie perfecte replet, nisi Deus illam in depressionibus terre partibus collegisset, ut locus esset animalibus, et plantis. Aer, terra, et aqua rarior, levior, ac mobilior est, unde supra illam est, superag hunc ignis, qui omnium levior est, celisq; affinitior, utpote atriorum, lucidus, ac maxime mobilis, quae omnia celerem capiunt naturam.

De Terra.

Quaeritur 3^a: cuiusmodi terra sit figura? Respondeo figuram sphaericam esse, non in rigore mathematico, ita ut in ejus superficie nihil sit depressum, nihil protuberans, cum in se sit in ea montium altitudo, valliumq; profunditas notabilis; sed physice loquendo, ad quod nullius sit momenti superficie, terre asperitate, et inaequalitates. Quod notato, stat nostra responsio exortu, occasu

Arriorum; impenetrabile enim est terra nobis orbi, et
occidere nisi terre sit figure spherice, quod clarius
aduc demonstrat per longas eclipses: etenim quando in-
ter solem, et lunam intercipit terra, projicit umbra
circularem in lunam discurrere, in quocumque loco contingat
eclipse, quod impossibile est nisi terra esset rotunda.
Sed sciendum est juxta Moderniores Mathematicos
aliquas esse observationes, quae possunt terram non esse spheri-
cam perfecte, quatenus illis manifestat ea aliquid ma-
gis prolongari versus Polos, quam versus puncta
opposita Equinoctialis; quo fit, ut terra non figura
degeneret ad sphericam, sitque potius figurae ellipticae, et
ovalis, ut venit nra scriptura tom. 3o tractu discursu
De Paradoxa Ia.

Sed dicet aliquis aqua superficie apa-
rente plenam quod signum est terram etiam plenam esse.
Respondetur id videri, quando puncta aquae superficie
conspiciuntur, secus vero, quando magna est ejus extensio:
tunc enim montes etiam non mediocres in extremitatibus
existentes occultantur spectantibus, qui siti sunt in opor-
tibus extremitatibus. Hinc igitur qui est portus in alio vela
faciunt sensim civitates, et mores disparent, maxi-
mum interjecto eos occultante.

Quaestio 2^a quena
sit terrae magnitudo. In terrae magnitudine vide-
randa sunt 1^a illius ambitus, 2^a illius diametrum, 3^a
illius superficies, ac tandem ejus soliditas. Respondetur itaque
in receptissima Geographorum sententia ambitum ter-
rae seu circuli maximi terrestrii praefixum sti-
nere 6300 leucas Hispanicae; diametrum 2004
circiter: superficiem 315715 et denique soliditatem 1053
67815 leucas cubicar.

... Quæritur 3° quænam sit terræ divisio?
 Respondetur dividi terram 1° in parte, quæ sub aquis
 latent, et in partem, quæ extra aquas emigret, ut ho-
 minum, et animantium habitationi destinata. Terra
 2° hæc præter subdividit in terram ignotam, et e, quæ
 jacet sub polo maximo, sub polo meridionali, ubi
 compertæ sūt varissimæ regionēs, et nondum satis ex-
 plorata, et nota. Terra nota dividit in quatuor
 partes nempe in Europam, Asiam, Africam, et Americam.

Europa est quicquid continet intra oceanum paludem
 Leonide, et lineam recte ductam a flumine Tanais ad
 oceanum septentrionalem. Hæc pars terre omnium
 est minima, et populosissima, variamque in illa continent
 regionem, ut Hispaniam, Galiam, Italiam, Germaniam, An-
 gliam, Norvegiam, Daniam, Sueciam, Poloniam, Moscoviam.
 Etiamque insule, ut in mari mediterraneo Sardinia,
 Sicilia, et alie, quarum tamen aliquæ pertinent ad A-
 fricam.

Asia est pars terre, quæ a linea prædicta porrigitur
 ad Oceanum orientalem, et a mari rubro ad Tartari-
 cum. Pars hæc terre vastissima est; nam præter plu-
 rimas regiones, et nobiles insulas, quæ suis parent
 regibus, et quarum maxima parte comprehendimus
 nomine Indiarum orientalium, quinque habet maximos
 Imperatores. Primus est Turca, qui etiam multum oc-
 cupat Europam: 2us Persa: 3us Mogor: 4us Rex
 Sinarum: 5us Denique Imperator Tartarorum.

Afri-
 ca est vastissima Peninsula, quam ab Europa di-
 vidit mare Mediterraneum, et ad Asiam mare Rubrum,

21
religuae ipsius parte cingente Oceano. Africa
alia ē interior, exterior alia: in illa proxima, et
varissima regionē sē partim ignea ac barbare,
partimq; ad maxima terre ariditate deserte, et
inhabitabiles. Populosiores sē Pōtidesulgerid, Nigri-
dia, Guinea, Congo, Caffia, Monomotaph, Ethiopia,
et q; in eade parte plures provincie, et insule. In
Africa exteriori sē Egiptus, et Barbaria, sub qua
plura circa littora maris Mediterranei compre-
hendunt regna.

America deniq; ē pars illa terre,
qua sita ē in Hemisphæria nobis opposito; quam ā
mōo oriente dividit Oceanus. Et duplex. Septentrio-
nalis, scilicet, et p Meridionali, que novē constitunt
ordes, quinq; invicem. Istimo dicta ē Pan-
amā. America fere undiq; mari cingit; nam ad
occid. Oceanū habet Atlanticū: ad Oceanū mare
Pacificū; et ad Meridiē fretū terminat Magellani-
co. Partes ad septentrionales adhuc magna ex parte
latent, unde incertū ē an dividant aliquo maris
tractu ab Asia circa Pōlū Arcticū; an vō circa
illa parte cu Asia jungan.

In America septen-
tionali sē Groenlandia, Groenlandia, Terra Labra-
dor, Canada, seu nova Francia, nova Scotia,
nova Anglia, nova Suedia, nova Belgia, Virginia,
nova Hispania, Florida, et c. Magna insula
dicta California. In Meridionali America sē
Castilia de aureo, Guiana, Popū Amazonū, Bra-
siliensis, Magellamica, ad cuius Meridianā partē

179
et terra dicta del fuego. Et insuper in Mexicana-
li Africa Chilitensis, Peribiana &c. itaq; ibide
insula plures, ut apud Geographos videre poter-
tis.

De Aqua

Queritur 1^a quid sit aqua, et quomodo ejus divisio? Res-
pondeo aqua esse elementum humidum, frigidum, et gra-
ve. Aquae autem aliae sunt fluviales in aere perennes, aliae
subteritaneae a terrae inhaerentes, et aliae demum supra ter-
ram fluentes, quae proprie vocantur hoc elementum, di-
stantq; in flumina, fontes, lacus, et mare. Mare ad om-
nium est origo, et receptaculum, dividitq; in Oceanum, et Me-
diterraneum. Oceanus tota terra veluti Zona cingit,
ideoq; dicitur mare magnum. Derivatur ab eo circa Italiae
mare Balticum, circa Arabiae ex parte Africae mare
rubrum, pluraq; derivantur adhaec, quae potius dici debent
Oceanus brachia, quam maria. Mare Mediterraneum,
est illud quod ab Oceano derivat, & fatus Gaditanus dicitur
veligo, Gibaltari &c.

Queritur 2^a an aqua seu mare sit
altius terra? Affirmant aliqui dicentes, ipsum mane-
re in aere suspensum, nec diffuere ut operiat ter-
ram miraculose quodam modo ipsum coercente, & na-
turaliter non diffuere ob figure ejus globosam; ratio-
ne enim hujus figure videtur aquae guttula sibi relic-
ta non diffuere. Dicunt alij marem altitudinis
motus vitare, veluti suis claudatur, nec alius esse
suis litteris aliam terram inundaret, ut Patet in
Zelandia, ubi ejus praesentia inundat semper attingit
uos oneris infringere, quod idem scribit respectu Egypti

L. Basilii & marci rubio

De Aere

Queritur: quid sit aer, quæque sint aeris regionē?
Respondetur aerē esse elementū humidū et calidū, ac
leve juxta Aristotelē; vñ ad has qualitates esse
indifferentē, ipsūq; nō esse levē vincunt Moderni.
Aeris tres assignant regionē, infima nempe, media,
et suprema. Infima ē, quā respiramus, quæq; plu-
viā ē mixta vaporib; supra haec ē materia, à cuius
superficie vera incipit suprema aeris regio, quæ ex-
tendit usq; ad superficiē sphaeræ ignis sub celo
lunæ positi.

De Igne.

Queritur: quid sit ignis? Respondetur juxta Peripate-
ticos esse elementū calidū, siccissimū, levissimūq;
et ideo supra tria alia elementa collocatū, et imme-
diatē sub luna existētē. Hoc igne differt nō do-
mesticus ignis accidentaliter solus, ut nimirū aqua
à glaciē, sicut Aristoteles notat. Moderni autē dicunt,
qđ cum omnes, quavis indocti sciant, ignē calidū
esse; insufficientē debere reputari predictā ignis expli-
cationē; unde arserunt ipsū esse subtilissimā materiam
seu corpuscula, quæ, magis natura relicta motu citissi-
mo in omni loci differentia ferunt, atq; in brevissimo
velocissimo inrequiete cernit; Quo facile explicant om-
nia ignis phenomena.

Hinc dicunt, qđ quavis ignis
sit sicut effective, videt enim ea, quæ humore

abundant, ignis applicatione encicari; secus eo actus
et formaliter; na' apud Modernos siccitas videtur in
quada' fixatione, et quiete partium, sed particularem
corpora componentium: unde ea corpora dicuntur sicca,
quorum particule fixiores et inter se tenentur, ac
fixate; ad ignis particule, secus se habent, cum sint
maxime mobiles, ac inter se minime coherentes: qd.
Dicunt etiam recentiores ex data ignis definitione, ipsum
nec grave esse, nec leve; cum enim quantum est ex se in om-
ni loci differentia ferat, ex se non detrahatur
ad motum sursum, sicut levia, neq. deorsum ad recte cen-
trum, ut gravia.

Quæritur 2^a: quæna sit causa variorum
colorum ignis, et quæ flamma figure sit pyramidalis.
Circa 1^a dico, qd ratio diversorum colorum ignis peten-
da est ex diversitate pabuli, unde flamma sulphurea
et ralea est propter huius materie qualitate, et sic
et alij. Circa 2^a Respondes flamma sursum aran-
dere in figura pyramidalis, qd aer illa ambiens, cum
ab omni parte premitur excepto apice cum vim habeat
horizontalis, unde necesse est figuram habere pyramida-
lem.

Quæritur de 3^a an flamma sit sphaera sub celi
luminariis stellis. Affirmant Peripatetici, cum Aris-
totele: ut ipsi vident, et qd experientia stat, flamma
sursum reme ascendere, qd ipsum est ignis visus, ad
qua tendit flamma habere regionem, seu sphaeram.
Uti hanc sphaeram tangula fabulosa ab ipso ficta
habent Moderni, illa qd impugnant 2^a: qd ignis nec
gravis est, nec levis: qd ipsi nulla in elementari mundo

componit. pura propria regio; solum enim ratione gra-
vitatis, ac levitatis differre naturae regiones elementis
à Aristotelicis sit statuta. De vi ignis existeret
iuxta lunam, si esset purus, si impurus. Si purus, esset
maxime lucidus, et saepe videretur à nobis. Si
impurus; cum alijs particulis aqueis, terribus,
alijsq; similibus esset promixtus, quod repugnat; cum parti-
cule hae supra superna aeris regione nequeant
naturaliter existerere.

Ad fundamenta Peripate-
ticorum dicunt Philosophi tria esse sensu, ut pa-
tet ex libro de Meteoris cap. 12, in quo haec habet. 677
77 in medio, et circum medium id habet, quod gravius est, 77
77 atq; fipidius, idemq; discretum est, terra dico, et a- 77
77 qua. Sed circum haec et illa, quae ipse proxima cohe- 77
77 rent, tum aere, tum id, quod ex aeternitate igne vocamus, 77
77 ponit. Adfirmamus ignis tamen non, cum ille sit caloris 77
77 redundantia, et quasi vox quidam. Ad 2um res-
pondent flamma ascendere, quia ab aere ambiente,
ipsaq; gravius sursum extrahitur, suapte natura semper
descendit. Qui plura de hoc deciderat non Hippocle-
pat tomo 2o tractatu discursu 12.

Disputatio III

De mundi dispositione, sive
de eius Systemate.
te.

Cum Iovis & Nea dictu fuerit: neminus non
est ordinis celi, et ponitur ratione ejus in testa?
 Et xurmus, qui enervavit se laque ratione: in dubio
 nobis debet de mundo, talis in signis divinis artu opus
 ee, ut hominib' comprehehendi n' possit, frequenterq'
 suis disputationib' nihil eisdem de ejus ordine, ac
 dispositione vincere. Nihilominus a re ta' inexplora-
 ta vobis breviter propona' principaliora systema-
 ta.

Systema Polomaticum ex- plicatur.

Polomatica natura spiritus celestis. Aristonimus Alexan-
 die celum diligenter observavit, sicq' mundi ma-
 china ordinavit. Terra constituit in mundi centro,
 quam ambiat aqua, aer, et ignis. Deinde circa ea
 immota pyrant omnia corpora celestia. scilicet quide
 luna, deinde Mercurius, Venus, Sol, Mars, Jupiter,
 Saturnus, cu' suis spheris celestib' concentricis. Supra
 Saturnum ponit firmamentu cu' illustris stellaru fi-
 xaru exercitu. His omnib' celestib' spheris stellatis sup-
 erminet alia stellis carens, omniumq' dup, nempe scilicet mobi-
 le, q' suo motu reliquos celos secut' rapit, unaq' revolutio-
 ne circa terram ab ortu in occasu supra mundi polos spa-
 tio viginti quatuor horaru spicit. Fama s'yste moti addi-
 derunt Alphonsini aliud, alijs existimant loco hujus
 addendas se duas alias sphaeras, ut ja' alibi diximus;
 quas celos vocant cristallinos, eaq' stellis penitus destituti

non vñ diaphani: omnes hanc sphaera ordine Polari
ico tunc figura 5c. Pro cuius intelligentia accipite
racteres, quibz Planete designantur:

Luna, Mercurius, Venus, Sol, Mars, Iupiter,

 Saturnus.

Notandum ē, praeter celos in quo libet systemate po-
nito seorsus supponi debere Empyreum, qd ē sedes Beato-
rum. Ab hoc systemate differt solum Aristotelicum, et Pla-
tonicum in eo, qd hoc statuit solem immediate, supra
Luna.

Explicatur Systema Egipti- acum.

Magna quaedam apud antiquos fuit differentia
in assignandis locis Venere, et Mercurij; alij
eum infra solem statuiebant illos; alij aut supra;
cum utroq modo illi apparerent, sicut tu maiores,
tu minores pro temporis diversis; itaq; ut hic occu-
rant difficultates Epiphanij adiuncti. Et Venere, et
Mercurium in Epiphanij moveat circa solem descriptis;
in quibz aliquando supra aliquando infra solem
versant; sequenterq; ad mjm, vñ mjm a terra di-
stantia mjm, vñ minores videnda. Unde systema
disponerunt, in quo omnes planetae circa terram
inmobiles in universo centro dispositi, proprijs
motibz ferunt; exceptis Venere, et Mercurio, qui
circa solem proprijs motibz moventur, prout in figura

6ª exprimit.

Proponitur Systema Copernicanum.

Nicolaus Copernicus Canonicus Rhodanus, antiquissimus, & a diu reputatus, varietatem systemata, quod cum illustraverit, ipsi nomen dedit vocatq; ex ipso Copernicanum, quod ita se habet: 1° sol est in centro mundi immobiliter defixus; deinde circa illum sunt omnes planetae, terraq; quae una ex septem planetis esse supponit hoc ordine; Mercurius intra menses circiter tres suum circuitum circa solem absolvens; deinde Venus circuitum suum absolvens septem circiter mensibus; cum dimidio. 3° terra ipsa, quae una cum luna, quae eam differt, et ipsa quoq; solem circumit intra annum. Idat efficit terra per circuitum terre ipsius axi obliquum, seu per ellipticam, veniens, ac Mercurij praedictos circulos intra se includente, qui circuitus orbis annuus appellatur. Circa terram autem tanquam circa centrum movetur luna sua revolutione includens viginti septem circiter diebus.

Sequitur deinde Mars, suum motum circa solem duobus circiter annis completa circulatione perficiens. Deinde Iupiter, qui una cum suis satellitibus circa solem intra annos duodecim integrum circuitum explet. Sequitur Saturnus, qui utpote in miji a sole distantantia locatur, perfectus, ac integrum circa solem circuitum usq; ad triginta annos

in complet. Omnia sequuntur stelle fixae, quas immo-
biles esse supponit Copernicus, quart hanc regionem im-
mobilem, et sol sint extrema mundi menia. Totum
hoc systema explicat clare figura 1a.

Exponitur Systema Tychon- icum.

Tycho nobilis Danus Systema mundi ita cogita-
vit: constituit in centro terram immobilem sicut Pro-
lomeus; deinde lunam se circa terram moventem: se-
quitur sol, qui in maxima a terra distantia movetur,
tangens circa centrum, circa terram. Alii autem planetas
moventes circa solem, tangens circa proprium centrum, si-
cut in systemate Copernicano non circa terram. Porro
denique Tycho supra omnes fixamentum terrae cen-
tricum, in quo constitutae sunt stelle fixae, ut videtur in fi-
gura 8a. Haec est principalior mundi systema-
ta, circa quae nullum iudicium ferimus, ob temporis
penuriam, et precipue, quia ut de illis rectum iudicium
feratur, plures requirunt notitiae derivatae ex mathe-
matica, a qua facultate fateor me prope alienum.
Et quamvis haec ferat omnia in tota hac tractatione
tradita proprii me ad Astronomos spectent, illa in
compendio dedi; turpissimum quippe esse philosophum
ea omnino ignorare iudicavi; quatenus aptissima
est, ut quisque in ista eximiorum operum confectem
totis viribus grata, ac suavisima cordis dilec-
tione feratur.

DE GEMERA:

TIONE, ET COR:

RUPTIONE,

SIVE DE

ORTU ET

IN

DE GENERA:
TIONE, ET COR:
RUPTIONE,
SIVE DE
ORTU, ET
IN

Rostqua de motu entis incommutabilis tracta-
vit Philosophus, instituitq; sermonem de corpo-
re simplici, celeri, et elementari de ortu, et in-
teritu (verba et ipsius Aristotelis) eorumque
natura gignunt, intereuntq; causas, et rati-
ones eorum disquendo dicamus oportet. Con-
siderari igitur sumus, num corpus mixtum, prout
ut scilicet ens e mobile motu generationis
et corruptionis substantialis, siue prout dicitur
substantiale generationi, et corruptioni sub-
stantiali subiectum. Huius consideratione duobus
complet Aristoteles libris, in quorum 1° natu-
ra generationis, et corruptionis explicat, et
quidquid ad ea expectat; in 2° autem agit de ele-
mentis, et mixtis, deq; meteoris, seu genera-
tionibus elevatis, et mixabilibus. Iuxta hanc quoque
methodum sit.

Liber I

Disputatio I

De ortu, et interitu

Quaestio I

Quid sit generatio, et

corruptio substantialis

SUnicus.

Cum in rebus naturalibus dent substantiales
forme a materia realiter distincte, in earum
mutacione ex vi actionis agentium succedentes in
dubium esse debet dari vere, et realiter genera-
tiones substantiales, simulque corruptiones; quod
insuper patet ex experientia, qua revera vi-
demus substantias alias corrumpi, aliasque
de novo fieri. Sic perit substantia ligni, et
resurgit ignis substantia; perit substantia
vivens, et succedit cadaver; quo supposito sci-
endum venit, quid sit generatio, quid corruptio
substantialis; nam de accidentali non curamus
cum sit improprie talis, seu alteratio, de
qua postea agemus.

Liber I
Generatio itaque et corrup-
tio sunt mutationes. Quae forma substantia-
le: specialiter aut generatio est transitus de non
esse ad esse substantiale. Corruptio vero est contra,
transitus de esse ad non esse substantiale. Hinc
constat generationem, et corruptionem duas esse mu-
tationes, illa namque est mutatio a privatione
ad formam; ista a forma ad privatio-
nem; unde communiter dicitur generationem esse
praeter intentionem naturae; agentis vero non in-
tendit se a privatione, seu corruptione alius
cujus formae, et hujus introductionem, quamvis

aliam ex suppositione, qd alibi introducat for-
ma. necesse ut corrumperet prehabita mate-
ria.

Circa has in mutationes dividuntur autem
alij iudicant id esse ex parte actus. hoc e. eadem
e. actione qua nova forma inducit, et qua ve-
tur destruitur, disjungit solus sub ratione mutatio-
nis ex diversitate terminorum, quatenus uni-
us terminus e. positivus, alterius a. negati-
vus: unde, ut vñ habet commune illud pro-
logium generatio unius, e. corruptio alterius.
Alij veniunt generatione, et corruptio-
ne disjungi etiam ex parte actus, dicuntq. prolo-
gium illud vñ e. n. p. identitate, s. concomi-
tante, sive p. societate, seu illative; quate-
nus nempe in 2ª rerum productione semp
ad unius generatione, sequitur corruptio alte-
rius.

Circa generationis terminus communis
e. opinio terminus qui e. compositus, sive suppo-
situs, et terminus quo forma compositus co-
stituent, ad qd n. requirit qd forma sit precis-
se genita, s. sufficit, qd a generatione depen-
deat quoad e. unita, ut patet in anima rati,
que terminus quo e. generationis licet ad ea
n. dependeat quantum ad e.

Dices tamen virgo
mater vere genuit Christum Dominum, at ge-
neratio illius ad Christum Dominum n. fuit ter-
minata; cui negueat Divinum suppositum p.
actione attingi creatam: eo suppositum nullatenus
e. terminus generationis. — Sic suppositum

Quasi nullatenus posse contingi ab actione
creata, si veniat ut efficiens naturalis divina,
veniens, ut a efficiens naturalis creato, vel hu-
mana, sicut prout sic pati potuit, ac mox,
aliasq. actiones creatas recipere, ac termina-
re.

Inter generationes precipua est generatio
viventium, quae est duplex naturalis nempe et
monstruosa. Naturalis est origo viventium a prin-
cipio viventium conjuncto in similitudine naturae.
Hoc esse originem commune est omni generationi;
pro a viventium a principio viventium denotant
terminum, ac principium, insup. insup. hoc
in illud influere debere habere activum super
defectum, dum Eva fuit a Deo ex costa Adami
producta, non fuit ab Adamo genita: quia Adamus
activum non praebuit obsequium, et mense par-
sive re habuit, et velut causa materialis.
Significat pro conjuncto quod substantia generantis
conjuncta debet esse substantiae genitae, ut per identita-
tem, ut in generatione verbi. Virgini, ut per conjunctionem
virtutis, ut in generationis per creaturam.

Denique in
similitudine naturae significat naturam ge-
nerantis, et geniti debere esse similem ut per iden-
tatem in Divinis, ut per similitudinem, ut in creatis,
qua similitudine habere debet terminum in
vi generationis, qua talis. Hinc, quod dicitur S.
procreatio non est nec dicitur generatio, quia licet spiri-
tus S. evadat similis in natura Patri, et Filio,
non tamen in vi procreationis, qua talis, cum haec

sit actus voluntatis, quæ n̄ ē potentia ar-
bitraria, sicut intellectus, quæ procedit versus
Divinum. q̄d proinde dicitur, et ē filius vere ge-
nitus.

Aliter generatio muli vera ē generatio,
at in hac n̄ evadit terminus similis in na-
tura generanti: q̄d. — Dicunt aliqui simili-
tudine in mulo n̄ fuisse executā fuisse ta-
men ā generante intentā, q̄d sufficit ad par-
ticulā ultimā definitionis. ē salvanda. Me-
lius at respondet mulo n̄ evadere similem ge-
neranti, q̄d ex generatio ē monstruosa,
quā jam explicamus.

Generatio monstruosa
est origo viventis ā principio viventis degeneran-
ti ā recta dispositione 2^a specie unde mon-
strum nihil aliud ē, quā preternaturalis effec-
tus ā recta, et solita 2^a specie dispositione
degeneranti. Non. non varis species tu-
rent ad autem, ab eisdemq̄ varis assignant
generatiōis monstruose causis, quas nunc
facimus ne illarū ū. 1^a enarratione casti-
juvenū aures ostendamus: inter precepta
assignari solet femine imaginativa temper
ceptionis ū maris nā tale vim habet imagi-
nativa preteriti femine, ut quale imaginat
figura tale pariat prole ut pluri utat
exemplis: hinc Thomas Morus insignis

Peta, et inditur maritus carnis

A mente Maritus invita

Natur refert imagine.

Anc etm illud commune dictu:
filius a lex adultera excurat matre a culpa;
qā nempē cū illicito concubitu maritus soleat
ob metū vehementer habere prefixū adul-
terinu filiu parit potius simile marito, quā
injuncto adultero.

Quæstio II

An in corruptione subs-
tantiali detur resolutio usq̃
ad materiam primam?

Explicatur dubium, et refe-
runtur sententiæ.

SI

Complex in compositio substantiali dat acci-
dentiu genus; na' alia sūt que a forma
diminuant, itq̃ ipsius propria; alia vō it utiq̃
compositio communia ut figura, color, quanti-
tas &c, que quide' composito adveniunt cor-
rupto ac composito de novo genito. Ergo in cor-
ruptione compositi perire cū forma propria hujus acci-

dentia et que sūt proprietates compositi corrupti
dubitat nemo, inquit ad am. manearnt in
composito genito aliqua accidentia que sint eade
numero, ac que erant in corrupto, an vō ab-
solute pereant omnia ita ut compositi corrup-
ti solū preveret materia, qđ ē dari revolutio-
ne usq ad illa. Aversunt ista, et maxia opi-
nio ē communis, unde contra illos sit.

Nostre conclusio.

§ II

In corruptione substantiali nō fit revolutio usq
ad materia. *scilicet*. Ita stat experientia nō
omnes videmus, qđ in cadavere manent
quantitas, figura, organizatio, cicatrices,
pluraq alia accidentia, que fuerunt in ho-
mine vivo; nō qđ in instanti corruptionis
omnia compositi corrupti accidentia statim
evanescunt, et plura ejusde manent: qđ nō
stat revolutio usq ad materia. *scilicet*.

Picunt ista
accidentia illa, que in composito noviter genito
videmus nō ēē eade numero, que erant in cor-
rupto, et nolum eade species nec individua pōt qđ
nobis ut talia appareant; hoc namq provenit
ex representatione, non novu sensu, qui qui-
de fallunt: unde nos juvent eos corrigere, fir-
miterq credere accidentia nova ēē sūt con-
silia, et cu nova forma producta. = Istu sen-
su corrigere nemo tenet nisi in sequiū fidei
ū rationis manifeste ex correctione ad sensuū
in presenti se nihil fides lucrifacit; aliunde

sensib' apte suffragat ratio: his qđ plus qua-
litatib' credendum.

Sensib' iniqua, suffragat ratio;
na' hec dicat accidentia illa sensu debere ea-
de numero, si nulla assignari valeat causa
novoru accidentiu productiva: ita vđ res se
habet; nequit em' ee causa coloris, coloris, fi-
gure, cicatricu & cadaveris; materia scđ qđ
activa n̄ ē, nec forma cadaverica proprie ean-
de ratione, et qđ si activa eet accidentia sibi
naturalia solū produceret; nec deniq' opem
producens forma cadaverica; multoties em' ē
ignis, gladius, lapis, aqua & qđ

Aliunde si
ta' facilis ē sensu fallentia nemo recurrens
ēē poterit eundē ēē vōlē, qui nobis hodie illumina-
nat cū vōlē heri illuminante eodē ēē homines
quibuscū hodie loquimur, ac homines quibuscū
heri veravimur: unde nec videnter hodie Petrus
homicida poterunt manē de illo deponere. Ita
vixit cū juramento ut leges observant, que
omnia sūt absurda.

Argumenta solvuntur.

§ III

Aques scđ in corruptione substantiali perit sūtu
omniu' accidentiu: qđ et omnia accidentia. In-
pōt sūtu omnium accidentiu ē compositu; at
hoc perit in corruptione substantiali: qđ. pōt
inix: nullu' accidens recipit in materia scđ

pro priori ad forma substantiale. Ans p^o 2°.
 forma substantialis ē actus s^u materiae &
 materia nullū actū recipere potest pro priori
 ad 1^u: q^o. = 2°: forma substantialis ē actus
 simplicitex talis, et accident. 2^u quid: & prior
 ē actus simplicitex, quā 2^u quid: q^o. = 3°:
 materia ē pura potentia respectu forme sub-
 stantialis; & pura potentia nullū actū adue-
 accidentale habet: q^o.

Respondeo negando an^o, et
 n^o p^o 1^u va. Ad hujus p^o 1^u nō ad an^o, Et ad
 hujus p^o 1^u disp^o n^o: nullū aliū actū
 substantiale recipere potest pro priori ad 1^u m
 scdo m^o accidentale nō m^o et nega. Ad
 2^u p^o 1^u disp^o n^o: prior ē prioritate dis-
 positiv^o, et intentionis scdo executionis nō m^o,
 et nega. = Et ad 3^u deniq^o nō m^o, et nega.

Non omnia accidentia recipiunt in compositio-
 substantiali, plura quippe recipiunt in mate-
 ria 1^a; tu q^o ut ait M^o 1° 1^a parte quest.
 32 artic. 2° quantita 1° inheret materie:
 tum et^o, q^o accidentia, que ultimo disponunt
 materia ad receptionē nove forme in illa re-
 cipi debent; n^o et^o recipiunt in materia infor-
 mata forma precedenti, que tunc n^o existit,
 nec informata forma subsequenti, quā dis-
 positiones ad illa necessario precedunt.

1° it^o ma-
 teria 1^a affecta dispositionib^o accidentalib^o
 manet pura potentia ad omne actū sub-
 stantiale; nā dispositiones solū actuant illa

in linea accidentali ipsa preparando et deter-
minando ad hanc potius quam alia recipien-
da forma. Et sic dispositiones non extrahunt
materialia a ratione potentie pure, sed potius
illa efficiunt constitunt in ratione potentia
proxime receptivae actus seu substantialis,
qua ordine intentionis, et in linea substantia-
li 1us est, secus vero ordine executionis. Ex quo
autem quod materia se de se indifferens ad om-
nes formas per has previas dispositiones pre-
paret, ut informet ad una in particulari,
qua recipiat fortillas, qua ut ait Aristoteles 1^a 2^a
quest. 1^a articulo 7° 2us ordine nature prius
est quod est imperfectus, et 2us hoc natura procedit
ad imperfectum ad effectum materialia videlicet dispo-
nendo per accidentia inherencia ad receptionem
forme substantialis et effectus.

Et quamvis com-
positum accidentium omnium esset subiectum ad hoc
nil convinceret argumentum, quia pervenire compositum
per corruptionem, alterumque loco in eodem subrogaret
instanti, quod sufficit, ut subiectum accidentium solum
variaretur materialiter formaliter ad preveret
idem. Nec homines impugnare valent solutio-
nem hanc; cum asserant ipsi materialia se exis-
tere per existentiam forme, qua tamen corrupta
defectu existentie non perit materia, quia loco
precedentis subrogat altera.

Argues 2°: acciden-
tia inherere subiecto cuiusvis effectus formali

communicant; & hunc communicant vultu:
 qđ huic inhererit, frequenterq. in huius cor-
 ruptione pereunt accidentia omnia. = **Quisq.**
 nym: cui sū effectus communicant immediate
 scđo: mediate nō nym, mūq. distincta. **negā.** Quē-
 libet accidentali, forma in materia, ū in for-
 ma immediate recepta necessario denominat
 totū compositū qđ cu hoc coniungat, & exhibito-
 ne sue entitati, & he fuerit quantitas alba,
 ū alia qualitate effecta totū compositū de-
 nominabitur quantū. **Q.** quā ex hoc inferat
 ipse ēē accidentiū sūtū, sic volūtiō et intellec-
 tiō totū hominē volente, & intelligente deno-
 minantur, cū tamen nō hominē, & soli inhere-
 ant actū, in veritate. **Thādu.** Cuius pa-
 tet compositū accidentiū solū ēē sūtū medi-
 atū, & seu denominationis, secū, & immedia-
 tū, et inherentiū.

Aquet. **Jo.** unio forme sub-
 stantialis cū materia. **Ja.** fortior ē, quā unio for-
 me accidentalis; & prior deficit in corruptione
 substantiali: qđ. = **Quisq.** nym fortior ē in
 ordine ad contrahendū scđo ad preexistendū nō
 nym. In corruptione compositi perit substanti-
 alis forma, qđ adert causa, sive straxium illa
 destruere; et nō pereunt accidentia, si nulla in illa
 habent straxium, ut plurib. accidit precipue quan-
 titati nullū straxium habenti a quo expellat &
 sūtū. **Ut** alia arguta voluisti ex **De** Thā de sum-
 ma notare, qđ sūt **S.** **De** ait accidentiū corrumpi

in genito n̄ manente loqui de accidenti proprio
subsequens ad formam. Quod uero dicitur compositum
ē receptivum, u. subiectum accidentium intelligen-
dum ē de subiecto demonstrationis n̄ de immēdia-
to, et inhērenti.

Quæstio III

Utrum ultima dispositio
ad formam proveniat ef-
fective ab ipsa forma?

Aliqua notantur, et sen-
tentia referun-
tur.

§. I.

Dispositiones remotas, que pro aliquo termi-
pōtū instanti formam præcedunt ab
agente composita, contrahendū ab agente præ-
sensente, omnes reponimus in præsensenti. Unde
solum dubitamus an illæ ultime dispositiones,
quæ cum forma introducenda sūt connexæ, quæq̃ in-
troductione ipsius comitantur, proveniant effective
ab illa modo quæ in sacra theologia investigat̃
an actus orationis, qui ē ultima dispositio ad ora-
tiā in peccatore proveniat effective ab ipsa gratia
iustificante. Id sententia ē affirmativa, et omniū

Itaque. 2^a est negativa, frequenter apud scho-
listas, et recentior.

Nostre conclusio.

II.

Ultima dispositio ad formam nequit provenire
effective ad ipsam formam. *Præ:* nequit a forma
effective provenire, quod necessarius præsupponit
ad ipsam formam; talis est ultima dispositio. *Quod.*
Præ: mix: ultima dispositio preparat materiam
ad formam; nam materia de se indifferens de-
terminatur ad hanc formam præ alia per ultimam
dispositionem; at quod preparat materiam ad formam
necessarius præsupponit ad ipsam: *Quod.* *Respondet:*
prius est materia esse ultimo disposita, quam quod
recipiat formam: *Quod* prius est in materia ultima
dispositio; quam quod existat forma: *Quod* nequit ad
hanc effective provenire, siquidem prius est esse quam
operari. *Explicat:* ultima dispositio ad formam
non supponit formam existentem: *Quod.* *Præ:* autem: ulti-
ma dispositio non supponit formam in materia; ad
illa enim dependet, ut in materia sit; at forma
non existit nisi in materia: *Quod.*

Rice: forma sub
minere informantem, producere dispositionem
ad seipsum sub minere receptam, quia pro signo
causalitatis effectus. *III.* *Respondet:* recipit receptionem in ma-
teria, forma se forma, ut informantem, jam est
existens; at ut existens præsupponit ultimam
dispositionem; cui non existat nisi dependentem a ma-
teria ultimo disposita: pone ut informantem producere

valet ultima dispositione. 2°: materia aequae
indifferens ē ad receptionem huius, ū illius forme;
et p^{er} hanc, ū illa forma informatione; et pro-
pter 1^{am} indiget materia dispositionis p^{re}cedentis
ipsa receptione; q^{ui}o patet 2^{am} p^{re}cedere etm
deberi informatione; q^{ui}o sicut nequeunt pro-
venire ā forma sub munere recepta, ita nec
sub munere informantis. 3°: forma infor-
mare materia ē intime ipsi uniti, formaliter
in illa recipi q^{ui}o nequit informare quin
recipiat: tunc q^{ui}o solutio.

Respondetur 2° forma
recipi in materia 2° gradu generico, sic recep-
ta producere dispositiones ad ipsa 2° gradu
specificum. = Sed ista 2° gradu generico, et spe-
cificum realiter identificant: implicat q^{ui}o 2°
unum recipi forma p^{re}vie ac dispositiones, et 2°
aliud post illa. 2°: forma nequit operari 2°
gradu generico; operat^{ur} etm 2° conceptu naturae,
qui supponit conceptum specificum, et essentiae; cui p^{ri}us
sit ēē quā operari. 3°: ultima dispositio ad for-
ma ignis sp^{eci}, quae ē calor ut octo nequit proveni-
re ad alij^{us} formis aqua nempe, ligni &c: q^{ui}o nec
ā forma ignis 2° gradu generico, ut patet.

Argumenta solvuntur.

§ III

Arguet 1°: connaturalius ē ultima dispositione
ad forma ab hac effective provenire, quā ab alia
causa: q^{ui}o de facto ab illa provenit; dum modo
hoc nō includat repugnantia; at nulla includit: q^{ui}o

Pot' mix: forma tunc cauaret ultima disposi-
tione in genere causa efficientis; dispositio vō
forma in genere causa materialis; at in hoc
nulla includit' repugnantia; cū n̄ repugnet mu-
tua causalitas in eodē genere causa: qd. = Per-
pondeo, qd' iuxta h̄itar' mutua sequeretur causa-
litas in eodē genere causa; nā iuxta ipso om-
ne accidens, ac proinde ipsa dispositio recipit in
toto composito immediate: qd. et in forma: hec ip̄
causat etm in genere causa materialis ul-
tima dispositione in quo genere ad dispositione
causat ip̄a.

Hoc tamen omisso ad argutū dispo-
ultima p̄tione: n̄ repugnat mutua causalitas
in diverso genere causa ex cepto communi scedo:
ex conceptu peculiari nō. Est dicere n̄ repugnare
mutua causalitate in diverso genere causa, quo-
ties repugnantie specialis n̄ adest ratio, ut acci-
dit inter causa finale, et efficiente, repugnare
vō dū pro repugnantia illius ut adiunt ratio-
nes, quot in occlusionē derimur, que quidē p̄tnt
repugnare mutua causalitate aduc in diverso
genere inter forma, dispositione, ad illa, sicut
etm repugnare p̄tntur in p̄tntia inter ma-
teria, et forma.

Argues dō cala ^{ut} doctū ē ultima
dispositio ad forma ignis; at, provenit effective
ad ipso igne: p̄t. Pot' mix: cala ^{ut} doctū ē proprietar'
ignis: qd. = Neq' mix: ad p̄tione dispo am̄: ca-
lor ^{ut} doctū subsecutur ad forma ignis scedo: deo
preveniēti forma ignis subdispo: ē proprietar'

per convenientiam sedis emanatione no
 aris et rega duplex e calor ut docto. aliter qui
 disponit materia ad forma ignis, qui utpote
 forma precedens ab hac nequit provenire, solusq
 ab agente valet causari, dicit q forme proprie-
 tas, qā in obsequio forme, et propter illa produ-
 cit. aliter vō e calor ut docto, qui ad forma se-
 quitur naturaliter, ipsa q servat, et hic prove-
 nit ab ipsa forma ignis, tanqua vera illius pro-
 prietas. Ut hic n e dispositio ad illa, nec ea prece-
 dit.

Applicabitur: nequit ultima dispositio ad forma
 hanc precedere: q̄ fuit nra dona. P̄bar aut: ul-
 tima dispositio ad forma, prequit produci pro-
 priam ad ipsa forma: ^{q̄ p̄o dicitur} terminus II nequit
 produci pro priam ad I; at forma e ter-
 minus I et ultima dispositio II. q̄p. =
 P̄p̄o duplex aris, et ultimū + m̄m p̄tiva, qā ter-
 minus I n dicit talis, qā precedat II, cu po-
 tius aris accidat p̄teritūq̄ iuxta II, et II
 illud, qd e prius in intentione, posterius e in exe-
 cutione; solus q̄ dicit I, qā propter se inten-
 dit, et n propter aliud, licet posterius executioni
 mandet.

Quaestio IV

Quodnam sit p̄p̄ri-
 um individua-
 tionis?
 S. Unicus.

Sunt autem communiter hae accidentales
formas individuantes a subiecto, materiales, eo
a materia signata quantitate; valde tamen di-
vident in explicanda hac appellatione. **Pr**imo
et eximius Suarez docent principium individua-
tionis esse entitatem rei **2°** gradum ultimum, et magis
determinatum, seu quo constituitur haec, et non alia, neque
alio indigere principio individuationis. **Pro**pter haec sen-
tentia sua **st**atuit: res quaelibet individuat per hoc quod
constituitur individua in se, et divisa a qualibet alia; at hoc
habet per suam entitatem **2°** predictum gradum,
cum per illud constituitur cuilibet alteri incommunicabilis:
eo.

Ad hanc pluribus in locis asserere
principium individuationis esse materiam signatam quan-
titate. **R**espondeo in phrasibus **De** hac materia signa-
ta quantitate esse principium individuationis a
posteriori, et quoad nos, et per modum signi, et indicij in-
dividuationis constituitur per propriam entitatem: quia cum
nos individuationem rei substantialis iudicemus
per sensum non possumus demonstrare individuum
substantiale nisi per quantitatem dimensionalem indi-
cante subiectum ipsius, quod est **1^a**, seu individua sub-
stantia.

Disputatio II

De Alteratione.

Quaestio I

Quid quotuplexque sit alteratio?

S. Unicus.

Motum generationis, et corruptionis, quæ maxime mutationes se præcedunt alie minores, quarum una est alteratio, de qua proinde nunc agendum est. Alteratio quæ quadrupliciter accipi valet. 1° pro quavis accidentali mutatione, in qua latissima acceptione statuitur per generationem quæ est mutatio substantialis. 2° pro quavis mutatione ad qualitatem, sub qua acceptione habet reddere sicut alterum. 3° pro mutatione ad qualitates sensibiles. 4° denique et propriissime pro mutatione ad qualitates sensibiles, et maxime ad corruptionem disponentes. Diferat alteratio ab alijs mutationibus ex parte termini ad quem, et à quo, quia illa respicit pro termino quo qualitates statuitur, per se respicit qualitatem.

Alteratio strictissime sumpta sic definitur motus successivus ab una qualitate statuta, et corporea in aliam cum latitudine per se tendente; unde sicut immutat ab eo statu in quo antea existebat, expellendo unam qualitatem, et inducendo aliam oppositam, ac proinde disponendo materiam ad generationem novæ forme substantialis, corruptionem antiquæ. Alteratio dividitur in duas species. 1^a qualitativam, ad quas valet mutari sicut. hinc motus, ad frigus dicitur frigefactio, ad calorem calefactio &c. Unde tot sunt species alterationis, quot sunt qualitates, nam motus specificat à termino ad quem.

Alterationis vero species in

generare it tres, nempe alteratio simpliciter, et specialiter dicta, extensio, seu alteratio extensiva, et intensio, sive alteratio intensiva. Motus ille, quo subiectum mutat a ordinaria ad ordinariam qualitatem, ut cum ex frigido fit calidum est alteratio specialiter dicta. Motus, quo qualitas existens in aliqua parte subiecti per aliam ejusdem subiecti proximam partem propagatur est alteratio extensiva, sive extensio. Et denique intensio, seu alteratio intensiva dicitur motus ille quo qualitas preexistens, et jam habita augeatur, reddat magis, fitque in eadem parte subiecti robustior. Hec alteratio habet suum decrementum, et est remissio, qua decrevit qualitas in eadem parte subiecti, fitque debilior, ut cum aqua fervens tepescit.

Cum

substantie proprietas sit non suscipere magis, et minus, patet ex dictis eam non posse intendi, similiter nec quantitas intenditur, nullum enim quantum fieri valet magis quantum in eadem parte subiecti; nam ulna usque fieri nequit magis ulna, ut patet. Itaque ex hac intentione motus proprius est qualitatis, huicque soli competere, in quo non est dubium. At non levis difficultas occurrit circa modum intentionis in qualitate. Pro quo

Quaestio II.

Quomodo fiat intensio qualitatis?

Aliqua notantur, et referuntur sententiæ.

§. I

Qualitatis intensio differt ab eja extensione in eo, qd hec fit p additione partiu qualitatis in diversis partib' subijpensione at qualitas magis, ac magis perficit' in eade' parte subij, et in toto subto. Cum qd notu sit omnib' qualitates plerazq, tu corporeas, tu spirituales, posse modo perfectius, modo imperfectius a subto haberi, sive intendi, ac ximiri in illo, quæsimus, quomodo hæc fiat intensio? Et ex hac intoret, quomodo etiam fiat remissio.

Circa hoc aliqui antiqui dixerūt, qualitate intendi p depuratione a stitatio, ita ut caloris intensio nihil sit aliud, quam subij depuratio a frigore. Hæc tamen sententia subinieri nequit, nam qualitates intendi valent abq stitatio expulsiōe, u depuratione: sic gratia fuit in uirgine **Maria**, maxime intensa abq expulsiōe peccati originali seu actualis, quib' caruit, et que p gratia stitatio. Alij docuerūt si simile intensio fieri p destructione qualitatis veteris imperfectæ, et substitutione nove perfectionis; vñ hæc introductio qualitatis nō est pre-existentis intensio, sed destructio. Quare his sententijs rejectis duplex ē alia præcipua. 1^a ē **Thomæ**, qui tenent intensio fieri p nym radicatione qualitatis in subto, hoc ē 2^a qd strictius subto inheret,

ipſiꝝ intimius unit. 2ª accedit qualitate inten-
di p̄ aduentu novarū partiuꝝ qualitatis, seu, ut
dicit p̄ additione gradus ad gradū. Ita Scholiste ac
Teruite.

Nostre conclusio.

§. II

Qualitatis intensio fit p̄ additione gradus ad gradū
in eade parte subſti. P̄ ratione communem in in-
tensione qualitatis caloris q̄ dat calor de novo pro-
ductus: q̄ intensio fit p̄ additione gradus ad gradū.
An p̄: ubi nova dat actio practica, et productiva,
novus dat terminus productus; at in intensione
caloris dat nova actio nempe ipſa intensio, que
actio practica ē; distincta q̄ ab alteratione qualitate
producente: q̄. — Affirmat: calor intendit p̄ id unde
redit subſti magis calidū; et reddit p̄ calorem
additū; cu p̄ calorem preexistente n̄ possit reddi tale:
q̄. Explicat: calorem intendi ē ipſū augeri; at calor
nequit augeri nisi p̄ calorem de novo productū: q̄.
INTELLIGITUR **¶** Dic-
cunt itē in intensione qualitatis se calorem n̄ au-
geri 2° entitate, sed q̄ intensione consistere in
ipsi radicatione ipsius in eode subſti; sic em̄ magis
actuatur subſti, perfectiusq̄ inheret ipsi, unde, et reddit
illud magis calidū. Hanc at radicationem dicunt
ē quendam modum de novo productū, qui dicit
modus ipsi radicationis, nullūq̄ aliud munus
habet nisi qualitate fortius unire subſti. — Sed
extra hanc reſponſionem expressus ē Dr Thos a ve-
teris 2^a 2^a quest. 2^a articulo 4° ad 3° chari-
tate intendi, et augeri p̄ entitate, seu p̄ essentiam:

nō pō intendit p modū accidentale de novo pro-
ductū ^{scilicet} p nym radicatione. Hec si verba ejus:
quidā dixerunt charitate nō augeri 2° sua es-
sentia, & solū 2° radicatione in subto, v 2°
feruore. Sed hi propria voce ignoraverunt.

II 2° ille
modus de novo productus, et adveniēns, v ē aliquis
caloris v nō? Si 1°: qd ē aliqua pars, v gradus ca-
loris. Si 2°: qd p illū modū nequit p̄fici, nec
intendi calor. ^{Pro} hęc orega: nequit intendi calor,
ū p̄fici nisi p aliquis afereretur nym p̄fectione calo-
ris; & qd nihil ē calorū nō aferat p̄fectione calorū,
& alia diversa: qd. = 3°: ubi nō ē magis de uni-
tati, nec magis ē de unione, et radicatione, & juxta
hanc in qualitate intensiva nō ē magis de unifi-
li: qd nec ē novus ille unionis modus. Deniq; ex
solutione requirit, qd si gratia Beate Virginiis
Maria ad illa divinitus separaret, nym nō ēet
gratia cujuslibet juxta; abunda ē sequela: qd et fal-
sa hanc dōna.

Argumenta solvuntur.

§ II

Arguer 1°: si intensio qualitatis fieret p additio-
nem gradū ad gradū, gradus adveniēns de novo gra-
du p̄existente ēet p̄fectior, v equalis, v imp̄fectior;
totū hoc repugnat: qd. ^{Pro} mīa: nō ēet p̄fectior, qā
gradus p̄fectior stinet in se imp̄fectior; gradus a
p̄existente nequit stineri in adveniēte, ut pa-
tet; aliunde nō ēet equalis, v imp̄fectior, alia p̄e-
xistente nō p̄ficeret, ut requirit ad intensione:
qd. = Respondeo gradū de novo adveniēte p in-
tensione ēet p̄existente p̄fectione gradualiter solū

ad qd n̄ requirit, qd illud contineat, & potius opposi-
tu; pfectio em̄ gradualis n̄ ē absoluta, & conueniens q̄
unico gradui, & ē connotativa pfectionis aliorum graduum.

Dices: intensio fit in
eade parte subti; & in eade parte subti nequeunt
ē plures gradus qualitatis: q̄ intensio nequit
fieri p additione gradus ad gradum. *Respon.* in
ēde parte subti nequeunt ē plura accidentia solo
numero distincta; at plures qualitatis gradus
sūt accidentia solo numero distincta; na homi-
nēi eēt, siue ejusde rationis: q̄. = *Respon.* m̄m.
Ad p̄tione disp̄o m̄m: plura accidentia solo nu-
mero distincta, quando sūt totalia, completa, seu
ad intemp̄randū unū totale n̄ coordinata scdo:
quando sūt partialia, et talia habent coordinationē
nō. Plures gradus qualitatis eēt inter se uniti;
unde n̄ duo accidentia, & unū totale constituerent

Replicabis: duo accidentia totalia solo numero
distincta nequeunt ē in eade subto totali: q̄ nec duo par-
tialia in eade subto partiali, seu in eade parte subti. =
Respon. negā, q̄a alibi disparata coīstent in eo, qd duo ac-
cidentia totalia n̄ ordinant ad constitutendū unū, nec
inter se uniuert, uerū partialia: quare hec tanquā
unicū accidens possunt ē in eade parte subti; Et no-
tate, qd dū dicit accidens resultans ex plurib⁹ qualita-
tis gradib⁹ recipi in eade parte subti, n̄ ē intelligen-
dū, qd sit pars in ordine ad receptionē; na qualitatis
intense subti ē totale: unice q̄ pars dicit p ordine ad
compositū, seu suppositū, qd constituit.

Arguet 2°: eade
forma vi unionis distincte diuersa subto valet com-
municare effectus; unde anima ratio unita oculo, ac

pedi distinctos ipsius ostendit effectus: quod eadem qualitas
est distinctas, ac novas uniones potest diversimode
qualificare subiectum, in illo intendi. = 2°: calor
unitus subiecto illud calefacit: quod magis unitus magis
calefacit: quod in illo intendit per nostram unionem, et radica-
tione. = Nego autem, quia anima rationis diversos effectus
non communicat oculis, et per rationem unionis, quam
vis necessaria sit per modum additionis, et ob varias dis-
positiones subiecti, et hos diversos effectus communicat
subiectis distinctis: intendit autem fit in eodem subiecto, quare non
est idem. Ad 2um disquisitio autem: calefacit ratione unionis
non: ratione virtutis calefacitive concedo autem, et disquisi-
tio frequenter magis calefacit, si magis adsit virtutis ca-
lefacitive, concedo; si non adsit non nega.

Argues 3°: si in-
tensio qualitativa fieret per additionem gradus ad gradum,
qualitas intensiva perfectior non esset remissa; at hoc est
aperte falsum: quod. Propter mixtum: tunc qualitas intensiva est
composita, remissa vero simplex; et quod est compositum
imperfectius est simplici: quod. = 2°: essentia qualitativa
est indivisibilis: quod nequit augeri, seu intendi per additionem
alicuius partem, et gradum. = Ad 1um non mixtum. Ad
propositionem disquisitio mixtum: imperfectius est simplici ceteris
paribus concedo; si cetera non sint paria non mixtum, et nega.
Quia simplicia habent eque perfectionem cum compositis
tunc compositis sunt perfectiora, secus autem cum illa non ha-
bent ut patet in homine composito, qui perfectior est ani-
ma rationis simplici. Ad 2um sic essentia qualitativa
est indivisibile metaphysice, divisibile vero physice, et integra-
litatem: Et si calor vero supponat indivisibilem in intelli-
gibile est, qualiter posset magis, et minus uniri; na-
turalis unioque vis sufficit, ut totum uniat calorem, qui
semel applicatur, utpote forma necessaria operanti
deset quantum potest, nec per nostram unionem magis operaretur.

Arguet deniq; si intensio qualitatis fieret p[ro]p[or]tione
 gradus ad gradum, calor, ut unus posset produ-
 cere calorem, ut octo; at hoc repugnat; cum nulla causa
 producere valeat effectum se p[er]fectione[m]; p[ro]p[or]tione[m]. P[ro]p[ter] m[od]um: ut
 calor ut unus posset producere octo gradus caloris;
 & octo gradus caloris: ut calor, ut octo: p[ro]p[or]tione[m]. = Nego
 m[od]um. Ad p[ro]p[or]tione[m] disquis. m[od]um: octo gradus caloris,
 simul n[on] successive subdisquis: in diversis subti-
 scedo in eodem subto n[on] maiore, et m[od]um distincta p[er]e-
 ga. Calor ut unus postquam in passu produxit gradum
 unum caloris alium producere nequit in illo, q[uia] cum
 p[er]fecte assimilaverit passu, nequit amplius
 apere in illud; na[m] agens intendit assimilare sibi passu,
 ut fext accioma, ex quo ortu e[st] aliud, nempe simile
n[on] agit imperfecte simili. Potest at p[ri]us gradus pro-
 ducere in diversis subti[bus] ob ratione[m] opposita[m], & sic calo-
 re, ut octu n[on] continentur.

Quaestio III.

An detur intensio qua-

litatis per An-

tiparista:

sim?

S. Unicus. Q

Quar, quidque sint aliar
entis generabilis, et cor-
ruptibilis mu-
tationes?

St. Bonicus

innoxer alie preter alteratione in ente corrup-
tibili, et generabili occurrunt mutationes nem-
pe nutritio, augmentatio, diminutio, adensatio,
rarefactio, ac demum reactio, et reparatio, de quib' ali-
quid breviter dicemus.

Nutritio sequit' generatione, et
ē sueatio alimenti in substantia aliti, quomodo
hec sueatio fiat ad medicos attinet explanare: un-
de nūc ē instituti ejus existentia p'bare. Et itaq'
experientia quotidiana, qua videmus homines vq'
ejusq' partes crescere, et beneficio alimenti recuperare,
que infirmitate, v' alia ex causa deprimunt: hoc at' accidere
n̄ valet p' creatione, qā supra vixit ē agens natura-
lis: nec fit p' miraculū, qā naturaliter accidit: nec
itē p' rarefactione, qā corpus p' incrementū solidat'
qō fit p' nutritione.

Petrus at' Lombardus negat vera
nutritione, arroxitq' nil alimenti overti in substan-
tia aliti, s' solum ēē pabulū, ne humidū radicale ā
radicali calore absumat', v' ne calor defectu pabu-
li deficiat. Unde affirmat tota' generis humani
substantia' phy'sice in Adamo existisse, ā quo in

posterior fuit derivata. Sua sententia, quod ex eo, quod nutritione, seu dicta operatione existente fieri posset, ut homines nunquam venerecenter, nec viventia morarentur; nam per operationem alimenti posset recuperari quantum immutatis deperdit. 2° ex eo, quod apud Arateu 15° habet: omne quod per os intrat, in ventrem vadit, et per secessum emittit.

Verum hec aliaque arguta, que videri possunt a nro et Aquirre soluta non urgent, nec nos movere possunt, ut particulare illi sententia sequamur, a communique separemur. Ad 1^{am} dicimus, quod aduc posita nutritione non sequitur Petri Lombardi intentum; tum quia alimentum tot novis qualitatibus est permixtum, ut nequeat humidi radicale debite operatione vigere; tum etiam quia non recuperantur tot partes substantie, quot essentiam dependit, et recuperate non obtinent vigorem illud, que habebant amittere: ex quo oritur, quod humidum radicale abumit, et debilitat, ac interitum, et senectus sequuntur. = Ad 2^{am} dico verba illa intelligenda esse per distributionem accomodatam, ita ut sit sensus eius, qui intrat per os emittit per secessum 2^{am} aliquid sui, non 2^{am} totum; nam magna ejus pars non solum convertitur in substantiam aliti, sed et in vapores vertitur.

Aumentatio est incrementum viventis a minori ad maiorem quantitatem, sicut diminutio est motus a maiori ad minorem, utraq; substantialiter esse valet, et accidentaliter; substantialiter, si substantia fuerit terminus; accidentaliter, si terminus fuerit accidentaliter. Aumentatio differt a nutritione; cum diversum habeat terminum 1um ac illa; nam nutritionis terminus est substantia, augmentationis vero quantitas. Differt etiam a generatione in eo, quod hec est motus a non esse ad esse simpliciter; augmentatio vero ab esse minori ad maius: idemque dicendum de diminutione

respectu corruptionis, proportionali modo. Et notan-
du, qd sicut qualitativ augmentu dicitur immensio,
ejus co. decrementu remissio; ita augmentu quan-
titativ dicitur accretio, ejusq diminutio, decretio.

Sub-
stantie u accidentis ⁱⁿ decrementu in ordine ad locu
dicitur refectio, decrementu ⁱⁿ ordine ad
locu denotatio. Unde raritas ait Philosophus e, qd
parvu habet de materia sub pluri dimensionib;
densu at qd multu de materia habet sub angus-
tiorib dimensionib. Ex quib patet, qd raritas e id
ratione cuius corpus in eo statu constituit quo dicitur
ee raru; et densitas id cuius ratione corpus consti-
tuit in eo statu, quo dicitur ee densu. Unde rate-
factio bene definitur motus ad raritate; denotatio
at motus ad densitate. Quomodo ut utraq fiat, an
nempe p admixtione, et exclusionem vacuitatu an
vo materie subtilis disputat a philosophis: unde cir-
ca hoc, a nra explicabimus mente, cu in libro de
Physice disputatione 2a de vacuo agebamus.

Ut
sa' abundanti ratione ex sepe dictis actionibus ee id, quo
unus agit in aliud, quare id quo unus agit in aliud,
qd pariter agit ipse dicitur reactio. Deniq propor-
tionaliter dicendum de parvione, ac reparvione percipit
hoc in fex no. condense aqua immenso, qd quide' fixi-
fecit ad aqua, que simul ab illo calefit. Dubi axi-
a potest, an omne agens agendo reparat? Et affir-
mate respondes dummodo succurrant sequentia
requisita. 1o qd agens et parvu communicent in
materia in qua utrumq agere possit. Respectu
hujus requisiti nec Deus nec Angeli agendo repa-
ciunt; nec ite celi agendo in sublimitaria; cu
distincta specie materia habeat, ac ita.

2o requiritur

requiritur quod agens, et passivum sint approximata. 3o
quod utrumque sit capax qualitatum alterius. Et de-
nig quod talia agens, quod passivum sint intra sphaeram
activitatis utriusque. His quod additionibus adiunctis
necesse est ut agens recipiat a passivo in mutuo officio
agentis, et passivi et sic videtur temet dictum illud com-
mune: omne agens agendo recipit, id est, ita agit
in passivum, ut istud recipiat in illud.

Liber II

De ortu, et interitu

Disputatio I

De elementis, eorumque
qualitatibus, et mixtione.

Quaestio I.

Quid sit elementum, et
quarum elementorum
qualitates?
S. Unicus.

lementu, prout ad presens atinet, ita definit: corpus simplex, ex quo mixta fiunt, et in qd resolvunt. Dicitur simplex, qā licet n̄ excludat compositionē ex materia, et forma physica, tamen n̄ componit̄ ex alio corpore, sicut mixta componunt̄, ex ipsis elementis. Ita stat exp̄dictis elementa ēē quatuor, nempe ignis, aēr, aqua, et terra, quoru quatuor etm assignant̄ se qualitates, scilicet calor, frigiditas, siccitas, et humiditas. Dicunt̄ se, qā ex alijs n̄ fiunt, nec sese, sed ex ipsis varie combinati ceterae fiunt, scilicet color, odor, sapor &, quae ob hoc qualitates 2^e dicunt̄.

Ita aut qualitates sic possunt combinari: calidū cū sicco; humidū cū calido; frigidū cū humido; siccū cū frigido; frigidū cū calido; humidū cū sicco. Hec tamen duo ultima compatiri nequeunt cū sint opposita. Ex his qualitatib⁹ igni tribuit̄ calor, et siccitas; aēri humiditas, & potius fluiditas, et calor; aquae frigiditas, et humiditas; et deniq; terrae siccitas, et frigiditas; hoc tamen pacto, qd sū venit ipsis in summo gradu nempe ut octo; 2us vō prope summum, scilicet ut sex v̄ septē.

Et notandū ē, qd elementa minime inveniunt̄ pura in proprijs locis: nam terra in proprijs viscerib⁹ plures continet ignes, lacus, vales, sulphurea, lapides, metalla &: aqua pisces; aptaq; his alimenta, et plures plures refertur alitib⁹, et vaporib⁹ e terra fluentib⁹: unde usq; ad magnā altitudinē dicit̄ Atmosphaera, id ē, vaporū, phera, et deniq; ignis plures debet ēē pr̄mixtis materijs, quae ipsi padulum

present.

His positis calor juxta Aristotelicos
sic potest definiti: sa qualitas, que etherogenea
separat, et segregat homopea, ut videt in Chi-
micis revolutionib, in quib, calor partes junxit
similares, dissimilares segregans. Fligiditas
ē, que homogenea segregat, et etherogenea; sic
videt gelu utraq, dictas partes jungeret. Hu-
midu definit, qd proprijs terminis difficile, aliē-
nis facile continet, ut patet in aqua, que sibi relic-
ta huc, et illuc diffluit, facile at cuicumq, figu-
re acomodat. Denigricu ē stia definit, qd ter-
minis proprijs facile aliēnis equu se accommo-
dat. Omnes definitiones generalissime ab-
dubio sūt, ac descriptive solū, qd qui plura circa
hoc desiderat, sicut circa 2a qualitates parti-
culariter, et plulchre dicta philosophos moder-
nos orulat

Quarstio II

Quid sit mixtio?

§. Unicus.

Mixtio ex Aristotele ē mixtibilium altera-
torum unio, id ē, actio illa p qua mixtu
generat; mixtio em actio productiva ē, et speci-
es aliqua generationis. Sex to mixtibilium intel-
ligunt elementa; hec namq sūt mixtorum mate-
ria n quide ut sūt in se, qd ut p mutua actione,
et reactione tandiu inter se pugnant, dum tandē

ex eorum qualitatibus propter mutuū conflictū re-
fractis, et alteratis, cetera quædam exurgat tempe-
ries, quæ dispositio sit sufficiens pro proximi forma
expellenda, novamque introducenda, quod denotat per
to alteratorum. Ex quo oritur elementa non esse imix-
ta formaliter, sed virtualiter, prout eorum qua-
litates pro ipsis subsistunt, quamvis moder-
ni maxime sentiant. Et notate in ipso sup-
ra dicta facilius fieri ex elementis symbolis,
quæ ex dissimilibus. Elementa symbola sunt quæ
in aliquaveniunt qualitate, ut aqua, et terra.
Dissimibola vero, quæ in nullaveniunt, ut ignis,
et aqua.

Queritur an elementa sint invicem trans-
mutabilia? Elementa transmutari nihil ali-
ud est, quæ unius virtualis qualitates, et quæ
potest sibi simile generare aliud vincere illudque
in propria natura vertere. Aristotelici asse-
runt quodlibet elementum posse in quocumque alio
generari, quia quodlibet potest alterari ab alio, seu
affici qualitate alterantis propria: alteratio
autem via est ad generationem unius, et corruptionem
alterius. Maxime tenent moderni, cum eis non
satis; Et certe difficile est creditum aquam posse ge-
nerari ex igne.

Sed dicitur: aer vertitur in aquam ut
patet in specubus subterraneis aeris montium spe-
luncis, unde fit ut in eorum cacuminibus fontes
scaturiant: quod idem accidere valet in elementis
alijs. — Dic aerem, qui elementum est nempe
purum nunquam in aquam vertitur; sed solum aerem
terram amittente, quem respicimus, quicquid in specubus

mixtus ē innumerus aque partículis, quae
cavernarum parietibus adherentes conjunguntur.
et ex invisibili aqua efficiuntur aqua sensibilis,
quae per montium rimas exumpit, ac fontes exprimit.

Disputatio II. De mixtis.

Mixtus dicitur, quod ex quatuor elementis componitur. De mixtorum viventium generatione jam satis diximus, aliaque alibi dicemus: unde solum hic agimus de mixtis inanimatis. Horum productiva causa juxta communem sententiam sunt corpora celestia praesertim sol, praesentibus etiam scursum instrumentale, seu dispositiva qualitatibus varie temperatis. Mixti inanimati duplex est genus, quorum alterum continet ea, quae de viventibus, ut eorum productione, carione producuntur, ut cadavera, ligna &c, varijque succi, humores, ac liquores, ut resina, lac, vinum, viscera, oleum olivae &c, de quibus hic tractari non solet. Alterum mixti generis comprehendit ea, quae ut proxime intra terra generantur, et fossilia dicuntur, de quibus in praesentia non nihil dicendum.

Fossilia quatuor discurrunt genera; scilicet sales sulphurei, lapides, et metalla. Salis nomine intelligitur corpus durum, et asperum, quod in aqua dissolvitur, spiritus plures sunt species. Sal est communis talis dictus, quia communissimus est.

ejus visus, et ob mirae ejus copiam, quam reliquorum
salium. Instituitur ex aqua, et terra exquisita
compositis; quamvis alijs videtur ex equabili elemen-
torum mixtione generari. Certe etiam ad asserit
salem commune componi ex particulis rigidis,
et oblongis, quarum extremitates pungentes
sunt, et acuta, quo facile explicari possunt Casseriani
hujus salis phenomena, et effectus.

2^a species sa-
lis est nitruum a quo parum differunt. Halinitum et sal-
petre. Ejus natura existimat ignea, et aerea, ut atq;
particulis rigidis, ac subtilissimis: unde organum cur-
tus acrimonia quada ungitur, et ignis applicatione festim
inventum substantiam siveat. Species 3^a est vitriolum,
sic dictum a Diaphana vitri, quae emulat substantia.
Communiter asserit esse sal metallicum compositum in
immis terre visceribus ex spiritu sulphureo, aqua, et
mineris aëris, ut ferri, et utriusq; simul permixti. In
illo prevalet frigus, et ad plures salutiferos effectus
invisi pallet virtute, quam ipse experiri sum in bal-
neis vitriolicis de Cortegada dictis, in regno Gallicie
sitis. Est etiam sal Alurnen, in quo predominat fri-
gus cum siccitate; sal Admoniacum, qui coalescit ex sale
communi, et nitro volatili. Alię sunt variae salis species,
de quib; plures tradunt Chimici.

Sulphura vocant suc-
ci pingues, oleosi, viscosi, et terra progenti, facileq; inflam-
mabiles. Frequenter efodiuntur prope montes Ignivomos:
ex quo colligitur eorum ignea constitutio: unde sulphur est suc-
cus pinguis mineralis constans, ut videtur in ejus ana-
lisi ex particulis plurius igneis, terreis inflammabi-
lib; et ex spiritu acido. Inter sulphura computant vitamina,

que et succi pingues terre sciret n̄ ab similes p̄ci.
Vituminis praeipue species et n̄apta, et Hambr̄a. Si
specialis proprietas ē, qđ a flamma procul accendat;
alius em̄ pingues, qui ex illo exumpunt, statim ac
flamma attingunt incendunt, et subita inflammā-
tione totū replent aere interceptū.

Hambr̄a alia dicit
Glivea, alia flava, quae etm̄ vocat succinū, et elec-
tū. Circa h̄c hambr̄e origine dicunt aliqui illam
in Vallone ventis generari indeq̄ exoriri. Alij ave-
runt ēē avis cujusda excrementa. Sed tandem
alij verosimilius existimant specie ēē succi pingui-
terrei, qui in mare se solo defluit, ū in illud devert
ā fontē, ū fluminis aquis, et in viturnen crescit.
Hambr̄a flava, seu succinū, et electū ē species
quedā vituminis, qđ ex oleoso succo in mare dela-
to in corpus solidū coagulat. Succinū aliud ē albu,
aliud luteu, et utrumq̄ pellucidū, a medicisq̄ magni
habitu praeextim albu vim em̄ habet calefaciendi,
incidendi, digerendi, exsiccan̄di, corroborandi, ac
adstringendi. Aliud deniq̄ ē nigrū, valdeq̄ impu-
rū.

Succino, v̄ electo inest notissima, celebriq̄ vi
attrahendi corpora exigua, ut ferrucas, paleas, aliq̄
similia, qua vi polleat etm̄ alia corpora dura, ut
Christallus, Adamas, Vitru, alumen &c; qđ in
electo maxime viget vocat virtus electrica. In quo
et hęc virtus oritur difficultas ē maxima. Aris-
totelici recurrunt ad simpatia, seu qualitate oc-
cultas. Moderni corpusculares ad efluvia viscosa
ā succino exumpentia, quae cum ex succino efluant

702

meatis, qui n̄ solum meatib' aeris, ab aeris repellunt, partib' coeunt, q' ad succinum motu quasi circulari redire in quo epiles, paleae, verus succinum propelli necesse ē. Alij aliter discutiunt.

De lapidib'

et qui dicant mexas ēē porciones terrae induratae, ac proinde n̄ differre inter se specificē, nec ēē mixta perfecta. Sed opinio exotica, ejusq' falsitate splendore suo manifestant Adamas, Saphirus, Topacius, Cristallus &c. et q' lapides perfecta mixta generantur ex humore viscoso, ac tenaci, cui proximū terra sit primum n̄ nihil salis, accedente spiritus lapidifici; pro cuius spiritus, et illius humoris varietate variantur species lapidū, quae proximē sūt tum vitru, tum pretiosiorū. Inter omnes nullus ē videratione philosophica dignior, quam magnes, de cuius mixtibili vi, quae ex ejus nomine virtus magnetica dicitur aliquid hic breviter ē dicendū.

De Magnete.

Miraculum magnum naturae a pleriq' Magnetis appellat, et mexis; na' licet lapis decolor, et aspectu obscurus sit, si tamen ejus stupenda inspiciantur phenomena, preciosiorib' gemmis venit anteposendus. Habet magnes vim directivā, et attractivā. Per suā dirigat polos suos ad mundi polos, hancq' virtutē communicat ferro; na' si acus calicea polo australi magnetis admoveat, vocat deinde respicit, et ex hac directione magnetica tota ferre pendet ars nautica. Per vim tractivā Magnetis trahit ad se ferrum, et alium magnetem, o' dū liberior potest.

moveri, ipse ad ferrum accurrit. Hanc virtute[m]
etiam communicat ferro, praevertim puro, seu ca-
livi, qui vi magnetica imbutus alium ad se trahit
calivum. Et notate, quod duo magnetes non se invicem tra-
hant, nisi cum facies borealis unus respicit aus-
tralem alterius; nam si duos polos eorum in eam admo-
veant, sic se mutuo repellunt.

Ex his patet mag-
na esse differentia inter virtute[m] electricam, et mag-
neticam: illa quippe solum est tractiva, et debilior; nam
quodlibet interposito corpore nihil agit, inensque diver-
si generis corporum, et fere omnia levia corpuscu-
la indifferenter trahit. Maxime autem accidit in
magnetica, quae directiva, et tractiva est, cum non obstat
interpositio alterius corporis tabula ligna vel, applicatque
est in ferro, ac magnete. Observat itaque, quod si magneti
ferrum acur applicet, ipsa ex una extremitate sus-
pensa tenebit; si autem opposita extremitati alia applicet
acur ad eadem subtrahit, et sic deinceps, donec tam-
ta sit acur suspensarum series, ut earum pon-
dus excedat tractivam magnetis vim; tunc etiam
decident. Plura alia de virtutibus magnetice pheno-
mena satis aperta: verum magnetis natura est
valde occulta, in qua enodanda, plurimum derudavit,
derudatque adhuc philosophorum induritia.

Aristotelici te-
nuerunt omnes hos magnetis effectus, provenire a sub-
stantiali forma simplici quadam, vel qualitate igno-
minata, seu ferrum attractiva occulta effecta. Car-
terius avertit terra magnam esse magnetem intraque[m]
ipsam plures esse montes magneticos, quorum particu-
lae a polo in polum excurrunt, et in quorum lap-
sura substantialia ignummedos, et ponit esse meatus,
per quos quaedam particulae materiae etherae rebus
intra rapidissimo fluxu per lineas a se terra parallelas

stinus fluunt, quo rapidissimo fluxu corpora magnetica, in qua incurunt, iuxta eundem, quem praedicti rivuli tenent fluxum, ordinant, ac dirigunt. Fluxus rivulorum curvus talis est, ut ab uno polo erumpentes statim ad latera per ambitum, ac superficiem terrae deflectant, ferantque versus polum oppositum, eo circuitu, quem exhibet figura nona. Nec putandum est ex uno et polo praedictos particularum rivulos egredi, ac per alium in terram ipsam reduci; sed alios rivulos ex uno polo, alios ex opposito profluere, omnesque oppositis motibus facto vortice remeare ad polum oppositum illi, per quem prodierunt. Hoc autem idem, quod in Telluris corporis ostendit dicendum etiam remanet ceteris de quolibet magnete, qui, et terrella dicitur, eo quod terraqueum orbem imitet.

Statuit insuper huiusmodi particularum exitus esse earum, ut estuias non esse in rectum protensas, sed spiritali ductu, ut in coelea esse stertas: ita tamen, ut quae ex polo arctico profluunt estuias habeant stertas in partem oppositam huius, quae ex polo antarctico erumpunt. Ex hac autem estuiatarum particularum structura deducitur particularum illarum exitus, quae a polis oppositis profluunt non posse pervenire meatibus invisibilibus corporum solidorum nisi sint ipsae laxiores, ut forte nisi estuias approxatas excavatas habeant, quales sunt in coelestium receptaculis: hinc meatibus illi terrae, ac magnetis, qui possunt recipere particularum prodeuntes a polo vixit nequeunt recipere eas, quae a polo australi efluunt, quia nempe more coelestium introitus non, uno in una parte, alii in alia, et hinc accidit, ut particulae estuiare postquam telluris mole per lineas axi parallelas pertransierunt, revertantur in illud inde hemisphaerium per quod prius terram fuerunt ingreisse: atque ita terram permeantes, ac circumrotantes vortice quendam circa terram componunt.

Hic naturis, ita omnes magneticos
explicat effectus. Ex prædicta meatu, et particulari
extiata structure deducit duos magnetes tunc etiam
magnetes, et acui magnetica mutuo seve attrahere
p. diveris nominis polos: cui etiam apolo boreali unius
magnetis, facilius pateat transitus, particulis extiatis,
in polos aurtiales alterius, et vicissim a polo aurtia-
li istius ad illius polu boreale. manifestu e a rivi-
lis præfate materie nullu delationis magnetu ad se
invicem, a ferri impedimentu: quin potius a præfa-
tis ejusdem materie rivulis aeris intercepti qua
plures particular hinc, illinc propelli. Hinc itaq
fit partes magnetis, tunc acui aversar magis ad se
premi, qua advenar, hacq impulsione magnetes
ad mutuū accerū compelli, eumq ad aliū accu-
dere, qui liber e. a. t. n. t. u. r.

2° si magnetis, ferriq
a duoru magnetu poli ejusdem nominis invicem appo-
p. inguent seve mutuo repellent, qā nempe mate-
rie extiata rivuli hinc inde eximenter, cui nulla
illis pateat via p eos magnetu polos hinc magne-
tes impingunt, eosq repellunt eo impetu, quo in eos
ferunt. In eadem hypotesi explicat etiam magnetis,
et magneticoru ad terre polos directio, et inclinatio.
Cui etiam materie extiata rivuli rapido impetu flu-
ant a partib terre borealib ad aurtiales, et vicissim,
necesse e extrema meatu magnetis a materia
extiata p eos excurrente dirigi ad ejus terminos:
in eo siquid ritu facilius fluit, et minora reperit
ostendicula, tunc in ingressu, tunc in egressu; n. recuratq
agua rivuli ferrugis ejus cursum injecta siphunt
ac juxta fluentis aque cursum disponunt. Simili-
ter alia magnetis phenomena in hypotesi expli

204

cant' Cartesianana. Contra illa tamen aliqua rati-
onem, que possunt videri apud Bosca, ex quo dic-
ta descripi, et in quo plurima alia circa hanc ma-
teriam inveniuntur quibus, qui si Francu' Baylle lepe-
xit nihil aliud desideravit.

De Metallis

Metalla sunt corpora dura liquabilia, et ductibilia.
Inveniuntur duxit' du' lapidib'. differunt tamen ab illis
reliquis duab' qualitatib', que in nullo lapide inveni-
unt simul, na' licet aliqui lapides vehementiori ip-
se liquent', nequeunt tamen malleo trahi in lami-
nas, produci sicut metalla, seu in varias formas
cudi, nec percussione, u' tractione extendi. Aristoteli con-
sent metalla procreari ex vapore et exhalatione si-
mul influentib', et comixtis: qui vapores, et exhalationes
sunt tenuissime, elementorum particule a terra recte
te vicatibus subterranei, cujus impulsu rursus eve-
hant'. Materia hec valde remota est et immediata
et proxima, qualis quæritur in presenti. Unde me-
lius dicunt alij metalla gigni ex sulphure (na' quan-
do liquant', percipiunt odorem sulphureum emittunt)
et mercurio, quib' aliqui sale addunt, u' vitriolum.
Nos vero iudicamus, qd' si absit spiritus specialis metal-
lificus nunquam generabit metallum.

*Metallorum septem
communiter assignantur species, nimirum aurum, ar-
gentum, æs, stagnum, plumbum, ferrum (cujus calix
est quedam purior species) et hydrargyrum, seu mer-
curius, quomodo hic proprie metallum non sit, quo-
dam ejus rudimentum, cu' ex eo alia fiant metalla,
præter hæc alia sunt facilia, que metallica, seu*

mineralia dicunt, q̃a prope Venas illoru' epoliunt,
ipsisq̃ quodammodo cognata s̃t. Huius modi s̃t an-
timonium, stiviu', lithargiriu', maxcarita, miniu',
arsenicu' &c, aliaq̃ quae oluxima, quae absdusio in
terra viscerib' generantur. Ex his igitur subterraneo
resolutis, exalatis, atq̃ Atmosphaera diffusis re-
sultat materia meteororu', sequitur ad apertum.

Disputio III. De Meteoris.

Meteoru' id est sonat, ac sublime: unde Meteo-
ra vocant effectus illi, seu impressiones, quae in sub-
limi tingunt aere cum homine comprehendendi solent
quaedam aliae impressiones in aqua, et terra tingentes
et inquit natura semp mixabilis aboutubis mixa-
bilior ostendit. Circa materia meteororu' commu-
nis e philosophoru' sententia ead e substantia
tenuissima, et spiritalis, seu aliter cuius duplex
e genus vapor nempe, et exalatio; in vaporis domi-
nant calor, et humiditas; in exalatione calor, et
siccatas. Vaporis q̃o ab aquis, corporib'q̃ humidis, ex-
alationesq̃ a terra a corporib' siccis profluere ex-
perientia docet, solusq̃ ad vertendum e illos n̄ proflue-
re ab aqua, nec exalationes a terra pueri, seu soli,
Simul mixtis plurib' alijs in utroq̃ elemento repen-
tis. Hinc provenit, ut atmosphaera innumeris
scateat corpusculis, necdum aquis, et rebus, et
sulphureis, nitrois, metallicis, salinis, vituminosis
&c. Huius modi aliter plexumq̃ retinent natura
et substantia mixtoru' (excepta forma viventiu')

e quib' effluunt, quamvis distinctis qualitatib' effecta: unde n̄ semp ea admittunt, sed in meteoris formant; quare meteoris plura s̄ mixta imperfecta cum nova n̄ afferant secū substantiale forma, ut nubes, Tuv, Nix, Grando, et alia. Causa evaporationis ē calor, n̄ solū solis, qui terra ultra pedes aliquot n̄ penetrat, sed ignis subterraneus etiam qui in magnis Pyrofilacijs, ū formacib' perenniter ardens intra terra viscera calore subministrant ad plures, varios, et mirabiles effectus. Subterranei ignis existentia sufficienter demonstrant igni vorni montes, qui nihil aliud s̄, nisi spiracula quædam, ex qua subterraneæ ignis officina suffluant fulgine, artusq' cepti vehementia exuctant, ne terra ingentit, et intolerabilis motib' perpetuo scutiant. Quib' statutis meteoris in particulari jam exponamus.

De meteoris terreis.

Sunt in subterranea regione Pyrofilacia plura, seu quædam receptacula aquarū intra terra cuncta; et plurima Pyrofilacia, sive ingentes abissi ignis plene in terra viscerib' reposita. in vq' Aerofilacia aliqua, ū magni cavernarū recessus aere repleti: unde necessu ē ibi dominari etiam vapores, et evaporationes, quæ s̄ meteororum materia. Sic mixtu n̄ ē in terra viscerib', seu in subterraneis meteoris generari n̄ secus ac in n̄ri aeris regione, qualia s̄ nives, pluvie, tonitrua, phlogista, venti &c. de quib' n̄ apimus nunc, gā ex dicendis postea sufficienter intelligent; quare solū hic apimus de meteoris illo, quo humano generi nihil formidabilius et funestius accidere potest nempe de terra motu

qui quidem incredibile) ferocientis naturae vi, et
potentia ostendit, ut paucis ab hinc annis n̄ se-
mel expecti sumus.

Fit ut communiter creditur tex-
te motus causa sit incendia subterranea; quan-
do em̄ aliter intra texea cavernarum incultis a ma-
teria calenti, et subtili ō ab aere ibi latitante ita
commoventur, ut turbidati scipiant motu exinde
plexurū nascitur vehementer, et ferocientia ad qua
requirit ignis: quomodo aex ibi solutus ē valde
rarefactus, potenter compingitur intra caverna-
rum latera, adeoq; p̄ vim sua elastica, et hac late-
ra succutit, et pariter halitusas magna virtute pro-
pelit; unde fit ut propter has commotiones non nun-
quā corpora supposita suberant, montes subvertant,
et nova in mari invula prodeant. Quod si aliter
flammae n̄ scipiant nihilominus succutit texea
supposita, donec aex cu alio p̄ ximula praeumpit.

Hinc ē qd texea temores frequentius orin-
gunt in his regionib; quae vitumine abundant, et
sulphurea, qā ha particula ad motu turbidatu
sit aptissima, et si cum particulis salinis ni-
trosis, et vitriolicis p̄misceantur facile nascitur
fermentatio cu flamma juncta. Hinc etiam post
texe motu n̄ nunquā vituminoſus circumgāg
spargit odor.

Qu texea stramiscit sepe oringit,
ut cavernarum subjectarum latera p̄ notabile tem-
poris intervallu aexis vicib; obdormant; unde qā
alterius quasi virgib; ab aere interno diverberant
ideo edificia supposita modo in una modo in opposi-
ta parte mutare videant.

Terremotus imminentiis suis ut precipua signa. *1us* ē si nulla existente causa sensibili extrema puteorum aque turbidiores evadant, et retia emittant odore. Hoc em̄ in cavu multa pax-ter sulphurea, et vituminosa vixios molliunt exitus. *2us* ē si aqua fontales, et fluviales, velut evulsi videntur, q̄a talis evulsiō nascit̄ ex subterraneis alitib̄ incalcentib̄, et sursu eVectiv. *M^{us}* nā *Sejgo* causa terremotus attribuit virtute electri- ca, ut videre ē in epistolis a se a scriptis prolog da- tiv a Domino Joanne Ludovico Flore. Videre em̄ potestis sup hac materia *M^{us}* auctore tomo 3° epistolaru epistola 13 et 14.

De Ventis.

Ventus vocat̄ qualibet aeris ingenti portione agita- tio ab ipsius fluiditate diversa: na si molles aeris in- gens n̄ fuerit nec impetu n̄ modico, & leniter mota n̄ ventus dicit̄. Tauxa, hujus agitationis impetus, ū scitationis origo, et causa querit̄ a philosophis, quam- vis ab ipsis conceat̄ unus ex naturae mysterijs. Vi- cimus nihilominus, q̄ ventus non unquam orit̄ ex eo q̄ aer notabiliter fuerit rarefactus in aliqua re- gione propter alit̄ ibi tumultuantes: ex illo namq̄ loco aer circumquaq̄ expellit̄, et postea cernente rare- factione locu *1us* celeriter repetit̄. *2°* ventus nascit̄ ex eo, q̄ aer cu parit̄ alit̄is identideq̄ impetu proripiat̄ a locis subterraneis. Et deniq̄ ventus quan- doq̄ orit̄ ex eo q̄ aer inter duas nubes intercepta ob fermentatione ibi exorta vehementer expellat̄, atq̄ hinc ē, q̄ imminente tonitruo ventus antecedit pluviae lapsa.

Ventorum varie et divisiones precipue sunt
 quatuor, qui dicuntur cardinales, et quorum deriva-
 tionis distinctio ex partibus Horizontis à quibus eflant,
 nempe Caurus, seu succolarius ab oriente spirans,
 vulgo dicitur Eurus: Austerius, sive Sphirius, vulgo
 Obert spirans ab occidente: Focreas, à aquilo vul-
 go Notus à Septentrione: et denique Austrex vulgo
 Zud ex meridie fluans. Alii alij à navibus aditi
 et Colaterales usque ad triaginta duos quorum nomi-
 na exprimere necesse non est. Ventorum qualitates
 striantur à regionibus per quas transeunt, unde
 alij sunt frigidi, alij calidi, alij salubres, morosi alij
 &c.

De meteoris aqueis.

Præter sunt aquea meteoris nimirum nubes, ne-
 bula, pluvia, nix, imber, seu pluvia, grando, et
 ros. Nubes coalescunt ex alationibus vaporum evectis,
 et ob ventorum commotiones inter se colligativæ. Nebula
 nihil aliud est, quam species vaporum crassiorum et locis
 humidis exumpentium, et propter suam gravitatem
 prope terre superficie huc, et illuc discurrentium. Plui-
 na nihil aliud est præter nebularum partes, quæ
 plantis, et arboribus adhaerendo gelu postea rigent.
 Nix est species vaporum tenuissimorum in placiem, hoc
 est, in liquorem frigore induratum scurrerentes simul
 spiritum epipante, cujusmodi est spiritus salis nitri
 secretorum, et inter se quodammodo coherentium. Nivium
 nix ex prædictorum vaporum particulis frigore, et sali-
 no spiritum opelativ, quorum alia alijs inherentes leviter
 text, etvolvunt in flosculos multum aeris interceptantis,
 et ex hoc oritur nivis alba, in aqua autem permixta

solet albescere, ut videt in spuma. Quando sol
dixit a nive nri soliditate, ac siccitate, qua prove-
nit a nri copia salis forte etm diverxi. Si a quasar
cux in state decidat quando recur vo nri? Respondeo
nive etm state formari prope nubem, seu descendit,
in aqua dissolvi calore infima regionis, quo n ita
facile dissolvit grandine, qa solidior.

Nivis plures it
afecptiones. 1^a nat^g friabilis e, qa particulis erat
gari vilosus pelu strictis, et inter se male cohaerent.
Terra calefacit, et junctis plantis stia nimium fri-
goris odore reuert; qa nempe terra poros occlu-
dens impedit ne aliter subterranei foris exumpat.
Fertilitate terris inducit, o qa succorum alimentu-
tionu derivatione impedit, o qa dissipatos, o rursu
evectos ad terram prevertit in illud commune dictu
anno de niève, anno de biève. Nix etm oculorum
lore excitat, o qa floculi vilosi propter superficies suas
asperas, et ripidas lumen quocunque valide repe-
runt, o qa partes salis volatiles oculorum pungunt
friolares. Aliter nivales pulmonis, et ventriculo
nocent, qa magna ex parte it nitrosi, proindeq rui-
cupidis partes illas organicas vellicant.

Si nix in
aqua revoluta vivat sanguinis circuitu turbat, et
motu ejus retardat, qa ejus partes nitrosae sangui-
nis verum a parte fibrosa separant, et impediunt
ne p sanguinis tubulos capillares transeat facile: qua-
re liquore glacie, et nive refrigerati prodesse t possunt
his hominib^{us} quoru sanguis e nimium fluidus. Nix
tandem attritata manit calore excitat, qa partes
ejus nitrosae cupidit^{er} vivit inter poros carnis ad act^{as}

208
dicendum de ultimo unguia pluisse lac, prope
loquendo, & aqua quae lactis coloris fuit ob particulas
sulphureas cum particulis salis apidi primitivis: quan-
doquidem ex hac mixtione nascitur color albidificans.

Pluvia
imminentis pluvia sunt signa. Insinuat enim pluvia
quando sol occidit quasi coeruleo colore tinctus apa-
ret, et pallido lumine fulget, quia tunc aer multum
replet vaporibus, quando luna est valde pallida ob ean-
dem rationem, quando nubes nigra sunt ac densae circa
solis occum, quando ligna in igne rejecta praeter so-
litum crepitant; quando Odor extensus color suavis
respicitur; quando murca, et pulvis acutus pun-
gunt; quando cives paleas dispergunt; quando for-
nice in sua latibua sese respiciunt; quando gallinae
volitant in pulvere; quando hircines prope
terram superficie volitant; quando corda instrument-
orum musicorum evadunt majora tenore.

Pro denique
nihil aliud est praeter species vaporum, qui per noctem, et
terram calefactam proxumpunt, et elevati a levi calore
solis occidentis non ultra infima aeris regione ascen-
dunt, et nocturno frigore coarctantes nocte cadunt.
Et summo maris in putulas revoluti hexviri, ac folijs
aderent, differunt a pruina, quia hac actione frigore
gelat, majori magis abundat spiritu nitri.

Inter meteo-
aquea etiam videndum venit ventus maris ejusque
aque salseda. Ventus maris est ejus fluxus, et refluxus,
quo scilicet aquae coarctae horis ad litus accedunt, et alijs
recedunt. Motus hic, proxime a luna casual, ut
communis est sententia; atque ex eo, quod semper motus

tu diurnu, tu mensu luna sequat. Quomodo
at luna hic deficiat. Hoc etiam philosopho latet:
unde eos in diversa placita abire coepit, quae poter-
it videre apud Poeta. Salcedo maxime probabiliter
provenit ad exaltationis terre, ubi caloris adur-
tit, et aqua elementare, cui cornucent inficien-
tis. Causa tamen universalis salcedinis simi-
lis, cencendus est ipse Deus a se maxime creatione
tale illi salvedine indens.

Ad meteoia aqua pertinent
quosque fontium, ac fluminum origines aquarum odor, sapor,
color, quoad hoc dicendum, quod licet multi fontes, ac flu-
mina oriatur ex vaporibus qui intra sinus terre re-
surgunt in aqua; multi item fontes nascantur ex
pluviae nivisque liquefacti, pluviae tamen fontes,
et flumina oriuntur ex mari, de quo dicit ecclesiasti-
ci 10 ad locum unde exeunt flumina revertuntur,
ut iterum fluant. Si autem opponas, quod aqua in fon-
tibus non est salva sicut in mari; respondes, quod maxime
aqua per longas terras venas ad rimas prolata,
vale deponi, ideoque non est salva. Circa calorem, odorem, et
sorem aquarum dicendum calorem provenire ab igne
subterraneo, odoremque ac sorem adhibendos esse ve-
niri, quar aqua tales transeunt; et ex hoc ipso
provenit aquas Thermales, ac minerales esse salu-
bres: quatenus nempe per venas metallorum, aliorumque
fossilium transeunt redendo, ac dissolvendo plures
illorum particularum salutiferarum, quibus inbibunt.

De meteoris ignitis,

209

ac lucidis.

*Flamosiora meteora ignita sūt fulgur, tonitruum,
ac fulmen, fulguris, repentina coarctatio pre-
stringens oculos nōs, quæ fulgetur dicitur, si illa to-
nitruum non sequatur. Tonitruum ē sonus quidam boans,
et revoans, ac intra nubium viscera, quasi discut-
iens, qđ si hic sonus stridor sit et bruidus dicitur
fragor. De fulmine cernunt aliqui illud solidissimum
ēē lapideū cum flammā e nube distatū, quē appellant
Tellurē. Hoc tamen opinio falsa omnino ē ut vin-
cit ex eo, qđ si fulmen talis lapis ēēt, qui fulmi-
ne percutiunt ingens vulnus ā telo reciperent ita
experientia, ut modicu, et sepius nullu vulnere
vestigiu reperiat in eis. Cui qđ fulmen exalatio
in sublimi ascensa, et violento impetu distat.*

*Meteora at ita ita stringunt. Coarctat
sepe in nubib exalatio sulphurea, et nitros, densa,
ac pinguis, copiosior astate, quā hieme, qā tunc
nix profluit ā terra huiusmodi exaltationis copia.
Hoc exalatio ē fulguris, ac fulminis materia; na
ab igneis particulis, quas secū afert ā radijs qđ sola-
ris in nube refractis repente ascensa subito re-
ruit, amplioreq locū ambiens nube cum magno impe-
tu prumpit, et vicinu aere flagelat, unde resolat
tonitruum, simulq flamma ejaculat, in qua fulmen,
ac fulgur consistunt. Quando qđ exalatio intra nubes
occlusa, et ascensa tenuis ē, luce qđ admonstrant
mitit, ita ut in aere statim evanescat fulgur dicitur,
si vō pinguis sit et ad recipiendu impulsu magis
idonea, tunc in flamma vestit combustiva, et aere*

que magno impetu ^{et} violenta eruptione cepto
ad terra usq nonnunquam ptingit, et hæc dicit
fulmen.

Fulmen semper ad terra n ptingit, o gā n
sufficit impetus, o gā o latere nubis pexumpit: et
quando ad terra usq propelit, plexumq oblique de-
cendit, o ob aeris agitatione, ad resistentia, o gā
gruber oblique vulnere xumpit. Ex quo provenit,
qđ fulmen celviora frequentius feriat, ut tuxes,
ardores, montes iuxta illud.

————— Texiuntq summos fulgmina montes
gā dū motu oblique ferit pæra facilius ofendit,
quæ s̄ sublimiora.

Fulminis varijs mirabilibz s̄
effectibz in qui n nisi ad varias revocandi s̄ mate-
rie ipsius qualitates. Sic cū ense intra vagina in-
clusa liquat intacta vagina: et cū hominis ossa
comminuit intacta carne & hoc ex eo provenit, qđ
fulminea exalationes actiones, et subtiliores s̄, et sic fa-
cile p poros vere insinuant, interiora magis resisten-
tia comburentes, et exteriora facile cedentia, parva
ā nihil violenter; e otario cū fulmen mitior e flam-
ma solū corpora parva resistentia, et facile combus-
tibilis damnat: unde sepe accidit, ut vester, ū capillos
hominis deparcat, nec tamen ipsi homini noceat. In
tota hac explicatione secuti sumus communem senten-
tia ā qua tamen recevit n̄r Feijoo iudicans cū
Marichione. Nāq fulmen flamma eē n in nube
ascensu, ā qua descendat, & ascensu in terra regio-
ne, et ubi stipes causet. Opinio hæc nobis videt verior,
ea ad latius n explamamus; gā vobis facile ē Illud
legere citatum tomo 8° tractu discursus 8° et 9°.

20

Plura alia sūt ignita meteoza, quoru om-
 niu eade ē materia, nempe exalatio quida pingui,
 calida, sicca, et accensa, quia ā diversis, quaxu fi-
 gura representat reb, diversa sortit nomina. Sic
 exalatio multa in longu, et latu diffusa simul
 accensa nulla preterea nisi ignea representant
 figura dicitur fax, seu flamma: illa vō, quae succē-
 ve accendit, et incinde suxur, et ad latu com-
 at dicitur ignis volans. Quae serena nocte stella in-
 duit figura, et ā vento impellit v eo fexi videt, quo
 linea pabuli ducit; n̄ aliter ac ignis p linea pixei
 pulveris, quari curxit dicitur stella cadens. Si ex-
 alatio vi sua flamma variat efficiat scuriones, et
 quari saltat capraxu more vocat capra saltans, et
 ex alijs figuris dicitur lancea, jaculu, traaps, columna
 &c. Inter haec ad numerandum etm venit ignis fa-
 tuus, qui modica utendi vi sollet, et huc, et illuc ā ven-
 tis facile deferat; unde videt reguenter pūgere, insequi
 supientes, ex quo innumera quotidie nascuntur fabule;
 maxime cu accendat sup cimiteria, et sup cadavera
 pendencia in patibulis, gā hujus ignis materia ē
 pinguis exalatio, qualis educit ā cadaverib. Accendit
 etm circa lacus, et flumina, quae limo pingui abun-
 dant. Paru differt ab hoc igne ignis lambens, qui
 solet accendi ex uore atiu freatidi temperamenti,
 nec multu ab eode distat flamma, quae naviu
 antennis insidere solet sub fine tempestatis, et ab
 etnicis cu unica erat Helena, cu duplex caror, et
 volup vocabant. Non at ā nautis appellantur ignes lan-
 telmi.

Meteoza lucida potivimus it Galoxia Corona

• *Uoxago, Hiatus, Paxelia, Paxarelene, et Iuv.* *Uoxago* haec dicunt impressiones emphaticae seu meteororum apparentia. *Galaxia* est verbum graecum id est latine ac via lactea, eaque species multarum minimarum stellarum non nisi candida, seu lactis instar albente aliqua luce ad nos transmittentium, vocatur vulgarietate *camino de Sannaago*. *Corona* graecis *Halos* est circulus sub obscurae luminosus, qui solem, lunam, et nobiliora astra ambire videtur. Circulus autem hic pendet a refractionis radiorum luminis, quae fiunt in vaporibus et exalationibus nos inter, et illa luminaria interceptis. *Uoxago* id est ac *Hiatus* scilicet aliqua apparent in nube profunditate, ac quasi fovea, quasi sit *myx* dicitur *Uoxago*, si *myx* *Hiatus*. *Paxelia* est solis plures iuxta unum solem positi quomodo scilicet nubes rotundat splendida plures solis exprimit imagines. *Paxarelene* alia luna iuxta veram lunam representat. *Uoxago* tunc alia *Paxelia* datur (id est dicitur a *Paxarelene*) quando in aere vaporibus et exalationibus coepto duo coeunt corona, ita ut centrum maxime reperiat in linea verticuli spectatoris, et sol occupet centrum coronae nostrae: quo in casu corona nostra recat nostrum cum duobus punctis, et sol reperit in circumferentia coronae nostrae, ubi, ut in locis vicinis, quasi multiplex sol apparere solet, et ex eo quod aliter in placiis overari sic disponantur nos inter et solem, ut multae habeant facies instar perspicillorum omnia multiplicantiur: et ex eo, quod aliter ejus modi in placiis overari se habeant velut specula plana sic disposita, ut in ipsis epigaei solis videamus.

Iuv. est arcus multicolor

veraltans præteritum ex rubeo, flavo, et viridi. Arcus hic agaxet ex nube rosida, seu ingutulis aque pluvialis decedentibus, seu in aere rosido modo tamen sol à rege spectatoris luceat, pendetq à solaxiura dionu refractionis factis in ingressu, et egressu guttularum aque, et inrup à reflectione facta in guttularum circumferentia. Significat Ixi ex divina institutione nunquam mundu ja generali eluvione perituru; dicens Domino ad Noe Genesiv 9: arcum meum ponam in nubibus celus ut sit signu fœderis inter me, et inter terra. Significat naturaliter n futura proxime magna pluvia eo qd in aqua guttis recedentis ja nubis decurrit: unde illud Poeta.

Emicuit reverata dies caluq̄ resolvit
Arcus, et in summos abiēunt nubila montes.

In nunos repero abierunt nubila montes
du emicuit reverata dies in qua n obstante agra
qua toto ario affectus sui aduq̄ efficitur in latitudine
potui prius Deo dante vobis dare hora ta ad enipe
obtata, taq̄ occupiscentiam animo desiderata. Gau-
dere q̄ charissimi, q̄ venit reverata dies, in qua
tempus resolvit manus pondus vestri laboris. Arcus
dico gaudere d in Domino cui pro tantis beneficiis
gratias in semper exhibere debetis nec non dul-
cissime puximineq̄ nra matris, et advocata Ma-
riae, celiculiq̄ omnib.

AMEN

[Faint, mostly illegible text in a Gothic script, likely a Latin liturgical or legal document. The text is arranged in several paragraphs across the page.]

AMEN

ultima pars physica agit de
 anima, à qua dicit communiter
 Anima. Hec disciplina
 sibi pro octo vendicat ani-
 mam n̄ ut cumq̃. & prout dicit respectus ad
 corpus, qđ continet, et qđ reddit mobile motu
 vitali. De hac igitur Aristoteles tres libros scrip-
 sit, quos breviter tribus stringemus disputati-
 onibus, quarum 1^a exit de anima in communi:
 2^a de anima vegetativa, et sensitiva, ac tan-
 dem et rati 3^a.

R

efinit anima communiter p ordinem
 ad vitam, quare ut illius definitio me-
 lius penetret, prenocece debemus quid sit vita.
 itaq vita ē motus a principio intrinseco se mo-
 vente p illum: unde vivere consistit in se movere,
 p hoc em viventia a n viventib cecernunt, qd
 illa se movent, seu movent ad intrinsecos, secu-
 ita; nam, ut Divinus ait Plato, qd ad extrin-
 seco movet id in anima ē, qd vero intrinsece
 et ex seipso ē id qd animatur. Quod manifestat D.
 Th. 1^a 2^a parte quest. 18. artic. 1° p hac verba:
 hoc at ē, in quo 1° manifestat vita, et in quo
 ultimo remanet, 1° em dicimus at vivere, quan-
 diu in eo motus ^{talis} aparet; quando vero jam ex
 se n habet aliquel motum, t movet r ad alio,
 tunc dicit at mortuum ob defectum vite: ex quo
 patet qd sola illa sū viventia, que seipsa sum
 aliqua speciem motus movent.

Notandum vero ē ad rationē vite ut
 sic n̄ requiri se movere motu proprie, et stricto
 tali precise, seu motu physico; sufficit qui-
 de se movere motu communiter, et esse sum-
 pte. **N**unc autem post verba adalato, et in pro-
 requirit: vide accipiat motu proprie, prout mo-
 tus dicitur actus imperfecti, id ē existentis in potentia,
vide accipiat communiter, prout etiam dicitur actus
perfecti, prout intelligere, et velle dicitur moveri. Ex
 quo inferet, qđ quomodo in Deo n̄ dat proprie
 motu, dat tamen propriissime vite; nam ab-
 dubio in illo dat motu intentionali, prout in-
 telligere, et velle dicuntur motu, et tendentia in ob-
 jectum volitum, et intellectus; huiusmodi etiam motu
 nullam dicitur imperfectionem, et ideo reperitur in
 Deo, ut expresse etiam docet **XXI** s. 1. 2. parte quest.
 citata artic. 3.º

Vita triplex communiter assignat
 gradus, nempe vegetative, sensitivæ, et intel-
 lectivæ, quomodo aliqui alium addant, scilicet
 locomotive, eoque gradus vite sensitivæ, ac vegeta-
 tive separant a gradu vite locomotive, ut patet
 in hostiis, alijsq; brutis, que n̄ possunt loco mo-
 veri. = Sed dicendum huiusmodi animantia
 n̄ moveri perfecte, et expedite. bene vō imperfecte, et
 tarde; nam habent motum dilationis, et restrictionis,
 quo nunc nym, nunc min occupant locum,
 quoq; proprium domicilium aperiant, et claudant.
 Et si fides ē periclitatio hostiæ quandoq; extra con-
 cam reperiunt, qđ fieri nequit absq; motu locali.
 Sed quomodo dicta viventia potentia carerent

locomotiva, n̄ ideo hec gradu vite distinctu
continueret, sed ad r̄ummu ēet differentia addita
supra gradum sensitive qui strabiliu ēet ad
alia se loco moventia, et motu carentia locali.

Resolvitur dubium SII

Anima definit a Philosopho: actus sui corporis
physici organici potentia vitam habentis. Sic
actus sui, sicut quolibet alia substantialis
forma distincta a forme accidentalib⁹, que s̄
actus 2us ē actus corporis, q̄a anima n̄ se ha-
bet p̄ modum forme continuec̄ existētis, sed
p̄ modum partis continuec̄ sensitive ē actus cor-
poris physici organici, q̄a anima petit corpus
existens varia organa, et propter eterogenea
habere ad suas varias exercendas operationes.

Nec p̄ hanc particulam intelligas ma-
teriam forma corporeitatis subindutam, ut Scho-
tius placet, ita ut in quolibet vivente preter
eius animam sit forma alia substantialis
materiam disponētem ad receptionem forma vi-
ventis, ipsiq̄ tribuens gradum corporis, ex quo
vocat⁹ ad ipsius forma corporeitatis. Non, inquit,
hoc intelligas; tum q̄a in eadem materia neque-
unt plures forme substantiales; nam cum sub-
stantialis forma suapte natura sit actus sui,
nullum alium substantiale actum superponere po-
test, ut alibi diximus. Tum etm, q̄a cum gradus
sensitive, et corporis vñ realiter indivisi, ut
ostat ex loca, nequeunt n̄ ab eadem forma prove-
nire. Tum deniq̄, q̄a qd gradus specificum, dat

74

queq; penericium; cum sint unus, idemq; rea-
liter gradus; at in homine vñ anima ratiō dat eē
specificū viventis: qđ et penericū corporis, et sic
supfluit forma corporeitatis.

Dicitur tamen: ani-
ma juxta Philosophum ē actus corporis phisici
organici: qđ recipit in corpore phisico organico: qđ
supponit materiam constitutam in ratione corporis
organici: qđ et formam distinctam corporeitatis.
= Disputo autē: ē actus corporis constitutus rebus
informativus nō autē, et negat omnes illatas;
qā sicut anima ē actus hominis, et forma illius,
nō qā informat eum, qā ē forma constitutiva ip-
sius: ita Philosophus ait, qđ anima ē actus cor-
poris phisici organici, qā ē forma constitutiva
corporis organici, nō qā in illo recipiat, ū su-
ponat illud in eē corpore jam constitutum; nam,
ut ait D. Tho. 1a pte quest. 76 artic. 2o ad
2um, in eo ipso corpore phisico organico, cuius
anima dicitur actus etiam anima includit: eo lo-
quendi modo, quo calor dicitur actus calidi, et lux
actus lucidi, nō qđ seorsim sit lucidum sine luce,
qā ē lucidum p lucem. Sic dicit anima actus
corporis phisici, qā p animam ē corpus, et ē
organicum, et ē potentia vitam habere; nam
corporis organizatio nō debet eē mortua ut in ca-
davere, ū in statua ligneā, qđ debet eē proxime
ordinata ad vitam, ut organizatio infantuli
in utero matris cōformati. Per qđ ultima defi-
nitionis particula manet explicata.

Definit etiam anima ad Aristotelem: id.
que proxime vivimus, sentimus, loco movemur,
et intelligimus. Hæc definitio descriptiva est quia ex-
plicat animam per ordinem ad operationem, qui
ordo semper est receptus. 2us forme substantialis,
et quasi passio sequuta ad eventum. Insuper in-
telligenda est in sensu accommodato, ita ut dicta
definitio significet animam esse principium vege-
tandi in his, que vegetant, ut in plantis; senti-
endi in his, que sentiunt: et intelligendi in his,
que intelligunt.

Dicitur anima hominis esse spiritualis:
quod nequit esse actus corporis, seu in corpore. = 1°:
anima potest à corpore separari: quod non semper est ac-
tus corporis. 2°: anima hominis est forma per se
subsistens: quod non est in corpore. = 3°: actus 2us est
perfectior 1°: quod cum anima sit perfectissimus actus
in genere viventium debet definiti per rationem
actus 2ⁱ non 1ⁱ. = Ad 1um disputationis sequens: nequit
esse in corpore per modum dependentiæ à corpore scilicet:
per modum constituentis corpus non. Ad 2um disputationis
sequens: non semper est actus corporis actu scilicet:
aptitudine non nega, et propter hanc aptitudi-
nem anima hominis separata non est in statu vio-
lento. Ad 3um disputationis animæ: forma per se subsis-
tens completa, sicut Angelus non incompleta, et
ad virtutum corpus ordinata scilicet animæ et non
nega. = Ad 4um disputationis animæ: actus 2us est perfec-
tior 1° Ad 5um quid, et in suo genere scilicet: sim-
pliciter, et in omni genere non animæ, et nega. Actus
2us est accidentaliter 1us et substantialiter: unde ille

volum e pfectior isto Dum quid, et prout minus
in subto supponit potentialitativ, recu a absolute.

Replicabis: anima e in materia: qd e actu
materie n corporis. = Respondeo animam e actum
materie informativ, corporis vo virtutivum.
In presenti definit anima, prout, dat ee vivere, ee at
vivere nequit ee in materia nuda, s in corpore,
seu in materia habente gradum corporis, unde
n dicitur actus materię, s actus corporis.

Queres
quotuplex sit animarum genus? Respondeo
tria ee genera animarum, scilicet anima ve-
getativa, sensitiva, et rati, qd tot debent dari
principia vitaliter operandi, quot dant genera
vitalium operationu, ut patet, at hec st tria; nam
v operatio vitalis e sine cognitione, et tunc e ve-
getativa, ut in plantis; v e cum cognitione, eaq ma-
teriali, aut im materiali; si e cum cognitione mate-
riali, aut in brutis, operatio vitalis e sensitiva; si
cum immateriali, et pfecta, ut in hominib, tunc ope-
ratio e rati: qd tria st genera principiorum vi-
taliter operandi, sive animarum.

Queres 2o: quo-
modo anima vegetativa, et sensitiva stineant
in rati? Stinentia alia e virtualis, dat q dum stent-
um formaliter n e in stinente, s in hoc e virtus
ad illud causandum, ut in sole respectu corporis
qd producit. Alia e stinentia formalis, adert q dum
stentum dicitur formaliter de stinente, ut at de ho-
mine. Stinentia hec alia e, paxe formalis, dat q
dum stineru habet stentum Dum suam rationem

formalem, ut ⁱⁿ exemplo opposita alia ^{est} stinencia for-
malis eminentialis ad quam requirit rem stinen-
tem esse altioris ordinis et stenta hancq̄ includere
ablativis imperfectionib⁹, qualiter Deus stinet omnes
perfectiores creatas.

Dico q̄o animam vegetativam, et
sensitivam stineri in rati formaliter eminen-
ter. Dum gradum genericum ē p̄t: q̄a homo p̄ uni-
cam animam habet eē vegetativum, et sensitivum,
altiori quidem modo, quam planta, et brutum;
q̄o anima rati ē formaliter eminenter vegeta-
tiva, et sensitiva. Inferit⁹ nega, et anr stat ex eo,
q̄d in homine una ē forma, et anima rati, ut
definitum ē in fluxib⁹ scilicet. 2^a pars patet q̄a a-
nima vegetativa, et sensitiva dum gradum pecu-
liarem constituunt plantam, et brutum q̄o solum sti-
nent in rati dum gradum genericum.

Dicer: anima
vegetativa, et sensitiva ē materialis, et corrupti-
bilis: q̄o negat includi in rati que ē spiritualis
et incorruptibilis. = 2^a: at n̄ includit formaliter
in rati, ut docuimus toa: q̄o nec anima sensitiva
in rati. = Ad sum dispuo anr: ē corruptibilis. Dum
sceptum specificum scedo genericum subdispuo: ē
corruptibilis p̄misiue scedo, positive nō anr, et nega.
Ad Dum sic inclusionem atis in rati negatiam in
toa ēē metcam, et obriam n̄ physicam, q̄a realiter
physice q̄libet rati ē ē at. In presenti at loquimur
de inclusionem physica, et reali.

Quæst. 3°: an in aliquo
vivente dent plures, quam una anima? Respondeo
negative; sicut em anima rati eminenter stinet
vegetativam, et sensitivam, ita et sensitiva eminenter

76

stinet vegetativam, et prestat in vivente sensi-
tivo id, qđ prestat anima vegetativa distincta.
Quod stat inuicem ex eo qđ plures implicat forma sub-
stantiales in eodem vivente propter eandem rationem
propter qua' repugnant in eodem iusto.

Quaestio II

An Animę omnes sint divisibiles?

§. Unicus.

Suppono 1° veritatem de fide eē, v saltem
fidei proximam, ut ait Epimius. *Quod ani-*
mam ratem eē indivisibilem; nam ē incorporea
et spiritalis, ex quo capite pōnt communiter ejus
simplicitatem; unde Gregorius Nazanzensis libro
de anima ait: cul anima corpore careat simplex
ē. Suppono 2° animas vegetativas eē divisibiles, ut
stat experientia; videmus em arbores dividi, et re-
cari, que si de novo plantentur augent, et crescunt.
Quib' suppositis solum habet locum prefixum dubium
in animab' sensibilib'. Iste tenent animas atium
perfectorum, ut leonid nēc equi & eē indivisibiles; im-
perfectorum vā, ut verpentis, lacesti, lumbrice, aliorumq̃
agnulorum, et insectorum atium eē divisibiles.

Dico ac-
nimas omnium irrationalium eē divisibiles in atib'
imperfectis p̃a nram revolutionem experientia; nam

cauda lacerte, et parvum quelibet vermiculi recta
reparataq; a reliquo corpore vitam retinente diu
movet, reptat, et gradit, et si pungantur signa edit
doloris refugient, et se ita quent, que manifesta
vitae signa proveniunt, nequeunt ad animam indivi-
sibili lacerte, et vermiculi, nisi haec anima infor-
met duas materie, pariter distinctas, et loco
divitas, qd est impossibile. 9

Quoad omnia pda conclusio
hoc officii arguto: omnis anima praeter ratem e
corporea, et indivisibilis. Pda arguta: forma indivisi-
bilis talis e, ut cum alicubi sit tota potest ee tota
alibi; at nulla forma corporea potest ee tota alicubi;
ita ut tota sit alibi: qd si e. Explicat haec ratio,
que exorta e ex Arvelma cap. 1. Prologio: anima
ma leonis vq eet indivisibilis tota eet in toto corpo-
re, et tota in qualibet parte corporis; at sic si potest
ee: qd. Pda mmm: tum qa e materialis, atq. de ea de-
bet ee in corpore modo extenso, et indivisibili; tum,
qa ee totam in toto, et totam in omnib; membris e
proprium anime spiritualis, ut explicat Arvelmus
loco citato: qd

Coner 10: partes bruti pfecti separate n.
vivunt, ut patet in pede leonis: qd brutum pfectum utat
anima indivisibili; tum qa in illo cessat ratio, cum ani-
ma divisibilis e in animantib; imperfectis; tum etm,
qa debet negari divisibilitas, ubi n dat aliquod illius
indiciu. Neq; nega. Ad sam ptonemem dico qd
quamvis servatio anime in duplici parte divisa
sit clarum argutu divisibilitatis ejus, ut acci-
dit in aliis imperfectis defectus vo servationis n ac-
quit anime indivisibilitatem; nam divisibilitas ejus

omni potest et potest ex alio capite nempe designato;
 quia nimirum est corporea, admodum quo potest indivisi-
 bilitas anime rationalis, ex quo sit spiritualis.

Ubi ergo pat-
 ter alium perfectum adiciat, et separare non vivat
 ex eo provenit, quod in hac vita ad sui conservationem
 nostram, ac perfectionem corporis expedit organizationem,
 mixturam partium continuationem. Nec argutum faret
 Aristoteles, etenim si lacerta in partes dividat minutissi-
 mas, ut si a capite, et caudam dividat per medium nam-
 pius vivit, quam ex hoc inferat lacertam anima ac-
 tate indivisibilem pene latitudine per tot in ea non
 esse particulas distinctas, quot sunt in corpore.

Ad 2am
 positionem dico sufficienti iudicium argutum sive indivisi-
 bilis anima brutorum esse realiter partium anime dis-
 tinctio, que necessario ponenda est in formis corporeis,
 et cuius nulla ratio a priori dat a Aristotele, nisi ratio
 materialis, vel materialitas in aliis imperfectis.

Opone
 De: equus ut videtur purgat toto corpore commoveret,
 signa edat doloris, quod et in aliis brutis videtur: quod quia eadem
 anima est in omnibus partibus eorum. = Respondeo id esse:
 nix ad connectionem partium anime brutorum, que quod-
 dam inter se habent commercium, ac subordinationem
 propter bonum totius, et quia simul ac sensus externus
 aliquid percipit speciem illius ad sensum internum
 transmittit per nervos sensorios toto corpore distributos

Questio III

Quenam partes corporis

ab anima informen-
tur?

SUUnicus

uo in hac quæst. ita apud omnes ceteros sum
jectiones corporis partes, ut caput, cor, jecur,
pedes, manus & absque dubio ab anima informati. Quod
ab ipsa non informati partes illas, que pure excremen-
titie sunt, ut saliva, sputum, lacryme sudor, aliaque
excrementa. Insuper est etiam apud omnes ab anima
informari ossa, carnem, venas, nervos, arterias ten-
dines, et alia huiusmodi affinia, unde solum restat dubium
de sanguine, aliisque humoribus, et de dentibus, unguibus, capi-
llis, ceterisque partibus, que sunt nature ornamenta.

Dico 2o.

denes, ungues, et capilli informantur ab anima. Propter
quod omnia ista vere crescunt, augenturque non per se iuxta posi-
tionem, sed per nutritionem; nam alimentum solum
per venulas, et tenues canaliculos, quibus a natura sunt
prestiti, ut observat. Atque paradoxum, quod nemini in-
credibile videri debet, cum in cruore arteriarum, et culicibus
omnes agnoscant vitalem organizationem: omnia ista
informantur ab anima, quippe vegetati effectus formalis est
ab anima prestitus. Quod gradum vegetandi. Quod affir-
mat ex eo quod predicta ad reparationem et integritatem
rei non parum expectant.

III. Quidam dicunt: Capilli et ungues partes
dicuntur excrementitiae, solum a natura dimitti ex se cum
superfluitatibus aliunt: ergo ab anima non informantur. Sed ipse
mat excrementa iuxta quod capilli in homine mortui crescunt

qđ pōt eos n̄ vivere, & excrementa eē nature. Nec
capillos, et ungues partes dici excrementitias n̄ absolu-
te, et proprie, & relatu ad partes corporis nobiliores. Nec
ex r̄apfluitatib⁹ alunt⁹, & ex v̄o alimento, licet n̄ ex
perfectiori, sicut alia principalia membra. Ad confirmatio-
nem dic capillos in cadavere n̄ crescere, & longiores appa-
rere ex carnis depressione.

Dico 2° sanguis n̄ informat
ab anima, q̄a anima solum informat, qđ ē actu pars
corporis; at ^{sanguis} anima n̄ ē actu pars corporis: qđ stat m̄r,
et m̄r docet ā Pl^o Thā, et Aristotele passim agentib⁹
sanguinem eē solum in potentia corporis partem. pōt
in v̄r hac ratione sanguis ē alimentum viventis: qđ
ē in potentia ē pars corporis. An docet ā medicis, et
srega stat ex eo, qđ alimentum p nutritionem s̄vertit
in substantiam aliti, seu incipit eē partem ejus, qđ in-
fuit antea ē eē partem in potentia.

Vident maxij dupli-
cem eē sanguinem nutritivalem unum, qui ē parum
decoctus, et depuratus, et naturalem alium puriorem,
magis decoctum, huncq̄ eē actuale partem corporis, ab
animā informati, secus illam. sed m̄r ē q̄a de omni
sanguine assentiunt medici alimentum eē partem soli-
dum: Imo quo purior, et decoctior sit sanguis, melius
et nobilius alimentum exit, ut patet.

Pl^o 2° assertum
argūto Theologico, et efficaci: pceptionem Christi Domini
ex puriori sanguine Beate Marię virgē nihil deperit
expectans ad ejus integritatem, at deperit sanguinem
ex quo fuit corpus formatum: qđ sanguis n̄ expectat

ad corporis integritatem: eo nec ab anima informat.
Angelici Doctoris hoc rationionum, qui 3a parte quest
1a artic. 2o, perquam asseruit Christum Dominum n
fuisse ceptum ex carne, et ore virginis, quales tali
ceptione requeret aliqua dimixtio simpliciter dicta:
statim docet solum fuisse ceptum ex sanguine puxi-
simo; tum qd ex tali ceptione n requirit diminutio
simpliciter; tum em, qd sanguis n e actu, p poten-
tia pars corporis.

Oppones 1o: sanguis e vera pars hu-
mani corporis, sive humane nature: eo informat
ab anima. Ans. stat 1o qd Christus Dominus assu-
vit sanguinem, cum solum assumserit, que ptenet
ad integritatem nature humane. 2o qd Tridentina
Synodus docet ratione 13 cap. 2o sanguinem Christi ee
sub specie panis ex vi naturalis conexione, quam
partes corporis inter se habent. 3o qd D. Th. sepe ait
sanguinem ad veritatem humane nature ptenere.

Ad solutionem huius arguti scien-
dum e duplex ee in viventib. genus partium; aliud
earum, que s. organice, u. disposite ad operationes vita-
les, ut ossa, nervi, caro &c. aliud earum, que n organice
nisi sunt, adeq. n operantur vitaliter. Sum partium
genus. 1o ptenet ad integritatem nature: alie vo
partes, quamvis ad integritatem corporis pectent;
at n 1o, & 2o solum, et prout necessarie s. ad
corporis servationem. His positis dicimus, san-
guinem ee partem corporis vum inorganicam,
ptinereq. ad integritatem nature. & 2o qd suffi-
cit ut verificet quidquid in arguto obicit. Reparamus
tamen animam informare gila vis partes corporis

necessarius, quam capilli, et unguis non ideo in-
formatur ad animam; nam solum est in potentia pars
corporis, capilli vero sunt partes actus, et inveniuntur in
sanguine nutritivo, qui magis necessarius est quam
capilli, nec ideo informatur ad animam, iuxta adve-
rarius.

Disputatio II

De anima vegetativa,
et sensitiva.

Questio I

Quid sit anima vegetativa
et quoniam ejus potentiae?

S. Unicus.

anima vegetativa sic communiter definitur
actus sui corporis phisici, et organici poten-
tia vitam vegetativam habentis, seu sum-
vegetandi principium. Alii tres numerant po-
tentie, nempe nutritiva, augmentativa, et genera-
tiva. Existentia harum potentiarum ostendit expe-
rientia; videmus enim plantas, seipsas nutriti per attri-
tionem humorum a terra, qui pro alimento deser-
vit, quae attritio fit absque dubio media potentia nutri-
tiva. Videmus etiam plantas crescere, quod fit per au-
mentativam, et denique arborum medio semine alia
producere, quod fit potentia generativa. Haec potentiae
realiter inter se disqui docent. Hinc ex eo quod

distinctum habent terminum, distinctosq; actus;
 Et dicendum illos esse inter se subordinatos, ideoq;
 ad eadem posse reali potentia provenire; mixtū em
 dat distinctio inter certitudinem, et errorem, inter
 amorem, et odium, et tamen illi ad eodem intellectu,
 isti ad eadem proveniunt voluntate.

Quaestio II

Quid sit anima vegeta: tiva, et quam gus potentie.

§. I.

Definit anima sensitiva actus sive corporis
physici operativi potestate vitam sensitivam
habentis, cum sum principium sentiendi. Ani
 me sensitive potentie dicuntur sensus, qui in
 duplici sunt differentia externi nempe, et interni.
 Sensus externi sunt visus, auditus, gustus, odo
 ratus, et tactus, quorum obiectum debet esse sensi
 bile singulare, proximum, localiter externum, et
debite distant. Dedit esse sensibile singulare, quia
 universalialia solum percipiunt intellectu: proximum;
 nam cum sensus species non overvent obiecti, ne
 queunt percipere obiectum absens: localiter externum,
 quia obiectum, quod a loco non sit circumscriptum senti
 nquit, unde corpus Christi in Eucharistia non sentit:
 deniq; debite distant, quia sensus non percipiunt obiecta,

nisi ad distantiam determinatam. *Obtutum sensibile* externum est triplex, nempe commune, proprium, et per accidens. Commune est, quod a pluribus sensibus valet percipi, proprium est, quod per ipsam percipitur, ut coloratum. Denique sensibile per accidens est, quod sentitur ratione alterius, sicut paries videtur ratione coloris. Circa sensuum externorum faciem, seu organa, plura sunt, et dignissima, quae tamen omittimus ob penuriam temporis, et quia facile possunt apud Auctores praeteriri modestos videri.

Sensuum interni quatuor communiter numerantur. Quorum primus est sensus communis, quia ad illud, ut ad communem arbitrium pertinet de sensibus externis, qui sunt veluti foras ad internos iudicare: unde primi sensus externi veniunt a sensu communi, ut a fonte nascuntur, in ipsoque uniantur ut in centro. Definitur autem potentia perceptiva, et discretiva sensibilium, ac sensationum exteriorum, quae vocatur Summus sensorium, huius sensus necessitas oritur ex eo quod ad activam perfectionem, et plenam eorum notitiam non sufficiunt particulae sensus, rerum qualitates, divisiim explorantes, et ultra requiritur aliquis, qui velut iudex sit apud quem exploretur concordent neque aliorum sensationes, qui est sensus communis quo quilibet ait, et videre, et audire se sentit; non enim vivu se videre videt, nec vivu, nisi quatuor iudicat, ut ait Aristoteles.

Quod sensus internus est imaginatio, quae, et phantasia vocatur, est facultas, cui competit servare species acceptas a

a sensu communi, aduc in absentia obnoxius;
 unde sentimus omnes nos cum libuerit rei ab-
 senter recollere, et nobis ipsi representare, cum
 in vigilia, tum in somnis. *Quintus* internus sensus
 est estimativa, que *in* ratiōe dicitur cogitativa, et
 est facultas perceptiva, et discretiva rationum in-
 sensatarum, hoc est que obta percipit *Quintus* aliqua
 rationes ab alijs sensib^{us} nō apprehensas, et ignotas,
 convenientiam nempe, u^m dissonantiam, amicitiam
 tatem, et inimicitiam. Unde experientia stat
 bruta discernere amicum ab inimico, et que utilia
 sibi sūt ab inutilib^{us}. *Quartus* demum internus sensus
 est memorativa, que est facultas conservativa pre-
 teritum, longiori quidem tempore, quam alij
 sensus; unde *teraxus* dicitur anime, in quo re-
 vant species, ut cum quid fuerit possint revoca-
 ri. Facultates vite homini sūt cum brutis com-
 munes, vñ magnam in illo sortiuntur excellen-
 tiam, ex conjunctione cum ratiōe; unde perfectiores sūt
 et ad plura extendunt, quam in brutis, itq^{ue} in ho-
 minib^{us} exquisitiores.

De appetitu sensitivo

§. II

Cum formas omnes inclinatio sequatur proportio-
 nata formas vitaliter acceptas p^{er} sensus externos,
 et internos, quedam requiritur vitalis inclinatio, que
 dicitur appetitus sensitivus, qui vitalis impulsus
 est in corde residens quo ut se movet ex his, que
 p^{er} sensum apprehendit ad proseguendum, o^{mnem} fugiendum

obta; unde definit: propensio in bonum, et fuga
mali p sensu apprehensi. Quia tamen bonum
apprehensum, ita delectat, ut n nunquam difficul-
tati pluribus circumvalet, ideo appetitus sensitivus
dividit in scupiscibilem, et irascibilem. Per scu-
piscibilem cupit at bona apprehensa, et fugit
mala straxia. Per irascibilem at vere excitat,
conatq ad bona ardua, et ita mala, quib boni po-
tensio impedit, seu turbat; quare facultas iras-
cibilis e scupiscibilis propugnatrix, et defen-
satrix.

Appetitus scupiscibilis sex habet motus,
qui dicuntur passionēs, qā fiunt cum passione, et
alteratione corporis. Sunt at amor, odium, desi-
derium, fuga, gaudium, et tristitia. Horum
diversitatis motuum ratio e varia boni, et mali.
propositi apprehensio; nam dum bonum apprehen-
dit ut veniens nascit amor, sed ut ut disve-
niens odium: si bonum proponit ut absens
nascit desiderium, et si ut absens apprehendit
malum excitat fuga ad illo; si vo utrumq apre-
hendat ut presens de bono orit gaudium, et tris-
titia de malo.

Appetitus irascibilis habet quinque
passiones, motus, seu impulsus, nempe spernē cir-
ca bonum arduum, expectationem circa bonum
inaccessibile: audaciam circa mala, et pericula
gravia, superabilia tamen, quib boni impedit, po-
tensio, timorem circa malum imminens inha-
bitabile apparet, et deniq iram si mala illa
necdum urgeant, et inferant ab aliquo.

Disputatio III.

De Anima rationali.

Questio I.

Quid sit Anima rationalis, et quænam ejus do-

tes?

SI

Sam nūc cunctis inieram attingimus dum
ad anime nre dignitatem, et excellentiam
dignoscendam accedimus, ipsa principiu
e vite rati, que e quedam diuina immortalisq
vite participatio, unde nobilis e diuinitatis imago.
Dei n solum spectaculum, det filia eternitatis pat-
riceps, terre domina omniumq rerum exploratrix,
et arbitra, de illa qa merito agendum postquam
de reb alijs e actum, utpoteq e pfectionum omni-
um velut compendium: parum quippe nra intere-
rat aliarum rerum cognitio cum animi nri ip-
situdinem, cuius turpitudinem rati manifesta-
bat lepra: hoc qd ad hostium delphicum erat
afixum: noce te ipsum: quo significabat indig-
num ee templum ingredi, qui nobilitatem n agnouit

animo. Exo ad arduam hanc positionem vir-
tutem omnem nostram parate charissimi, ut
nro curui felitem ponamus finem.

Circa anime
rati naturam varie fuere tam antiquorum, tum
recentiorum sententie. Ia legit fuisse Epicuri, et
Galerii avrentium animam ratem ee acciden-
svitexq in harmonia, et temperamento suum qua-
litatum. Stupidi huius exorix falsitas omni-
plurib' autoritatib', in quib' damnat, manifeste
ovincit, tum ex eo qd nobilissime operationes
intelligendi, et volendi, que plagie spirituales, et
nequent procedere a sola harmonia, et tempera-
mento accidentium materialium, et ignobilium.
Tum etm, qa anima nra libere dominat passio-
nib' a temperamento oriundis, earg stinet, ut ex-
perientia patet.

La sententia avrentit animam
ratem substantiam ee, et incorporea. Augusti-
nionis fuere. Antici plures, in illamq incidit. Sen-
tulanum avrentit magnus Augustinus, illum ta-
men interpretant alij, pieq explicant. Falsitas hu-
ius opinionis stabit ex immortalitate anime in-
tra ponda.

Sententia Ba docuit animam nram
ee mentis Divine particulam, et ex ipsa nume-
ro Dei substantia progeneratam. Ita Manichei, Pir-
cilianus, et alij. Ceterum hunc exoritem damna-
runt milium Bracarense, sum, et S. Leo Papa;
reperitq a S. Athanasio, Chrysostomo, et Augu-
stino, in eus impugnat ex eo qd apte avrentit

immutabilitati, et simplicitati Dei.

Quarta deniq[ue] antiquorum sententia tribuit origini avertenti animam ratem n[on] disqui ad Angelis in natura: unde eidem tribuit, q[uo]d afixmaverit homines iustos in celo indistinctos e[ss]e ab Angelis, impios ad in inferno n[on] differre a demonib[us]. Vexum istaxim huius sententia colligit[ur] clare ex scriptura, docetq[ue] in Lateranensi concilio sub Innocentio 3° et in quo stat ex eo q[uo]d anima ratio essentialiter e[st] actus, seu forma corporis, ut definitum e[st] in scrip[tis]; at natura Angelis n[on] e[st] forma corporis: p[ro]p[ter]ea: t[er]minum prosequit late Dr Tho 2° 2^a q[uesti]o[n]e 5^a cap. 1° et in disputatis quest. de anima artic. 1° et m[agis] docet in concilio Siegnensi sub clemente 6° celebrato his verbis: doctrinam, seu positionem temere avertentem, u[bi] vertentem in dubium, q[uo]d substantia anime ratio, seu intellectus, vere, ac p[er] se humani corporis n[on] sit forma, ut exoneam, et veritati Catholice inimicam, predicta approbante concilio reprobandamur. Idem legit[ur] in alijs.

Ex recentiorib[us] tenent aliqui animam essentialiter vivere in potentia cogitandi, que opinio subvertit eo, q[uo]d potentia cogitandi e[st] ens communis omnib[us] substantialib[us]: predicatum ad commune pluri[us] diverse nature nequit e[ss]e alicuius actus unum.

et Silvanius Regis tenent anime differentiam essentialem e[ss]e actualem cogitationem, sicut corporis essentialis e[st] actualis extensio, et ista 2^a q[uia] corpus n[on] vivere in actuali experientia oritur in Cuchari: tia omni Catholico. 2^a cogitatio e[st] quid commune

Deo, et Angelis: qđ n̄ ē essentia anime xatī.

30.
si anima xatī ēēt essentialiter actualis cogitatio,
ū ēēt cogitatio universalis, ū singularis, n̄ sum,
qā juxta latetium, et Aepi n̄ dat positive univex-
sale ā parte rei, et ā parte rei dant anime xatē.
Non etm sum; qā cogitatio singularis ū forma-
lis ē ū obīva, atq̄ neutra ex his ē anima: n̄ sin-
gularis formalis; na cum cogitationes formales
tōidem sint actiones, ū passionēs, quē n̄ diu preve-
rant in suo ēē anime xatī, ppetuo mutaret, qđ
ē falsum. Non item ē cogitatio obīva; aliq̄m dum
anima atenderet modo ad Deum, modo ad corpus
ēēt modo Deus, modo corpus qđ ē absurdum.

31.
Lemoniex docet potentiam sentiendi ēē differen-
tialē, et genuinum gradum anime xatī; sed
ita qā hęc potentia venit brutis, ut stat ex phy-
sica: pō n̄ ē constitutiva anime xatī.

32.
Instituenda ē igit
anima xatī p potentiam ratiocinandi, quē et ipsi
venit ut omnes experiant, et nulle alię competit
substantię; quare sic communiter definit: actus su-
corporis phisici organici potentia vitam xatē ha-
bentis seu sum ratiocinandi principium

De dotibus Ani- me rationalis. SII.

Dico 1° anima ratio ē spiritus, sive substan-
tia spiritalis immaterialis, et incorporea. Pōt
ex sacra scriptura, in qua anima humana vo-
cat^r spiritus, et sub hoc nomine opponit^r mate-
rie et corpori; ut Ecclesiastici 12°: revertat^r pulvis
in terram suam, unde erat, et spiritus redeat
ad Deum, qui dedit illum. Hicūm docent scribae,
et parvum Omnes S. Patres.

Pōt ratione philosophi-
ca, et 1° ex operationib^{us} intellectus humani, at-
que actus superant omnia corporalia, et ad spi-
ritualem ordinem manifeste p^{er}tinent: q^{ui} idem
dicendum de anima; nam si actus immaterialis
ē etm ē spiritalis ejus potentia, q^{ui}a nulla na-
turaliter procedere valet actus alt^{ius} superioris ordinis:
quo spectat illud: modus operandi sequit^r modum
essendi. Ans pōt^r nam actus illi attingunt ob-
jecta spiritalia, ut Deum, et Angelos cognoscunt, sed
penet^rant 1° principia apta reb^{us} corporeis, et incor-
poreis, a quib^{us} omnib^{us} abstraunt rationes commu-
nes, et ipsam quq^{ue} generalissimam rationem
entis, que abs dubio omnia superant corporalia,
ad ordinemq^{ue} p^{er}tinent spiritualem.

Pōt 2° ex li-
bertate, qua anima humana corporis inclina-
tioni resistit, ipsiq^{ue} dominat^r passionem compescit,
voluntate respuit & at similis anima nequit
ēē corporea; nam plane ostendit se ēē corpore
superiorem, altiori^{us}q^{ue} indolis q^{ui}o. Quod firmat^r
ex eo, q^{ui}d anima ratio reb^{us} spiritalib^{us} delectat^r.

et veluti parcat, proprius namq[ue] ipsius cibus ē
sapientie studiū, pulchritudo virtutum Di-
viniq[ue] opificis stemplatio huius unius animae in-
tellectuālis (loquit[ur] Augustinus) in corporeo si
dici potest, amplexu, veris implet, fecundatq[ue]
virtutib[us]. Hoc aut[em] evenire nequit corpori; unde
Nazianzenus ait: magnum inter corpus, et ani-
mam ē discrimen; nam sicut corpus corporalib[us]
parcat, sic anima incorporeis sapinat.

Dico tamen
anima ratiōis pro statu unionis dependet ab organo
corporeo ad sua operationes eliciendas: q[uod] ē corpo-
rea. = Respondeo animam dependere ab organo
corporeo presuppositive, ū incoative, ut ā nutrij
referentib[us] ipsa obta, secus vō formaliter, ut ā
proprio subto intellectianis, electivae, et immediate,
nam operationes ejus spirituales sūt, et sic earum
principium supra coheram materialis substantie
evehit, quin s[ed] obstat dependentia; at modum quo
licet Pictor indigeat ministrante tabulam, ū mate-
riam colorum, ab eo tamen immediate formaliter,
et elicitivae nō pendet in actu pingendi.

Dico 2°: anima
ratiōis ē indivisibilis. Veritas haec fidei proxima ē
si nō ē expresse definita. P[ro]p[ter] q[uod]: anima ratiōis nō ē
composita ex actu, et potentia spiritali, sive ex par-
tib[us] essentialib[us] cum sit vera forma corporis, aliun-
de nō ē composita integraliter: q[uod] ē simplex, sive in-
divisibilis. P[ro]p[ter] mix: anima ratiōis ē incorporea:
q[uod] nō ē integraliter composita. Patet v[er]o ex illo
Aristotelis supra citati, cum anima corpore
careat simplex ē. Insup[er] p[ro]p[ter] ex eo, q[uod] s[er]vatur rei

spiritualis, ut distincte a corporea in eo commu-
niter collocat, qd natura sua sit integraliter in-
divisibilis.

Fixat; si anima rati dividibilis est
p diminutionem, o sectionem brachij vq v alius
partis pars anime contempnenda illi corrumperet,
o separata maneret a vultu. Sum e otia immorta-
litate anime statim pinda. Sum d e absurdum;
nam quero pars illa ubi nam eet. Et an pars, que
separaret ab homine in peccato existente damna-
ret, et pars que ab homine existente in oratia eet
separata salva fieret, et deniq an ex partib eju-
dem anime quedam eternis supplicijs eent adicte,
alie vo eterna pfruerent felicitate.

Dico 3o: ani-
ma rati ex natura sua e immortalis. Anima
nam immortalis ee in eternumq duraturam ve-
ritas fidei e adeo certa, ut recte queat magnus
Pater Augustinus: quis e nunc eternus solus,
o que muliercula, que immortalitatem anime n
credat, vitamq post mortem futuram. Unde me-
rito inquit Christianus, quide anime immorta-
litate dubitant, dubitare etm possunt, an in me-
ridie sit dies. Id ipsum notum fuit ipis Criticis,
ut exadire eorum testimonij ostendit in preten-
ti nra de Aguire.

Quod vo immortalitas anime veni-
at intrinsece ex natura sua, et n ex dono t extrin-
seco ipi indedito, veritas Catholica etm e, ait Pater
Suarez libro 1o de anima cap. 1o, colligitq ex varijs
scripturaz testimonij ex orilio Latexanensi vult Leo-
ne decimo sessione 8a, et communiter docet a
Patrib, quorum pater nra Bernardus verumone 18o

in canticis, loquitur expressius his verbis: immor-
talis est anima, quia cum ipsa sibi vita sit, sicut
non est quo cadat a se, ita non est quo cadat a vita.

Sum ratione anima rationalis est substantia ^{id est} spiritalis.
Substantia spiritalis ex natura sua est incorrup-
tibilis, seu immortalis: quod patet minimè: substantia spi-
ritualis caret principio corruptionis, tam remoto et
radicali, quod est materia, in quam proximo, quod est tra-
nsiue qualitates: quod. Unde semel a Deo producta sum-
matumque existentiam petit eterniter conservari, quod
poterit deitui per annihilationem a Deo, qui est supra
naturam.

Opponer tamen illud Ecclesiaste cap. 1. 2. unus
integritus est homini, et pumentorum, et equa utriusque
aditio. Sicut moritur homo, sic et illa moriuntur. Simili-
ter spiritant omnia, et nihil habet homo pumento.
Respondetur in hoc testimonio loqui Salomonem
non ex persona propria, sed ex persona impiorum, ita ra-
tionantium, ut liberius indulgeant corpori, quod
discutitur expressius proponit in cap. 2. sapientie.
ibi, et sequenti capitulo resutantur. Ita deus. Ita
parte quæritur 2. articulo 6. ad 1. Vel dic loqui de in-
tegritu corpori, seu homini in eum compositi, ut ex-
ponit deus Hieronymus.

Inquirer, quæneam sint ani-
me rationalis potentie? Respondetur in duplici esse differen-
tiæ, nam une sunt materiales, spirituales aliæ. Se-
cundæ, que exercentur dependenter a materia, seu que
exerceantur non valent nisi cum dependentia a sensibilibus
externis, et internis. Spirituales vero sunt, que a mat-
eria non ita pendent, ut ^{illo} non exercentur non valeant, ut
que existunt in anima separata. Huiusmodi sunt

tres nempe intellectus, memoria, et voluntas
de quib' agendum ē singulatim.

Has potentias in-
ter se, et ad anima eā realiter distinctas stat
ex dictis in phisica, et specialiter suadet ex eo, qd
anima immediate, et p se propius elicit actus vi-
tales meritorios, et demeritorios; cum ipsa sit
immediata p se, et proximissime vita, ipsaq mereat
ū demereat. Quod firmari poterat alijs plurib'
rationib', quas ratione brevitatis omittimus. Sed
loco illarum n possum n vobis apponere verba
nri melliflui Bernardi, in quib' expresse docet
nrā sententiam: in anima (inquit sermone
n^o in cantica) tria intrinsec, rationem, memoriam,
et voluntatem, et hec tria eandem eē animam.

Re-
tat nunc investigare, quenam fuerit mens.
Dixi Anselmi, qui tanquam sententię adven-
patronus communiter habet: siquidem libro de
cordia gratię cap. n^o hec habet: sicut habemus in
corpoie memora, et quinq sensus singula ad suos
usus apta, quib' quasi instrumentis utimur;
ut s manus apte ad capiendum, pes ad am-
bulandum, lingua ad loquendum, visus ad vi-
dendum: ita et anima habet in se quādam vires,
quib' utit', veluti instrumentis, ad usus quos. Et
namq ratio in anima, in qua sicut suo instru-
mento utit' ad ratiocinandum, et voluntas, qua
utit' ad volendum. Non em̄ ratio ū voluntas tota
anima, s ē unaqueq aliquid in anima.

Dico Ansel-
mum loqui de anima Dum varia ejus exercitia,

et Quum diversas, quas habere possit operationes, et
 notationes Quum quas diversa sortit nomina, quo
 in sensu nec intellectus, nec voluntas e adequata
 anima, sed inadeguata, seu aliquid in anima, et Quum
 nrum modum recipiendi sunt veluti instrumenta ip-
 sius itaque intellectus explicat animam, ut rationa-
 nantem, voluntas vero ut volentem. Hoc tamen non
 tollit quod absolute sumuntur ex parte recti, seu ipsius
 anime sint idem realiter inter se et cum anima
 eius potentie; nam ut ait Beatus Augustinus libro de
 spiritu, et anima cap. 20: dicitur sensus imaginati-
va, ratio intellectus, intelligentia, et hec omnia in
anima nihil sunt aliud quam ipsa. Quum exercitia
 multa sunt, Quum essentiam vero unum sunt in anima,
 et idem quod ipsa. Id ipsum expresse tradit Beatus
Thomas primo Tridentino libro 2o Etimologiae cap.
 10: he potentie aut ita adjecte sunt anime ut
una res sint. Pro efficientijs omni causarum di-
 versa nomina sortita e anima: nam, et memo-
 ria mens e &c.

Questio II

Quid, quotuplexque sit intellectus, et an in- tellectus a- gens & dis-

tinguatur realiter à passibili?

§. I.

Definitur communiter intellectus humanus facultas anime rationalis perceptiva veritatis, seu entis sub ratione veri. Cuius obiectum est ens cognoscibile in tota sua latitudine; cum ens, et ipsa ratio entis ab ipsa percipi queat; per quod à materialibus differt potentius, que obiecta attingunt particularia, et in eis ceptat solum affectiones, scilicet visus colorem, auditus sonos &c: Intellectus autem ipsum esse in communi, non quidem abstractum ab inferioribus solum, et ut in illis ceptum, nullos excepto

Dividitur intellectus in practicum, et speculativum, in intelligentiam, et discursum, rationemque superiorem, et inferiorem. Prout respicit veritates, que à practico nequeunt reduci est speculativus, practicus vero, ut respicit veritates, que ipso dirigente à voluntate fiunt, ab alijsque potentibus executivis. Cum veritatem manifestam contemplatur dicitur intelligentia; discursus autem cum ex una veritate nota deducit ignotam. Prout ad res divinas attendit, est ratio superior, et ratio inferior, ut attendit ad humanas, et ex his ad divina assurgit. Et notandum has facultates non esse divexas, sed una, eandem, variè ad obiectum diriguntur. Dividitur etiam intellectus in agentem et passibilem intellectus agens est facultas spiritalis, que res in imaginatione representata, seu phantasmata illustrando efficit species spirituales, quibus mens informata rerum sensibilium notitiam possit habere. Passibilis est, qui predictas species recipit, ipsarumque opera percipit

oña; quamvis etiam activus sit cognitionum prius-
tamen quam agat debet pati, seu speciem recipere.
Vocat etiam interius possibilis, cogit ex se sit pos-
sibiliter omnia, seu potest in omnia quodammodo
transformari, recipiendo nempe rerum omnium
similitudines intentionales, unde illud: intellectus
intelligendo fit omnia.

Intellectum agentem a pas-
sibili disqui ita sententia est. Itaque opposita vo-
opinio est communior et nobis apparet verior, potest
breviter: nulla adeo necessitas multiplicandi enti-
tative intellectum agentem, et possibilem; nam ad
una, eademque realitate possunt provenire produc-
tio speciei, ac productio intellectionis; cum sint ac-
tus inter se subordinati, etenim se immediate,
et proxime est propter intellectionem, quod ita non dispuunt,
sed solum per rationem.

Alique objectiones solvuntur.

S. II

Dices 1°: intellectus agens est activus, passibilis
vero passivus: quia ita dispuunt; cum nulla potentia pos-
sit esse ita passiva, et passiva respectu ejusdem. Nego
autem regulam, et probationem, nam omnes, ipsique philosophi asse-
runt intellectum possibilem intellectionem elicere, quam
etiam recipit; cum sit actio immanens, cuius quod non pos-
teximus idem dicere, de eadem entitate intellectus
agentis, et passibilis?

Dices 2°: intellectus possibilis
est realiter cognoscitivus non sic agens: quod = Nego enim
in sensu reali intellectam; quia nullum est inveniens
in eo, quod eadem entitas realis producat speciem, et
sic intellectus agens dicat et non cognoscitivus, ob idque

representatum p illa intelligat, dicatq intellectus
parvibilis, et cognoscitivus, sicut eadem entitas senti-
tit realiter, et discussit, licet prout n̄ dicat rate, dat,
et contra prout discussit.

Quæritur qualiter phantasma
scuxdat cum intellectu agente ad productionem spe-
ciei? Respondeo scuxdere tanquam causa efficiens
partialis intellectui agenti subordinata; nam species
ab intellectu agente producit^r sub ratione immaterialis,
a phantasmate vō sub eē representativo. Ratio re-
solutionis ē, qā cum intellectus agens de se indi-
ferens ē sit ad productionem hujus speciei pre alia,
ut una pre aliam producat, indicat aliquo effectivo
principio, qd simul cum ipso scuxdat, ipsumq deter-
minet; nullu at aliud ē assignabile, nisi phantas-
ma.

Questio III

An intellectus exeat spe-
ciebus ad intelligendum?

Aliqua notantur, et re-
feruntur sententiæ

S. I.

S

pecies in presenti idem sonat ac imago obī,
ejusve similitudo n̄ quide in eivendo, ut fi-
lius ē imago patris, d̄ in representando, prout scilicet

potentie cognoscitive obitum exprimit, ac repre-
sentat, et q̄a p̄ illam potentia tendit, sive inten-
dit in obitum species dicitur intentionalis, que ē dup-
lex impressa scilicet, et expressa. 1^a ē qualitas
ad obitum immixta, que potentie advenit, ut eam
adjuvet, seu fecundet ad adiciendum cognitionem
obiti. Dicitur impressa, q̄a potentie imp̄imitur ad obitum
immediate, ō mediate. Dicitur et̄m semen obiti, q̄a
p̄ eam ad obitum veluti patre fecundat potentia, qua
si mater, ut pariat cognitionem, unde venit accio:
ma illud ad obitum, et potentia parit notitia.

Species
expressa ē terminus productus p̄ cognitionem, sive
proles, ū notitia, expressa q̄ similitudo obiti ab intellec-
tu specie impressa fecundato in lucem edita, in qua
veluti in speculo contempletur obitum: unde species expres-
sa dicitur verbum mentis, intellectus q̄ ipsam producit
vocat dictio, quatenus intellectus sibi intus quavi-
logit, tale verbum proferendo p̄ illudq̄, et in illo
sibi obitum manifestando.

Ex his habet 1° speciem
expressam dispositam ad impressam, quippe, ut notat N^o
1° quest 8^a de potentia act. 1° species impressa
ē principium actionis intellectus species vō expressa
ē finis, et terminus ejus. Habet 2° speciem expres-
sam dispositam ab intellectione, q̄a terminus intellectio-
nis et̄m ē, q̄damq̄ p̄ ipsam productam, et institutū;
nam actio intellectus n̄ ē ipsa species, s̄ ō formatio
speciei, ū perceptio obiti in specie representati. Habet
deniq̄ eadem actione formati, et intelli speciem
expressam, sicut eadem actione imaginationis format
phantasma, et percipit obitum in eo representatum.

quā tamen actio illa duo habet munera duo etiam
sortitur nomina, et prout format, et quasi intus di-
cit obitum, vocatur dictio; prout vero illud dicendo reci-
pit appellatur intellectio.

Hic positis dubitat, an ut in-
tellectus intelligat oportet species impressas? In quo
dubio tenent partem negativam antiqui aliqui,
quibus succedunt moderni plures Atomistae, et
corpusculariter philosophi, qui non alias species admi-
tunt, praeter eas impressiones in sensorij factas,
quae à motu corpuscularum locali proveniunt pro-
pter quascumque species impressas intelligibiles ex-
cludunt. Maxima sententia est communis, unde sit.

Nostra conclusio.

§. II

Intellectus indiget ad intelligendum species impres-
sas intelligibilibus. Prout intellectus de se, et nudo
sumtus est in potentia, et indifferens ad quam-
cumque intellectionem; quod ad intelligendum indiget
aliqua forma illum actuante, et determinante; at
hec forma alia nequit esse nisi species impressa
obiti, quae sit de linea intelligibili: quod. Non patet; nam
intellectus nudo sumtus non est magis determinatus
ad hoc obitum, quam ad aliud; est enim ait Philosophus,
tandem tabula rasa, in qua nihil est depictum: unde
cum indifferentia est ad unam intellectionem praeter aliam.
Negā etiam patet; ideo namque Artifex nequit in actu
determinari ad fabricandum, quamprimum in actu so-
rumpatur determinatur per ideam, quae est forma arti-
ficis de se est in potentia, et indifferens ad artefactum

hujus speciei pre aliterius, similiter ad eandem rationem nequit determinari voluntas, quoad existit ad amorem hujus obiecti pre alio, nisi prius sit in actu se determinata, quoad specificationem proprium propositum.

Præ 2^a conclusio: intellectio, seu notitia ex propria obiectis obiecti non solum pendet ab intellectu, sed etiam oritur ab obiecto; et obiectum nequit concurrere per se ipsum immediate; cum sepe sit distantius, et non intime unitum intellectui, quod opus est virtute aliqua ad obiectum emissa, usque ad intellectum, qua mediante iungat obiectum ad sui notitiam in intellectu generandam; at hec virtus est species impressa, que nihil aliud est, quam virtus, et remem obiecti: quod intellectus ad intellectionem cuiuscumque obiecti indiget huius species.

Ad 1^{am} questionem: An: nota sunt preter modum, que suadet 1° ex illo Augustini titulo: ad obiectum, et potentia pariter notitia. 2° ex eo, quod notitiam rerum non habemus unice ex nobis ipsis; sed illam accipimus a rebus, et obiectis; alia quippe opus non esset ad notitiam rerum comparandam videre, audire, legere &c. quod est falsum; nam ut ait accipimus nihil est in intellectu, quod prius non fuerit in sensu.

Argumenta solvuntur.

§. III

Ad 1^{am} questionem: 1° ideo intellectus indiget specie impressa ad intelligendum, quia hec esset necessaria ad determinandum intellectum; sed ad hoc minime requiritur species. 2° mixta: intellectus sufficienter determinatur ad intelligendum per semetipsum, et per hunc, et illum.

actum determinatum; nam si loquatur de deter-
minatione quoad speciem, hæc provenit ab ipso signi-
dem potentia quælibet p se, et ut distincta ab omni
aliâ e determinata ad obiectum proprium a quo speci-
ficat: si autem verum sit de determinatione, quoad hoc
v illud obiectum numero, et determinate p se alio cog-
noscendum, sufficit determinari p hunc, v illum
actum cognitionis p se alio, ut patet: qd

Ad p^otionem dic potentiam quamlibet ex se deter-
minatam e ad proprium obiectum inadequate, et
incomplete solum, qd licet habeat vim physicam
ad illud percipiendum adducere similitudine ne-
cessaria, ut exprimat illud intra se, et intueat,
quasi p se, ubi reperta adveni e. Nec obstat,
qd potentia p se sit unita in sua specie atomi-
ut distincta ab omni aliâ qd de cognoscitiva hoc
solum e vnum loquendo in genere physico n vno in
genere representativo, qd omnino diversum e, et
provenit a forma diversæ rationis. Et p^opter id
ante actus determinatos cognitionis in individuo
requirit determinatio media specie facta in actu
1°.

Ad p^otionem 2°: si intellectus indigeret specie impressa
ad intelligendum, ante cognitionem cognosceret obiectum,
qd repugnat. Et avumtum, tunc intellectus ante
cognitionem eet illa specie informatus: qd cognosce-
ret obiectum; cum species sit o ipsum obiectum sub e
representativo. Sic intellectum specie impressa
informatum fecundatum in actu 1° ad cognoscen-
dum obiectum, qd species hæc e representat obiectum in
actu 1°: in actu vno 2° representat solum p speciem

expressam.

Axquer 3°: intellectus ē potentia spiri-
tualis, et obitum plexumq̄ ē materiale: q̄o nequit
ab hoc actuari, ū pfici; q̄o nec ab ejus specie, que
propterea supflua, et repugnans ē. = Disputo
seguens: nequit actuari, et pfici ad obitum in eē phy-
sico, et materiali sumto scdo ab obito abstracto ā
materialitate, et in eē intelligibili sumto nō negat;
q̄a sic jam nō remanet materiale, et species ē spi-
ritualis.

Axquer 4°: si in intellectu darentur species
impreſe, quib' determinaret ad cognoscendum obita,
intellectus eēt simul determinatus ad cognitionem om-
nium obitorum, quorum species haberet; at hoc ē ap-
te falsum: q̄o. = Disputo m̄m: eēt simul determina-
tus quoad specificationem scdo: quoad exercitium
nō m̄m, et m̄m distincta negat. Quamvis intellectus
in se habeat species impreſas pluriū obitorum, nō
ideo habet in se principium aplicans ad exercitiū
cognitionis omnium: unde ē determinatus, quoad
specificationem; sicut em̄ propriū ē ignis condurre,
si aplicet, secus ū aplicare seipsum, ita caput libet
potentię necessarij specieb' p̄edente propriū ē.
cognoscere nō tamen ad cognoscendum, quoad exer-
citium, seipsum aplicatē, ū determinare.

Itē in-
tellectus determinatus quoad specificationem p̄ spe-
cies impreſas ad cognitionem obitorum, hoc p̄e illo,
quoad exercitium, et in actu determinate cognoscit
q̄o p̄e illo tunc in phantasia representat; intellectus
namq̄ necdum ā phantasmatis dependet, in acquisitione

specierum, et in earum actu. Quod ad hic et nunc
excitet in phantasia, hæc, ò illa determinata species,
et ñ alia provenit quandoq; ex humore dominante.
Aliquando vò ex obiecti exterioris, tunc occurrentis,
quorum imaginatio excitat imaginationem aliorum simi-
lium, quam aliquando habuimus.

Atque 5°: intel-
lectus humanus cognoscit varia obiecta quorum species ñ
habet rationes universales, entia rationis: 6° species
ñ indiget ad alia obiecta intelligenda. = Dic intellectum
humanum in hac vita nihil cognoscere sine specie
propria ò aliena: unde quomodo prædicta ñ intelligat
p. speciem propriam, veniat p. alienam desumptam
nempe ad obiectum cum illi aliquam analogicam, ò sim-
bolicam et convenientiam habentia. Sic intellectus noster sci-
pit Deum p. species potentie sapientie bonitatis &
ex creaturis auras, detracta limitatione: et Angelum
p. species pulchritudinis odoris, et alacritatis, quæ propria
est juvenum detracta p. ipsum actum materialitate
obscuro. Item cognoscit species rationes universales
entis rationis, contentias & p. species entis realis, et sin-
gularis, detractis semper p. præcisionem detrahendis.

Atque 6°: in intellectu nequeunt esse species plures; alia
in illo cent species albedinis, ac nigredinis, qd. repug-
nat; cum sint forme contrarie, quæ ad eandem sub-
mutuo se expellunt: pò sine illis intelligit. = Dic qd
albedo, et nigredo ñ contrarie sunt. Quia 1° est physicum, seu
ad 2um est intelligibile, et intentionale à materia
abstractum. Quia qd. possunt simul esse in intellectu.
Nec ad hoc obstat qd. sit potentia individua (ut
precludat replica) qia cum etiam sit potentia quodammodo

illimitata intelligibilitate patet quodammodo fieri omnia, sine incompatibilitate; admodum quo currere, et quiescere eidem subto repugnat eodem instanti temporis in eo in eadem tunc et extrinsecus, licet indivisibili, quia illimitato, et infinite amplo.

Quæstuncule ali- que resolvun- tur.

§IV

Quæres 1^a: an species impressa identificet cum ob-
iecto. Respondeo identificari cum ob-
iecto, ut proxime intelligi-
bile in eo. Quia est physicum, nisi quando ob-
iectum immediate unitur intellectui per modum speciei,
ut essentia Divina, intellectui beatorum, et sub-
stantia Anselmi proprio intellectui. Patet quia ob-
iectum proxime intelligibile per speciem impressam:
quod ut proxime intelligibile identificat cum illa: in-
quit quia corpus constituit album per albedinem, ut album
est ab albedine indistinctum. Quia et utat ex eo, quod
ob-
iectum Quia suum est physicum sepe est substantia,
materiale, et extra intellectum; species vero est acci-
dens spirituale, et intra intellectum.

Quæres 2^a: an
species impressa sit formalis similitudo ob-
iecti? Respondeo affirmative, quia species per se instituta est

eade distinctione, quæ omnib' alijs potius
debet applicari. Similitudo q̃o quæ Petrus albus
refert ad Paulu' albu' (ide' dic' æquacūq' alia
predicamentali relatione) bifaria valet & ide-
rari entitative nempe, et denominative. 1o
modo accepta ē ip̃a met albedo Petri potius co-
existere albedini Pauli, ip̃a q̃ potius nota-
re; Denominativa aū sumpta ē albedo ip̃a,
ut coexistens albedini Pauli, ip̃a q̃ actualiter
notatur.

In hoc sensu similitudo duo dicitur, et albedine Petri, ut actualiter innotagne albedine Pauli, ipsi coexistente, et albedine Pauli ut terminus innotationis, et existentie vñ hos albedines diversi modo importat nā albedine Petri dicitur in recto, et tanquam id, in quo formaliter intrinsece consistit similitudo: Pauli vñ albedine importat et innotato, et tanquam extrinseca additione, seu terminus, ad quem tendit relatio similitudinis. Hinc fit, qd efficiente termino relationis nō deficiat, si separet relatio ā suo fundamento, nisi quoad denominatione, seu 2° id qd dicit extrinsece, et et innotato; nā preexistente fundamento solo pmanet intrinseca ejus substituta, necq nō deficit ipsa, si separet quoad entitate, et 2° id qd dicit in recto.

Ex his patet, qd quam-
vis, deficiente Paulo, n̄ dicat Petrus ordinem
et respectu ad illu nec denominet simili^{em}. Et
ideo q̄ q̄a in Petro deficiat similitudo reason-
ma denominantur quoad invicem. Et q̄a
deficit ex invicem, notatu requiritur tamen
ad hoc ut Petrus hanc habeat denominationem.
Unde relatio illa p̄ Pauli defectu n̄ separat re-
aliter, et quoad entitatem, ad albedinem Petri, et

solum quantum ad hoc quod est Petrus denominare
similem Paulo, quod est cum necum quidem ipsi simi-
litudinem, in relatione, quod quidem patet ex eo quod
posita albedine Pauli cui coexistat, et quodcumque
alio recluso, albedo Petri erit, sicut illa, in quo
stat formalis denominatio similitudinis.

Patet
in sup. albedine Petri per semetipsum denomina-
re illud similem Paulo, summado existat Pau-
lus albus, seu Pauli albedo tanquam onotatu
requiritur ad similem praestanda denomina-
tione. Et si haec ita non sit posita albedine Pau-
li adheret Petrus aliqua entitas, frequenterque
mutaret sua dona. Invelim et The. si enim
similitudo adderet aliquam rem supra albedine
sortis, prosequitur Angelicus. Quod post verba su-
pra exposita, vultus Angelicus nullo modo posset aliqui
alteri fieri similis, sine sui mutatione; fit ad
homo similis alteri sine sui mutatione, ut
patet.

Totius huiusmodi onotatorum opportuna
dant exemplum in ipsa albedine, quae per seme-
tipsam, dissonante nemine, actualiter fan-
dat similitudinem cum albedine; haec tamen
deficiente tale similitudinem non fundat actua-
liter, quia in similibus defectus aequat aliquid ex
parte fundamenti deficiente. Quid ergo, quod albe-
do non denominet, sicut simile terminus defi-
ciente, quamvis nihil ex parte fundamenti
deficiat. Et ne scias quo paxe ingratum sit The.
onotatorum dona, cum illa frequenter utantur
ad plures enodandas difficultates cum philoso-
phicis, et cum Theologicis.

Sed replicabitur terminus
relationis deficiente fundamentum transiit
a se ad non simile, et a se ad non esse relationem.
ergo transiit a similitudine ad similitudinem.

ut Sanctus ait Rupertus, scientes pariter,
 liberales disciplinas, quas vobis dictavi debe-
 re esse veluti pedivegas ad celestem philosophiam,
 et veluti foras ad ingrediendam scholam, seu
 in ea proficiendum, quam Paxem noster Be-
 nedictus instituit Domitici convivij, in qua ve-
 ri discipuli exitis, si amor, religiosam amicitia
 junxerit, quos fortuna in sodales deri-
 avit. Ego pro me iuro, quod omnes vos in vir-
 tute Terri Christi diligo; ego utinam in vos in-
 vicem diligatis, sicut ego diligo vos. Enimvero
 hinc moror, hinc insuperabilis dolor, dum pa-
 vides ex nunc disperi, quos veluti fragmenta
 cordis mei habui. Quo socij revertar? Quo pro-
 pediae vine discipulis magister? o duxa absen-
 tia o trivis memoris! In tali afflictu solus Deus
 solamen, quod ab ipso spero, quasi ad procurandum
 hoc miserrabile curam, iter nobis ostendit rectum,
 tribuitque primum velut dux fortissimam virtutem,
 salutemque nobis, donec nobis pariter unionem, ut
 auctor vester pacis, et amator caritatis. Igitur
 tam munificentissimo benefactori gratias de-
 bitas agamus, et pro omnibus miserationibus in-
 expaucte bonitatis suae, quibus nobis indignis dis-
 pnatum est subvenire, ipsum suppliciter, totaque mente
 adoramus. Laudamus etiam dominam celi Be-
 pinam potentissimam Mariam; Ipsa enim est
 gratiarum dispensatrix liberalissima, fuitque
 nobis, exitus in evum patrona; materque misere-
 ricordissima. Laudamus denique celicolae omnes

qui intercessores pro bonis, extiterunt apud Deum,
in cuius gloriam non solum ore, sed corde contemimus

Carta de hermandad, que se hizo
en el Monasterio de Sta Maria la Real de
Obona a en el año de 1763. con

Su P.^a el P.^o M.^o Fr. Mauro Ramos - Santiago - 2 no Mutuas.

Su P.^a el P.^o M.^o Fr. Idefonso Nieto - Oña - 6 no Mutuas.

Fr. Isidoro Cerevaner - X - Coia - 6 Mutuas.

Fr. Victorio Rodriguez - Coia - 6 Mutuas.

Fr. Manuel Altamirano - X - Sahagun - 6 Mutuas.

Fr. Francisco Palmala - X - Santiago - 6 Mutuas.

Fr. Fernando Cea - X - Santiago - 2 Mutuas.

Condiscipulos.

Fr. Juan Alvarez - Coia - 6 Mutuas.

Fr. Martin Valdemoros - Ramos - 6 M.^o

Fr. Isidoro Gil - X - Monverrate - 6 M.^o

Fr. Placido Rico - Oña - 6 M.^o

Fr. Benito Jimenez - Aranza - 6 M.^o

Fr. Miguel Cardellach - Monverrate - 6 M.^o

Fr. Adrian Perez - X - Cellanova - 6 M.^o

Fr. Francisco Sacher - Najara - 6 M.^o

Fr. Placido Campo - X - Sahagun - 6 M.^o

Fr. Manuel de Andrade - Santiago - 6 M.^o

Fr. Valentin Comto - X - Vilos - 6 M.^o

Fr. Benito Carrillo - Millan - 6 M.^o

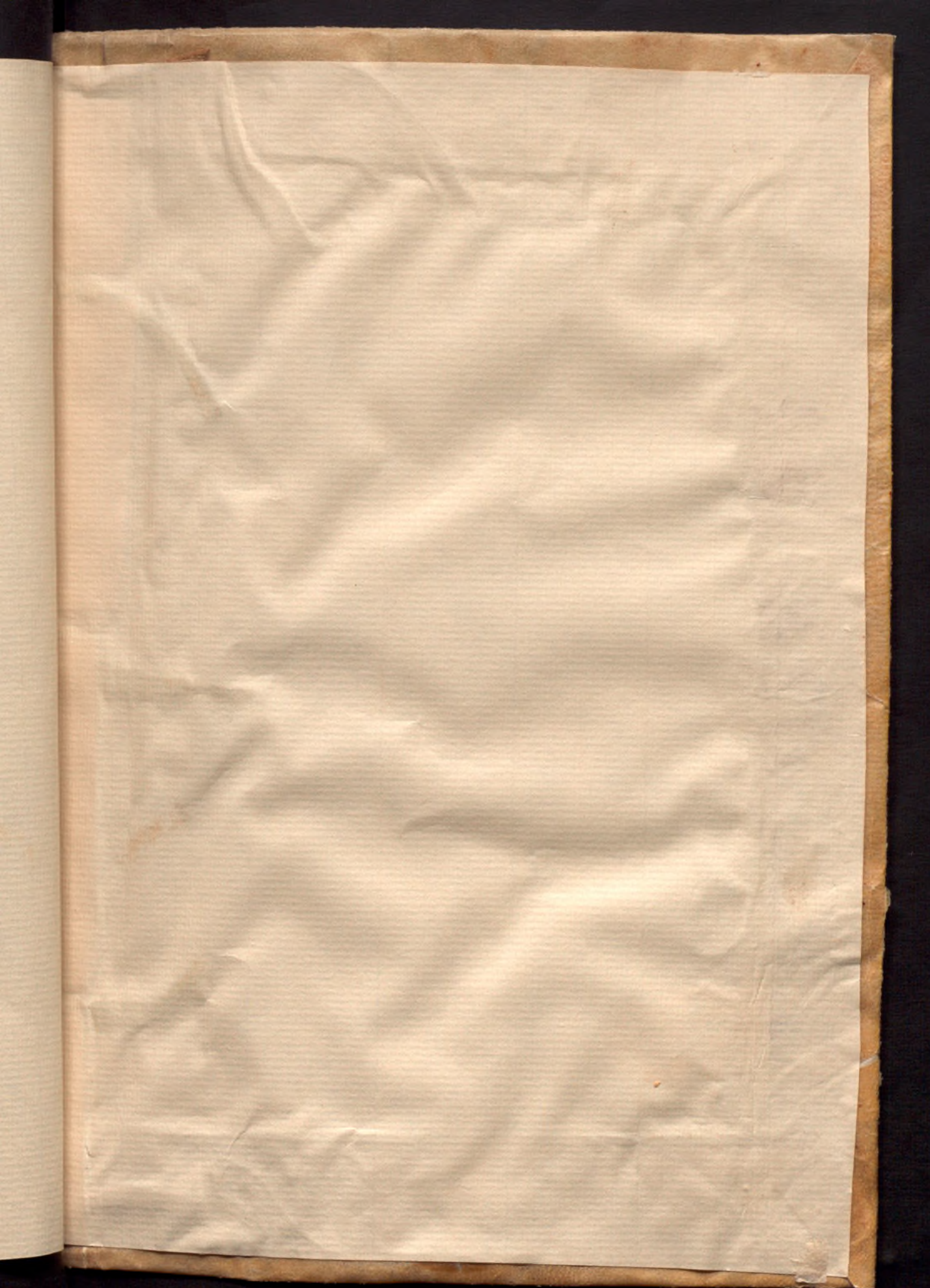
Fr. Placido Mirá - Millan - 6 M.^o

J^a Joseph Alonso --- Cardena --- 6 In^a
J^a Benito Masalva --- P. Felix --- 6 In^a
Her^o J^a Juan Cuellar --- Olona --- X / no Atenea
Alf^o J^a Valentin Calvino --- Olona --- X 3. In^a
Don Nicolau de Ajala vecino del lugar de Caraga
Don J^a Francisco ^{P. Alvarez} ~~Lopez~~ vecino de Villaviz ---
Don Joseph Gonzalez vecino del Infierro --- 6

BIBLIOTECA PÚBLICA
 GIRONA

12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100

Libris
PLUPICORUM

Ms
127